

# Zigor-prozesu adierazlea.

Katixa Etxebarria Estankona  
Ixusko Ordeñana Gezuraga  
Josune Pérez Estrada

**EUSKARA ERREKTOREORDETZAREN SARE  
ARGITALPENA**



Universidad del País Vasco Euskal Herriko Unibertsitatea

## AURKEZPENA

Euskal Herriko Unibertsitatean Zuzenbideko karrera euskaraz ikastea posiblea bada ere, ikasleek eskura duten euskarazko materialak urriak dira. Egia da eskoletan irakasgaiak euskaraz ematen direla, baina gero, ez dira asko euskaraz dauden idatzizko materialak. Izan ere, ikasleak ikasteko orduan ezin baitira eskoletan hartutako apunteetatik ikastera mugatu, idatzizko materialak beharrezkoak suertatuz alde aurretik azaldutakoa sakontzeko. Euskarazko material-gabezi horren aurrean irakasleok hauek prestatzea gure eginbeharretariko bat delakoan gaude. Eta hauxe da gure asmoa: ikasleei euskaraz ikasteko lana erraztea.

Esan dugunez, hemen aurkezten dizuegun argitalpen hau batez ere Zuzenbideko ikasleei begira egindako lana den arren, beste karrera batzuetako ikasleentzat eta eragile juridiko guztientzat (abokatuentzat, prokuradoreentzat,...) ere Zuzenbide Prozesalari buruzko euskarazko oinarritzko materiala da.

Hurrengo lerroetan zigor-prozesu adierazlea garatzen dugu hemeretzi kapitulutan zehar. Zigor-prozesuaren oinarritzko hastapenak jorratzen ditugu, prozesua Zuzenbide Jurisdikzionaletako eskolarekin bat interpretatuz.

Ezin dugu aurkezpen hau amaitu eskuliburu hau posible egiteko erabakigarria izan den laguntzari eskerrak eman gabe. Eskerrak eman behar dizkiogu Euskal Herriko Unibertsitateko Euskara-Errektoreordetzari bere laguntza ekonomikoarengatik.

Leioan, 2007ko ekainaren 6an

Katixa Etxebarria, Ixusko Ordeñana eta Josune Perez



Universidad Euskal Herriko  
del País Vasco Unibertsitatea

## LABURDURAK

Art.	Artikulua
AG	Auzitegi Gorena
BJKN	Botere Judizialaren Kontseilu Nagusia
BJLO	Botere Judizialaren Lege Organikoa
ED	Errege Dekretua
EK	Espainiako Konstituzioa
EZPNI	Eskubide Zibil eta Politikoen Nazioarteko Ituna
GEEH	Giza Eskubideen Europako Hitzarmena
HL	Hipoteka Legea
KALO	Konstituzio Auzitegiaren Lege Organikoa
ZK	Zigor Kodea
KZ	Kode Zibila
LO	Lege Organikoa
MFE0	Ministerio Fiskalaren Estatutu Organikoa
MK	Merkataritza Kodea
PKL	Prozedura Kriminalaren Legea
PZL	Prozedura Zibilaren Legea
SIKLO	Segurtasun Indar eta Kidegoen Lege Organikoa
ZELO	Zinpekoen Epaimahaiaren Lege Organikoa
XD	Xedapen Derogatzailea

## **AURKIBIDEA**

### **1. KAPITULUA: HISTORIA ETA PRINTZIPIO KONSTITUZIONALAK**

- 1.1. Epaileen eta auzitegien Zigor Zuzenbidearen erabilera. Zigor-prozesua.
  - 1.1.1. Estatuaren *ius puniendiren* monopolioa.
  - 1.1.2. Epaileek eta auzitegiek Zigor Zuzenbidea erabiltzeko duten monopolioa.
  - 1.1.3. Zigor-prozesuaren bermea.
- 1.2. Sistema prozesal penalak eta horien ezaugarriak.
  - 1.2.1. Akusazio-sistema edo sistema akusatzaile hutsa.
  - 1.2.2. Inkisizio-sistema edo sistema inkisitibo hutsa.
  - 1.2.3. Akusazio-sistema formal edo bitarikoa.
- 1.3. Espainiako sistema prozesal penala.
- 1.4. Zigor-prozesuaren oinarriko ezaugarriak eta printzipioak.
  - 1.4.1. Instrukzioa egitearen, epaitzearen eta akusatzearen arteko desberdintasuna.
  - 1.4.2. Akzio-eskubidea.
  - 1.4.3. Zigor-prozesuaren printzipioak.

### **2. GAIA: ZIGOR-ESKUMENA**

- 2.1. Jurisdikzioaren hedapena, zigor-ordenaren eremuan.
- 2.2. Zigor-ordena eratzen duten jurisdikzio-organoak.
- 2.3. Eskumen objektibo eta funtzionala.
  - 2.3.1. Kontzeptua.
  - 2.3.2. Eskumen objektibo eta funtzionala zehaztea, prozeduraren arabera.
- 2.4. Lurralde-eskumena.
- 2.5. Eskumenaren tratamendua prozesala.
- 2.6. Zigor-ordenaren eskumen-arazoak.
- 2.7. Elkarri lotuta dauden delituengatiko eskumen-aldaketa.

### **3. KAPITULUA: ALDERDI AKUSATZAILEAK**

- 3.1. Zigor-prozesuko alderdiak: kontzeptua eta alderdiak sailkatzeko irizpideak.
- 3.2. Ministerio Fiskala. Zigor-prozesuan dituen eginkizunak.
- 3.3. Herri-akusatzailea. Herri-akzioaren oinarria eta akzio hori egikaritzeko baldintzak.
- 3.4. Akusatzaile partikularra. Oinarria eta baldintzak.
- 3.5. Akusatzaile pribatua. Baldintzak eta berezitasunak.

### **4. KAPITULUA: INPUTATUA ETA ALDERDI ZIBILAK**

- 4.1. Zigor-prozesuko alderdi pasiboa: inputatua edo akusatua.



- 4.1.1. Alderdi pasiboaren izendapenak.
- 4.1.2. Akusatuaren gaitasuna eta legitimazioa.
- 4.1.3. Defentsa-eskubidea eta postulazioa.
- 4.2. Inputatu-akusatuaren auzi-ihesa.
- 4.2.1. Arau orokorrak: prozedura arrunta.
- 4.2.2. Prozedura laburtua: arau orokorra eta salbuespena.
- 4.2.3. Falta-epaiketa: kasuak.
- 4.3. Zigor-prozesuari metatutako prozesu zibileko alderdiak.
- 4.3.1. Alderdi aktiboa: auzi-jartzaile zibila.
- 4.3.2. Alderdi pasiboak: erantzule zibilak.

## **5. KAPITULUA: ZIGOR-PROZESUAREN OBJEKTUA.**

- 5.1. Zigor-prozesuaren objektua: kontzeptua eta ezaugarriak.
- 5.2. Zigor-prozesuaren objektua zehaztearen ondorioak.
- 5.3. Kalifikazio juridiko-penalaren eragina.
- 5.4. Zigor-prozesuaren objektuaren elementuak.
- 5.4.1. Elementu objektiboa: egitate zigorgarria.
- 5.4.2. Elementu subjektiboa: pertsona akusatua.
- 5.5. Objektuen arteko lotura eta zigor-prozesuak metatzea.
- 5.6. Zigor-prozesuari metaturiko prozesu zibilaren objektua.

## **6. KAPITULUA: ATARIKO PROZEDURA EDO INSTRUKZIO-FASEA.**

- 6.1. Instrukzio fasearen funtzioak eta horri lotutako edukiak
- 6.2. Instrukzio fasearen izaera juridikoari buruzko eztabaida.
- 6.3. Epailearen instrukzioa.
- 6.3.1. Instrukzioan eskumena duten jurisdikzio-organoak.
- 6.3.2. Egintzen betekizunei buruzko arau orokorrak.
- 6.4. Ministerio Fiskalaren esku-hartzea, instrukzio fasean.
- 6.5. Polizia Judizialaren eginkizunak, instrukzio fasean.
- 6.6. Alderdi eta interesdunek fase honetan duten esku-hartzea.

## **7. KAPITULUA: ZIGOR-PROZESUAREN HASIERA.**

- 7.1. Zigor-prozesuaren hasiera.
- 7.2. Salaketa.
- 7.2.1. Salatzeko betebeharra eta betebehar hori ez betetzeagatiko ondorioak.
- 7.2.2. Salatzeko gaitasuna.
- 7.2.3. Salaketak jasotzeko organo eskudunak.
- 7.2.4. Salaketaren forma-betekizunak.
- 7.2.5. Salaketaren ondorioak.
- 7.3. Kereila.
- 7.3.1. Kereila jartzeko gaitasuna, legitimazioa eta postulazioa.

- 7.3.2. Kereila jasotzeko organo eskudunak.
- 7.3.3. Kereilaren forma-betekizunak.
- 7.3.4. Kereilaren ondorioak.
- 7.4. Ofiziozko hasiera.

## **8. KAPITULUA: IKERKETA-EGINTZAK EDO -EGINBIDEAK (I).**

- 8.1. Ikerketa-eginbideen kontzeptua, froga-eginbideekiko desberdintasunak eta motak.
- 8.2. Leku itxian sartzea eta miaketa egitea.
  - 8.2.1. Eginbidearen helburua eta kontzeptua.
  - 8.2.2. Betekizunak eta prozedura.
  - 8.2.3. Ondorioak.
- 8.3. Liburu eta agiriak miatzea. Kasuak eta betekizunak.
- 8.4. Komunikazio pertsonalen interbentzioa.
  - 8.4.1. Eginbidearen helburua eta kontzeptua.
  - 8.4.2. Posta, telegrafo eta telefono bidezko komunikazioen interbentzioen betekizunak eta prozedura.
  - 8.4.3. Ondorioak.
- 8.5. Segurtasun Indar eta Kidegoek bideokamera bidez egindako grabazioak.

## **9. KAPITULUA: IKERKETA-EGINTZAK EDO EGINBIDEAK (II)**

- 9.1. Inputatuaren deklarazioak.
  - 9.1.1. Berme eta eskubideak, inputatuaren deklarazioan.
  - 9.1.2. Deklarazio motak.
  - 9.1.3. Deklarazioa egitea.
- 9.2. Lekukoen deklarazioak.
  - 9.2.1. Kontzeptua eta motak.
  - 9.2.2. Lekukoen betebeharrak.
  - 9.2.3. Prozedura.
  - 9.2.4. Lekukoen babesak.
- 9.3. Peritu-txostenak.
  - 9.3.1. Kontzeptua eta ezaugarriak.
  - 9.3.2. Perituen betebeharrak eta eginbidearen prozedura.
- 9.4. Epaila-azterketa edo begi-ikuskapena.
- 9.5. Delituaren gorputzari buruzko eginbideak.
- 9.6. Inputatua zehazteko eta identifikatzeko eginbideak.
  - 9.6.1. Inputatua zehaztea.
  - 9.6.2. Inputatua identifikatzea eta haren ezaugarri pertsonalak zehaztea.
- 9.7. Zuzeneko gorputz-ikuskapenak eta interbentzioak.
- 9.8. Alkoholemia-testa.
- 9.9. Droga toxiko, sorgogari edo gai psikotropikoak ematea eta horien zirkulazio zelatua.
- 9.10. Agente estaliak.



Universidad del País Vasco Euskal Herriko Unibertsitatea

## **10. KAPITULUA: INPUTAZIOA ETA AURRETIAZKO FASEAREN BUKAERA.**

- 10.1. Inputazioa.
  - 10.1.1. Kontzeptua.
  - 10.1.2. Inputazio formala, prozedura arruntean: prozesatzea.
  - 10.1.3. Inputazio formala, prozedura laburtuan.
  - 10.1.4. Inputazio formala, epaiketa arinetan.
  - 10.1.5. Inputazioa, falta-epaiketetan.
- 10.2. Instrukzio fasearen bukaera.
  - 10.2.1. Prozedura arruntean: sumarioaren bukaera.
  - 10.2.2. Prozedura laburtuan: aurretiazko eginbideen bukaera.
  - 10.2.3. Epaiketa arinetan: presa-eginbideen bukaera.

## **11. KAPITULUA: TARTEKO FASEA ETA AHOZKO EPAIKETAREN HASIERA.**

- 11.1. Tarteko fasea.
- 11.2. Largespena.
  - 11.2.1. Kontzeptua eta motak.
  - 11.2.2. Largespen askea.
  - 11.2.3. Behin-behineko largespena.
  - 11.2.4. Ondorioak.
  - 11.2.5. Largespen-eskaera eta akusazio-printzipioaren ñabardurak.
  - 11.2.6. Largespen-autoaren aurkako errekurtsio edo helegiteak.
- 11.3. Prozesuko baldintzen kontrola.
  - 11.3.1. Prozedura arruntean: aurretiaz erabaki beharreko artikulua.
  - 11.3.2. Prozedura laburtuan: entzunaldi saneatzailea.
- 11.4. Ahozko epaiketa: ezaugarriak.
  - 11.4.1. Ahozko epaiketa eraentzen duten printzipioak.
  - 11.4.2. Ahozko epaiketaren garapena.

## **12. KAPITULUA: AKUSAZIOA ETA DEFENTSA.**

- 12.1. Akusazioa.
  - 12.1.1. Kontzeptua eta motak.
  - 12.1.2. Akusazio-egintzak: kalifikazio-idazkia eta akusazio-idazkia.
- 12.2. Defentsa.
  - 12.2.1. Kontzeptua.
  - 12.2.2. Defentsa-egintzak: defentsaren kalifikazio-idazkia eta defentsa-idazkia.
- 12.3. Azken txostenak eta akusatua azken hitza.
- 12.4. Akusatua adostasuna.
  - 12.4.1. Kontzeptua.

12.4.2. Adostasun motak, adostasuna emateko betekizunak eta adostasunak dakartzan ondorioak.

12.5. Jurisdikzio-organoak alderdi akusatzaileen kalifikazioekiko lotura hausteko aukera: deslotze-tesia.

12.5.1. Kontzeptua eta interpretazioa.

12.5.2. Deslotze-tesiaren baldintzak.

12.5.3. Deslotze-tesiak dakartzan ondorioak.

12.5.4. Deslotze-tesia, prozedura laburtuan.

12.5.5. Deslotze-tesia, epaiketa arinetan.

12.5.6. Deslotze-tesia, zinpekoen epaimahaiaren aurreko prozesuan.

### **13. KAPITULUA. FROGA.**

13.1 Kontzeptua.

13.2. Legez kontrako edo debekatutako froga.

13.3. Frogaren edukia. Gutxieneko jarduera frogagarriaren teoria.

13.4. Frogaren objektua.

13.5. Frogen balioespena.

13.6. Frogatu beharraren karga. Errugabetasun-presuntziorako eskubidea.

13.7. Froga-prozedura.

### **14. KAPITULUA: FROGABIDEAK, BANAKA.**

14.1. Akusatuaren deklarazioa.

14.2. Leku-froga.

14.3. Peritu-froga.

14.4. Epaillearen konbikzioa lortzeko beste froga batzuk.

### **15. KAPITULUA: AHOZKO IKUSTALDIA.**

15.1. Ahozko ikustaldia: saioen publikitatea.

15.2. Ikustaldia etetea eta esekitzea: baldintzak eta zioak.

15.3. Ahozko ikustaldiko ekitaldiaren ezaugarriak: lekua, eguna eta ordua, zitazioak, salako polizia, saioen garapena eta saioen akta.

### **16. KAPITULUA: EPAIA.**

16.1. Zigor-prozesuaren amaiera.

16.2. Epaiak: kontzeptua, motak eta arrazoitzeko beharra.

16.3. Epaiketa aurreko arazoak: kontzeptua, motak eta tratamendu prozesala.

### **17. KAPITULUA: ERREKURTSO ARRUNTAK.**



- 17.1. Errekurtsoak: kontzeptua, motak eta ondorioak.
- 17.2. Errekurtso ez-debolutiboak: erreforma-errekurtsoa eta erregu-errekurtsoa.
- 17.3. Kexa-errekurtsoa: kontzeptua eta motak.
- 17.4. Apelazio-errekurtsoa: kontzeptua eta motak.

## **18. KAPITULUA: APARTEKO ERREKURTSOAK.**

- 18.1. Kasazio-errekurtsoa: kontzeptua, funtzioak eta ezaugarriak.
- 18.2. Errekurtso jar dakiekeen ebazpenak: epaiak eta autoak.
- 18.3. Kasazio-errekurtsoa jartzeko zioak: legea, forma edo manu konstituzionala haustea.
- 18.4. Kasazio-errekurtsoaren prozedura: errekurtsoa prestatzea, jartzea, onartzea/ukatzea eta erabakia.

## **19. KAPITULUA: GAUZA EPAITUA ETA KOSTUAK**

- 19.1. Gauza epaitua: kontzeptua. Gauza epaitu formala edo irmotasuna, eta gauza epaitu materiala.
- 19.2. Gauza epaitua aurkaratzea: berrikuspen-epaiketa (berrikuspenaren bidez aurkara daitezkeen ebazpenak, errekurtsoa jartzeko zioak eta prozedura); deuseztatze-errekurtsoa.
- 19.3. Kostuak ezartzea: tasazioa eta aurkaratzea

## 1. KAPITULUA: HISTORIA ETA PRINTZIPIO KONSTITUZIONALAK

1.1. Epailen eta auzitegien Zigor Zuzenbidearen erabilera. Zigor-prozesua. 1.1.1. Estatuaren *ius puniendiren* monopolioa. 1.1.2. Epailak eta auzitegiek Zigor Zuzenbidea erabiltzeko duten monopolioa. 1.1.3. Zigor-prozesuaren bermea. 1.2. Sistema prozesal penalak eta horien ezaugarriak. 1.2.1. Akusazio-sistema edo sistema akusatzaile hutsa. 1.2.2. Inkisizio-sistema edo sistema inkisitibo hutsa. 1.2.3. Akusazio-sistema formal edo bitarikoa. 1.3. Espainiako sistema prozesal penala. 1.4. Zigor-prozesuaren oinarriko ezaugarriak eta printzipioak. 1.4.1. Instrukzio egitearen, epaitzearen eta akusatzearen arteko desberdintasuna. 1.4.2. Akzio-eskubidea. 1.4.3. Zigor-prozesuaren printzipioak.

### 1.1. Epailen eta auzitegien Zigor Zuzenbidearen erabilera. Zigor-prozesua.

Jakina denez, jurisdikzio-organismoek ez dute zuzenbide pribatuaren erabileran inolako monopoliorik. Zuzenbide pribatua eguneroko bizitzan aplikatzen dute partikularrek; hots, kontratuak egiten dituztenean, testamentua egiten dutenean, eta abar. Pertsona guztiek, juridikoki erlazionatzen direnean, zuzenbide pribatua erabili edo aplikatzen dute. Eta auzitegiek zuzenbide hori erabiltzea salbuespena da. Zuzenbide pribatua borondatearen autonomian oinarritua da, baita herritarren askatasunean oinarritua ere; horrenbestez, partikular batek eskatuz gero baizik ezin da gauzatu zuzenbide pribatuari buruzko jurisdikzio-jarduera.

Zigor Zuzenbidearekin ez da gauza bera gertatzen, ordea; Jurisdikzio-organismoek Zigor Zuzenbidearen erabileraren monopolioa dute. Prozesutik kanpo ez dago zuzenbide hori erabiltzerik; alegia, partikularrek ezin dute Zigor Zuzenbidea aplikatu. Zigor Zuzenbidearen erabilerari dagokionez, hiru monopolio hartu behar ditugu kontuan: estatuaren monopolioa, jurisdikzio-organoen monopolioa eta prozesua.

#### 1.1.1. Estatuaren *ius puniendiren* gaineko monopolioa.

Estatuak era eksklusiboan hartu du bere gain *ius puniendi* deritzona (Zigor Zuzenbidea), eta, aurretik adierazi dugunez, horrek esan nahi du ez dagoela Zigor Zuzenbidea prozesutik kanpo erabiltzerik.

Horrek hainbat ondorio ditu:

Hasteko, autotutoretzaren edo burubabesaren debekua. Autotutoretza debekatuko ez balitz, ez legoke gizarterik. Delitua gertatzen denean, inork ezin du legearen kontra jardun edo indarra erabili bere eskubidea egikaritzeko. Horrexegatik sailkatzen du autotutoretza delitu gisa Zigor Kodeak, 455. artikuluan (“Inork bere eskubidea egikaritzeko legezko bideetatik kanpo jardunez, indarkeria, larderia edo antzekorik erabiltzen badu,...”). Dena dela, horrek ez du esan nahi salbuespenik ez dagoenik: bidezko defentsa, adibidez. Hala eta guztiz ere, kasu horretan ere, legeak zehazturiko mugak aztertu behar dituzte epailak (ZKren 20.4 art.).

Bestetik, partikularrek ezin dute zigorrik ezarri. Partikularrek ezin dute *ius puniendi* deritzona erabili, ez zigorra ezartzeko, ezta delitua gertatuz gero zigorra kentzeko ere. Delitu-jazarpenak eta erantzukizun penala iraingitzaiek ezin dute izan irainduaren edo delituak kaltetu duen pertsonaren borondatearen arabekoak (eta argi erakusten dute hori honako artikulua hauek: PKLren 101, 105, 106 eta 308. art.). Horixe da arau nagusia, delituak publikoak direnean; baina badira salbuespenak delituak pribatuak eta erdi publikoak (edo erdi pribatuak) direnean. Hurrengo kapituluetan ikusiko dugunez, delitu pribatuetan eta erdi publikoetan jazarpen penala irainduaren borondatearen mende dago. Are gehiago, delitu pribatuetan, irainduaren barkamenak erantzukizun penala azkentzea dakar (ikus ZKren 215. art.).

Amaitzeko, monopolio horrek esan nahi du, alde batetik, delitua gauzatzen parte izan dutenen artean (delitugilea eta biktima edo iraindua) ez dagoela harreman juridiko-penalik; eta, bestetik, delitua pairatu duenak ez duela delitugileari zigorra ezartzeko eskubide subjektiborik. Jadanik esan dugunez, *ius puniendi* deritzona estatuak hartu du bere gain, era eskusiboan, eta partikularrek ez dute eskubide subjektibo penalik.

### **1.1.2. Epaileek eta auzitegiek Zigor Zuzenbidea erabiltzeko duten monopolioa.**

Zigor Zuzenbidea estatuaren barruan erabili behar da, eta jurisdikzio-organoen bitartez bakarrik; hots, epaitegi eta auzitegien bitartez. Organo legegile eta administratiboek ezin dute ez delitu-deklaraziorik egin, ezta zigorrik ezarri ere. Zigor Kodearen 3. artikuluan ondorioztatzen denez, auzitegiei dagokie *ius puniendi* deritzona.

Nolanahi ere, hori ez da beti horrela izan, eta, gaur egun, esaterako, Administrazioaren ahalmen zigortzaileak iruzur egiten dio monopolio horri. Organo administratiboek gero eta diru-zigor handiagoak ezartzen dituzte, konfiskazioak ezartzen dituzte. Edonola ere, administrazioak ezin du ezarri askatasuna mugatzen duen zigorrik.

Galdera hauxe litzateke: zer egin dezake irainduak edo biktimak delitua gertatzen denean? Lehen aipatu dugunez, delitugilearen eta iraindu edo biktimaren artean ez dago harreman juridiko material penalik, irainduak ez duelako eskubide subjektiborik. Irainduari eskubide prozesala ematen zaio, auzitegiek delituaren kontra *ius puniendi* deritzona erabil dezaten. Irainduak *ius puniendi* deritzona erabil dezaten eska diezaiekie auzitegiei. Hau da, partikularrek akzio-eskubidea dute.

### **1.1.3. Zigor-prozesuaren bermea.**

Ezinbestekoa da auzitegiek prozesuaren bitartez erabiltzea Zigor Zuzenbidea. Hau da, auzitegiek Zigor Zuzenbidea aplikatzen dutenean, prozesuaren bidez aplikatu behar dute, eta ez nolanahi. Prozesuak berme jakin batzuk bete behar ditu; eta, ondorioz, Zigor Kodearen 3. artikulua ezartzen duenaren arabera, debekatuta daude prozesuaren bermeak errespetatzen ez dituzten erabilerak (“Ezin izango da ez zigorrik ez segurtasun-neurririk betearazi, baldin eta epaile edo auzitegi eskudunak prozesu-legeen arabeko epai irmorik eman ez badu”).

Izan ere, prozesua da legezotasuna eta alderdien eskubideak (akusatuaren eskubideak bereziki) bermatzeko baliabiderik onena. Prozesua, ordea, prozesu izateko, printzipio jakin batzuen arabera eratu behar da; hala nola, alderdi-bitasunaren, kontraesanaren eta

berdintasunaren printzipioak kontuan hartuta (kapitulu honen amaieran aztertuko ditugu).

Aztertutako hiru monopolioetatik, jurisdikzio-bermea deritzona eratortzen da. Jurisdikzio-bermea legezketasun penalaren printzipioaren barruan dago. Printzipio hori honako berme hauek osatua da:

- Kriminala edo *nullum crimen sine legge* (ZKren 1. art.). Ez dago legeak aurreikusi gabeko deliturik.
- Penala edo *nulla poena sine legge* (ZKren 2. art.). Legeak delitu bakoitzerako aurreikusitako zigorrak ezarri beharko dira.
- Jurisdikzionala edo *nemo damnetur nisi per legale iudicium* (ZKren 3.1 art.). Ez dago prozesuz kanpo zigorra ezartzerik.
- Betearazlea (ZKren 3.2 art.). Zigorrak legeen arabera betearazten dira, auzitegien kontrolpean.

Jurisdikzio-bermea, bi hitzetan esanda, auzitegiek Zigor Zuzenbidea prozesuaren bidez erabiltzea da.

Konstituzioak ez du argibide handirik ematen auzi horri buruz: ez du esaten, hitzez hitz, auzitegiek soilik adieraz dezaketela delitua izan dela eta, ondorioz, zigorra jar dezaketela, ezta hori prozesuaren bidez egin behar dutenik ere. Hala eta guztiz ere, interpretazio hori ematen zaie Espainiako Konstituzioaren 24, 25 eta 117.3 artikuluei. Prozedura Kriminalaren Legearen 1. artikulua eta Zigor Kodearen 3.1 artikulua, aldiz, berariaz ezartzen dute jurisdikzio-bermea.

## **1.2. Sistema prozesal penalak eta horien ezaugarriak.**

Zigor-prozesuari buruz ari gara... Baina nola eratu behar da prozesua? Zer ezaugarri izan behar ditu prozesuak? Galdera horiei erantzuteko, bi sistema prozesal penalen arteko desberdintasuna aztertu behar dugu: akusazio-sistemaren eta inkisizio-sistemaren arteko desberdintasuna, hain zuzen ere.

### **1.2.1. Akusazio-sistema hutsa.**

Garai batean, delituak zentzu pribatua zuen; horren ondorioz, ez zegoen prozesu zibilaren eta zigor-prozesuaren arteko alderik. Delitua alderdien arteko auzitza hartzen zen. Alderdiak maila berean zeuden hirugarren inpartzial baten aurrean, auzia erabaki behar zuen eta inpartziala izan behar zuen hirugarren alderdiaren aurrean. Akusatzaileak (irainduak) eskubide subjektiboa zuen akusatuaren kontra; eskubide subjektiboa zuen delitugileari zigorra jar diezaioten.

Harreman juridiko material zibilak eta penalak kidekotzat hartzen zirenez, prozesu zibilaren eta zigor-prozesuaren konfigurazioak oso antzekoak ziren.

Esan dugunez, bi alderdiak maila berean zeuden epailearen aurrean; epailea zen hirugarrena, auzia erabaki behar zuen hirugarren inpartziala.

**Liburu honek UPV/EHUko Euskara Errektoreordetzaren dirulaguntza jaso du 2**

Alderdi bati, alderdi akusatzaileari, zegokion prozesua hastea, eta alderdi horrek akzio penalik egikaritzen ez bazuen, ez zegoen prozesurik. Beste era batera esanda, prozesua abiaraztea haren borondatearen mende zegoen.

Horrez gainera, akusatzaileak prozesuaren objektua edo gaia ere mugatzen zuen (ez epaileak). Akusatzaileak ezartzen zuen zer epaitu behar zen; hark zehazten zituen egitate zigorgarria eta pertsona akusatua. Epaileak ezin zuen akusatzailearen ekimena ordeztu.

Bestalde, akusatzaileak akusazioaren oinarria aurkeztu behar zuen; hots, frogak aurkeztu behar zituen. Beraz, material frogagarria mugatzea ere alderdiei zegokien. Epaileak alderdiek eskatutako frogak soilik egiten ziren.

Epaileari dagokionez, bere betebeharra epai kongruentea ematea zen. Horren ondorioz, akusatua beste inor ezin zuen zigortu; epaiketa eragin zuen egintzagatik beste ezergatik ezin zion zigorrik ezarri; eta eskatutakoa beste zigorrik ezin zion ezarri.

Amaitzeko, printzipioei dagokienez, alderdi-bitasunaren, kontraesanaren eta berdintasunaren printzipioen arabera garatzen zen prozesua. Prozeduraren ikuspuntutik, ahozkotasan- eta publizitate-printzipioek eraentzen zuten jurisdikzio-jarduera, eta epaileak frogak balioesteko askatasuna zuen.

Sistema horrek akats bat zuen, ordea: nola bermatzen zen alderdien arteko berdintasuna? Gainera, delituari jazartzea edo delitu-jazartzea irainduaren mende zegoen. Hau da, prozesuan ez zegoen interes publikorik.

Delitu-jazartzea partikularren mende soilik ezin utz zitekeela ulertu zenean, sistema hori desagertu egin zen. Harrezkero, Estatuari dagokio delituari jazartzea, eta legezkotasunaren arabera jokatu beharra dago. Beraz, ordura arte indarrean egon zen prozesu zibilaren eta zigor-prozesuaren arteko lotura eten egin zen.

### **1.2.2. Inkisizio-sistema hutsa.**

Aldaketa haren ondorioz, organo publiko batek hartu zuen akusazioa bere gain: epaileak, hain zuzen. Hasieran akusazioa organo publiko batek bere gain hartzea positiboa dela iruditu arren, azkenean mutur batetik bestera jotzea baino ez zen lortu; alegia, epailea epaile eta akusatzaile bihurtu zen.

Epaileak bere gain hartu zuen prozesua abiarazteko ekimena. Prozesua abiarazteko ahalmena zuenez, berak erabakitzen zuen prozesua hasi edo ez, Zigor Zuzenbidea erabili edo ez.

Prozesuaren objektua zehaztea ere epailearen zeregin bihurtu zen (bai objektu objektiboa edo egintza zigorgarria zehaztea, bai objektu subjektiboa edo pertsona akusatua zehaztea).

Era berean, epaileak finkatzen zuen zer egitate ikertu eta zer froga aztertu behar ziren. Alde horretatik, sistema horri jarraituz ezin zezakeen eman epai kongruenterik.

Zergatik? Ikertu beharreko egitateak eta pertsona akusatua prozesuaren edozein unetan alda zitzakeelako epaileak, eta egoki irizten zion epaia eman zezakeelako.

Epaileak erabateko boterea eskuratu zuen akusatuari zegokionez. Prozesu horretan ez ziren errespetatzen alderdi-bitasunaren, kontraesanaren eta berdintasunaren printzipioak. Prozedura isilpekotasun- eta idazte-printzipioen mende gauzatzen zen. Hots, sistema horretan ere ez zegoen interes publikorik. Ez zegoen ahozko epaiketarik, ezta jendaurreko epaiketarik ere. Jarduketa guztiak idatziak ziren. “Berme” gisa, legeak mugatzen zuen froga bakoitzaren balioa. Adibidez, errua egozten zitzaionaren aitortza zen balio gehieneko froga, eta edozein baliabide erabiltzen zen hori lortzeko.

Amaitzeko, nabarmendu behar da ez zela benetako prozesua. Zigor Zuzenbidea erabiltzea epaileei zegokien, baina ez zuten erabiltzen prozesuaren bitartez. Prozesu inkisitiboa (edo inkisizio-sistema), prozesua baino gehiago, Zigor Zuzenbidea ezartzeko sistema administratibo hutsa zen. Gaur egun ez dago indarrean sistema hori.

### **1.2.3. Akusazio-sistema formala edo bitarikoa.**

Aurretik aipaturiko sistemak jada ez dira existitzen; gaur egungoa bi sistema horien arteko nahaste bat da. Doktrinaren arabera, sistema baten akusaziozko izaera zenbat eta nabarmenagoa izan, orduan eta demokratikoagoa da, nahiz eta kontuan hartu behar dugun frogak bilatzeko ardura ezin dela auzi-jartzailearen esku soilik utzi.

### **1.3. Espainiako sistema prozesal penala.**

Espainiako sistema prozesal penala akusazio-sistema formala da. Beraz, oro har, akusazio-sistemari dagozkion ezaugarriak ditu; baina, hala ere, inkisizio-sistemaren ezaugarri batzuk ere badira. Espainiako estatuko sistema prozesal penalaren ezaugarriak aztertzeko, gaur egun indarrean dauden arau batzuk kontuan hartuko ditugu atal honetan: Espainiako Konstituzioa, Prozedura Kriminalaren Legea eta Zinpekoen Epaimahaiaren Lege Organikoa.

Hasteko, PKLren 303. artikuluari erreparatuko diogu: “Sumarioaren eraketa, ofizioz hasi nahiz alderdiek hala eskatuta hasi, instrukzio-epaileei dagokie (...)”. Sumarioa eratzeaz mintzo denean, ofizioz nahiz alderdiek hala eskatuta abiaraziko dela dio; beraz, prozesua bi modutan has daiteke: epaileek ofizioz edo alderdiek hala eskatuta. Dena dela, ez da hala gertatzen ahozko epaiketari (zigor-prozesuaren bigarren fasean); izan ere, ahozko epaiketari ez da hasten alderdi akusatzailerik akusazioa egin arte. Hala, inork fase hori hastea eskatzen ez badu, jurisdikzio-organismoak ezin izango du alderdien ekimena ordeztu (ikus PKLren 642. eta 644. artikulua). PKLren 642. artikulua arabera, “Ministerio Fiskalak largespena eskatzen badu 637. eta 641. artikuluetan xedatutakoaren arabera, eta akusazioari eusteko auzi-jartzaile partikularrik agertu ez bada, auzitegiak erabaki ahal izango du Ministerio Fiskalaren uzia akzio penala egikaritzeko interesa dutenei jakinaraztea, zehaztutako epe-muga egokian horiek ager daitezen euren akzioa defendatzera, hori egokitzen jotzen badute”. Ahozko epaiketari hasi baino lehen, alderdi akusatzailerik (Ministerio Fiskalak barne) akusazio-idazkia aurkeztu behar dute. Hala egin ezean, eta akusaziorik egin nahi ez badute, largespena eska dezakete. Baina, zer gertatuko da auzian auzi-jartzaileak aurkeztu ez eta fiskalak largespena eskatzen badu? Jurisdikzio-organismoak fiskalaren uzia jakinaraz diezaietke akzio penala egikaritzeko interesa dutenei, egoki irizten badiote, agertu eta akzioa

defendatzeko. Baina akzio penala egikaritzeko inor agertu ezean, PKLren 644. artikulua dio auzitegiak Ministerio Fiskalak largespenari buruz egindako eskaera bidegabetzat hartzen duenean eta akzioa egikaritzen duen auzi-jartzaile partikularrik agertu ezean, largespena onetsi baino lehen, goragoko organoko fiskalari helaraz diezaiokeela auzia, horrek erabaki dezan akusazioari eustea bidezkoa den ala ez. Kontsulta egiten zaion fiskalak erabakiko du, beraz, largespena egokia den, eta ebazpenaren berri emango dio jurisdikzio-organismoari, horrek erabaki dezan da ahozko epaiketa ireki ala ez. Funtsean, epaileak ezin du akusatzaileen ekimena ordezkatu, akusazio-printzipioak eraentzen duelako.

Zigor-prozedura eraentzen duten printzipioei dagokienez, EKren 120. artikulua dio jardun judizialak jendaurrekoak izango direla, prozedura-legeek aurreikusten dituzten salbuespenekin, eta prozedurako egintza gehienak ahozkoak izango direla, batez ere arazo kriminaletan. Lehen esandakoa kontuan hartuta, akusazio-sistemaren zeinuak dira horiek.

Baina ikus dezagun, orain, PKLk horri buruz dioena. 301. artikuluan esaten du sumarioko eginbideak isilpekoak izango direla ahozko epaiketa ireki arte. Eta isilpekotasun hori inkisizio-sistemaren printzipioa da. Hala ere, 302. artikulua irakurtzen jarraitzen badugu, akusazio-sistemaren zantzuak sumatuko ditugu: “Bertaratutako alderdiek, egindako jardunaren berri izateaz gain, prozeduraren eginbide guztietan esku har dezakete”. Horrek esan nahi du sumarioko eginbideak isilpean gordeko direla ahozko epaiketa hasi arte, baina oro har ez direla isilpekoak izango alderdientzat (hurrengo kapituluetan sakonago aztertuko dugu printzipio hori); nahiz eta, batzuetan, horientzat ere isilpekoa izan. Ahozko epaiketa irekitzen denean, prozesua jendaurrekoa izango da; hala dio PKLren 680. artikulua: ahozko epaiketari buruzko eztabaidak jendaurrean egingo dira, bestela epaiketa deuseza izango da. Hau da, ahozko epaiketa ahozkototasun-printzipioak eraentzen du.

Frogei dagokienez, 728. artikulua honako hau dio: “Alderdiek proposatutako frogaeinbideak baino ez dira egingo, eta aurkeztutako zerrendetan aipatu lekukoak baino ez dira aztertuko”. Alderdiek proposatutako frogak baino ezin dira gauzatu; hau da, epaileak ez du frogak bilatzeko ekimenik. Hala eta guztiz ere, badaude salbuespenak: epaileak frogak gauza ditzake, baldin eta gertaera batzuk frogatzeko beharrezko jotzen baditu, betiere objektu eta pertsona berari buruzkoak izanik (729.3 art.: “Alderdietatik edozeinek proposatu ez dituen frogak, kalifikazio-idazkien gai izan diren egitateetatik edozein egiaztatzeko”).

Sistema prozesal penal honetan, jurisdikzio-organismoak bere kontzientziaren arabera balioesten ditu frogak, sententzia emateko. Frogak balioesteko askatasun-printzipioa indarrean dago. PKLren 741. artikuluan dugu horren adibidea: “Auzitegiak bere kontzientziaren arabera balioetsiko du epaiketan egindako frogak, akusazioak eta defentsak azaldutako arrazoiak eta auzipetuek eurek adierazitakoa; horrela, epaia emango du lege honetan zehaztu epe-mugan”.

Ikusi dugunaren arabera, Espainiako Estatuko sistema prozesal penala akusazio-sistema da, baina inkisizio-sistemaren ezaugarri batzuk ere baditu. Dena den, esan beharra dago inkisizio-sistemaren ezaugarriak nabarmenagoak direla instrukzio fasean. Ahozko epaiketan, berriz, akusazio-sistemaren ezaugarriak dira nagusi.

Edonola ere, akusazio-sistemaren ezaugarriak gero eta nabariagoak dira Espainiako Estatuko sistema penalean; eta erreforma guztiak akusazio-sistema sendotzera bideratuak dira, batez ere Konstituzioa onartu zenetik. ZELOk berak arrazoienez azalpenean aitortzen duenez, instrukzio fasean akusazio-sistema indartu da.

ZELOren 25. artikulua dioenaren arabera, Zinpekoen Epaimahaiaren aurreko prozesuan alderdiak dira inputazioa zehazten dutenak. Prozedura hasitakoan, epaileak agerraldi batera deitzen die alderdi guztiei, inputazioa zehazteko. Agerraldi horretan, alderdiek mugatzen dute prozesuaren objektua (ZELOren 25.1 art.: “Prozedura hasita (...) instrukzio-epaileak berehala jakinaraziko die inputatuei. Inputazioa zehazteko, bost eguneko epean agerraldi batera deituko die horiei, baita Ministerio Fiskalari eta agertutako alderdiei ere. (...).” 25.2: “Delituak ofenditu edo kaltetuak, agertu ez direnak, ezagunak badira, zitzazioa helaraziko zaie, aurreko atalean aurreikusitako agerraldian entzunak izateko (...).” 25.3: “Aipatutako agerraldian, instrukzio-epaileak Ministerio Fiskalari entzungo dio lehenik eta, hurrenez hurren, agertutako akusatzaileei; horiek inputazioa zehaztuko dute. Segidan, inputatuaren letradura entzungo du; letradua inputatuaren defentsan egokia irizten diona azalduko du eta largespena eska dezake (...). Beren esku-hartzeetan, alderdiek beharrezko irizten dioten ikerketa-eginbideak eskatu ahal izango dituzte”.

Bestalde, kontuan hartu behar da ZELOren 27.3 artikulua zehazten duena: “Gainera, epaileak beharrezkotzat jotzen dituen eginbideak agin ditzake, alderdien osagarri gisa, gertaera justiziagarria egiaztatzen mugatuak, eta alderdi akusatzaileen inputazioaren objektua izan diren pertsonen buruzkoak”. Epaileak beharrezko jotzen dituen eginbideak agindu ditzake, baina osagarri gisa bakarrik, eta alderdiek zehaztutako delitua eta ustezko egilea oinarri hartuta.

#### **1.4. Zigor-prozesuaren oinarriko ezaugarriak eta printzipioak.**

Atal honetan, prozesua prozesu izateko nola eratu behar den aztertuko dugu.

Lehen adierazi den legez, zigor-prozesua interes publikoak eraentzen du. Ondorioz, ustezko delitu-egintza gertatzen denean, jurisdikzio-jarduera abian jarri behar da, nahitaez, egokiera-irizpiderik kontuan hartu gabe. Jurisdikzio-organoa da prozesua abiatzeko legearen mende diharduena. Prozesua hasitakoan, alderdiek ezin dute prozesuari buruz ezer xedatu. Horrek esan nahi du legeak zehazturiko kasuetatik kanpo ez dagoela prozesua eseki, aldatu edo bukatzerik. Beraz, zigor-prozesuan xedapen- eta egokiera-printzipioak ez dira kontuan hartzen, beharrian-printzipioak eraentzen duelako.

Bestalde, aipatzekoa da legeak arautzen duela zigor-prozesuaren prestaera. Prozesu zibilean, demanda aurkeztu baino lehen prestatu beharra dago prozesua, eta, oro har, auzi-jartzailearen abokatu arduratzen da horretaz; baina kontuan hartu behar da jarduera hori pribatua dela eta ez duela legeak arautzen. Zigor-prozesuan, aldiz, prozesua prestatzeko jarduera publikoa da; fase horri *sumario*, *instrukzio* edo *atariko prozedura* deitzen zaio. Fase horrek bi funtzio nagusi betetzen ditu: batetik, benetako epaiketa (bigarren fasea: ahozko epaiketa) prestatzen du, bai akusazioaren bai defentsaren ikuspuntutik, eta, bestetik, alferreko epaiketak saihesten ditu. Baina fase horretan arazoak edo eztabaidak sortu ohi dira, noren ardurapean egon behar duen



erabakitzeke; zalantza izaten da epaile inpartzialaren esku edo Ministerio Fiskalaren esku egon behar duen. Erabaki horren arabera aldatzen da fase horren izaera juridikoa.

#### **1.4.1. Instrukzioa egitearen, epaitzearen eta akusatzearen arteko desberdintasuna.**

Gaur egun, zigor-prozesua eta jurisdikzio-organoen jarduera osoa (prozesu horretan) akusazio-printzipioa ardatz hartuta eratzen da. Beraz, azter dezagun printzipio horren edukia.

Hasteko, argi gelditu behar du PKLk auziaren instrukzio-epailearen eta erabakitzen duen epailearen arteko desberdintasunean oinarritzen duela sistema prozesal penala. Hau da, zigor-prozesuan bi fase bereizten dira: alde batetik, sumarioa edo atariko prozedura, eta, bestetik, ahozko epaiketa, eta fase bakoitzak bere jurisdikzio-organo eskuduna du. Atariko prozeduran, ikerketaren organo eskuduna instrukzio-epailea izango da; eta ahozko fasean, berriz, beste epaile edo auzitegi bat (hala nola zigor-arloko epaitegia edo probintziako entzutegia). Izan ere, bereizketa horren oinarrian bi funtzioen bateraezintasun-zioa dago: instrukzioa egitearen (ikertzea, ahozko epaiketa prestatzeko) eta epaitzearen (kondena edo absoluzioa erabakitzeke) arteko bateraezintasuna, alegia.

Instrukzio-epaileak ezin du epaitu, ezta ahozko epaiketan sartu ere. Prozedura Kriminalaren Legeak argi eta garbi ezartzen du bereizketa hori (ikus PKLren 14. art.). Izan ere, BJLOren 219. artikulua 11. atalak esezte-zio gisa aurreikusten du epaile bat auzian instrukzio-epaile gisa jardun izana.

Jatorriz, horrela antolatuta zegoen sistema, baina apirilaren 8ko 3/1968 eta azaroaren 11ko 10/1980 lege organikoek (baita 1985ko BJLOk ere) fase bien gaineko eskumena (instrukzioarena eta epaiketarena) instrukzio-epailei eman zien, larritasun gutxiagoko delituen prozesuei dagokienez. Hori dela-eta, epaile berak instrukzioa egin (ikertu), ahozko epaiketa egin eta, gainera, epaia ere ematen zuen prozesu horietan; bateraezinak ziren bi funtzio betetzen zituen, beraz.

Hala ere, aipatutako lege horiek konstituzioaren kontrakoak zirela adierazi zuen Konstituzio Auzitegiak apirilaren 12ko 145/1988 sententzian. Konstituzio Auzitegiaren esanetan, epaile batek auzi baten instrukzioa egiten duenean, froga-iturrien bila aritzen denean, ikerketa egiten duenean, epaile horrek eta biktimek, frogak, elkar ukitzen dute, nahastu edo kutsatu egiten dira. Instrukzio-epailea froga-iturrien bila aritzen da, eta gero froga-iturri horiek frogabide gisa erabiliko dira ahozko epaiketan. Instrukzio-epailea kutsatu egiten da froga-iturriek eta berak elkar ukitzean, eta inpartzial izateari uzten dio. Autore batzuen ustez, fase baten eta bestearen gaineko eskumenak bereizteko oinarria funtzioen bateraezintasuna da, inpartzialtasuna baino gehiago; bateraezinak diren bi funtzio epaile berak betetzen dituzten, egitateak ikertu izanak eragotzi egiten dio epaileari epaia ematean alderdiek proposatutako frogetan beste ezertan ez oinarritzea.

Egoera horrek behartuta, abenduaren 28ko 7/1988 Lege Organikoa onartu zuten. Lege horren bitartez, Prozedura Kriminalaren Legean erreformak egin eta prozedura laburtua indarrean jarri zen (larritasun gutxiagoko delituengatik prozedura laburtua). Horrekin batera, delitu horiek epaitzeko organo judicial berri bat sortu zen, zigor-arloko epaitegia. Hortik aurrera, instrukzio-epaitegia da instrukzioa egiteko eskuduna, eta ahozko epaiketarako eskumena, berriz, zigor-arloko epaitegiak (larritasun gutxiagoko

delituetarako) edo probintziako entzutegiak (gainerako kasuetarako) izango dute, delituaren larritasunaren arabera.

Baina lege hori onartu bitartean, instrukzio-epaileei zegokien aldaketa bat egin zen: instrukzio-epaileak egiten zuen instrukzioa eta ematen zuen epaia; baina ezin zuten epaile bera izan, hau da bi instrukzio-epaile behar ziren, bat instrukzioa egiteko, sumarioa amaitu arte, eta bestea epaiketa egin eta epaia emateko.

Ikerketaren (instrukzioa egitearen) eta epaiketaren arteko bereizketa azaldu dugu, baina beste kontzeptu bat ere zehaztu beharra dago: akusazioa. Akusazio-sisteman ezinezkoa da epaitzen duen epaile berak akusazioa egitea (inkisizio-sisteman, aldiz, bai). Hain zuzen ere, bereizketa hori da prozesuaren oinarrietako bat.

Akusaziorik ez badago, ez dago prozesurik. Baina epaileak akusaziorik egin ezin badu, eta, lehen esan dugunez, akusazioa akusazio partikularren ardurapean besterik utzi ezin bada, nork egingo du akusazioa? Estatuak berak, Ministerio Fiskalaren bitartez. Beraz, estatuak, alde batetik, Zigor Zuzenbidea erabiltzen du epaitegi eta auzitegien bitartez, eta, bestetik, akusatze ahalmena egikaritzen du, Ministerio Fiskalaren bidez. Hala, fiskalak du akusatze eginkizuna, eta epaileak hirugarren inpartziala izaten jarraitzen du. Ministerio Fiskala estatuak prozesua posible egiteko sortutako irudi bat da; legearen mende jardun behar duen akusatzailea. Ministerio Fiskala alderdi publikoa da (interes publikoa babesten duelako), eta legearen arabera jardun behar du; hala ere, horrek ez du esan nahi *ius puniendi* eskubidearen titularra denik, epaitegi eta auzitegien monopolioa baita hori.

Baina jarrai dezagun akusazioa aztertzen. 5. kapituluan ikusiko dugunez, akusazioak prozesuaren objektua edo gaia mugatzen du; hots, delitu-egitatea (elementu objektiboa) eta pertsona akusatua (elementu subjektiboa). Alderdi akusatzaileak zehazten du zein diren epaitu beharreko egitatea eta pertsona. Hori dela-eta, epaileak ezin du akusatzaileak zehaztutakoa ez den beste egitate bat epaitu edo beste pertsona bat zigortu. Akusazioak epailea lotesten du, beraz. Baina hain garbi ez dagoena zera da: delitu-egitate horren kalifikazioak eta eskatutako zigorrak epailea lotzen dute? Gai horri buruz hurrengo kapituluetan arituko garen arren, esan beharra dago alderdien kalifikazio juridikoak ez duela epailea lotesten, *iura novit curia* printzipioaren mende diharduelako. Era berean, ezarri beharreko zigorra zehazteko eskumena ezin da gelditu akusatzaileen borondatearen mende, legezotasun-printzipioaren mende baitago. Akusatzaileak eskatutako zigorraren ondorioz, epaileak legearen arabera dagokion zigorra ezartzerik ez balu (nahiz eta akusatzaileak eskatutakoa baino handiago izan), akusatzailearentzat zigorra xedagarria litzateke.

Aditu batzuek diotenez (Montero Aroca besteak beste), akusazio-printzipioaren hainbat interpretazio oker egin dira azken urteotan, kontraesan-printzipioarekin nahastuta. Alderdi horretatik, esan ohi da epaile penalari ukatu egiten zaiola epaile zibilarentzat onartu nahi dena. Izan ere, doktrinaren alde batek epaile zibilaren zuzentze-ahalmenak zabaltzea aldarrikatzen du, epaileak (alderdiekin batera) egitateak egiaztatze frogak ofizios egin ahal izateko; baina, aldi berean, nahiago dute hori ezinezkoa izatea epaile penalari dagokionez. Ukaezina da, nolana ere, politikoki epaile penalaren ahalmenak murrizteko joera nabari dela, Ministerio Fiskalaren mesedetan.

### 1.4.2. Akzio-eskubidea.

Akzio-eskubidea ez da berdin eratzen prozesu zibilean eta zigor-prozesuan.

Prozesu zibilari dagokionez, zuzenbide materialaren eta zuzenbide formalaren artean lotura dago. Zuzenbide biak erlazionatuta daude.

Demagun harreman material bat dagoela bi alderdiren artean (kontratu bat, kasu). Denboraren poderioz, gatazka sortzen da alderdi batek kontratua bete ez duela-eta; gatazkaren ondorioz, harreman materiala maila prozesalera eramaten da. Harreman materialeko eta harreman prozesaleko alderdiak berberak dira.

#### PROZESU ZIBILA

A ----- B  
(HARREMAN MATERIALA; KONTRATUA)

|  
(GATAZKA)  
|

A ----- B  
(HARREMAN PROZESALA; AUZIA)

Zigor-prozesuari dagokionez, berriz, alderdien artean ez dago harreman juridiko materialik. Pertsona batek delitu bat egiten badu beste pertsona baten kontra, harreman hori ez da maila prozesalera eramaten, zigor-prozesuan Ministerio Fiskalak parte hartzen baitu; eta fiskalari dagokionez, delituagatik sortu den harremana besterena da.

#### ZIGOR-PROZESUA

A ----- B  
(DELITUA)

|  
|  
|

MF AP HA ----- B  
(HARREMAN PROZESALA)

Zigor-prozesuan, partikularrek eta Ministerio Fiskalak ez dute egintza zigorgarriaren egileari zigorra jartzeko eskubiderik. Partikularrei eta fiskalari akzio-eskubidea dagokie, eta zigortzeko ahalmena, aldiz, auzitegien monopolioa da.

Bestalde EKren 125. artikulua akzio penalaren izaera publikoa ezartzen du: herritarrek herri-akzioa erabil dezakete, nahiz eta ofendituak ez izan. Beraz, akzio penala publikoa denez, ez dagokio biktimari edo fiskalari bakarrik. Izan ere, akusazioa egikaritzea Ministerio Fiskalaren betebeharra izanik ere, ez dago horren gaineko inolako monopoliorik. Horregatik, Ministerio Fiskala, akusazio partikularra nahiz herri-akusazioa izan daitezke alderdi akusatzaileak.

Baina kontuan hartu behar da EKren 125. artikulua aitortzen duen akzio-eskubidea (herri-akzioa) ez dela oinarrizko eskubidea, eta, horren ondorioz, eskubide horren kontra ezin dela babes-errekurtsorik jarri. Ikuspuntu horretatik, akusazio partikularrari dagokion akzio-eskubidetik bereizi beharra dago, hori oinarrizko eskubidea baita eta babes-errekurtsoa jar baitaiteke.

Bestalde, akzio-eskubidea EKren 24.1 artikuluan aipatzen den babes eragingarrirako eskubidearekin lotuta dago. Eskubide horren edukia ez da berdina prozesu zibilean eta zigor-prozesuan.

Prozesu zibilean, babes eragingarrirako eskubideak epaileak auziaren funtsari buruzko erabaki bat hartzea eskatzen du (baldin eta prozesuari dagozkion betekizun eta baldintzak betetzen badira). Zigor-prozesuan, ordea, akzio eskubidearen edukia guztiz bestelakoa da. Adierazi dugunez, partikularrak edo Ministerio Fiskalak ez du eskubide subjektibo materialik, eta, beraz, akzio-eskubidea ezin da babes judizial zehatzerako eskubidetzat ulertu, eduki zehatzeko kondena-epai baten moduan. Akzio-eskubideak edo benetako babeserako eskubideak, zigor-prozesuan, ez du eskatzen nahitaez epaileak auziaren funtsari buruz erabakitzea. Zigor-prozesuko fase erabakitzailea ahozko epaiketa da, hantxe bertan epaitzen da auziaren funtsa eta erabakitzen da pertsona errugabea edo erruduna den. Baina kontuan hartu behar dugu epaiketa amaitu ez arren, edo instrukzio faseatik harago iritsi ez arren, babes eragingarrirako eskubidea errespetatzen dela; zigor-prozesuan, instrukzio fasean epaileak gertaeren kalifikazio juridikoari buruzko erabaki arrazoitua ematean datzalako akzio-eskubidea.

Demagun, salaketa bat aurkezten dela Poliziaren aurrean, eta izapideak egin ondoren, instrukzio-epaileari helarazten zaiola. Epaileak ikerketa-eginbide batzuk egin eta egitateak delitu-izaerarik ez duela erabakiz gero, ez du prozesua aurrera eramango. Kasu horretan, ez dago auziaren funtsari edo mamiari buruzko erabakirik (ez dago sententziarik). Nahiz eta instrukzioa ez amaitu eta auziaren mamiari buruzko erabakirik ez hartu, babes eragingarrirako eskubidea errespetatu da, baldin eta prozesuak aurrera ez jarraitzeko ebazpen motibatua ematen badu. Deliturik ez badago, alferrekoa da instrukzioa egiten jarraitzea.

Beraz, zigor-prozesuan, akzio-eskubideak prozesua hasteko eskubidea esan nahi du; egitateak ikertzeko eta egileak aurkitzeko beharrezko eginbideak egiteko eskubidea. Konstituzio Auzitegiaren arabera (ikus Konstituzio Auzitegiaren irailaren 2ko 148/1987 sententzia), akzio-eskubideak egintzen kalifikazio juridikoari buruz epaileak erabaki motibatua ematea eskatzen du, instrukzio fasean (izapidetzea ez onartzeko zioak adieraztea, hala dagokionean).

Orain arte esan dugunaren ondorioz, zigor-prozesuan ez dago zentzu hertsian uziaz edo pretentsioaz hitz egiterik. Argi dago, prozesua aurrera eramateko, norbaitek akusazioa egin eta ahozko epaiketa abiatzeko eskaria egin behar duela. Horrek akzio-eskubidea egikaritzen du, baina ez da prozesuaren objektua eratzen duen benetako uzi bihurtzen.

Atal hau amaitzeko, zigor-prozesuaren berezitasun bat aipatu behar dugu: errekurtsioa edo helegitea jartzeko aukera (errekurtsio mugatua den arren). EK-k ez du berariaz esaten, baina benetako babes judizialerako eskubidearen barruan dagoela esan daiteke

(EKren 24.1 art.). 1966ko New Yorkeko Eskubide Zibil eta Politikoen Nazioarteko Itunaren 14.5 artikuluan, aldiz, eskubide hori berariaz aurreikusten da. Itun horrek kondenatua bakarrik aipatu arren, eskubide hori prozesuko alderdi guztiei aitortzen diela interpretatu behar da, berdintasun-printzipioari jarraituz.

### **1.4.3. Zigor-prozesuaren printzipioak.**

Atal honetan, alderdien arteko harremanak eraentzen dituzten bermeei buruz arituko gara. Horretarako, prozesuari atxikitako hiru printzipio aztertuko ditugu: alderdi-bitasunaren printzipioa, kontraesan-printzipioa eta berdintasun-printzipioa. Horiek barik ez dago benetako prozesurik.

#### **A) Alderdi-bitasuna.**

Prozesu guztietan bezala, zigor-prozesuan ere bi alderdi behar dira: alderdi aktiboa eta alderdi pasiboa. Alderdi bakoitzaren barruan pertsona bat baino gehiago egon daitezke. Horregatik, hobe litzateke posizio-bitasunaz hitz egitea, posizio bakoitzaren barruan pertsona bat baino gehiago egon daitezkeela kontuan hartuta.

#### **B) Kontraesana.**

Kontraesan-printzipioa prozesuaren osaerari dagokio, eta defentsa-eskubidearekin lotuta dago. Zertan datza? Alderdiek beren eskaera eta horren izateko arrazoibideak eta arrazoibide juridikoak aurkezteko aukeran, eta, era berean, beste alderdiaren eskaerak eta arrazoibideak (izatezkoak eta juridikoak) ezagutzeko aukeran. Baina EK-k ez du kontraesana berariaz arautzen, berme multzo bat baizik. Berme horietako batzuk oso orokorrak dira eta Konstituzioan bertan aurreikusten ez diren beste zenbait berme oinarritzeko balio dute (nazioarteko hitzarmenetan araututakoak, esaterako); beste batzuk, ordea, zehatzagoak dira eta zigor-prozesuaren alderdi jakin batzuekin zerikusia dute.

Has gaitezen berme orokorrak aztertzen. Hasieran esan dugunez, berme hori defentsa-eskubidearekin lotuta dago, eta noski EKren 24. artikuluekin lotuta. Artikulu horren 1. atalak dioenez, pertsona guztiek dute “babes eragingarrirako eskubidea”, eta “ezin daiteke inoiz babesgabetasunik gerta”. Horrez gainera, 2. atalak defentsara izateko eskubidea eta prozesua berme guztiekin burutzeko eskubidea arautzen ditu.

EKren 24. artikuluan aurreikusitako bermeen artean, “defentsa izateko eskubidea” aztertuko dugu lehendabizi. Kontrakoa dirudien arren, eskubide hori ez dagokio akusatuari bakarrik, prozesuko alderdi guztiei baizik; hau da akusatuari nahiz akusatzaileei. Defentsa-eskubideak garrantzi berezia dauka. Akusatuarentzat defentsa-eskubidea ez da eskubide hutsa, eskubide ukazina baizik. Horrek hainbat ondorio dakartza: lehenik, akusatua agertzea ezinbesteko baldintza da epailearentzat, beraz ahozko epailetan akusatua agertu ezean, prozesua geldiarazi egingo da (akusatuaren auzi-ihesak zigor-prozesua geldiarazten du); eta bigarrenik, akusatuaren borondatearen kontra egin arren, akusatuak abokatuaren defentsa teknikoa izan behar du.

Bestalde, nabarmentzekoa da defentsa-eskubidea inputazioarekin batera sortzen dela. Eta halaxe dio PKLren 118. artikulua: defentsa-eskubidea inputazioarekin edo egozpenarekin batera agertzen da; hori dela-eta, ez dago jendaurreko ikustaldira arte

itxaron beharrik. Edozein inputatuk inputazioa (formala izan ez arren) dagoen unetik beretik egikari dezake bere defentsa-eskubidea, edo atxilotze-, prozesatze- nahiz kautelazko beste edozein neurri agintzen denetik.

Baina noiz gertatzen da “babesgabetasuna”? Noiz urratzen da defentsa-eskubidea? Hasieran esan dugunez, EKren 24.1 artikulua babesgabetasuna debekatu du. Alderdi horretatik, alegatzea eta frogatzea, alde batetik, eta bestetik, akusazioa ezagutzea eta beste alderdien alegazioei aurka egitea galarazten denean, defentsa-eskubidea urratzen da. Arau prozesal batzuk urratzeak defentsa-gabezia edo babesgabetasuna kar dezake.

“Prozesua berme guztiakin burutzeari” dagokionez, Konstituzio Auzitegiaren jurisprudentziaren arabera, epaile inpartzial bat izateko eskubidea eta akusazio-printzipioa bete behar dira. Halere, autore batzuek uste dute prozesu-bermeekin lotuta dagoela esatea baino zehatzagoa dela inpartzialtasuna jurisdikzioaren oinarria dela esatea, botere judizialaren printzipioa dela esatea.

Orain arte aztertutako eskubideak oso generikoak edo orokorrak dira. Baina Konstituzioak berak prozesuaren alderdi batzuei buruzko berme zehatzagoak aurreikusten ditu. EKren 24.2 artikuluan bertan, “abokatuaren laguntza izateko”, “akusazioaren argibideak jasotzeko” eta “babeserako egoki diren frogabideak erabiltzeko” eskubideak arautzen dira.

Defentsa-eskubidea egikaritzeko beharrezkoa izango da abokatuaren laguntza juridikoa izatea. Abokatuaren laguntza juridikoa ezinbestekoa da (falta-epaiketan izan ezik), arlo horretan behar den ezagutza teknikoak direla-eta. Espainiako estatuan autodefentsa edo burubabesa ez da posible, baina horrek ez du bazterten kasu batzuetan defentsa mota hori erabiltzea (prozesuaren amaieran akusatuari “azken hitza” ematen zaionean, esaterako).

Defentsa arrazoitzeko, ezinbestekoa da egozten diren edo akusazioa eragiten duten egintzak ezagutzea. Konstituzioa akusazioa ezagutzeaz mintzatzen da, eta, akusazioa esaten dugunean, ahozko epaiketa hasteko beharrezkoak diren idazkiekin lotzen dugu. Baina horrek ez du esan nahi eskubide hori ahozko epaiketan bertan sortzen denik; izan ere lehenago agertzen da, atariko prozeduran, hain zuzen ere. PKLk 118. artikuluan dioenez, norbaiti egintza zigorgarria egozten bazaio, defentsa-eskubidea egikaritu ahal izango du, inputazioa jakinarazi bezain laster, eta horretarako, inputazioaren berri emango zaie berehalakoan ustezko erruztatuei (bigarren paragrafoa). Beraz, atariko fasean egotzitako egintza zigorgarria, inguruabar guztiak eta dagozkion eskubideak jakinarazi behar zaizkio inputatuari, eta ahozko epaiketan akusatzailerak egindako akusazioa (kalifikazioa) helarazi beharko zaio, defentsa era egokian prestatu ahal izan dezan.

Alderdiei uzia arrazoitzeko frogak proposatu eta gauzatzeko eskubidea ere aitortzen zaie. Alderdiek, eskatzen dutena arrazoitzeko, frogak gauzatu beharko dituzte. Horretarako frogabide egokiak daude. Lehen azaldu dugunez, EKren 24.2 artikulua zera dio: “Babeserako egoki diren frogabideak erabiltzeko eskubidea”. Inputatuari buruz ari da, baina kontraesan-printzipioa bermatzeari begira, prozesuko alderdi guztiei aitortzen zaie.

C) Berdintasuna.

EK-k ez du prozesuko alderdien berdintasun-printzipioa berariaz aurreikusten. Dena dela, printzipio hori bi alderditatik interpreta daiteke: lehenik, legearen ikuspegitik, eta bigarrenik, prozesuaren ikuspegitik.

Lehendabiziko ikuspegiari dagokionez, prozesua hasi baino lehen herritar guztiei aitortzen zaie berdintasuna, legearen aurrean (EKren 14. artikulua legearen aurreko berdintasuna aldarrikatzen du); berdintasun abstraktua dago lege prozesuaren aurrean. Berdintasun-printzipioak galarazi egiten du delitu-egitate beragatik pertsonak era desberdinean edo auzitegi desberdinek epaitzea. Baina salbuespen objektibo eta arrazoitu batzuk onartzen dira, esate baterako, pertsona forudunen salbuespena. Pertsona forudunei dagokienez, irizpide orokorrei jarraitu beharrea, salbuespena ezartzen du legeak: Auzitegi Nagusiek edo Auzitegi Gorenak epaituko dituzte forudunak. Kasu horretan, diskriminazioak zentzu objektibo eta arrazoitua du.

Bigarren ikuspegiari dagokionez, prozesua hasita ere, alderdiek baldintza beretan jarduten dute. Alderdi biek (akusatzaileak nahiz akusatuak) dute erasorako eta defentsarako berdintasuna (“arma-berdintasuna” deritzona). Beste era batera esanda, alderdien artean ezin egon daiteke desoreka prozesalik. Prozesuan zehar, eginbide berak onartzen dira batarentzat nahiz bestearentzat: alegatzeko aukerak, frogak eta errekursoak. Berdintasunaren desoreka edo urraketarik gertatzen bada, EKren 24. artikulua urratzen da (defentsa-eskubidea, prozesua berme guztiekin burutzeko eskubidea eta orain arte aipatutako eskubide guztiak). Hori gertatuz gero, oinarrizko eskubideak urratzeagatik babes-errekurtsua jar liteke.

Aztertu ditugun printzipioak (alderdi-bitasuna, kontraesana eta berdintasuna) prozesuan alderdiek duten partaidetzari buruzkoak dira; baina, horiez gainera, EK-k arau edo printzipio berezi batzuk aurreikusten ditu. Batzuk zigor-prozesuari dagozkio, era eskusiboan; beste batzuk, aitzitik, orokorrak dira, baina berezitasunak dituzte zigor-prozesuaren barruan. Orain, bermeen zerrenda baino ez dugu egingo, hurrengo kapituluetan landuko baititugu horiek sakonago:

EK-k aurreikusten dituen berme batzuk orokorrak dira, baina zigor-prozesuko jurisdikzio-jarduerarekin zerkusia izan dezakete. Lehenengo bermea EKren 15. artikulua arautzen du. Artikulu horrek tortura eta tratu jasanezin edo apalesgarriak debekatzen ditu. Arau horren bitartez, Poliziaren edo epailearen ikerketetan inputatuen edo lekukoen deklarazioak torturapean lortzea galarazi nahi da. Horrela lortutako frogak ez dute prozesuan eraginik izango, oinarrizko eskubideak urratuz lortuak direlako (BJLOren 11.1 art.)

EKren 17. artikulua atxilotzearen oinarrizko printzipioak arautzen ditu: atxilotzearen gehieneko epea (72 ordu), inputatutako egintzak eta atxilotetaren zioak ezagutzeko eskubidea, ez deklaratzeko eskubidea, abokatuaren laguntzaren bermea, “habeas corpus” prozedura (maiatzaren 24ko 6/1984 LOak garatua).

EKren 18. artikuluan, instrukzioan garrantzi berezia duten oinarrizko eskubide batzuk aurreikusten dira: egoitzaren bortxaezintasuna bermatzen da, jabeak baimena ematen duen, baimen judiziala lortu den edo delitu goria gertatzen ari den kasuetan izan ezik. Komunikazioen sekretua ere bermatzen da, bereziki posta, telegrafo eta telefono bidezkoena. Interbentzioak edo esku sartzeak legekoak izateko, epaileak baimendu

behar ditu. PKLren 545. artikulutik 588. artikulura bitarteko artikuluek garatzen dute berme hori.

Aipatutako araez gainera, EK-k zigor-prozesuarenak soilik diren zenbait berme aurreikusten ditu. Prozesuan inputatuari edo akusatuari dagozkion bermeak dira. Arau horietakoa da EKren 24.2 artikulua, honako alderdi hauek arautzen dituenak, besteak beste: abokatuaren laguntza izateko eskubidea, egotzitako akusazioa ezagutzeko eskubidea, norberaren aurka ez deklaratzeko eskubidea eta norberaren burua errudun ez aitortzeko eskubidea. Eskubide horiek isilik egoteko eskubidea dakarte. Beraz, inputatu-akusatuak ez du nahitaez deklaratu beharrik (ez instrukzioan, ez ahozko epaiketan), baina epaileak deitutakoan haren aurrera agertzeko betebeharra du (PKLren 487. artikulua aurreikusten duenez). Inputatu-akusatuaren deklarazioari buruz diharduten PKLren artikulua orain aipatutako eskubideen arabera interpretatu behar dira (PKLren 385. artikulua eta hurrengoak).

Artikulu berean (EKren 24.2 art.), errugabetasun-presuntziorako eskubidea aldarrikatzen da. Horrek esan nahi du kontrakorik frogatu arte, pertsona guztiak errugabeak edo ustez errugabeak direla. Hori dela-eta, prozesuan zehar inputatu-akusatuak errugabetzat hartu behar da, kondena-epaia ematen ez den bitartean. Baina zuzeneko zer ondorio dakar eskubide horrek? Alderdi akusatzaileari dagokiola erruduntasuna frogatzea; akusatuak ez du ezer frogatu behar. Akusatzaileek errugabetasun-presuntzioa indargabetu behar dute froga-jardueraren bitartez, baina horretarako, froga-jarduerak baldintza batzuk bete behar ditu: gutxieneko froga-jarduera bat behar da; hainbatetan froga bakar bat nahikoa izan daiteke. Froga-jarduerak, gutxienekoa izateaz gainera, kargukoa izan behar du, hau da, inkriminatzailea. Frogak (frogek) delituaren elementu tipikoari buruzkoa izan behar du (dute). Adibidez, giza hilketa bat epaitzen ari bada, gutxienez froga batek frogatu behar du inputatuak pertsona bat hil duela.

Bestalde, froga egitean, beharrezko bermeak errespetatu behar dira. Alderdi horretatik, oso garrantzitsua berariaz debekatuta ez dauden legez kanpoko frogen teoria, BJLOren 11.1 artikulua arautua: “Zuzenean edo zeharka oinarritzko eskubide nahiz askatasunak urratuz lortutako frogak ez dute eraginik izango”.

Frogekin jarraituz, ahozko epaiketan egiten direnak baino ez dira frogatzat hartuko (PKLren 741. art.). Kontuan hartu beharra dago atariko prozeduran gauzatutako eginbideak ez direla benetako frogak. Dena den, salbuespenak ere badira: aurretiazko frogak eta aurrez eraturako frogak.

Betekizun guztiak errespetatu direla egiaztatu ahal izateko, sententziek arrazoituak izan behar dute beti (horixe dio EKren 120.3 artikulua). Goragoko organoek ezin dute auzialdiko auzitegiak eginiko frogen balioespena aztertu; baina bai betekizun guztiak errespetatu diren edo ez. Eta nola kontrolatzen da hori? Oso erraz: auzialdiko auzitegiak sententzia motibatu duen ala ez aztertuz. Sententzien motibazioaren bitartez, frogetatik uste sendoetara pasatzeko zioak adierazi behar ditu epaile edo auzitegiak. Motibazioa oso garrantzitsua da zantzu edo presuntzioen bidezko frogan.

Atal hau amaitzeko, ikus ditzagun EK-n aurreikusten diren zigor-prozedurari buruzko bermeak: ahozkotetasuna, jendaurreko prozesua eta bidegabeko luzamendurik gabeko prozesua.



EKren 120.2 artikulua arabera, prozedura gehienak ahozkoak izango dira, batez ere, arazo kriminaletan”. Baina horrek ez du esan nahi prozesu osoa ahozkoa denik. Ahozkotasun-printzipioa bete-betean errespetatzen da prozesuko bigarren fasean (hots, ahozko epaiketan), baina instrukzioan ez da hala gertatzen. Prozesuaren instrukzio fasea idatziz egiten da; edonola ere, kontuan hartu behar da benetako epaiketa prestatzeko fase bat besterik ez dela, eta bigarren fasean epailearen konbikzioa lortzeko frogak egiten direla. Printzipio horren ondorioak dira saioen hurrentasuna eta kontzentrazioa (PKLren 744. eta 786. artikuluek arautuak).

Beste bi printzipioei dagokienez, EKren 24.2 artikulua jendaurreko prozesua bidegabeko luzamendurik gabe eta berme guztiekin burutzeko eskubidea aldarrikatzen du. Alderdiek prozesua jendaurrekoa izateko eskubidea dute (EKren 120.1, GEEHren 6.1 eta EZPNiren 14.1). Halere, publikotasun-printzipioa zigor-prozesuko faseak kontuan hartuta interpretatu behar dugu. Atariko prozedurari dagokionez, sumarioko eginbideak sekretuak izango dira hirugarrenentzat, baina ez alderdientzat (PKLren 301. eta 302. art.). Ahozko epaiketa, aitzitik, eta PKLren 680. artikulua arabera, publizitate-printzipioak eraentzen du bete-betean (printzipio hori ez betetzea kasazio-errekurtsoa jartzeko zioa izan daiteke, BJLOren 5.4 artikuluan oinarriturik). Baina ahozko epaiketa jendaurrekoa izateak ez du esan nahi salbuespenik ez dagoenik, PKLren 680. artikulua berak epaiketa atea itxita egiteko aukera ematen baitu (hainbat baldintza betez gero).

Bukatzeko, EKren 24.2 artikuluan agertzen den bidegabeko luzamendurik gabeko prozesurako eskubidea aipatuko dugu. Auzia arrazoizko epean epaitu beharra dago, legeak ezarritako epeak eta jurisdikzio-organoaren lan kopurua kontuan hartuta. Printzipio hori nazioartean ere aldarrikatu da, GEEHren 6.1 eta EZPNiren 14.3 artikuluetan, hain zuzen.

## 2. GAIA: ZIGOR-ESKUMENA

2.1. Jurisdikzioaren hedapena, zigor-ordenaren eremuan. 2.2. Zigor-ordena eratzen duten jurisdikzio-organoak. 2.3. Eskumen objektibo eta funtzionala. 2.3.1. Kontzeptua. 2.3.2. Eskumen objektibo eta funtzionala zehaztea, prozeduraren arabera. 2.4. Lurralde-eskumena. 2.5. Eskumenaren tratamendu prozesala. 2.6. Zigor-ordenaren eskumen-arazoak. 2.7. Elkarri lotuta dauden delituengatiko eskumen-aldaketa.

### 2.1. Jurisdikzioaren hedapena, zigor-ordenaren eremuan.

Hasteko, eskumenaren kontzeptua aztertuko dugu: eskumena jurisdikzio-organo batek (beste batzuen aurrean) auzi jakin bati buruz erabakiak hartzeko duen ahalmena edo betebeharra da. Beraz, ez dago desberdintasunik Zuzenbide Prozesal Zibilean ikasitakoarekin, kontzeptu orokorra baita jurisdikzio-ordena guztietan. Edukian daude alde bakarrak.

Eskumen prozesala prozesuko baldintza gisa agertzen da PKLren 1. artikuluan. Legezketasun-printzipioa ezartzeaz batera, epaileak eskuduna izan behar duela dio.

Zigor-ordenako epaitegi eta auzitegiei auzi eta epaiketa kriminalez arduratzea dagokie, jurisdikzio militarari dagozkienak izan ezik (BJLOren 9.3 art.). Hala, Zigor Kodeak eta gainerako lege penal berezi eta osagarriek aurreikusten dituzten delitu eta faltak epaitzea zigor-ordenari dagokio, lege militarrek ezartzen dituenak izan ezik (PKLren 1. art.).

Zigor-eskumenaren ezaugarriak dagokienez, hiru hauek dira azpimarratzekoak: luzaezintasuna, jurisdikzio-organoen bitasuna eta lehenengo auzialdiaz arduratzen diren organoen aniztasuna.

PKLren 8. artikulua adierazten duenez, “jurisdikzio kriminala luzaezina da beti”. Hau da, alderdiek ezin dute akordioaren bitartez eskumena aldatu, ez eskumen objektiboa, ez funtzionala, ez lurralde-eskumena. Era berean, zigor-eskumena jurisdikzio-organoak berak egiaztatu behar du (alderdiek hala eskatuta ere egin badezake ere).

Ezaugarri berezitat jo behar da zigor-prozesuan (falta-epaiketetan izan ezik) bi organoren artean banatzen dela prozedura: bati instrukzioa egitea dagokio (prozesuko lehengo fasea, prestatze fasea hain zuzen) eta besteari, berriz, ahozko epaiketa. Hori dela-eta, zigor-prozesuan arreta berezia eman behar zaio eskumen funtzionalari.

Prozesu zibilari buruz ikasitakoaren arabera, lehenengo auzialdia Lehenengo Auzialdiko Epaitegiei dagokie oro har. Zigor-prozesuan, aitzitik, ez da hala gertatzen, lehenengo auzialdian edo auzialdi bakarrean epaitzeko eskumena duten jurisdikzio-organo anitz baitaude. Horren ondorioz, arazoak izaten dira organo eskuduna zein den zehazteko garaian, eta zigorraren larritasuna eta pertsonaren ezaugarriak kontuan hartu behar izaten dira eskumena zehazteko.

### 2.2. Zigor-ordena eratzen duten jurisdikzio-organoak.

**Liburu honek UPV/EHUko Euskara Errektoreordetzaren dirulaguntza jaso du**

1985eko Botere Judizialaren Lege Organikoaren arabera, honako hauek dira zigor-prozesuan eskumena duten jurisdikzio-organoak:

A) Bake-epaitegiak.

Bake-epaitegiek falta jakin batzuk lehenengo auzialdian epaitzeko eskumena dute. Ekainaren 9ko 14/1999 LOk PKLren 14.1 artikulua erreformatu ondoren, honako artikulua hauetan aipatzen diren faltak epaitzeko eskumena aitortzen zaie, zehazki: ZKren 626. artikulua (ondasun higiezinak histea), 630. artikulua (xiringak edo tresna arriskutsuak uztea), 632. artikulua (arriskuan dagoen landare-espezieak edo azpiespezieak ebakitzea edo erretzea; animaliei tratu krudela ematea), 633. artikulua (ordena publikoaren nahasmendu arina), eta 620. artikulua 1 eta 2 atalak (mehatxu, derrigortze, laido eta bidegabeko iseka arinak, ofenditua ezkontidea, ezkontide ohia eta etxe berean bizi diren aurrekoak nahiz ondorengoak eta antzekoak direnean izan ezik).

Horrez gainera, eskumena izango dute legeak berariaz eskumena ematen dionean (BJLOren 100.2 art.); gaur egun, arlo kriminaleko adiskidetze-ekitaldietan (PKLren 278. art.).

B) Instrukzio-epaitegiak, eta guardiako edo gau eta eguneko epaitegiak, baina horiek guardia- edo zaintza-funtzioak betetzen dituzten instrukzio-epaitegiak direla kontuan harturik. Eta batzuetan, eskumenak bereizita ez daudenean, lehenengo auzialdiko eta instrukzio-epaitegiek.

Instrukzio-epaileen eskumen nagusia delituengatiko prozesuen instrukzioa egitea da, delitua epaitzea zigor-arloko epaitegi, probintziako entzutegi edo zinpekoen epaimahaiari dagokionean [BJLOren 87.1 a) eta PKLren 14.2 art.], emakumearen kontrako indarkeriari buruzko epaitegien eskumeneko delituak direnean izan ezik.

Gainera, auzitegi horiek, zaintza-funtzioetan, epaiak eman ditzakete, inputatua ados egonez gero, PKLren 801. artikuluan aipatzen diren kasuetan.

Bestalde, legeak bake-epaitegiei edo emakumearen kontrako indarkeriari buruzko epaitegiei berariaz esleitzen ez dizkien faltak epaitzeko eskumena ere izango dute (BJLOren 87.1 c) art.).

Aurrerago ikusiko dugunez, bake-epaitegiek falta-epaiketetan emandako epaien apelazioen gaineko eskumena dute.

BJLOren 87.1 c) artikulua eta maiatzaren 24ko 6/1984 LOren 2. artikulua arabera, "habeas corpus" prozesurako eskumena ere badute.

C) Instrukzio-epaitegi zentralak.

Beren eskumenik garrantzitsuena delituengatiko instrukzioa egitea da, zigor-arloko epaitegi zentralak edo Entzutegi Nazionalak epaitu beharreko delituetan (BJLOren 88. art.).

Era berean, estradizio pasiboaren prozedurarako eskudunak dira (martxoaren 21eko 4/1985 LOren arabera). Horri erantsi behar zaio atxilotzeko eta atxilotua emateko Europako agindua betearazteko espedienteak izapidetzeko eskumena (BJLOren 88. art., martxoaren 14ko 2/2003 LOk erreformatua).

D) Emakumearen kontrako indarkeriari buruzko epaitegiak.

Abenduaren 28ko Genero Indarkeriaren Aurkako Babes Osoko Neurrien 1/2004 LOk sortutako organo berria da (BJLOren 87bis art.).

BJLOren 87ter 1 eta PKLren 14.5 artikuluek zehazten dituzte epaitegi honen eskumenak, zigor-ordenari dagokionez:

1. Instrukzioa egitea, prozesua honako delitu hauei buruzkoa denean: giza hilketa, abortua, lesioa, fetuari eragindako lesioak; askatasunaren, osotasun moralaren nahiz sexu-askatasunaren aurkako delituak, edo indarkeriaz nahiz larderiaz egindako beste delitu batzuk, egilearen emaztearen edo emazte ohiaren kontra edo antzeko afektibitate-harremana izan duen edozein emakumeren kontra egin badira.

Era berean, aurrekoen eta ondorengo (propioak, emaztearenak edo bizikidearenak), berarekin bizi diren edo emaztearen edo bizikidearen guraso-ahalmenaren mende edo horien babespean bizi diren adingabeen nahiz ezgaien kontrako delituak ere sartzen dira.

2. Familia-eskubideen eta familia-betebeharren aurkako delituengatik erantzukizun penala eskatzeko prozesuen instrukzioa egitea.

3. Biktimak babesteko aginduak ematea.

4. Aipatutako pertsonen kontrako faltak epaitzea, ZKren III. liburuaren I. eta II. tituluetan aurreikusitako faltak badira (pertsonen eta ondarearen aurkako faltak).

5. Legeak zehaztutako bermeak errespetatuta, adostasun-epaia ematea.

E) Zigor-arloko epaitegiak.

Jurisdikzio-organok abenduaren 28ko 7/1988 LOk sortu zituen, zigor-prozesu laburtuan epaiketa egiteko, epaiketa egitea probintziako entzutegiaren edo zinpekoen epaimahaiaren eskumena ez den kasuetan (BJLOren 89bis 2 eta 14.3 art.).

F) Zigor-arloko epaitegi zentralak.

Zigor-arloko epaitegien eskumen bera dute, baina BJLOren 65. artikulua aurreikusitako delituetara mugatua (BJLOren 88, 89bis 2 d) eta 14.3 art.).

G) Adingabeen Epaitegia.

Gai honetan, urtarrilaren 12ko 5/2000 Lege organikoaren 2. artikulua aintzat hartu behar dugu, lege horrek adingabeen erantzukizun penala arautzen baitu. Adingabeen Epaitegiak 14 eta 18 urte bitarteko pertsonak egindako delitu edo faltak epaitzen ditu, baita beren erantzukizun zibila ere.

H) Adingabeen Epaitegi Zentrala.

Adingabeen Epaitegiaren eskumen bera dauka, baina BJLOren 65. artikulua aurreikusitako delituetara mugatua.

I) Espetxeratuen zaintzako epaitegiak.

Organo horiek Espetxeratuen Lege Orokorrak eta haren erregelamenduak zehazturiko funtzioak betetzen dituzte, askatasunaz gabetzea dakarten zigorrak eta segurtasun-neurriak betearazteari dagokionez (ikus irailaren 26ko 1/1979 LO, otsailaren 9ko 190/1996 Errege Dekretua eta BJLOren 94.1 art.).

J) Espetxeratuen zaintzako epaitegi zentralak.

Maiatzaren 27ko 5/2003 LOk sortutako jurisdikzio-organoa da, eta espetxeratuen zaintzako epaitegiaren funtzio berak ditu, BJLOren 65. artikuluan aipatzen direnei dagokienez (BJLOren 94.4 art.).

K) Probintziako entzutegiak.

Delituengatiko auziak epaitzen dituzte, delituen eskumena zigor-arloko epaitegiei, BJLOn aurreikusitako beste auzitegi batzuei edo zinpekoen epaimahaiari dagokienean izan ezik. Hau da, eskumena izango dute delitu larriagoengatiko prozesuetan eta prozesu laburtuan (zigor-arloko epaitegien eskumena denean izan ezik) [BJLOren 82.11, 83.1 eta 83.2 d) art.; PKLren 14.4 eta 757. art.; eta ZELOren 1. art.].

Horrez gainera, probintziako instrukzio-epaitegien eta zigor-arloko epaitegien ebazpenen aurkako apelazio-errekurtsoen ardura ere badute (BJLOren 82.1.2 eta PKLren 790.1 art.), baita Adingabeen Epaitegiaren eta espetxeratuen zaintzako epaitegien ebazpenen aurkako errekurtsoena ere, Entzutegi Nazionalaren eskumenekoak ez direnean (BJLOren 82.1.3 art.).

L) Autonomia-erkidegoetako Auzitegi Nagusiak (Arlo Zibileko eta Zigor Arloko Salak).

Zigor-arloan eskumen objektiboa izango dute BJLOren 73.3 artikulua a eta b letretan zehazturiko kasuetan. Horiek dira autonomia-erkidegoetako estatutuek Auzitegi Nagusiei erreserbatzen dizkieten zigor-auziak (erkidegoetako diputatuek beren autonomia-erkidegoko eremuan egindako delituak, eta autonomia-erkidegoko gobernuko kideek eta presidenteak egindakoak), eta epaile, magistratu eta Ministerio Fiskaleko kideek beren karguetan jardunez autonomia-erkidegoan egindako delitu eta faltengatiko auziak.

Funtzionalki, eskumena izango dute probintziako entzutegiak ahozko epaiketaren emandako autoen do antzeko ebazpenen apelaziorako [PKLren 846bis a) art.]; baita zinpekoen epaimahaiak emandako epaien kontrako apelaziorako ere [PKLren 846bis a) art.].

Eskumen horiei beste bat gehitu behar zaie, abenduaren 23ko 19/2003 LOren ondoriozko BJLOren erreforma dela-eta. Autonomia-erkidegoetako Auzitegi Nagusiek eskumena izango dute probintziako entzutegiek emandako ebazpenen kontrako apelazioaz arduratzeko [BJLOren 73.3 c) art.]. Baina apelazio hori egin ahal izateko, beharrezkoa da PKL aldatzea, eta oraindik ez da egin halako aldaketarik.

#### M) Entzutegi Nazionala.

Funtsean, BJLOren 65. artikuluan aipatzen diren delituen gaineko eskumena du (zigor-arloko epaitegi zentralen edo delitugile foruduna dela-eta beste organo bereziren baten eskumeneoak direnean izan ezik). Honako eskumen hauek dituzte: Koroaren eta nazioaren goi-mailako erakundeen kontrako delituak, faltsutzeak, diru-delituak, iruzurrak, droga-trafikoa eta beste maula batzuk; eta nazio-eremutik kanpo egindako delituak eta horiei lotutakoak.

Maiatzaren 25eko 4/1988 LOren xedapen iragankorrek beste eskumen bat gehitu zuen: terrorismo-delituak. Gainera, atxilotzeko eta atxilotua emateko Europako aginduaren prozeduraren betearazpena gehitu behar zaio horri (BJLOren 65.4 art., martxoaren 14ko 2/2003 LOk aldatua).

Funtzionalki, espetxeratuen zaintzako epaitegi zentralak emandako ebazpenen kontrako errekurtsioetarako eskumena dauka.

Abenduaren 23ko 19/2003 LOk BJLO aldatu zuen, eta Entzutegi Nazionalan beste sala bat sortu zuten aldaketa horri jarraituz: Apelazioko Sala (BJLOren 64.1 art.). Sala horrek Entzutegi Nazionalako Zigor Arloko Salak emandako ebazpenen kontrako apelazio-errekurtsioez arduratzeko eskumena du, baina horretarako PKL aldatu beharko da.

#### N) Auzitegi Gorena (Bigarren Salak).

Eskumenik garrantzitsuena probintziako entzutegiek, Entzutegi Nazionalak eta Auzitegi Nagusiek emandako epaien aurkako kasazioaz arduratzea da (BJLOren 57.1.1 eta PKLren 847. art.). Horrekin batera, berrikuspen-prozesurako eskumena dauka (BJLOren 57.1.1 eta PKLren 954. art.).

Funtzionalki, Auzitegi Nagusiak apelazioan emandako epaien aurkako kasazio-errekurtsioaz arduratzeko eskumena izango du, epaia lehenengo auzialdian zinpekoen epaimahaiaren magistratu-presidenteak emanez gero [PKLren 847 a) art.].

Era berean, eskumena dauka BJLOren 57.1 artikulua 2. eta 3. ataletan zehaztutako pertsona forudunek eta Entzutegi Nazionalako edo Justizia Auzitegi Nagusiko magistratuek egindako delituak epaitzeko.

#### Ñ) Zinpekoen epaimahaia.

Maiatzaren 22ko 5/1995 ZELOk sortutako organo berezi hori probintziako entzutegiaren eremuan eratzen da, epaitu beharreko pertsona foruduna denean izan ezik; hala denean, Auzitegi Nagusiaren edo beste auzitegi batzuen eremuan bideratzen da prozesua (BJLOren 83.1 art.).

ZELOren 1. eta BJLOren 83.2 artikuluetan aipatzen diren zerrendetako delituetan du eskumena.

### **2.3. Eskumen objektibo eta funtzionala.**

#### **2.3.1. Kontzeptua.**

Epaitegi eta auzitegien eskumena nola zehazten den azalduko dugu hemen. Hiru irizpideren arabera zehazten da organo bakoitzaren eskuduntza: irizpide objektiboa, irizpide funtzionala eta lurralde-irizpidea. Lurralde-irizpidea hurrengo atalean aztertuko dugu.

##### **A) Irizpide objektiboa.**

Irizpide objektiboak organo judizial eskuduna zehazteko bi alderdi kontuan hartzen ditu. Alde batetik, lege-haustearen izaera eta larritasuna (*Ratione materiae* irizpidea); hau da, delitua edo falta den eta zigorraren larritasuna zenbaterainokoa den. Horregatik, lege-haustearen zigorra zenbat eta larriagoa izan, orduan eta goragokoa izango da organo judizial eskuduna.

Bestetik, delitua egin duen pertsona ere kontuan hartzen du (*Ratione personae*). Adibidez, pertsona forudunei dagokienez, eskumena aldatu egiten da izaera hori dela-eta (beste jurisdikzio-organok izango du eskumena kasu horretan).

Zigor-organok judizialen eskumenak PKLren 14. artikuluan du oinarria. Artikulu horrek zigor-organok jakin batzuei aitortzen die eskumen objektibo orokorra; baldin eta Konstituzioak eta legeek epaile eta auzitegi jakin batzuei eskumenik ematen ez badie. Batzuetan salbuespenak ezartzen dira.

##### **B) Irizpide funtzionala.**

Eskumena zehazteko bigarren irizpidea irizpide funtzionala da. Funtzioen arabera irizpideei jarraituz, zigor-prozesuko fase bakoitzean organo judizial jakin bat da eskuduna: instrukzioa egiteaz instrukzio-epailea arduratzen da, eta ahozko epaiketan beste organo judizial batek egingo du epaiketa eta emango du epaia.

Epaia emandakoan, kondena-epaia izanez gero, epaia betearazi behar da. Epaia betearazteko eskumena irizpide funtzionalak finkatzen du: falta-epaiketetan, lehenengo auzialdiko epaitegiak du eskumen hori, eta delituengatik epaiketetan, berriz, epai irmoa eman duen jurisdikzio-organok (ikus PKLren 984 eta 985. art.).

Errekurtso debolutiboetan organo judizial eskuduna zein den ere zehazten du irizpide funtzionalak (debulutiboak edo gora-jotzekoak: errekurtsua erabakitzen duena goragoko organo judiziala izango da. Adibidez, kasazioa, apelazioa, etab.).

Esate baterako, delitu larri bat gertatzen da. Irizpide funtzionalari jarraituz, instrukzioa egitea instrukzio-epaitegiari dagokio, probintziako epaitegiak egingo du epaiketa eta, kondena-epaia emanez gero, kasazio-errekurtsua Auzitegi Gorenak erabakiko du.

Irizpide funtzionalak, beraz, fase bakoitzean organo judizial eskuduna zein den zehazten du; baita errekurtsio debolutiboetarako eskuduna ere.

Amaitzeko, eskumen-arazoak erabakitzeko eskuduna nor den ere ezartzen du. Eskumen-arazoak ordena edo jurisdikzio bereko bi organo judizialen artean sorturikoak dira. Jo dezagun bi instrukzio-epaitegiren artean, Bizkaikoaren eta Gipuzkoakoaren artean, arazoa sortzen dela, biek uste dutelako organo eskudunak direla, edo bietako bakar batek ere ez duelako instrukzioa egin nahi. Eskumen-arazo hori, irizpide funtzionalaren arabera, bien goragoko organo judizial bateratuak erabakiko du, hau da, Euskal Autonomia Erkidegoko Auzitegi Nagusiak.

### **2.3.2. Eskumen objektiboa eta funtzionala zehaztea, prozeduraren arabera .**

Dagoeneko zigor-ordenako organo bakoitzari dagozkion eskumen nagusiak zehaztu ditugun arren, atal honetan eskumenaren gaiari helduko diogu berriro, baina lege-haustea, jarraitu beharreko prozedura eta berezitasunak kontuan hartuta.

#### **A) Falta-epaiketetan.**

BJLOren 87.1 c) artikulua arabera, instrukzio-epaileari falta-epaiketak egitea eta epaitza ematea dagozkio; bake-epaitegien edo emakumearen kontrako indarkeriari buruzko epaitegien eskumeneko kasuetan izan ezik.

BJLOren 100.2 artikulua arabera, zigor-ordenan, bake-epaitegiek faltengatiko prozesuen arduraren izango dute lehengo auzialdian, legeak hala esaten duenean.

Laburbilduz, faltez arduratzeko eskudunak instrukzio-epailea, bake-epailea eta emakumearen kontrako indarkeriari buruzko epailea dira. Bakoitzaren eskumena zehazteko, PKLren 14.1 artikulua dioena aintzat hartu behar da. Artikulu horrek dioenez, falta-epaiketetan, instrukzio-epaileak du ezagutzeko eta epaitza emateko eskumena; baina Zigor Kodearen 626, 630, 632 eta 633. artikuluetan eta 620.1 eta 2 artikuluetan (kasu batzuetan) aurreikusitako falta-epaiketetan, horiek gertatu diren tokiko bake-epailei dagozkien zeregin horiek. Horrez gainera, legeak berariaz eskumena ematen dien kasuetan ere horiek izango dira eskudunak; gaur egun, arlo kriminaleko adiskidetze-ekitaldietan besterik ez (PKLren 278. art.). Emakumearen kontrako indarkeriari buruzko epaitegiei dagokienez, horiek izango dira PKLren 14.5 d) artikulua zehaztutako faltak epaitzeko eskudunak (“genero indarkeria” moduan har daitezkeen faltak epaituko dituztenak).

Epaia eman ondoren, bigarren auzialdirako aukera dago; PKLren 976. artikulua dioenez, falta-epaiketetan emandako epaiari apelazio-errekurtsioa jartzeko aukera dago. Gora jotzeko errekurtsioa jartzen denean, beste auzialdi batera aldatzen da kasua; hau da, bigarren auzialdira. Baina zer jurisdikzio-organok izango du kasu bakoitzean auzialdi berriaz arduratzeko eskumena? Irizpide funtzionalaren arabera argituko da hori: bake-epaitegiak lehenengo auzialdian epaia eman ondoren gora jotzeko errekurtsioa aurkezten bada, instrukzio-epaileak ebartziko du errekurtsioa [BJLOren 87.1 e) artikulua]. Baina lehenengo auzialdiko epaiketa instrukzio-epaileak edo emakumearen kontrako indarkeriari buruzko epaitegiak eginez gero, eta apelazio-errekurtsioa jartzen bada, bigarren auzialdian probintziako entzutegiaren esku geldituko da kasua (BJLOren



82.1.2 eta 4 art.). Instrukzio-epaileek emandako epaitzen kontrako errekursoetan, entzutegia magistratu bakar batek osatua izango da (BJLOren 82.2 art.).

## B) Delituengatiko prozesuetan.

Zigorraren larritasuna kontuan hartuta, bi motatako prozedurak bereizten dira: prozedura arrunta, delitu larrietan, eta prozedura laburtua (biak ere ohikoak). Horrez gainera, ordea, badago beste prozedura bat, berezia, zinpekoen epaimahaiaren aurreko epaiketa; hemen, ordea, kontuan hartzen dena ez da delituaren larritasuna, delituzerrenda baizik (ZELOren 1. art.).

### a) Prozedura laburtuan.

Prozedura laburtua prozedura arrunta da; PKLren 757. artikulua zehaztutakoaren arabera, prozedura laburtuaren bitartez epaituko dira gehienez ere 9 urteko askatasun-gabetzea dakarren zigorra dagokien delituak, edo zigorraren kopurua edo iraupena edozein izanda ere, izaera desberdinetako zigorrak dagozkienak (larritasun gutxiagoko delituak eta delitu larriak barne).

Horrek esan nahi du Legeak delitu jakin baten zigor gisa 9 urte baino gehiagoko askatasun-gabetzea ezartzen badu, delitu hori ez dela prozedura laburtuaren bidez epaituko, prozedura arruntaren bidez baizik. Hala eta guztiz ere, izaera desberdinetako hainbat zigor izanez gero (adibidez, isuna, gaitasun-gabetzea, etab.), 9 urte baino gehiagoko zigorra izan arren, prozedura egokia laburtua izango da.

Prozedura laburtuan, honako bi organo hauek izan dezakete eskumena: probintziako entzutegiak eta zigor-arloko epaileak (eta horiekin batera, Entzutegi Nazionalak eta zigor-arloko epaitegi zentralak).

1. Zigor-arloko epailearen eskumena. PKLren 14.3 artikulua dioenez, zigor-arloko epaitegiek (edo, hala dagokionean, emakumearen kontrako indarkeriari buruzko epaitegiaren epai-barrutiko zigor-arloko epaitegiak) eta zigor-arloko epaitegi zentralak honako delitu hauek epaitzeko eskumena izango dute (PKLren 14.3 eta 757. art. eta BJLOren 89bis 3 eta 65. art. Artikulu horiek eskumen objektiboa zehazten dute):

- Gehienez 5 urteko askatasun-gabetzea dakarten delituak.
- Munta edozein izanda ere, isuna dakarten delituak.
- Gehienez 10 urteko beste edozein eratako zigorra dutenak (gidabaimenaz edo ehiza-baimenaz gabetzea).
- Delitu horiekin zerikusia duten faltak, arazo intzidentalak izan edo ez. Kasu honetan, zigor-arloko epaitegiak badu delituekin loturiko faltak epaitzeko eskumena (nahiz eta delituen eta falten egileak berberak izan ez). Lotura hori dela-eta, zigor-arloko epaileak edo zigor-arloko epaitegi zentralak epaituko ditu delituak nahiz horiei lotutako faltak.

Faseei dagokienez (funtzioaren araberrako eskumena):

Instrukzioa: PKLren 14.2 artikulua eta BJLOren 87.1 a) artikulua esaten dutenez, instrukzio-epaitegia, emakumearen kontrako indarkeriari buruzko epaitegia eta instrukzio-epaitegi zentrala dira instrukzioa egiteko organo eskudunak. Emakumearen kontrako indarkeriari buruzko epaitegia eskuduna izango da BJLOren 87ter eta PKLren 14.5 artikuluek zehaztutako gaietan. Zigor-arloko epaitegi zentralari dagokionez, berriz, Entzutegi Nazionalak edo zigor-arloko epaitegi zentralak epaitu behar dituzten delituen instrukzioaz arduratu daiteke (BJLOren 88. art.; hau da, BJLOren 65.1 art., eta maiatzaren 25eko 4/1988 Lege Organikoaren xedapen iragankorrean ezarritako delituak). Beraz, aipatutako organo horiek egingo dituzte aurretiazko eginbideak edo instrukzioa.

Ahozko epaiketa: delitu arruntak izanez gero, zigor-arloko epaitegia arduratuko da epaia emateaz. Baina BJLOren 65. artikuluan aipatzen diren delituak badira (Koroaren kontrako delituak, droga-trafikoa, terrorismoa, etab.), zigor-arloko epaitegi zentrala (Madrilen du egoitza) arduratuko da (BJLOren 89bis 3. art.). Emakumearen kontrako indarkeriari buruzko epaitegiek egindako instrukzioei dagokienez, organo horren epai-barrutiko zigor-arloko epaitegiak izango du auzi horien gaineko epaitza-eskumena.

Apelazio-errekurtsua: lehenengo auzialdian epaia eman ondoren, apelazio-errekurtsua edo apelazio-errekurtsua jar daiteke. Epaia zigor-arloko epaitegiak emana bada, probintziako entzutegia arduratuko da apelazioaz (BJLOren 82.1.2 art. eta PKLren 790.1 art.). BJLOren 65. artikuluan aipatzen diren delituei dagokienez, zigor-arloko epaitegi zentralak epaitzen dituztenez, Auzitegi Nazionala arduratuko da bigarren auzialdiaz eta epai berria emateaz (BJLOren 65.5 eta 790.1 art.).

Bigarren auzialdiko epaiari dagokionez, ez dago kasazio-errekurtsua jartzetik. Izan ere, PKLren 847. artikulua dio, kasazio-errekurtsua jartzeko, probintziako auzitegiak lehenengo auzialdian emana izan behar duela errekurritutako epaiak.

2. Prozedura laburtuan probintziako entzutegiak eta Entzutegi Nazionalak duten eskumena aztertuko dugu orain.

PKLren 14.4 eta 757. artikulua kontuan hartuta, prozedura laburtuaz probintziako entzutegia arduratzen da 5 eta 9 urte arteko askatasun-gabetzeko zigorra dagokien delituetan edo 10 urte baino gehiago batzen duten izaera desberdinetako zigorrak dagozkien delituetan (BJLOren 82.1.1 art.).

Kasu honetan ere, funtzioaren arabera bereizten dira eskumenak:

Instrukzioa: aurreko kasuan bezala, hiru dira instrukzioa egiteko epaitegi eskudunak (PKLren 14.2 art.): instrukzio-epaitegia [BJLOren 87.1 a)]; emakumearen kontrako indarkeriari buruzko epaitegia, dagozkion gaietan [BJLOren 14.5 a) eta b) art.]; eta instrukzio-epaitegi zentrala (BJLOren 88. art.), BJLOren 65. artikuluan aipatzen diren delituak izanez gero.

Ahozko epaiketa: ahozko epaiketaren eskumena bi jurisdikzio-organoren artean banatuta dago; hau da, probintziako entzutegiaren eta Entzutegi Nazionalaren artean (BJLOren 82.1.1 eta 65.1 art.; PKLren 14.4 art.). Entzutegi Nazionalak du eskumena, BJLOren 65. artikuluan aipatzen diren delituetan, eta probintziako entzutegiak, aldiz, gainerako kasu guztietan; baina zehaztu beharra dago delituaren instrukzioa

emakumearen kontrako indarkeriari buruzko epaitegiaren eskumena izan bada, organo horren epai-barrutiko probintziako entzutegia izango dela eskuduna.

Apelazio-errekurtsoa: aipatutako kasuetan, gaur egun ez dago apelazio-errekurtsoa jartzetik, baina abenduaren 23ko 19/2003 LOk (BJLO aldatzen duena) gora jotzeko aukera aurreikusten du: probintziako entzutegiak emandako epaiaren apelazioaz ardura daiteke Auzitegi Nagusiko Arlo Zibil eta Zigor Arloko Sala (BJLOren 73.3 c art.), eta Entzutegi Nazionalako Zigor Arloko Salak emandakoarenaz, berriz, Entzutegi Nazionalako Apelazio Sala (BJLOren 64bis 1 art.). Hala eta guztiz ere, kontuan hartu behar da apelazioa bidezkoa izan dadin, PKL aldatu beharra dagoela eta oraindik ez direla egin aldaketa horiek.

Kasazio-errekurtsoa: BJLOren 847. artikulua ezartzen dituen betekizunak betetzen direnez (besteak beste, entzutegiak lehenengo auzialdian ematea epaia), kasazio-errekurtsoa aurkezteko aukera dago; Auzitegi Goreneko Bigarren Sala izango da errekurtsoa aztertzeko eskuduna.

#### b) Epaiketa arinetan.

Orain arte prozedura laburtuaz jardun dugu, baina PKLren 795. artikulua eta hurrengoek *epaiketa arin* deritzenak arautzen dituzte. Honako delitu hauek epai daitezke epaiketa berezi horien bidez: gehienez 5 urteko askatasun-gabetezko zigorra dagokien delituak, edozein muntatuko isuna dagokien delituak eta gehienez ere 10 urteko zigorra batzen dituzten izaera desberdinetako zigorrak dagozkienak.

Epaiketa prozedura berezi honen bitartez egiteko bete beharreko baldintzei dagokienez, hauek dira:

- Polizia-atestatuaren bitartez prozesua hasi behar izana.
- Polizia judizialak pertsona bat atxilotu edo guardiako (edo gau eta eguneko) epaitegiaren esku jarri izana. Edo atxiloketarik ez izanik, polizia-atestatuan salatu moduan agertzen dela-eta, norbaiti guardiako epaitegian agertzeko zitazioa egin izana.
- Delituak PKLren 795.1 artikulua zehaztutako baldintzaren bat betetzea: (1.) delitu gorria, ageri-ageriko delitua, izatea, (2.) lesio, hertsapen, mehatxu edo ohiko indarkeria fisiko nahiz psikikoko delitua izatea; ebasketa-delitua, lapurreta-delitua, ibilgailu erabiltzeko ebasketa- eta lapurreta-delitua, zirkulazioaren segurtasunaren aurkako delitua, ZKren 263. artikuluan zehaztutako kalte-delitua, ZKren 368. artikuluko bigarren hitz-tartean zehaztutako osasun publikoaren kontrako delitua, ZKren 270, 273, 274 eta 275. artikuluetan aipatutako jabetza intelektualari edo industria-jabetzari buruzko delitu gorria izatea; (3.) egitate zigorgarriaren instrukzioa ustez erraza izatea.

Eskumenak honela banatzen dira:

Instrukzioa: guardiako instrukzio-epaileak izango du instrukzioa egiteko eskumena (PKLren 14.2 eta 797. art.).

Ahozko epaiketa: ahozko epaiketarako organo eskuduna zigor-arloko epaitegia izango da (BJLOren 89bis 2 art.; PKLren 14.3 art.).

Apelazio-errekurtsoa: auzialdian emandako epaiaren aurka apelazioa jar daiteke (PKLren 803. art.). Apelazioari buruzko erabakia hartzeko organo eskuduna probintziako entzutegia izango da.

c) Prozedura arruntean.

Orain arte aztertutako prozedurak 9 urteko askatasun-gabetezko zigorra du muga. Muga horretatik aurrera, prozedura arruntari jarraituko zaio; hau da, 9 urte baino gehiagoko askatasun-gabetezko zigorra dagokien delituetan prozedura arrunta erabiliko da (delitu larriagoengatik prozedura arrunta). Organo eskudunak berdinak dira, baina prozedura aldatu egiten da.

Instrukzioa: instrukzioari *sumario* deritza, eta fase horretaz arduratzeko organo eskudunak hiru izan daitezke, kasuaren arabera (PKLren 14.2 art.): instrukzio-epaitegia [BJLOren 87.1 a)]; emakumearen kontrako indarkeriari buruzko epaitegia, epaitegi horri dagozkion gaitan [BJLOren 14.5 a) eta b) art.]; eta instrukzio-epaitegi zentrala [BJLOren 88. eta 89bis 3) art.], BJLOren 65. artikuluan aipatzen diren delituak izanez gero.

Ahozko epaiketa: ahozko epaiketa probintziako epaitegiari dagokio (PKLren 14.4 art.), eta BJLOren 65. artikuluan aipatutako delituak izatekotan, Entzutegi Nazionalari.

Gaur egun, oraindik ez dago apelazio-errekurtsoa aurkezterik. Baina hemen ere, gogora ekarri behar dugu prozedura laburtuari buruz lehen aipatu duguna [ikus BJLOren 73.3 c) eta 64bis artikulua, abenduaren 23ko 19/2003 LOren erreformaren ondoren].

Kasazio-errekurtsoa: kasazio-errekurtsoa jar daiteke. Errekurtso horri buruzko erabakia Auzitegi Goreneko Bigarren Salak hartuko du (PKLren 847. art.).

d) Zinpekoen epaimahaiaren aurreko prozesuan.

Amaitzeko, zinpekoen epaimahaiaren aurreko prozesu berezia aztertuko dugu. Zinpekoen epaimahaiaren eskumena ezartzeko, ez da kontuan hartzen delituari dagokion zigorraren larritasuna, delitu-zerrenda baizik. Izan ere, ZELOk, 1. artikuluan, zinpekoen epaimahaiari dagozkion delituen zerrenda aditzera ematen du (BJLOren 83.2 art.):

Pertsonen kontrako delituak: giza hilketa eta erailketa.

Beren karguetan jardutean funtzionarioek egindako delituak: adibidez, funtzionario-eroskeria, influentzia-trafikoa, etab.

Ohorearen kontrako delituak.

Sorospen-eginbeharra ez betetzea.

Egoitzaren bortxaezintasunaren kontrako delituak.

Askatasunaren kontrako delituak.

Talde-segurtasunaren aurkako delituak: adibidez, baso-erretzeak.

Beraz, ZELOren 1.1 eta 1.2 artikuluetako edozein delitu eginez gero, zinpekoen epaimahaia izango da delitua epaitzeko eskuduna. Baina nola banatuko dira eskumenak, fasez fase? Irizpide funtzionalaren arabera:

Instrukzio-epailea arduratuko da instrukzio faseaz (PKLren 14.2 art.). Baina posible al litzateke BJLOren 65. artikuluan aipatzen diren delituei buruzko instrukzioa prozedura berezi honen bitartez zabaltzea? Ez, ZELOren 1.3 artikulua berariaz bazterten duelako aukera hori, Entzutegi Nazionalaren eskumena izanik.

Ahozko epaiketa zinpekoen epaimahaiari dagokio (PKLren 14.4 II eta 14.3 II art.). 9 zinpekok eta probintziako auzitegiako presidenteak osatzen dute epaimahaia. Esan beharra dago oro har probintziako auzitegiaren eremuan eratu ohi dela zinpekoen epaimahaia; halere, pertsona forudunak epaitu behar izanez gero, Auzitegi Nagusiaren edo Auzitegi Gorenaren eremuan eraturiko da.

Apelazio-errekurtoa: epaiaren kontra gora jotzeko aukera dago. PKLren 846bis a) artikulua adierazten duenez, probintziako auzitegiak lehenengo auzialdian emandako epaien kontrako apelazioa Autonomia Erkidegoko Auzitegi Nagusian jarri ahal izango da. Arau horretan, apelazioa aipatzen da; baina egia esan, ez da benetako apelazioa. Izan ere, apelazioak esan nahi du bigarren auzialdian izatezko arazoak eta arazo juridikoak aztertuko direla; baina errekurto honetan, Auzitegi Nagusiak ezin du Zinpekoen Epaimahaiak emandako frogen balioesterik aztertu. Bestela, Auzitegi Nagusiak izatezko arazoei eta arazo juridikoei buruz erabaki ahal izango balu, Zinpekoen Epaimahaiaren eskumena kolokan jar liteke. Beraz, nahiz eta legeak apelazio-errekurtoa dela esan, batzuek zalantzan jartzen dute hala ote den.

Kasazio-errekurtoa: Auzitegi Nagusiak emandako epaiaren kontra kasazio-errekurtoa aurkez daiteke (“Auzialdi bakarrean edo bigarren auzialdian”, dio PKLren 847. artikulua). Auzitegi Nagusiak lehenengo auzialdian emandako epaiak pertsona forudunei buruzkoak dira.

C) Pertsona forudunek egindako delituengatiko prozesuetan.

Orain arte azaldutakoak eskumenari buruzko egozpen-irizpide orokorrak dira. Baina litekeena da pertsonaren arabera irizpide horiek aldatzea: eta hori da, hain zuzen ere, pertsona forudunekin gertatzen dena.

Hori dela-eta, Auzitegi Gorenari dagokio BJLOren 57.1.2 artikuluan aipatutako pertsona forudunak epaitzeko eskumena (Gobernuko presidentea, Kongresu eta Senatuko presidenteak, etab. epaitzeko eskumena). Baina eskumen hori Auzitegi Gorenari badagokio, nor arduratuko da instrukzioaz? Auzitegi Gorenak ez du instrukzio-epaitegirik. Gogora dezagun Konstituzio Auzitegiaren 145/1988ko epaiak dioena: epaiketa egiten duen jurisdikzio-organo berak ezin du instrukzioa egin. Hala, abenduaren 28ko 7/1988 LOren bidez zigor-arloko epaitegia sortu zen eta BJLOren 57. artikulua 2. atalean instrukzioa egiteko eskumena zer organori dagokion zehaztu zen: salako kideen artean instrukzioa egiteko magistratu bat izendatuko dute instruktore; lan hori amaitutakoan, magistratu horrek ez du epaiketan parte hartuko.

Baina pertsona forudunak epaitzeko eskumena dute autonomia-erkidegoetako Auzitegi Nagusiek ere. BJLOren 73.3 artikulua zehazten du zer kasutan den eskuduna organo judizial hori. Horretarako, autonomia-estatutuak ezartzen duena hartzen da kontuan: autonomia-estatutuak zehazten du zein den organo eskuduna, baita pertsonak forudunak nor diren ere. Horregatik dira Auzitegi Nagusien eskumenekoak autonomia-erkidegoek Auzitegi Nagusiei erreserbatzen dizkieten zigor-auziak (autonomia-diputatuek beren autonomia-erkidegoan egindako delituak, eta autonomia-erkidegoetako gobernuko kideek eta presidenteak egindakoak), eta epaile, magistratu eta Ministerio Fiskalaren kideek beren karguetan dihardutela autonomia-erkidegoan egindako delitu eta faltengatiko auziak.

Instrukzioa 73.4 artikulua dioenari jarraituz egingo da; beraz, aurreko kasuan bezala, magistratu bat instruktore izendatuko dute, instrukzioa egin dezan, eta horrek ezingo du ahozko epaiketaren parte hartu.

Aurreko kasuei beste bat gehitu behar zaie. Estatuko Segurtasun Indar eta Kidegoetako kideren batek delitua egitekotan, legeak foruduntzat jotzen dituenek (SIKLOren 8. art.), eskumena probintziako entzutegiari dagokio, eta horiek falta eginez gero, berriz, instrukzio-epaileari.

Amaitzeko, aipatu beharra dago pertsona forudun horiek ZELOren 1. artikuluan aipatzen den delituen bat egitekotan, delitu hori epaitzeko eskuduna zinpekoen epaimahaia izango dela, baina mahai hori Auzitegi Gorenaren, Entzutegi Nagusiaren edo probintziako entzutegiaren eremuan eratuko dela, kasuaren arabera (delitugilea foruduna dela-eta).

#### **2.4. Lurralde-eskumena.**

Lurraldeari dagokionez, legeak *forum comisii delicti* irizpidea hartzen du oinarri. Beste era batera esanda, legeak, lurralde-eskumena ezartzeko, delitua egin den lekua aintzat hartzen du. Beraz, auzi baterako jurisdikzio-organoa eskuduna zehazteko, delitua non gertatu den jakin beharra dago, lehenik. Izan ere, PKLren 14. artikulua irizpide horren arabera zehazten du eskumen orokor osoa.

Baina legezko irizpide horretan hainbat salbuespen daude, forudun-izaeraren edo eskumenari buruzko arau berezien arabera. Adibidez, Entzutegi Nazionalak edo Auzitegi Gorenak estatuko lurralde osoan gertatutako delituak epaitzeko eskumena dute.

Gainera, lurralde-eskumena aldaezina edo luzaezina da; beraz, alderdiek ezingo dute eskumena aldatzeko ezertxo ere egin. Prozesu Zibilean, alderdiek lurralde-eskumena aldatzeko aukera dute, auzitegi baten berariazko eta isileko eskumenean jarrita. Baina zigor-prozesuetan ezinezkoa da hori, irizpideak aldaezinak baitira (PKLren 8. art.: “Jurisdikzio kriminala luzaezina da beti”).

Esan dugunez, *forum comisii delicti* irizpidea erabiltzen da eskumena zehazteko, baina litekeena da delitua non egin den ez jakitea edo, delituaren izaera dela-eta, non egin den zehaztea zaila gertatzea. Hala, denboraren poderioz, doktrinak hainbat teoria asmatu ditu, delituaren izaera dela-eta delitua non gertatu den jakiterik ez dagoenerako. Ez gara gai honetaz luze arituko, baina teoria nagusien laburpena egingo dugu:

- Jardueraren teoria: teoria horren arabera, delitua egiteko borondatea azaldu den tokia hartzen da delituaren kokalekutzat.
- Ondorioaren teoria: teoria horrek delitua burura eraman den tokia edo delituaren ondorioa agertu den lekua hartzen du aintzat.
- Nonahikotasunaren teoria: teoria horrek aintzat hartzen ditu bai delitua egiteko borondatea agertu den lekua, baita ondorioa agertu den lekua ere.

Auzitegi Gorenak (eta gauza bera ondorioztatu daiteke BJLOren 23. artikulutik) delitua burura eraman den lekua (delituaren ondorioa agertu den lekua) kontuan hartzen du; hau da, ondorioaren teoria erabiltzen du. Adibidez, pertsona batek gutun iraingarri bat idatzi badu, irain-delitua gutuna jasotzen den tokian egin dela jotzen da. Beste adibide bat: iruzurra. Pertsona bati iruzurra egin diote Bilbon, baina dirua Benidormen eskualdatu dute; beraz, delitua Benidormen burura eraman dela jotzen da.

Hala eta guztiz ere, delitu batzuekin ezin erabil daiteke teoria hori: adibidez, jarduera hutseko delituetan, delitua egiteko ondorioak behar ez delako (funtsik gabeko txekeak sinatzea kasu); delituak leku askotan ondorioak dituzten; edo delitu jarraituetan.

Dena dela, nahiz eta delitua non egin den jakin ez, delitu-egitatearen berri izan bezain laster, instrukzio fasea hasi behar du epaileak. Horregatik, ordezeko lurralde-eskumen batzuk finkatu beharra dago. Izan ere, PKLren 15. artikulua zenbait irizpide aurreikusten ditu, delitua non egin den jakin ezean aintzat hartzeko:

- Delituari buruzko frogak aurkitu diren lekua.
- Ustezko erruduna atzeman duten lekua.
- Ustezko errudunaren bizilekua.
- Delituaren berri izan duten edozein lekua.

Irizpide horiek erabiliz, jurisdikzio-organoen arteko eskumen-arazorik sortuz gero, arauan agertzen den lehentasun-ordena aplikatuz konponduko da. Horrez gainera, eskumen-irizpide horiek behin-behinekoak dira; beraz, delitua non egin den jakin bezain laster, eginbide guztiak dagokion organo eskudunari helaraziko zaizkio (PKLren 15 III art.).

## **2.5. Eskumenaren tratamendu prozesala.**

Zigor-eskumena (bai eskumen objektiboa, bai eskumen funtzionala, bai lurralde-eskumena) aldaezina edo luzaezina da (PKLren 8. artikulua berariaz aurreikusten du hori). Horrek esan nahi du auzitegi baten berariazko edo isileko eskumenean jartzerik ez dagoela. Eta horrek, aldi berean, ondorio garrantzitsu bat dakar: jurisdikzio-organoa da ofizioz bere eskumena aztertu behar duena (PKLren 19. art.). Jakina, alderdiek jurisdikzio-organoren eskumenik eza salatzeak aukera dute, deklinatoriaren eta inhibitoriaren bitartez (PKLren 19. artikulua eta hurrengoak).

## **2.6. Zigor-ordenaren eskumen-arazoak.**

Jadanik aipatu dugunez, alderdiek ezin dute lurralde-eskumena aldatu, eta aurreikusitako irizpideak errespetatu behar dira beti. Hala ere, hainbatetan, eskumenari buruzko arazoak sor daitezke organo judizialen artean.

BJLOren 52. artikulua arabera, organoak bata bestearen mende egonez gero, ez da arazorik izango. Hau da, bi organo elkarren mende badaude, ezingo da eskumen-arazorik sustatu, goragoko organoak zehaztuko baitu bere eskumena. Beraz, bi organoen artean arazoa sortuz gero, hierarkian gorago dagoen epaileak edo auzitegiak zehaztuko du eskumena.

Hala, oso zaila da eskumen objektiboari eta funtzionalari buruzko eskumen-arazorik sustatzea, organoak elkarren mende daudelako. Esate baterako, zigor-arloko epaitegiaren eta probintziako entzutegiaren arteko eskumen-arazoetan, entzutegiak berak erabakiko du bere eskumena, eta horrela konponduko da arazoa. Zigor-arloko epaitegiak ezin du probintziako entzutegiarekiko eskumen-arazorik sustatu; zigor-arloko epaitegiak eskumena berari dagokiola uste izanez gero, hori uste izateko dituen arrazoiak azalduko dizkio. Entzutegiak fiskalari eta agertutako alderdiei jakinaraziko die horren berri; alderdi guztiak entzun ondoren, erabakia hartuko du, hiru eguneko epearen barruan; eta epaitegiari jakinaraziko dio (ikus PKLren 759 2. eta 3. art.).

Dena den, lurralde-eskumenari buruzko arazoetan, ezin da aplikatu BJLOren 52. artikulua (ikus BJLOren 51. art. eta PKLren 759.1 art.). Esate baterako, Bizkaiko zigor-arloko epaitegi baten eta probintziako entzutegiaren arteko eskumen-arazorik ezingo da sustatu, maila desberdinean daudelako, zigor-arloko epaitegia probintziako auzitegiaren mende dagoelako (BJLOren 52. art. aplikatzen da). Baina lurralde desberdinetako organoen arteko eskumen-arazoak sor daitezke. Adibidez, Gipuzkoako eta Bizkaiko zigor-arloko epaitegien artean, elkarren arteko mendekotasunik ez dutelako (beraz ezin da BJLOren 52. art. aplikatu), maila berean daudelako.

Eskumen-arazoak ofizioz edo alderdiek hala eskatuta susta daitezke, eta arazo positiboak edo negatiboak izan daitezke:

#### A) Ofizioz sustatutakoak.

Jurisdikzio-organok biek uler dezakete eskudunak direla (eskumen-arazo positiboa); edo kontrakoa, biek uste izan dezakete auzi jakin batez arduratzeko eskumena ez dagokiela beraiei (eskumen-arazo negatiboa). Arazo positiboa denean, bere burua eskuduntzat hartzen duen epaile edo auzitegiak eskumen-arazoa sustatu beharko du (PKLren 25 I art.). Epaileak uste du bera dela eskuduna, baina ez da ari auziaz arduratzen. Beraz, auziaz arduratzen ari den organoari inhibizioa edo eskumena uztea eskatuko dio. Eskumen-arazo negatiboan ere, epaile edo auzitegiak inhibizioa erabaki edo eskumena utziko du beste organo baten mesedetan, auziaren ardura berari ez dagokiola usten duenean, interesdunek erreklamaziorik egin ez arren edo Ministerio Fiskalak erreklamaziorik jaso ez arren (PKLren 25 II art.).

#### B) Alderdiek hala eskatuta sustatutakoak.

Alderdiek jurisdikzio-organoen eskumenik eza sala dezakete. Demagun pertsona batek kereila aurkezten duela. Instrukzioa hasiko da, epaile baten aurrean, baina akusatua uste badu instrukzioaz arduratzen ari den organoa ez dela organo eskuduna, alderdi horrek eskumen-arazoa susta dezake.



PKLk ez ditu modu berean arautzen falta-epaiketetako, prozesu laburtuetako, epaiketa arinetako eta delitu larriagoengatik prozesuetako eskumen-arazoak; azken kasuan, bereizketa egiten da sumarioaren edo ahozko epaiketaren artean.

Bestalde, ez dugu pentsatu behar eskumen-arazoa edozein unetan susta daitekeenik; prozesuko une jakin batean egin behar da hori, ofizioz sustatutako eskumen-arazoa izanik nahiz alderdiek hala eskatuta sustatutako eskumen-arazoa izanik (eskumen-arazoa aurkezteko unea PKLren 19. artikuluan zehazten da):

- Ofizioz sustatzen bada, bake- eta instrukzio-epaileek, falta-epaiketaren edozein unetan (PKLren 19.1 art.).
- Delituengatik prozesuetan, instrukzio-epaileek sumarioak irauten bitartean susta dezakete eskumen-arazoa; izan ere, hori da beraiei dagokien fasea (PKLren 19.2 art.). Legeak sumarioa soilik aipatzen duen arren, kontuan hartu behar dugu, prozedura laburtuan, instrukzio-epaileak aurretiazko eginbideak hasten dituenetik ahozko epaiketa burutzeko organo eskudunari jarduerak helarazten dizkion arte susta dezakeela eskumen-arazoa.
- Auzitegiek (probintziako entzutegiek, Entzutegi Nazionalak eta Auzitegi Nagusiko Zigor Arloko Salak), ahozko epaiketan zehar (PKLren 19.3 art.). Kasu honetan ere, legeak zigor-arloko epaitegia eta zigor-arloko epaitegi zentrala aipatzen ez dituen arren, organo horiek ere ahozko epaiketan zehar eskumen-arazoak sustatzeko aukera dutela kontuan hartu behar da.

Auzitegi Gorenari baino ez zaio ukatzen eskumen-arazoak sustatzeko ahalmena. Era berean, inongo epaile, auzitegi eta alderdik ere ezin izango dute haren kontrako eskumen-arazorik sustatu (PKLren 21. art. eta BJLOren 52. art.).

Alderdiei dagokienez ere, PKLren 19. artikulua zehazten du eskumen-arazoa aurkezteko edo sustatzeko unea zein den:

- Falta-epaiketetan, alderdiek prozesuko edozein unetan susta dezakete eskumen-arazoa (PKLren 19.1 art.)
- Ministerio Fiskalak auziaren edozein unetan argudia dezake eskumenik eza (PKLren 19.4 art.). Interes orokorra defendatzen duenez, ez du eskumen-arazoa prozesuko une jakin batean aurkeztu beharrik; salbuespena da.
- Akusazio partikularrak (eta herri-akusazioak), bere lehendabiziko eskaera aurkeztu baino lehen, eta auzian agertu ondoren (PKLren 19.5 art.).
- Prozesatu edo auzipetuak eta alderdi zibilak (auzi-jartzaile nahiz erantzule moduan), kalifikazioa egiteko auzia ezagutzera eman ondorengo hiru egunetan (PKLren 19.6 art.). Instrukzioa amaitutakoan, auzia alderdiei helarazten zaie, arazoak aurkeztu eta eskaera egin dezaten.

Aipatutako epeez kanpo, legearen arabera, alderdiek ezin dute organo judicial baten eskumenik eza salatu, preklusio-epeak direlako; baina horrek ez du esan nahi praktikan halakorik egiten ez denik, epaile, auzitegi edo Ministerio Fiskalaren aurrean.

Eskumenik eza edo eskumen-arazoa sustatzeko bi bide dituzte alderdiek: inhibitoriaren bidea eta deklinatoriaren bidea, eta PKLren 26. eta 27. artikuluetan zehaztuta daude:

#### A) Inhibitoria.

Inhibizio-eskaria edo inhibitoria auziaz arduratzen ari ez den eta horretarako eskuduntzat jotzen den jurisdikzio-organoaren aurrean sustatzen da. Ministerio Fiskalaren txostena aintzat hartuko da erabakia hartzeko. Eskumenik ez duen organoari inhibitzea edo eskumena uztea eskatzen zaio. Organo horrek bi gauza egin ditzake: inhibitu edo auziaz arduratzen jarraitu, bere burua eskuduntzat hartuta. Horrek sortutako arazoari buruzko erabakia goragoko organoak hartuko du, fiskala eta alderdiak entzunda. Falta-epaiketetako inhibizio-errekerimendua PKLk arautzen du, 27. artikulutik 31.era bitartekoetan. Ez da behar abokaturik eskaria aurkezteko, eta epaileak horri buruzko erabakia jakitera emateko auto bat emango du, hurrengo bi egunetan, Ministerio Fiskala entzunda; auto horretan esango du inhibizio-errekerimendua bidezkoa den edo ez. Egoki irizten badio, inhibizioa eskatuko dio beste organoari; ukatu egiten badu, berriz, gora jotzeko errekurtoa jarri ahal izango da erabaki horren kontra. Delituengatik prozesuei dagokienez, inhibitoria PKLren 22-24 eta 33-44 bitarteko artikuluetan arautzen da, eta 795.4 artikuluan zehazten dira prozedura laburturako arauak. Kasu horretan, eskumen-arazoa sustatzeko idazkian abokatuaren sinadura behar da; idazkia aurkezten denean, jurisdikzio-organoak, Ministerio Fiskala eta auzian agertutako gainerako alderdiak entzunda, autoa emango du, beste organoari inhibizioa eskatuz edo errekerimendua desegokia dela adieraziz. Entzutegiek emandako autoen kontra kasazio-errekurtoa jar daiteke; instrukzio-epaitegiek emandakoen aurka, aldiz, apelazio-errekurtoa.

#### B) Deklinatoria.

Deklinatoria, aitzitik, auziaz arduratzen ari den baina horretarako eskumenik gabekotzat jotzen den jurisdikzio-organoaren aurrean aurkezten da. Alderdiek auziaz arduratzen ari den epailearen aurrean aurkezten dute proposamena, eskumena epaile horri ez dagokiola uste dutelako. Falta-epaiketetan PKLren 32-45 bitarteko artikuluetan araututa dago deklinatoria, eta inhibitoriaren antzekoa da. Prozedura arruntean, aurretiaz erabaki beharreko artikulua bezala izapidetzen da (PKLren 45. art. eta 666.1 art.): hau da, instrukzioa amaitutakoan, tarteko fasean sartzen da, eta instrukzioan ahozko epaiketa irekitzeko beharrezko jardunak egin direnentz baieztatzen da horretan. Tarteko fasean ahozko epaiketa irekitzen den ala ez baieztatzen da, eta baliteke arazoak agertzea (hurrengo fasera pasatzeko); adibidez deklinatoria. Beraz, ahozko epaiketa hasi baino lehen erabaki beharra dago eskumenari buruz. Prozedura laburtuan, ahozko epaiketa hasi ondoren ere badago alderdiek eskumenari buruzko arazoak (besteak beste) aurkezteko modua, *entzunaldi saneatzaile* deritzona, alegia (PKLren 786.2 art.).

Baina argi geratu behar du bide horietako bat erabiltzen bada, ezin dela bestea erabili, alegia, biak elkarren baztertzaila direla (PKLren 26. art.). Ezin dira biak batera aurkeztu, ezta lehenengo bata eta gero bestea ere. Hala eta guztiz ere, alderdiek biak sustatzen badituzte, kostuak ordaintzeko zigorra ezarriko zaie. Gainera, inhibitoria aurkezteko idazkian aurretik deklinatoriarik ez dela sustatu adierazi beharra dago (PKLren 33. art.).

Kontuan hartu behar dugu oso garrantzitsuak direla inhibitoria eta deklinatoria, zigor-ordenan eskumena (eskumen objektiboa, eskumen funtzionala, lurralde-eskumena) luzaezina delako. Izan ere, eskumen-arazoak ebazpen arrazoituaren bitartez erabaki behar dira, eta beharrezkoa da Ministerio Fiskalaren esku-hartzea.

Prozedurari dagokionez, esan beharra dago instrukzioa amaitu ondoren sustatzen diren eskumen-arazoez prozedura geldiaraziko dutela, eskumena erabaki arte (PKLren 24. art.), baina ez da hala gertatzen arazoa instrukzio fasean sustatzen denean; halakoetan, organoek eginbideak burutzen jarraituko dute (eskumena erabaki arte).

Bestalde, eta lehen esan dugunez, eskumen-arazoak alderdiek hala eskatuta edo ofizioz susta daitezke. Eskumen-arazoetan, jurisdikzio-organismoak inhibitzea edo eskumena uztea erabaki dezake, beste organo baten mesedetan; edo, eskuduna bera dela uste duenean, inhibitzeko errekerimendua egin diezaioke beste organoari, hark burututako jarduerak berari bidaltzeko. Baina argitu behar da benetako eskumen-arazoa organo batek inhibizio-errekerimendua onartzen ez duenean edo berari helarazitako jarduerak gauzatzeari uko egiten dionean sortzen dela. Kasu horretan, jurisdikzio-organismoek bidalitako jarduerak aztertu eta Ministerio Fiskala entzun ondoren, goragoko organo komunak auto baten bitartez erabakiko du eskumen-arazoa. Alderdi horretatik, instrukzio-epaitegi eta entzutegiek emandako autoen aurka kasazio-errekurtsoa jar daiteke; Auzitegi Gorenak emandakoen kontra, aldiz, ez dago inongo errekurtsio edo helegiterik jartzetik (PKLren 31. eta 43. art.).

Kasu bakoitzean, honako goragoko organo komun hauek erabakiko dituzte eskumen-arazoak (BJLOren 51.1 art.; PKLren 20. eta 46. art.):

- Instrukzio-epaitegiek, beren epai-barrutian bake-epaitegien artean sortutako eskumen-arazoetan.
- Probintziako entzutegiek, probintziako instrukzio-epaitegien eta zigor-arloko epaitegien artean edo epai-barruti desberdinetako bake-epaitegien artean sorturikoetan.
- Auzitegi Nagusiko Arlo Zibil eta Zigor Arloko Salak, bere eremuko probintziako entzutegien arteko eskumen-arazoetan. Horrekin batera, aurreko kasuetatik kanpo, bere lurralde-eremuko bake-epaitegien artean, instrukzio-epaitegien artean edo zigor-arlokoen artean sustatutako eskumen-arazoetan.
- Gainerako kasuetan, Auzitegi Gorenak erabakiko ditu eskumen-arazoak [PKLren 20. eta 46. art.; eta BJLOren 60.1, 73.3 b), 82.5 a) eta 87.1 d) art.].

## **2.7. Elkarri lotuta dauden delituengatik eskumen-aldaketa.**

PKLren 300. artikulua zehazten duenez, aginte judizialak epaitzen duen delitu bakoitza sumario baten objektu izango da; baina elkarri lotuta dauden delituen salbuespena ere ezartzen du artikulua horrek: elkarri lotuta dauden delituak prozesu bakar baten barnean hartuko dira. Hau da, delitu bakoitzeko sumario eta prozesu bat jarriko dira abian, baina delituen artean loturaren bat dagoela ikusiz gero, delituak elkarri lotuta egonez gero, prozesu bakarrean epaituko dira.

Salbuespen horren zioak askotarikoak dira, baina honako hauek dira bereziki adierazgarriak: ekonomia prozesala, epaien artean gerta litezkeen kontraesanak saihestea eta froga-jarduera erraztea.

Baina, zer dira elkarri lotuta dauden delituak? Galdera horri erantzuteko, PKLren 17. artikulura jo behar dugu. Artikulu horren arabera, delituak elkarri lotzeko bost inguruabar aurreikusten dira, honako hiru atal hauetan bana daitezkeenak: subjektiboak, objektiboak eta bitarikoak.

#### A) Subjektiboak.

1. Hainbat lagunek elkar hartuta egindako delituak, baldin eta horiei epaile edo auzitegi (arruntak edo bereziak) bera ez badagokie (PKLren 17.1 art.). Legearen arabera epaile edo auzitegi desberdinen eskumena egon behar duen arren, pertsona horiek epaile edo auzitegi beraren eskumenean egonda ere aplikatzen da elkarri lotuta dauden delituen zioa. Irizpide hori da arruntenetakoa, ez soilik ohikoa delako, baizik epaiketa bateratua beharrezkoa delako defentsa-eskubidea bermatzeko.

2. Pertsona bik edo gehiagok leku edo ordu desberdinetan egindako delituak, baldin eta horretarako ados jarri badira (17.2 art.). Kasu honetan delitugileak ados jarri izanak lotzen ditu delituak.

#### B) Objektiboak.

1. Beste delitu baten bitarteko gisa egindako delitua, edo beste delitu bat errazago burura eramateko egindakoa. Banketxe batean lapurreta egin ahal izateko auto bat lapurtzea, adibidez (17.3).

2. Beste delitu batzuetan zigorgabetasuna lortzen saiatzeko egindako delituak (17.4).

#### D) Bitarikoak.

Pertsona bati egotzitako delituak elkarren antzekoak izanez gero eta oraindik horiek epaitu gabe egonez gero. Kasu horretan bi elementuk bat egiten dute: elementu subjektiboak, batetik, pertsona bati egotzen zaizkion delituak; eta bestetik, objektiboak, delituak antzekoak izateak. Lotura horrek ohiturazko delitugileen epaiketa atzeratzea dakar. Izan ere, delitu guztiak, desberdinak izan arren, prozesu bakarrean epaitu beharrak epaitegietan epaitzeko dauden auziak etetea dakar, eta batzuetan atzerapen onartezinak sortzen dira. Lotura-irizpide hori, halere, berariaz baztertzen da zinpekoen epaimahaiaren prozeduran (ZELoren 5.2 art.).

Lehen esan denez, elkarri lotuta dauden delituak sumario bakarrean izapidetzen dira; baina zer jurisdikzio-organok izango du elkarri lotuta dauden delitu guztiak epaitzeko eskumena? Baliteke delitu bakoitzaren gaineko eskumena organo judizial batena izatea; eta, hala gertatuz gero, nori emango litzaioke delitu guztiak epaitzeko eskumena? PKLren 18. artikulua foru edo irizpide bereziak aurreikusten ditu delituen artean lotura dagoen kasuetan eskumena zehazteko. Irizpide ordezkatzailak dira, beraz, agertzen diren lehentasun-ordenan aplikatuko dira:

1. Zigorren larritasunaren irizpidea (PKLren 18.1.1 art.): zigorrik larriena dagokion delitua burura eraman den lekuko jurisdikzio-organoa izango da eskuduna. Antzeko araua zehazten du PKLren 14.3 artikulua ere; izan ere, delitua zigor-arloko epaitegiaren eskumenekoa denean, delitu horrekin lotutako delitu arinagoak eta faltak epaitzeko eskumena ere epaitegi horri berari egotzen zaio. Ondorioz, arau-hauste larriez arduratzen denak, arau-hauste arinagoez ere arduratzeko eskumena du.
2. Denboraren irizpidea (PKLren 18.1.2 art.): delituei zigor bera badagokie, auzia lehenago hasten den jurisdikzio-organoak hartuko du eskumena bere gain.
3. Ordenaren irizpidea (PKLren 18.1.3 art.): auziak aldi berean hasi baziren, edo lehenik zer organok hasi zituen jakiterik ez badago, probintziako entzutegiak edo Auzitegi Gorenak (bakoitzak dagokion kasuan) izendatzen duten jurisdikzio-organoa izango da eskuduna.

Azaroaren 25eko 15/2003 LOk aurreko foruen gainean lehentasuna duen irizpide bat arautu zuen (PKLren 18.2 art.): probintziako entzutegiaren egoitzaren forua. Horren arabera, aurretik ados jarrita bi pertsonak edo gehiagok leku desberdinetan egindako delituak direnean, probintziako entzutegiaren egoitza dagoen epai-barrutiko epaitegiak edo auzitegiak izango du eskumena, lehentasunez. Irizpide hori aplikatzeko, delitu guztiek probintzia berean eginak izan behar dute, eta haien artean, gutxienez bat probintziako entzutegiaren egoitzaren epai-barrutian egina.

PKLren 18. artikulua aurreikusitako irizpideez aparte, PKLren 272.3 artikulua eta BJLOren 65.1 e) artikulua ere elkarri lotuta dauden delituen kasuetan eskumena zehazteko irizpide batzuk arautzen dituzte. Horien arabera, pertsona forudun batek elkarri lotuta dauden delituak eginez gero, Auzitegi Nagusia edo Auzitegi Gorena izango da delitu horiek guztiak epaitzeko organo judizial eskuduna (PKLren 272 III art.). Bestalde, elkarri lotuta dauden delituen arteko bat Entzutegi Nazionalaren eskumenekoa denean (BJLOren 65.1 artikuluan aurreikusitako delituak edo terrorismoa), delitu horri loturiko gainerako delitu guztiak epaitzeko eskumena ere berea izango du.

Hasieran esan denez, aztertutako erregela guztiek ekonomia prozesalarekin zerikusia dute. Horregatik, elkarri lotuta dauden delitu guztiak sumario berean izapidetzen dira. Halere, hainbatetan, kalterako gerta daiteke delitu guztiak sumario berean izapidetzea. Hori dela-eta, prozedura laburtua arautzean, kontrako aukera aurreikusi zen: auziak bereiztea (PKLren 762.6 art.), pertsona bati edo gehiagori egotzitako egintza desberdinak direnean. Hau da *pieza bananduak* deritzena eratzeko aukera; nahiz eta delituak elkarri lotuta egon, prozesua errazteko, delitu bakoitzeko auzi bat abian jartzen da. Edonola ere, elkarren kontrako erabakiak edo elkarren bestelako erabakiak ugaritzeko arriskua dakar horrek.

### 3. KAPITULUA: ALDERDI AKUSATZAILEAK.

3.1. Zigor-prozesuko alderdiak: kontzeptua eta alderdiak sailkatzeko irizpideak. 3.2. Ministerio Fiskala. Zigor-prozesuan dituen eginkizunak. 3.3. Herri-akusatzailea. Herri-akzioaren oinarria eta akzio hori egikaritzeko baldintzak. 3.4. Akusatzaile partikularra. Oinarria eta baldintzak. 3.5. Akusatzaile pribatua. Baldintzak eta berezitasunak.

#### 3.1. Zigor-prozesuko alderdiak: kontzeptua eta alderdiak sailkatzeko irizpideak.

Hainbat autorek zalantzan jartzen dute zigor-prozesuko alderdien existentzia bera. Haien arabera, zigor-prozesuan ez dago alderdiez hitz egiteko baldintzarik, prozesu zibilean ez bezala. Adierazpen horren zioak askotarikoak dira, baina, epigrafe honetan, arrazoi nagusiak laburtuko ditugu.

Badakigu prozesu zibilean alderdiek eskubide subjektibo edo interes baten titulartasuna alegatzen dutela. Prozesu zibilean horrela dihardutenak alderditzat hartzen dira, nahiz eta epaian haien alegazioa sostengarria ez zela edo eskubidea besterena zela deklaratu. Alabaina, zigor-prozesuan ezin erabil daiteke alderdiaren kontzeptu bera, epaitzen diren liskarren izaera prozesu zibilekoetan epaitzen diren liskarren izaeraz bestelakoa baita. Zigor-prozesuan, alderdiak ez dira eskubide subjektiboen titularrak; ez dira zigortzeko eskubide subjektiboaren titularrak, *ius puniendi* eskubidea estatuari dagokiolako eta eskubide hori epaileen eta auzitegien bitartez beste inola ezin egikari daitekeelako. Zigor-prozesuan alderdiek egikaritzen dituzten eskubideak ez dira beren eskubideak. Lehengo kapituluan adierazi genuenez, alderdi akusatzaileei dagokien eskubide bakarra akzio-eskubidea da (PKLren 24.1 artikuluan aipatzen den babes eragingarria), hau da, epaileek jarduteko bultzada ematea.

Prozesu zibilean, alderdien arteko harreman juridiko materiala eremu prozesalera eramaten da, liskarra sortzen denean; alderdiak berberak izango dira harremana era batekoa (adibidez kontratu bat) nahiz bestekoa (prozesua) izanik ere. Zigor-prozesuan, ordea, harreman bien arteko korrelaziorik ez dago; delitugilearen eta biktima edo ofendituaren arteko harremana ez da eremu prozesalera eramaten, prozesuko alderdiak beste batzuk izan daitezkeelako. Adibidez, gerta liteke prozesuan Ministerio Fiskala izatea akusazio bakarra, ofendituak akzio penala egikaritzen ez duelako, edo ofendituarekin (akusazio partikularra) batera Ministerio Fiskala eta herri-akusazioa agertzea prozesuan. Gainera, kontuan hartu behar dugu zigor-prozesuaren amaierara arte ez dugula jakingo akusatuak benetan delitua egin duen eta, beraz, gerta liteke delitua egin ez duen pertsona bat izatea akusatua.

Prozesu zibilean, alderdiak berdintasun-egoeran daude. Zigor-prozesuan, ahozko epaiketan ere berdintasun-egoeran daude, baina, instrukzioari dagokionez, Ministerio Fiskalak du lehentasuna, eta ez dago erabateko kontraesanik.

Alderdien kontzeptuari buruzko azalpenak amaitzeko, kontzeptu hori prozesura mugatu beharra dago, egikaritutako eskubide materialetan oinarritu beharrean. Hau da, prozesuaren ikuspuntutik zehaztu behar dugu alderdien kontzeptua, zuzenbide materialarekiko lotura etenda. Alderdien kontzeptua zentzu prozesalera mugatzen

badugu, orduan alderdiak daudela esan daiteke. Horregatik, zentzu formalean, prozesuan parte hartzen dutenak hartzen dira alderditzat; hau da, jurisdikzio-organoari ebazpena emateko eskatuz prozesuan parte hartzen dutenak eta beren alegazio eta frogen bitartez jurisdikzio-organoen jarduera bultzatzen dutenak.

Zigor-prozesuko alderdien kontzeptua argitu dugu, baina alderdiak sailkatu behar ditugu, orain. Honako irizpide hauek erabiltzen dira horretarako:

A) Prozesuan duten partaidetza edo posizioa.

Prozesu guztietan bezala, zigor-prozesuan ere kontrako bi posizio edo partaidetza behar dira. Horregatik, akusatzaile batek eta akusatu batek agertu beharko dute, gutxienez; baina kontuan hartu behar da posizio bakoitzean alderdi bat baino gehiago ager daitezkeela. Bi posizioak aktiboa edo akusatzailea, alde batetik, eta, bestetik, pasiboa edo akusatua dira.

Posizio aktibo edo akusatzailea honako hauek osatzen dute: Ministerio Fiskalak, akusazio partikularrak (biktima edo ofenditua), herri-akusazioak (edonor) eta auzi-jartzaile zibilak. Beste herrialde batzuetan, posizio pasiboko alderdi bakarra Ministerio Fiskala izaten da, akusazioaren monopolioa duelako; Espainiako estatuan ez da horrela. Edonola ere, Ministerio Fiskalak nahitaez egikaritu beharko du akzio penala (delitu pribatuetan izan ezik).

Posizio pasiboari edo akusatuari dagokionez, inputatu-akusatua eta erantzule zibila sartzen dira hor barruan; erantzule zibila zuzenekoa edo subsidiarioa izan daiteke. Akusatua pertsona bakarra edo gehiago izan daitezke, guztiek delitu-egitate bera edo elkarri lotuta dauden delituak egin dituztelako. Akusatu bat baino gehiago izanez gero, prozesuak metatuta daudenez, akusatuak adina erabaki agertuko dira epaian.

B) Prozesuan beharrezkoak diren alderdiak

Irizpide honen arabera, alderdiaren beharrezkotasuna kontuan hartzen da. Aurreko kasuan bezala, posizio pasiboa eta aktiboa bereizten dira, eta posizio bakoitzean zer alderdi behar diren zehazten da.

Beharrezko alderdiei dagokienez, posizio pasiboan delitu publikoak, erdi publikoak eta pribatuak bereizten dira: delitu publikoetan, Ministerio Fiskala da beharrezko alderdia (herri-akusazioa eta akusazio partikularra ager daitezke, baina ez nahitaez), eta delitu erdi publikoetan ere Ministerio Fiskala da beharrezkoa (kasu honetan, akusazio partikularra ere ager daiteke); eta delitu pribatuetan, aldiz, akusazio pribatua da beharrezkoa eta bakarra. Posizio pasiboan akusatua da beharrezko alderdia; izan ere, akusatu barik ez dago auzirik. Zehaztugabeko pertsona baten kontrako instrukzioa abian jar daiteke, baina prozesuko une jakin batetik aurrera (ahozko epaiketa), akusatua zein den zehaztu beharra dago; bestela, ez dago prozesua aurrera eramateko modurik.

Sailkapenari buruzko azalpenak amaitzeko, alderdi zibilak aipatuko ditugu. Espainiako estatuko zigor-prozesuan, akzio penalarekin batera, akzio zibila ere egikari daiteke. Alderdien aukera da hori; delituak interes pribatuan sortutako kalte-galeren ordaina lortzeko, akzio zibila egikaritu dezake alderdiak. Delituek pertsonengan eta ondareetan kalteak sortzen dituzte, baina ez beti. PKLren 100. artikulua aurreikusten

duenez, delitu eta falta guztiek akzio penala abiarazten dute, baina batzuetan akzio zibila ere izaten da. Baliteke kalterik ez gertatzea, edo kalteak gertatuta ere, alderdiak akzio zibilari uko egitea edo epaiketa zibilerako gordetzea; lehen esan denez, akzio zibila abiaraztea biktimaren borondatearen mende dago. Beraz, zigor-prozesuan alderdi zibilek parte har dezakete, baina ez nahitaez, hau da, ez dira beharrezkoak.

Hurrengo epigrafeetan, zigor-prozesuan ager daitezkeen alderdi akusatzaileak aztertuko ditugu: Ministerio Fiskala, herri-akusatzailea, akusatzaile partikularra eta akusatzaile pribatua.

### **3.2. Ministerio Fiskala. Zigor-prozesuan dituen eginkizunak.**

Ministerio Fiskalari alderdi akusatzailearen posizioa dagokio, eta aurreko atalean azaldu dugunez, prozesurako beharrezko alderdi aktiboa da. Ministerio Fiskalaren Estatutu Organikoak, Espainiako Konstituzioak, Botere Judizialaren Lege Organikoak eta Prozedura Kriminalaren Legeak araututa dago bere jarduna.

EKren 124. artikularen 1. atalean Ministerio Fiskalaren eginkizun orokorrak zerrendatzen dira: legezketasuna, herritarren eskubideak eta interes publikoak defendatuz justiziaren egintza bultzatzea, auzitegien independentzia zaintzea eta horien aurrean gizarte-interesa asetzea. Aipaturiko arauaren 2. atalean Ministerio Fiskala eratzeko eta haren funtzionamendurako printzipioak aurreikusten dira. Ministerio Fiskala jarduera-batasunaren eta mendekotasun hierarkikoaren printzipioen arabera eratzen da. Horrek esan nahi du Ministerio Fiskalak egitura piramidal eta hierarkikoa duela; izan ere, gobernuak berak proposatzen du Estatuko Fiskal Nagusia.

Zati orokorrean, Ministerio Fiskalaren izaera juridikoa, hura eratzeko modua eta haren funtzionamendu-printzipioak ikasten dira. Hori dela-eta, kapitulu honetan, Ministerio Fiskalak zigor-prozesuan betetzen dituen eginkizunak baino ez ditugu aztertuko.

Egia esan, legeek funtzio ugari egozten dizkiote Ministerio Fiskalari, baina, autore batzuen ustez, organo horrek esku-hartze urria du zigor-prozesuan. Zuzenbide konparatuko sistema prozesalean ez bezala, Espainiako estatuan, instrukzio penala ez dago Ministerio Fiskalaren esku, instrukzioa judiziala delako. 1978. urteaz geroztik, Ministerio Fiskalak instrukzioan gero eta esku-hartze nabariagoa badu ere, prozedura jakin batzuetara mugatu da (prozedura laburtura, bereziki). Autore batzuen iritziz, epaiketa arinak arautzean ere ez da baliatu organo horri funtzio osagarriak eransteko aukera; beste herrialde batzuetan, aldiz, oinarri-oinarrizkoa da Ministerio Fiskalak era aktiboan eta zuzenean esku hartzea.

Baina kontu horiek alde batera utzirik, azter ditzagun legeek zigor-prozesuan egozten dizkieten funtzioak:

#### **A) Akzio penala egikaritzea.**

Akzio penala egikaritzea da Ministerio Fiskalak zigor-prozesuan duen eginkizunik garrantzikoena; hau da, delitua egin izanaren susmoa hartzen zaion pertsonaren aurka auzia abiaraztea eta, hala dagokionean, akusazioa era formalean egitea.

Horri buruz, MFLOren 3. artikulua aipatu beharra dago. Artikulu horretan fiskalaren eginkizun gisa aipatzen direnen artean, honako hau agertzen da: delitu eta faltetan



jatorria duten akzio penalak egikaritu eta, bidezkoa denean, beste batzuek egikariturikoei aurka egitea (4.a). Horretarako, kereila aurkeztuko du (MFEOren 5. V. art.).

Baina, akzio penala egikaritzeko garaian, Ministerio Fiskalaren legitimazioa delitu motaren arabera aldatuko da. PKLren 105. artikuluari jarraituz, honako sailkapen hau egiten da:

- Ministerio Fiskalak delitu publikoetan akzio penala egikaritu behar du. Ofizioz jazartzen zaie, eta ZKn aurreikusten diren delitu gehienak dira.
- Delitu erdi publikoetan ere, akzio penala egikaritzera behartuta dago Ministerio Fiskala; baina, kasu honetan, delituari jazartzeko, ezinbestekoa da ofendituak salaketa jartzea. Ofendituak salaketa jarritakoan, fiskala alderdi akusatzaile gisa arituko da auzian eta akzio penala egikarituko du. ZKn berariaz zehazten denez, delituak edo faltak erdi publikoak (edo erdi pribatuak) badira, ofendituaren salaketa behar-beharrezkoa da egitateari jazartzeko. Mota horretako delituak dira, besteak beste: sexu-eraso, sexu-jazarpen eta sexu-abusuzko delituak (ZKren 191.1 art.), sekretuak agerraraztea eta ezagutaraztea (ZKren 200. art.), familia bertan behera uztea (ZKren 228. art.), sozietate-delituak (ZKren 296.1 art.)... Horietako batzuetan, ofendituaren barkamenak erantzukizun penala azkentzen du (adibidez, ZKren 201.3 artikuluko sekretuak agerrarazteko eta ezagutarazteko delituan, ZKren 215.3 artikuluko funtzionario publikoen kontrako kalumnia eta irainen delituan, edo falta erdi publikoetan).
- Delitu pribatuei dagokienez, beharrezkoa da ofendituak kereila jartzea; hau da, ofendituak kereila aurkeztu ezean, ez dago prozesurik edo auzirik. Kasu honetan, Ministerio Fiskalak ez du akzio penala egikaritzeko betebeharririk; are gehiago, ez du prozesuan parte hartzeko legitimaziorik ere. Gaur egun ZKn aurreikusten diren delitu pribatu bakarrak partikularren kontrako kalumniak eta irainak dira (ZKren 215. art.).

Baina kontrakoa dirudien arren, Ministerio Fiskala ez da beti akusazio moduan agertzen prozesuan. Hasieran esan dugunez, akzio penalak egikaritu eta bidezkoa denean beste batzuek egikariturikoen aurka egiten du (MFEOren 3.4 eta 6 art.). Horrek esan nahi du batzuetan absoluzioa eskatuko duela, beste akusatzaileek egikaritutako akzioak bidezkoak ez direnean. Hori bere jarduera eraentzen duen legezketasun-printzipioaren ondorioa da: egiaztatutako egitateetatik ateratako ondorioen arabera eskariak egiten behar ditu Ministerio Fiskalak.

Zigor-prozesuan legezketasun-printzipioak zentzu berezia du; izan ere, oportunitate-printzipioaren kontrakoa da. Hau da, delitu-gertaera jazoz gero, fiskalak nahitaez egikaritu behar du akzio penala. Aitzitik, oportunitate-printzipioa indarrean balego, akzio penala egikaritzera behartuta egon ordez, fiskalak akzio penala egikaritzeko edo ez egikaritzeko aukera izango luke. Horrek hainbat ondorio dakartza. Badakigu, delitu (eta falta) erdi publikoei jazartzeko, ofendituaren salaketa behar dela, baina, ofenditu hori adingabea, ezgaia edo pertsona babesgabea denean, Ministerio Fiskalak berak jar dezake salaketa; baina ez oportunitate-irizpidearen arabera, pertsonaren interesak babeste aldera baizik. Era berean, ofendituaren barkamenak erantzukizun penala azken

dezakeenean, fiskalak ezin du barkamenik eman (legezkotasun-printzipioaren arabera jardun behar duelako).

Edonola ere, Espainiako estatuan beste inon ez da aplikatzen legezkotasun-printzipioa modu zorrotzean. Inguruko estatuetan, oportunitate-printzipioa gero eta nagusiagoa da, eta zigorra ezartzeko garaian, gero eta gehiago kontuan hartzen dute biktimaren borondatea. Egia esan, legezkotasun-printzipioa da zigor-prozesurako egokiena, oportunitate-printzipioak gehiegikeriak ekar ditzakeelako. Dena den, autore batzuen arabera, adibidez Gimeno Sendraren arabera, oportunitate-printzipioa ezartzen da dagoeneko zigor-prozesuan, alderdi akusatua eta akusatzailea zigorrari buruz bat datozenean, hain zuzen ere. Izan ere, ados egonez gero, alderdiak akordio batera heltzen dira batzuetan, eta alderdi akusatzaileak hasieran eskaturiko zigorra murriztu egiten du, eta defentsak, berriz, hasieran eskatu zuena handitu.

#### B) Salaketak jasotzea.

Fiskalak salaketak jaso ditzake. Salaketak aztertu ondoren, eta hala dagokionean, ikerketa-eginbideak bideratu eta jurisdikzio-organoari bidaliko dizkio, edo funtsik izan ezean, artxibatu egingo ditu eta interesdunei erabaki horren berri jakinaraziko die (MFLoren 5. art. eta PKLren 259, 262 eta 264. art.).

#### C) Prozesuan bete beharreko instrukzio-eginkizunak.

Instrukzioa egitea epaileari dagokio (PKLren 303. artikulutik ondorioztatzen da hori). Dena den, instrukzio fasean ikerketa-eginbideren bat esleitu zaio Ministerio Fiskalari, batez ere prozedura laburtuan. Izan ere, prozedura horren aurretiazko eginbideetan (instrukzio fasean) prozesu-aurreko eta berariazko ikerketa egiteko ardura eman zaio.

PKLren 773.2 artikulua dioenez, salaketa edo poliziaren atestaturia jasota, egitatea eta egileen erantzukizuna egiaztatzeko beharrezko eginbideak gauza ditzake, Polizia Judizialari ikerketa-eginbideak aginduta. Izan ere, PKLren 283. artikulua arabera, Polizia Judizialak Auzitegi eta Ministerio Fiskalari laguntzen die. Eginbide horiek egindakoan, egitatea delitu-egitatea ez bada, fiskalak jarduerak artxibatuko ditu, edo, hala dagokionean, instrukzio-epaileari helaraziko dizkio, aurretiazko eginbideak has ditzan. Baina epaileak aurretiazko eginbideak hasi bezain laster, fiskalak bertan behera utzi behar ditu ikerketak, epaileak berak jarrai ditzan. Hau da, ezin dituzte eginbideak biek batera egin.

Horrez gainera, instrukzioan Ministerio Fiskalak ikerketa-eginbideak agin diezazkioke Polizia Judizialari. Ikerketa horiek sumarioa edo aurretiazko eginbide ez diren arren, instrukzio-epaileari eginbideak eskatzeko lagungarri gerta dakizkioke.

#### D) Ikuskapen-ahalmena.

Bestalde, instrukzio fasean fiskalak ikuskapen-ahalmena du (PKLren 306. art.). Fiskalak pertsonalki edo bere laguntzaileen bitartez egin dezake ikuskapena, baita instrukzio-epaileari eskatutako txostenen bitartez ere. Fiskalak oharrak egin diezazkioke.

#### E) Ikerketa-eginbideak eskatzea.

Alderdi akusatzaile moduan, Ministerio Fiskalak instrukziorako beharrezko jotzen dituen ikerketa-eginbideak egin daitezzen eskatuko du. Hala ondorioztatzen da MFEOren 3.5 artikulutik (PKLren 311. art., prozedura arruntean; PKLren 773. art., prozedura laburtuan; ZELOren 27. art., zinpekoen epaimahaiaren bidezko prozeduran).

F) Akusazio formala egitea edo largespena eskatzea.

Gainerako alderdi akusatzaileek bezala, fiskalak akusazio formala egiten du, instrukzioa amaitu ostean (salbuespenak salbu); kalifikazio-idazkien bitartez egiten du akusazioa, prozedura arruntean (PKLren 650. eta 732. art.), eta akusazio-idazkien bitartez, berriz, prozedura laburtuan (PKLren 781. eta 788.3 art.).

Baina, batzuetan, instrukzioa amaitutakoan, fiskalak ez du akusaziorik egiten, largespena eskatu baizik, behin betiko edo behin-behineko largespena emateko zioak badirela irizten dionean (PKLren 627. eta 642. art., prozedura arruntean; eta 782. art., prozedura laburtuan).

F) Atxilotze-agindua ematea.

MFEOren 5. artikulua 2. paragrafoak atxilotze-agindua emateko ahalmena aitortzen dio fiskalari.

G) Kautela-neurriak eskatzea.

Zinpekoen Epaimahaiaren Legeak PKLren manu batzuk erreformatu zituen; hain zuzen ere, zigor-prozesuan epaileak duen esku-hartzea aldatu zuen eta akusazio-printzipioa indartu egin zen. Ordutik aurrera, ezin har daitezke pertsoneri buruzko kautela-neurri batzuk, baldin eta alderdi akusatzaileetariko batek, eta bereziki fiskalak, hala eskatzen ez badu. Erreforma egin baino lehen, instrukzio-epaileak sumarioa hasten zuen, eta berak erabakitzen zuen, ofizioz, akusatua espetxeratu edo haren behin-behineko askatasuna agindu behar zen. Erreformaren ondorioz, gaur egun, epaileak entzunaldi batera deitu behar die prozesuko alderdi guztiei (fiskala barne), neurri horiek erabakitzeko. Entzunaldi horretan, fiskalak edo gainerako alderdi akusatzaileek inputatuari behin-behineko espetxealdia ezartzea edo fidantza ordainduta behin-behineko askatasuna ematea eskatzen dute. Jurisdikzio-organoak hartuko du azken erabakia, baina garrantzitsua dena zera da: inongo alderdi akusatzailek kautela-neurri horiek eskatzen ez badu, aske geldituko da inputatua (PKLren 505. art.).

Zigor-prozesuan, prozesu zibilean bezala, alderdiek gaitasun prozesala (edo prozesuan jardutekoa) eta alderdi izateko gaitasuna (pertsona guztiei dagokiena) izan behar dituzte. Baina Ministerio Fiskalari, estatuko organoa izanik, gaitasun biak aitortzen zaizkio. Postulazioari dagokionez, alderdiek prokuradoreak ordezkaturik eta abokatuak lagunduta jardun behar dute prozesuan, eta fiskalak, aldiz, berak bakarrik parte hartzen du; ez du abokaturik behar, ezta prokuradorerik ere.

Legitimazioari dagokionez ez gara luzatuko, akzio penala egikaritzeko eginkizuna azaltzean horretaz nahikoa mintzatu baikara. PKLren 105. artikulua arabera, fiskalak akzio penala egikaritzeko legitimazioa (eta betebeharra) du, delitu publikoengatiko nahiz delitu erdi publikoengatiko prozesuetan, bigarren motakoetan ofendituak salaketa

aurkeztuta, betiere. Delitu pribatuetan, berriz, fiskalak ez du inolako legitimaziorik izango. Baina Ministerio Fiskalaren legitimazioaren kontuan ñabardura bat egin beharra dago: organo horrek aparteko legitimazioa dauka, hots, legea da organo horri legitimazioa ematen diona (EKren 124.1 art., PKLren 105. art. eta MFEOren 1., 3.4 eta 5 art.).

### **3.3. Herri-akusatzailea. Herri-akzioaren oinarria eta akzio hori egikaritzeko baldintzak.**

Espainiako estatuan, akzio penala publikoa da; beraz, edozein espainiar herritarrek egikari dezake akzio penala, delituak ofenditua ez bada ere (PKLren 101. art.). Horrek esan nahi du Ministerio Fiskalak ez duela akzio penala egikaritzeko inongo monopoliorik, hau da, aukera hori partikularren esku ere badagoela. Baten eta besteen arteko aldea da fiskalarentzat betebeharra dela, eta partikularrarentzat, aldiz, eskubidea.

Beste estatu batzuetako sistema prozesalean, akzio penala publikoa dela esaten da (Italian, Alemanian edo Frantzia kasu), baina Ministerio Fiskalaren monopolioa da.

Atal honetan herri-akzioa eta herri-akusatzailea aztertuko ditugu. Konstituzioaren 125. artikuluan aditzera ematen denez, herritarrek herri-akzioa egikari dezakete. Bestalde, PKLk dio akzio penala publikoa dela eta herritar guztiek egikari dezaketela, legeak jasotako manuen arabera (PKLren 101. art.). Aurrerago, PKLren 270. artikuluan, zera esaten da: delituak ofendituak izan edo ez, Espainiako herritar guztiek jar dezakete kereila eta egikari dezakete herri-akzioa.

Goian aipatutako artikuluetan ageri denez, Espainiako herritar guztiek dute herri-akzioa egikaritzeko eskubidea, delituak ofendituak izan ez arren. Akzio penala egikaritzeko, herri-akusatzaile gisa jardun dezakete zigor-prozesuan. Baina azpimarratzekoa da legitimazio hori apartekoa dela, EKren 125. artikulua aintzatesten duelako; herri-akusatzaileak ez du zertan izan delituak ofenditua, akzio penala egikaritu ahal izateko. Baina oinarritzeko eskubidea ez denez, akusatzeko eskubidea ukatzen denean, ez dago zuzeneko babes-errekurtsorik jartzetik. Helegite hori jarri ahal izateko, herri-akusatzaileak alegatu beharko luke interes komuna defendatuz bere interesa ere baden bidezko interes bat defendatzen dela.

Herri-akzioaren bitartez ordena kaltetu denean ordena berriro ezartzeko eskatzeko eskubidea aitortzen zaie partikularrei. Gainera, autore batzuen ustez, herri-akzioa berme gisa har daiteke; Ministerio Fiskalaren balizko nagikeriari aurre egiteko berme gisa, Ministerio Fiskalak Botere Exekutiboko kideek egindako delituei jazartzeko jarrera pasiboa izanez gero, esaterako. Izan ere, kontuan eduki behar dugu Ministerio Fiskala estatuaren organoa dela azken batean, eta Gobernuak berak proposatzen duela Estatu Fiskal Nagusia.

Hala ere, baldintza batzuk bete behar dira, herri-akzioa egikaritu ahal izateko:

A) Espainiako herritarra izatea.

EKren 125. artikulua, PKLren 101. eta 270. artikuluek eta BJLOren 19.1 artikulua herri-akzioa egikaritzeko Espainiako herritartasuna izatea beharrezkoa dela

nabarmetzen dute, behin eta berriro. Beraz espainiar herritartasunik ez duen inork ezingo du aurkeztu prozesuan herri-akusatzaile gisa.

Baina herritartasunari loturiko arazo asko sortu dira: pertsona juridikoak ere herritarrak dira? Herritartasunari buruzko epai batean (1982ko maiatzaren 2koa), Auzitegi Gorenak pertsona juridiko bati akusazio gisa prozesuan jarduteko aukera ukatu zion, herritartasuna pertsona fisikoei beste inori ez zegokiela argudiatuta. Auzitegi Gorenak EKren 125. artikulua interpretazio zorrotza egin zuen epai horretan. Baina horrek arazoak ekar ditzake; izan ere, interpretazio horri jarraituz, sindikatuek, adibidez, ezingo lukete segurtasun-arauak betetzen ez dituen enpresa baten kontra jardun.

Montero Aroca-ren esanetan, errealitate praktikoa eman behar zaio herri-akzioari. Alderdi horretatik, elkartzeko eskubideari –pertsona juridikoak sortzeko eskubide moduan ulertuta– EKren 22. artikulua ezartzen dituenak beste mugarik ez litzaioke ezarri behar; hau da, delitu-helburuak edo delitu-bitartekoak dituzten elkarreak eta ezkutuko edo izaera militarreko elkarreak. Hau da, helburu sozialtzat herri-akzioa duten elkarreak sortzeko eskubidea ezin da ukatu interpretazio zorrotz bat egin delako. Herri-akzioa, Konstituzioan aipatzen den eskubidea izanik, ezin muga daiteke pertsona fisikoetara. 125. artikulua interpretazio zabala egin beharra dago; izan ere, pertsona juridikoei herri-akzioa egikaritzea ukatuko balitzaie, nabarmen murriztuko litzateke herri-akzioaren erabilgarritasun praktikoa, partikularrek ez baitute izaten horretarako interesik, ezta bitartekorik ere.

Hain zuzen ere, Konstituzio Auzitegiaren 241/1992ko epaiak Auzitegi Gorenaren interpretazioa aldatu zuen. Kasu hartan, elkarre batek herri-akusazio gisa jardun nahi zuen prozesuan. Auzitegi Gorenak eskubide hori ukatu zion, baina, azkenean, babes-errekurtsoan herri-akzioan jarduteko eskubidea aitortu zion pertsona juridikoei Konstituzio Auzitegiak.

Pertsona juridikoen legitimazioa alde batera utzita, zehaztu dezagun nork ez duen legitimaziorik (PKLren 102. eta 103. art.):

1. Eskubide zibil oro ez dituzten pertsonak. Hau da, adingabeak eta ezgaiak. Gurasoek haien partez jardun lezakete? Adingabearen edo ezgaiaren interesik egonez gero, bai, legezko ordezkartzara joz gero. Baina, kasu honetan, hori ez da posible; ez du zentzurik, gurasoei herri-akzioa bideratzea baitagokie. Gaitasun kontua baino gehiago, legitimazio kontua da; horregatik ezin da legezko ordezkartzara jo.
2. Kalumniengatiko salaketa- edo kereila-delituen errudun gisa epai irmo bidez bi aldiz kondenatu dituzten pertsonak. Pertsona bat goian aipatutako delitu horiengatik behin eta berriro zigortu badute, logikoa da pertsona horri herri-akzioa ukatzea. Baina delitu-egitatearen subjektu pasiboak izanez gero, akusatzaile partikular gisa egikari dezakete akzio penala.
3. Epaille eta magistratuak. Baina kaltetua epaille edo magistratua bada? Kasu horretan, legitimazioa izango du, baina akusazio partikular gisa jardungo luke (ez luke herri-akzioa egikarituko). Fiskalak, aldiz legitimazioa du, baina estatutik datorkiolako.

Legeak salbuespen batzuk ezartzen ditu hiru arau horietan: baldintza horiengatik baztertutako pertsonak herri-akzioa egikaritu dezakete beraien ezkontideen, aurrekoen,

ondorengoan, odol bidezko nahiz sabeleko anai-arreba edo ezkontza-ahaideen kontrako falta edo delituetan. 2. eta 3. ataletan baztertutakoek, gainera, akzio penala egikari dezakete beren legezko zaintzapean daudenen kontrako delituengatik ere. Legeak salbuespentzat hartzen dituen arren, kasu horietan egikaritzen dena ez da herri-akzioa, akzio penal arrunta baizik; beraz, akusazio partikularra osatuko lukete.

4. Ezkontideak, elkarren kontra jarduteko. Batak bestearen nahiz seme-alaben kontra egindako delituak edo faltak direnean, eta bigamia-deliturik ez badago.

5. Aurrekoak eta ondorengoak, odol bidezko nahiz sabeleko anai-arreba edo ezkontza-ahaideak, elkarren kontra jarduteko. Elkarren kontrako falta edo delituetan izan ezik. Kasu horretan, akusazio partikularra izango litzateke.

6. Atzerritarrak (PKLren 270. art.). Biktimak beraiek badira, akzio penala egikari dezakete, baina akusatzaile partikular gisa.

#### B) Delitua publikoa izatea.

Herri-akzioa delitu publikoetan baino ezin gauza daiteke, interes orokorra babesten delako. Azaldu dugunez, delitu erdi publikoetan, prozesua abian jartzea ofendituaren borondatearen mende dago. Ofendituak salaketa aurkeztu ezean ez dago prozesurik, baina prozesua hasita ere, akusazio partikularraz gainera (prozesuan akusazio partikularrik agertuz gero), Ministerio Fiskalak beste inork ezin du akusaziorik aurkeztu. Delitu pribatuengatik prozesuetan, aldiz, akusazio bakarra akusazio pribatua da (ofendituarena).

#### D) Kereila jartzea.

Herri-akusazioa kereila bidez egikaritzen da, eta beharrezkoa izango da prozesua hasteko nahiz prozesua hasita dagoenean (PKLren 270 I eta 761. art.). Izan ere, kontuan hartu behar dugu herri-akusatzaileari legetik datorkiola legitimazioa. Akzio propioa egikaritzen du, eta ezin daiteke hartu beste batek (fiskalak edo akusatzaile partikularrak) egikaritutako akzioaren atxikitze gisa.

Jurisdikzio-organoak kereila onartuz gero, kereila jarri duena alderdi bihurtzen da.

#### E) Fidantza ematea.

Fidantza jurisdikzio-organoak zehazten duen mota eta muntakoa izango da (PKLren 280. art.). Konstituzio Auzitegiak adierazi duenez, fidantzaren muntak pertsonaren baliabideen proportzionala izan behar du, eskubide hori egikaritzeko oztopo izan ez dadin. Zein da fidantza emateko zioa? Edozeinek parte har badezake herri-akusatzaile gisa, funtsik gabeko herri-akusazioak sortzeko arriskua dago, eta hori saihestu beharra dago.

#### F) Postulazioa.

Prozesuan jarduteko, prokuradorearen ordezkaritza eta abokatuaren laguntza beharrezkoak dira (falta-epaiketetan izan ezik). Hori ondorioztatzen da PKLren 277.

artikulatik: “Kereila beti aurkeztuko da behar besteko ahalordea duen prokuradorearen bitartez eta letraduak izenpetua”.

### 3.4. Akusatzaile partikularra. Oinarriak eta baldintzak.

Akusatzaile partikularra delituak ofenditu duena da, eta akzio penala egikari dezake.

Autore batzuek akusazio partikularra hartzen dute akusazio bakartzat, eta bi mota bereizten dituzte horren barruan: EKren 125. artikuluan aipatzen den herri-akzioa egikaritzen duena, eta bestea, arrunta, EKren 24.1 artikuluan oinarritutako akzio penala egikaritzen duena.

Hala eta guztiz ere, guk bi izen erabiliko ditugu akusazio horiek izendatzeko: herri-akusazioa eta akusazio-partikularra. Izan ere, ikusi dugunez, bataren eta bestearen oinarri konstituzionalak ez dira berdinak. Akusazio partikularrak EKren 24.1 artikulua du oinarri: ofendituak, kaltetuak, babes eragingarria lortzeko eskubidea du. Ofendituak ez du inolako eskubide subjektiborik, baina akzio penala egikaritzeko legitimazio arrunta du. Herri-akusazioari dagokionez, ordea, oinarria EKren 125. artikulua da: aparteko legitimazioa du, pertsonak ez du frogatu behar kalte egin diotenik. Baina zergatik egiten da bereizketa hori akusazioen artean? Oso erraza: akusazio partikularraren bidez akzio penala egikaritzeko eskubidea, EKren 24.1 artikuluan araututa dagoenez, oinarritzko eskubidea da; horregatik babes-errekurtsioa jar daiteke, eskubide hori urratuz gero. Herri-akusazioari dagokionez, aldiz, ezin da babes-errekurtsorik jarri, ez delako oinarritzko eskubidea.

Orain, ikus ditzagun akusatzaile partikularrak bete beharreko baldintzak:

#### A) Legitimazioa.

Herri-akusazioan ez bezala, akusazio partikularrean, Espainiako herritarrek ez ezik, atzerritarrek ere egikari dezakete akzio penala (PKLren 270 II art.).

Baina akzio penala egikaritzeko legitimazioa nori dagokion zehaztu behar dugu. Alderdi horretatik, ofendituak baino ez luke izango akusazio partikular gisa jarduteko legitimaziorik. Alabaina, PKLk ez du hori batere argi uzten. Bi izendapen erabiltzen ditu: ofenditua eta kaltetua. PKLren 109. artikulua “ofenditua” aipatzen du, baina 110. artikuluan delituak “kaltetuak” dio; eta 761.2 artikuluan (prozedura laburtuan), aldiz, bi kontzeptuak (ofenditua edo kaltetua) bereizketarik gabe erabiltzen ditu, berdintzat jotzen ditu.

Kontzeptu biak zehaztu beharra dago. Ofenditua delituak kaltetu edo arriskuan jarri duen ondasun juridikoaren titularra da; eta kaltetua, aitzitik, ondasun juridikoaren titularra izan ez arren, ondasun juridikoaren kaltea edo gabetzea dela-eta, kalteak dituen da (esaterako, giza hilketan, hildakoa da ofenditua, eta kaltetuak, berriz, ofendituaren zuzeneko ahaideak). Beraz, kontzeptu desberdinak dira, eta, berez, ofenditua beste inor ezin izan liteke akusatzaile partikularra, baina akusazio partikularrari dagokionez, praktikan biak daude legitimatuta.

#### B) Gaitasuna eta postulazioa.

Alderdia izateko gaitasunaren eta gaitasun prozesalaren (edo prozesuan jarduteko gaitasunaren) baldintzak prozesu zibileko berberak dira. Beraz, pertsona fisikoek zigor-prozesuan jarduteko eskubide zibil oro izan behar dituzte; hala izan ezean, legezko ordezkariak eta laguntzari jo beharko da. Pertsona juridikoei dagokienez, ordezkari-organoen bitartez jardungo dute.

Jakina, administrazio publikoak eta oro har estatua akusazio partikular gisa ager daitezke, delituak ofendituak izanez gero. Estatuaren Abokatuaren bitartez jardungo dute (1943ko uztailearen 27ko Dekretuaren 76. artikulutik 82.era bitarteko artikulua. Dekretu horrek Auzi Zuzendaritza Orokor eta Estatuako Abokatuen Kidegoaren Erregelamendu Organikoaren testu moldatua onartzen du).

Bestalde, aipamen berezia egin behar zaie pertsona fisikoen eta juridikoen bitarteko erakundeei. Ondasun-erkidegoak, nortasunik gabeko batasunak, baltzu irregularrak eta ondare autonomoak dira erakunde horiek, eta, delituaren subjektu pasibo izan daitezkeen neurrian, akusatzaile partikular izatea onar dakieke. Izan ere, prozesu zibilean, demandatu gisa alderdi izateko gaitasuna aitortzen die legeak.

Bukatzeko, delituaren subjektu pasiboa talde edo kolektiboak direnean, ZKren 74. artikulua eta BJLOren 7.3 artikulua kontuan harturik, horiei ere akusatzaile partikular izateko eskubidea aitortu behar zaie.

Falta-epaiketetan izan ezik, postulazioa beharrezkoa da. Estatu eta administrazio publikoei dagokienez, Estatuako Abokatuen bitartez jarduten dute prozesuan.

#### D) Delitu publiko eta erdi publikoengatiko prozesuetan soilik agertzea.

Delitu publikoak direnean, ofizioz nahiz alderdiak hala eskatuta has daiteke prozesua. Ministerio Fiskalak nahitaez egikaritutako du akzio penala. Horrez gainera, prozesuan herri-akusatzailea ager daiteke, eta baita ofenditua ere. Izan ere, ofendituak akusazio partikular gisa jardungo du. Oro har, akusatzaile partikularrak fiskalarenak baino akusazio gogorragoak egiten ditu.

Delitu erdi publikoei jazartzeko, ofendituak salaketa aurkeztu behar du (prozesuko baldintzat jotzen da). Prozesua hasitakoan, Ministerio Fiskalak parte hartuko du (ez da herri-akusaziorik izango). Dena dela, salaketaren bitartez delituaren berri baino ez da ematen; beraz, ofendituak akusazio partikular gisa prozesuan parte hartu nahi izanez gero, kereila aurkeztu edo akzio-eskaintzan agertu beharko du. Baina nahi izan ezean, Ministerio Fiskalak emango dio jarraipena prozesuari.

#### E) Kereila jartzea, prozesua hasteko.

Prozesua hasi gabe badago, ofendituari kereila aurkez dezaten eskatzen zaio; baina prozesua hasita egonez gero, ez da kereila beharrezkoa izango. Hori ondorioztatzen da PKLren 109., 110. eta 270 I (prozedura arruntean) eta 761.2 (prozedura laburtuan) artikuluetatik.

Horrek esan nahi du ofendituak prozesuan alderdi bihurtzeko bi era dituela: bata, kereila bitartez prozesua has dadin eskatu eta alderdia izateko borondatea adieraztea; bestea, prozesua hasita egonez gero, alderdizat har dezaten eskatuz idazki bat



aurkeztea. Izan ere, PKLren 109., 110. eta 761.2 artikuluek *akzio-eskaintza* deritzona aurreikusten dute. Akzio-eskaintzan, ofendituari edo kaltetuari jakinaraziko zaie kereila jarri gabe ere prozesuan alderdi gisa aurkezteko eskubidea dutela. Baina aukera edo eskubide hori denboran mugatu beharra dago, prozesuaren elementu subjektiboa zehazteko. PKLren 110. artikulua jartzen du muga hori, prozedura arrunterako: delituaren kalifikazioaren izapidea (ahozko epaiketaren hasieran egiten dena). Prozedura laburturako, aldiz, PKLren 761. artikulua ez du inolako preklusio-epetik ezartzen, baina argi dago akusazio-idazkia aurkezteko garaia dela. Ikus daitekeenez, legeak *ofenditu* eta *kaltetu* izendapenak bereizketarik gabe erabiltzen ditu hemen.

F) Ez dago fidantza eman beharrik.

Ez da fidantzarik eskatzen kasu honetan, bidezko interesa dagoelako (PKLren 280. eta 281. art.). Baina ñabardura batzuk egin behar ditugu. Berez, PKLren 280. artikulua dio auzi-jartzaile partikularrek fidantza eman behar duela, baina 281. artikulua salbuespen batzuk aurreikusten ditu. Honako pertsona hauek fidantza ematetik salbuetsita daude: delituak ofenditua eta haren legezko oinordeko edo ordezkariak; giza hilketan, alarguna, aurrekoak eta ondorengoak, eta gainerako kaltetuak. Hau da, hemen, ofendituak, batetik, eta, bestetik, kaltetuak bereizten dira. Ofendituak beti daude fidantza jartzetik salbuetsita; kaltetuak, aldiz, giza hilketan eta erailketa-delituan baino ez. Hortaz, lehen esandakoa egiaztatzen da, alegia, ofenditua eta kaltetua ez direla gauza bera eta PKLk batzuetan kidekotzat erabiltzen dituela bi terminoak.

### **3.5. Akusatzaile pribatua. Baldintzak eta berezitasunak.**

Akusatzaile pribatua delitu pribatuak ofenditua da. 1995eko Zigor Kodea onartu zenez geroztik, delitu pribatua partikularren aurkako kalumnia- eta irain-delituetara mugatzen da, eta jada ez da bereizten idatziz edo publizitatez egin den. Delitu horri jazarzea ofendituaren borondatearen mende dago. Hori dela-eta akusatzaile pribatuarena da akusazio posible bakarra, eta beharrezko alderdia da, parte har dezakeen alderdi bakarra delako. Gogora dezagun Ministerio Fiskalak ez duela delitu horietan akzio penala egikaritzeko legitimaziorik eta ezin diela ofizioz jazarri.

A) Legitimazioa, gaitasuna eta postulazioa.

Legitimazioa ZKren 215. artikulua araututa dago: “Inork ezin du zigorrak jaso kalumnia- edo irain-delituagatik, baldin eta ofendituak edo haren ordezkari legalak kereilarik aurkezten ez badu”. Beraz, ofendituak eta haren ordezkari legalak baino ez dute akzioa egikaritzeko legitimaziorik.

Gaitasun-baldintzak prozesu zibileko berak dira: alderdia izateko gaitasuna, jaiotzaz pertsona guztiek dutena; eta prozesuan jarduteko gaitasuna edo gaitasun prozesala, adinduna izatea eta eskubide zibil osoak edukitzea eskatzen duena. Hala, ofenditua adingabea, ezgaia eta pertsona juridikoa izanez gero, ordezkari legalaren bitartez jardun beharko du.

Postulazioari dagokionez, arau orokorrak aplikatzen dira: prokuradorearen ordezkartza eta abokatuaren laguntza beharrezkoak dira (falta-epaiketetan izan ezik).

B) Kereila aurkeztea. Berezitasunak.

Kereila da delitu pribatuetan akzio penala egikaritzeko era bakarra. Prozesua hasteko jarduna da, betiere. Ofendituak kereila aurkezten ez bada, ez da prozesurik izango. Baina kereila jarri ahal izateko, legeak betekizun berezi batzuk aurreikusten ditu. Hasteko, kereila jarri baino lehen, auzi-jartzaile izan daitekeena edo kereila jar dezakeenak eta kereila jarri diezaioketena edo kereilapekoa adiskidetzen saiatu beharra dago. Adiskidetze-ekitaldia egitea nahikoa da. Gainera, ez da onartuko kalumnia- eta irain-delituengatik kereilarik, baldin eta adiskidetze-ekitaldia egin dela eta adostasunik lortu ez dela egiaztatzen duen ziurtagiria aurkezten ez bada (PKLren 278. eta 804. art.).

Bestalde, baliteke kalumnia- edo irain-delitua epaiketa baten barruan gertatzea (adibidez, funtsik gabeko inputazioak egiten direnean); orduan, norbaitek aztertu behar du inputazioetan gehiegikeriaz jokatu den. Hala, epaiketa horren ardura duen epailearen lizentzia edo baimena ezinbestekoa da, eta kereilarekin batera aurkeztu beharko da (ZKren 215.2 art. eta PKLren 279. eta 805. art.). Egia da horrela akzio penalaren egikaritze mugatzen dela, baina arrazoituta dago, bidegabeko zigor-prozesuak baztertzeko lagungarri delako.

Akusazio pribatuari ez zaio fidantzarik eskatzen, bera delako ofenditua eta kaltetua.

Bukatzeko, ofendituaren borondateak delitu pribatuengatik prozesuetan dituen ondorioak aztertuko ditugu. Delitu publikoa bada, Ministerio Fiskalak nahitaez egikaritzen du akzio penala prozesuan; gainera, herri-akusatzaileak eta akusatzaile partikularrak ere parte har dezakete. Guztiek dute legitimazioa. Ofenditua epaiketarik kanpo gelditzen bada ere, prozesua ez da amaitzen; Ministerio Fiskalak prozesua amaitu arte eutsi behar dio akusazioari (PKLren 106. art.). Delitu publikoetan, ofendituaren barkamenak ez du akzio penala azkentzen, ezta erantzukizun penala ere (ZKren 191.2 art.). Delitu erdi publikoetan, prozesua hasteko, ofendituaren salaketa behar da, baina salaketa aurkezten denez gero, fiskalak egikaritzeko du akzio penala (kasu horretan herri-akusatzaileak ez du legitimaziorik). Gainera ofenditua akusazio partikular gisa aurkez daiteke, baina aurrerago prozesutik kanpo gelditzen bada ere prozesuak aurrera jarrai dezake, Ministerio Fiskalaren eskutik. Aurreko kasuan ez bezala, delitu erdi publikoetan, batzuetan, ofendituaren barkamenak (ZKren 201.3, 215.3, 267.3 artikulua, delituei dagokienez; eta ZKren 639. artikulua, faltei dagokienez) erantzukizun penala azkentzen du. Delitu pribatuetan, aitzitik, alderdi akusatzaile bakarra pribatua da; beharrezko eta bakarra da. Prozesuaren hasiera eta amaiera akusatzaile pribatuaren esku dago; gainera, prozesua amaitu eta zigorra ezarrita egon arren, ofendituaren barkamenak erantzukizun penala azkentzen du (ZKren 215.3 art.), baldin eta zigorra betearazi baino lehen emana bada (ZKren 130.4 art.). Era berean, prozesua hasi eta akusatzaile pribatuak akzioari uko egiten badio, akzioa azkentzen da (PKLren 106. art.).

Akzio penalari uko egitea esanbidezkoa (PKLren 106 II eta 107. art.) nahiz isilbidezkoa izan daiteke (PKLren 275. eta 276. art.); isilbidezko borondatea bi erataraz ager daiteke:

1. Eginbideak eskatzeari utziz: eginbideek eramaten dute prozesua aurrera eta alderdiek eskatu behar dituzte. Delitu pribatuengatik epaiketean, alderdi akusatzaile bakarra akusatzaile pribatua denez, horrek eginbiderik eskatu ezean, isilbidez akzio penalari uko egiten diola ulertzen da. Auzi-jartzaileak eskatutako azken eginbideak burutu zirenetik

edo eginbiderik ez eskatzeagatik prozesua gelditu zenetik hamar egun igaro ondoren eginbideak burutzeko eskatu behar duela jakinaraziko dio jurisdikzio-organoak auzi-jartzaileari, auto baten bitartez. Hamar eguneko epean eginbiderik eskatu ezean, akusatzaileak akzioari uko egin diola ulertuko da.

2. Akusatzaile pribatua hil edo akzio penala egikaritzeko ezgaituta geratzen bada, zitazioa egin zenetik 30 eguneko epea izango dute haren jaraunsle edo ordezkari legalek agertzeko. Epe horretan agertu ezean, pertsona horiek akzioari uko egiten diotela jotzen da.

## 4. KAPITULUA: INPUTATUA ETA ALDERDI ZIBILAK

4.1. Zigor-prozesuko alderdi pasiboa: inputatua edo akusatua. 4.1.1. Alderdi pasiboaren izendapenak. 4.1.2. Akusatuaren gaitasuna eta legitimazioa. 4.1.3. Defentsa-eskubidea eta postulazioa. 4.2. Inputatu-akusatuaren auzi-ihesa. 4.2.1. Arau orokorrak: prozedura arrunta. 4.2.2. Prozedura laburtua: arau orokorra eta salbuespena. 4.2.3. Falta-epaiketa: kasuak. 4.3. Zigor-prozesuari metaturiko prozesu zibileko alderdiak. 4.3.1. Alderdi aktiboa: auzi-jartzaile zibila. 4.3.2. Alderdi pasiboak: erantzule zibilak.

### 4.1. Zigor-prozesuko alderdi pasiboa: inputatua edo akusatua.

Akusatua posizio pasiboko beharrezko alderdia da, eta haren aurka egikaritzen da akzio penala. Hain zuzen ere, inputatuaren kontra ematen da uzi penala eta hari zigor-edo segurtasun-neurriren bat ezartzea eskatzen da; era berean, erantzule zibila ere bera denean, akzio zibilaren bitartez egitate zigorgarritik ondorioztatzen diren kalte-galeren ordainketa eskatuko zaio.

#### 4.1.1. Alderdi pasiboaren izendapenak.

Esan beharra dago PKLk ez dituela beti hitz berak erabiltzen akusatuaz jarduteko: besteak beste, egotzia, inputatua, ustezko erruduna, erruztatua, ustezko erruztatua, prozesatua, egintza zigorgarria inputatzen zaion pertsona, kereilapeko edo kereilatua, akusatua, etab. Horren arrazoia da alderdi pasiboa prozesuko hainbat fasetan agertzen dela, eta ez dagoela prozesuko fase guztietarako egokia den hitz bakar bat. Hori dela-eta, doktrinak hainbat izen erabiltzen ditu faseen arabera:

1. EGOTZIA EDO INPUTATUA: Delitu-gertaeraren erantzukizuna inputatzen edo egozten zaion pertsona da. Erantzukizun horri *egozpena* edo *inputazioa* deitzen zaio eta atxilotze-judizialarekin, behin-behineko espetxealdiarekin, zitazioarekin edo salaketa nahiz kereila onartzearekin batera agertzen da (PKLren 118. artikulua aurreikusitako inputazio-egintzak). Prozesuan zehar garatzen diren fase guztietan erabil daitezke kontzeptu hauek: hau da, instrukzioan, tarteko fasean edo ahozko epaiketan. Dena den, egotzi edo inputatuaren kontzeptua ez da oso zehatza; badaude zehatzagoak diren eta fase jakin batzuei soilik dagozkien beste izendapen batzuk.

2. PROZESATUA edo AUZIPETUA: Prozedura arruntean bere aurkako prozesatze-autoa jaso duena eta era formalean inputatu dutena da prozesatua edo auzipetua (PKLren 384. art.). Sumarioan kriminaltasunaren zentzuzko zantzua agertzen denean, prozesatze-autoa ematen da, eta horrek inputazio formala dakar. Prozedura laburtua sortu aurretik, 1988ko erreformaren aurretik, hori zen pertsona bat inputatzeko ohiko era. Prozedura laburtuan, ordea, ez dago prozesatze-autorik; legea, hasierako fasean, inputatuaz mintzo da (PKLren 757. art.), eta akusatuaz, akusazio-idazkiaren ondoren (PKLren 787. art.).

3. AKUSATUA: Behin-behineko kalifikazio-idazkiaren (prozesu arruntean, PKLren 650. art.) eta akusazio-idazkiaren bidez (prozesu laburtuan, PKLren 781. art.; epaiketa arinetan, PKLren 800.2 art.) alderdiek akusazioa egiten dutenean, inputatua akusatu

bihurtzen da. Pertsona jakin baten aurkako akusazioa badago, beraz, *inputatua* edo *prozesatua* zena akusatu bihurtzen da.

4. KONDENATUA: Kondena-epaiak errudun deklaratu duen pertsona da. Absoluzio-epaia izanez gero, *absolbituaz* mintzatzen da.

5. ERUZTATUA: Kondena-epaiak ezartzen duen zigorra betetzen ari dena.

Instrukzio faseari (sumarioari, prozedura arruntean; aurretiazko eginbideei, prozedura laburtuan), inputaturik gabe hasiera eman dakioke (delitu pribatuetan izan ezik). Izan ere, salatua nor den zehaztu gabe ere jar daiteke salaketa (gauza bera gertatzen da kereilarekin), eta instrukzio-epaileak delitu-egitatearen berri izan bezain laster atariko eginbideak gauzaten hasi behar du, egilea nor den jakin ez arren. Hau da, inputatua zehaztu gabe egonik ere, instrukzioa eta aurretiazko eginbideak egin daitezke. Azken batean, atariko prozeduraren funtzio bat egileen ikerketa da (PKLren 299. art.).

Horrez gainera, delitu pribatuetan izan ezik, kereilak ez du inputatua behin betiko zehazten. Litekeena da kereilan pertsona bati leporatzea delitu-egitatea, eta gero instrukzioan zehar eta ikerketen ondorioz, inputatu gehiago agertzea, inputazioa aldatzea edo deuseztatzea. Dena dela, ahozko epaiketaren hasieran inputatua zehaztu behar da. Ahozko epaiketaren fasea alderdi pasiboa erabat zehaztuta dagoenean baino ezin da ireki, hots, gutxienez inputatu bat dagoela; eta aurrerantzean, akusatua izango da inputatu hori. Ahozko epaiketaren helburua akusatua delitugilea den eta erantzukizun kriminala duen frogatzea da. Kontrako kasuan, hau da, inputaturik zehaztu gabe instrukzioa amaituz gero, ezin du prozesuak aurrera jarraitu eta, behin-behineko largespena emanda, jardunak artxibatu egingo dira (PKLren 641.2 eta 779.1.1 art.).

#### 4.1.2. Akusatuaren gaitasuna eta legitimazioa.

Akusatuari dagokionez, gaitasunari buruzko arauak prozesu zibileko berberak dira. Baina hainbat ñabardura egin beharra dago horiei buruz.

A) Alderdi izateko gaitasuna.

Zigor Zuzenbideari dagokionez, alderdi izateko gaitasuna bizirik dauden pertsonen baino ez dagokie. Ondorioz, hildakoek ezin dute inputatu izan. Izan ere, ZKren 130. artikulua adierazten duenez, erantzukizun penala heriotzarekin batera azkentzen da. Eta gauza bera gertatzen da akzio penalarekin: “Akzio penala errudunaren heriotzaren ondorioz azkentzen da” (PKLren 115. art.). Hala, erantzukizun penala ez zaie jarraunleei transmititzen; eta hildako baten aurka ez dago zigor-prozesurik irekitzerik. Baina, hala eta guztiz ere, hildakoaren kontra zigor-prozesua hasiz gero, pertsonaren heriotza ziurtatu bezain laster amaituko da (nahiz eta beste inputatu batzuei dagokienez prozesuak aurrera jarraitu). PKLk ez du zehazten halakoetan nola amaitzen den prozesua, baina praktikan hiru aukera daude: a) PKLren 637.3 artikuluari jarraituz (erantzukizun kriminaleko salbuespena) largespen askea ematea; b) akusatzaileei jakinaraztea akzio penalari utzi behar diotela; edo d) besterik gabe auzia artxibatzea.

Pertsona juridikoei dagokienez, ezin dute erantzukizun penalik izan, *societas delinquere non potest* axiomaren arabera; ZKren 5. artikulua dioenez, dolo edo zehurtziagabetasunik gabe ez dago zigorrik. Izan ere, doloa eta zehurtziagabetasuna

pertsona fisikoen borondatearen ezaugarriak dira. Baina, ez dugu ahaztu behar batzuetan delituak pertsona juridikoen bitartez egiten direla; zelan jokatu behar da kasu horietan? Dakigunez, pertsona juridikoek organoen bitartez jarduten dute, eta organo horiek pertsona fisikoek osatuak dira. Beraz, organo horiek osatzen dituzten pertsonak, hots, horien legezko ordezkariak, beren gain hartu behar dute erantzukizun penala: administratzaileak, zuzendariak, etab. (ZKren 31. art.).

B) Gaitasun prozesala edo prozesuan jarduteko gaitasuna.

Gaitasun prozesala edo prozesuan jarduteko gaitasuna prozesuan zehar baliozko egintza prozesalak egiteko gaitasuna da; hau da, eskubide zibil guztiak izatea. Baina alderdi akusatuari dagokionez, gaitasun prozesalak ez du eskubide zibil guztiak izatearekin zerikusirik, ezta (Zigor Zuzenbidearen ikuspuntutik) delituak egiteko beharrezko gaitasunarekin ere (18 urte izatea). Zuzenbide Prozesal Penalaren ikuspuntutik, prozesuan era kontzientean parte har dezaketen guztiak izango dute gaitasun prozesala; hau da, egitez eskubide prozesalak egikaritzeko aukera dutenak.

Jarduteko gaitasun zibilik eza zio juridikoetan oinarritzen da (adibidez, adingabetasuna, zarrasteltasuna, etab.), baina zio horiek ez dute zigor-prozesuan eraginik. Gaitasun prozesalaren arau orokorra aplikatzen badugu (eskubide zibil guztiak izatea), 18 urtetik beherako inputatutako gazte batek ez luke gaitasun prozesalik. Baina prozesuan parte hartzeko aukera eman behar zaio, gutxienez adingabea dela adieraz dezan. Berez, ez dago akzio penala egikaritzetik adingabeen aurka; hala, epaileak inputatua adingabea dela ziurtatu ondoren, ZKren 19. artikulua aplikatu eta prozesua amaitu behar du, Adingabeen Epaitegiaren alde inhibituz (PKLren 779.1.3 art.). Hala ere, une horretara arte epaileak eginbide batzuk egin dituzenez, jarduteko gaitasuna eman behar zaio adingabeari, nahitaez, gutxienez adingabea dela alegatu ahal izan dezan.

Beraz, zigor-prozesuan gaitasun prozesalik ez izateak epaiketan era kontzientean parte hartzeko izatezko ezintasuna adierazten du (horrek esan nahi du pertsona bat Zigor Zuzenbidearen ikuspuntutik ezgaia izan daitekeela, baina gaitasun prozesala izan dezakeela). Beste era batera esanda, gaitasun prozesala galtzea eragin dezakete, adibidez, buruko gaixotasunek: erotasunak, oharmenaren nahasmen larriak eta normal jardutea galarazten duen edozein gaitzek (ZKren 20. art.). Hobekien araututa dagoena erotasuna da, eta PKLk bi egoera desberdintzen ditu, alderdi horretatik: inputatuak nahasmen psikikoa delituaren aurretik izatea edo nahasmena delituaren ondoren sortu izana.

Azter dezagun lehenengo kasua: inputatuak delitua egitean nahasmen psikikoa izatea eta prozesua hasteko unean ere nahasmen hori edukitzea. PKLk dioenaren arabera, instrukzio-epaileak auzitegi-medikuek ustezko delitugileari azterketa egin diezaioten aginduko du, peritu-txostena eman dezaten; horrez gainera, inputatuaren inguruabarrei buruzko informazioa eman dezaketen pertsonak entzungo ditu (PKLren 381. artikulutik 382.era bitarteko artikulua). Baina hori egin ondoren, erotasuna egiaztatuz gero, prozesuak aurrera jarraitu behar du? Edo largespena eman beharko da? Legeek ez dute kontu hori batere argi uzten. Izan ere, PKLren eta ZKren arauak kontraesankorrak dira gai honi dagokionez. PKLren 637.3 artikulua behin betiko largespena ematea agintzen du, gaitz horiek jotako pertsonak ez baitute erantzukizun penalik, ZKren 20. artikulua arabera (ZKren 20. artikuluan, nahasmen psikikoa eta oharmenaren nahasmena erantzukizun penalaren inguruabar salbuesletzat hartzen dira); eta, aldiz,

ZKren 101. artikulua aurreikusten du auzitegiak buruko gaitza duen pertsona zentro berezi batean sartzeko agindua eman behar duela epaian.

Hau da, arau batek behin betiko largespena aurreikusten du; alegia, ez da ahozko epaiketarik egongo (6. kapituluan ikusiko dugunez, larpespena ahozko epaiketa hasi aurretik ematen baita, tarteko fasean). Eta besteak, berriz, ahozko epaiketa egongo dela zehazten du. Eta egia esan, segurtasun-neurriak ezartzeko (atxilotua zentro berezi batean sartzea, kasu honetan), frogatu egin behar da gaitza duen pertsona horrek legeak delitu gisa aurreikusitako egitatea burutu duela, eta, horretarako, ahozko epaiketa egin beharra dago. Kontraesan hori dela-eta, epaileek eta auzitegiek ahozko epaiketa egin ohi dute; epaiketa horretan, erotasuna edo nahasmen psikiko orokorrak inguruabar salbuesletzat hartu ohi dituzte, absoluzio-epaia ematen dute eta epaitua zentro batean sartzeko agintzen dute. Gainera, batzuetan, ez dago batere argi pertsona bat erotasunak jota dagoen edo buru-nahasmenen bat duen; buruko gorabehera horiek frogatu egin behar dira (perituez eta psikologoez baliatuta), ahozko epaiketan, hain zuzen ere. Edonola ere, soluzio hori ezinezkoa da, baldin eta erotasuna ahozko epaiketarik egin ezin izateko bezain larria bada.

1988. urtean prozedura laburtua arautu zutenean, legeen arteko kontraesana kontuan hartu eta hura konpontzen saiatu ziren. Hala, PKLren 782. artikuluan zera ezartzen da: Ministerio Fiskalak eta akusazio partikularrak PKLren 637. (largespen askea) eta 641. (behin-behineko largespena) artikuluen arabera largespena eskatuz gero, epaileak eman egingo du largespena, ZKren 20. artikuluen 1, 2, 3, 5, 6. kasuetan izan ezik: nahasmen edo gorabehera psikikoak; alkohol, droga edo gai psikotropikoengatiko pozoitzea; oharmenaren gorabeherak; beharizan-egoera; eta beldur gaindiezina. Kasu horietan, ahozko epaiketa egin behar da, aipatutako inguruabarrak gertatu direla eta delitua egin dela frogatzeko. Epaian segurtasun-neurriren bat ezarriko da, eta erantzukizun penalik ez badago ere, erantzukizun zibila badagoela ondoriozta liteke.

Bigarren kasuari dagokionez, hots, erotasuna delitua egin ondoren sortzen bada, zera dio legeak: instrukzio fasean gertatuz gero, instrukzio-epaileak inguruabar hori frogatzeko aginduko du eta, sumarioa amaitu ondoren, auzia artxibatuko du, prozesatua sendatu arte. Hortik aurrera, PKLk aurreko arauetan aipatutakoari jarraitu behar zaiola ezartzen du (PKLren 383. art.).

#### D) Legitimazioa.

Zigor-prozesuan legitimazio pasiboa duena inputatua da. Hortaz, inputazioa finkatu bezain laster, inputatuak alderdi gisa jardun dezake. Horren arabera, esan daiteke inputazioak pertsona inputatu bihurtzen duela eta legitimazioa ematen diola (PKLren 118. artikulua oinarri hartuta).

#### **4.1.3. Defentsa-eskubidea eta postulazioa.**

Legitimazioaz gainera, inputazioak defentsa-eskubidea ere badakarrela azpimarratu behar da. Beraz, oso garrantzitsua da inputazioa edo egozpena noiz gauzatzen den jakitea. Alderi horretatik, defentsa-eskubidea urratzen da, besteak beste, inputazioa atzeratu eta inputatuak lekuko moduan agertu behar duenean, edo inputatuari bere egoeraren berri ematea atzeratzen denean; izan ere, egoera horietan, inputatuak ezin du prozesuan parte hartu, baina ikerketak abian dira ordurako.

EKren 24. artikuluan aurreikusitako defentsa-eskubide hori oinarrizkoa eta utziezina da. Baina zein da defentsa-eskubidearen oinarria, eskubidearen zioa? Esan liteke defentsa-eskubideak prozesuaren izaera teknikoan eta alderdien arteko berdintasunean duela funtsa; argi dago inputazio-egintzetan inputatuaren abokatuaren laguntza beharrezkotzat hartuko ez balitz, berdintasuna apurtu egingo litzatekeela.

PKLren 118. artikulua inputazioa eta, horrekin batera, defentsa-eskubidea dakarten hainbat egoera edo egintza aurreikusten ditu. Baina artikulua horren gaur egungo idazketa abenduaren 4ko 53/1978 Legearen 2. artikulua emana da, eta inputazioa gauzatzeko unea aurreratzea ekarri zuen idazketa horrek, praktikan. Erreformaren aurretik, defentsa edo abokatu izendatzeko eskubidea prozesatze-autoa eman arte baino ez zen aipatzen. Eta PKLren 384. artikulua eskubide hori kriminaltasunaren zentzuzko zantzuak agertzean gauzatu behar zela xedatzen zuen arren, praktikan, ikerketaren amaierara arte atzeratzen zen; hala, sumarioaren bukaeran prozesatzen zen inputatua. Ikerketak, beraz, inputatuak defendatzeko eskubiderik ez zuela egiten ziren. Hori dela-eta, inputatzeko beste modu batzuk aurreikusi zituzten 1978an legegileek. Inputazioa ahalik eta gehien aurreratzea zen kontua, ikerketaren hasiera-hasieratik defentsa-eskubide eragingarria bideratu ahal izateko.

Beraz, gaur egungo PKLren 118. artikulua arabera, honako une hauetatik aurrera ulertuko da inputazioa dagoela: a) pertsonari prozesuaren berri ematen zaion unea; b) pertsona baten kontra edozein kautela-neurri hartzen den unea, eta bereziki, atxilotze-unea; d) prozesatze-autoa erabakitzen den unea; e) salaketa edo kereila onartzen den unea, d) pertsona bati edo batzuei delitu bat inputatzen dien edozein jardura prozesal gauzatzen den unea (lekuko batek oraindik inputatu gabe dagoen pertsona delituaren egilea dela deklaratzeko, adibidez). Ikus daitekeenez, artikulua hori ezin har daiteke *numerus clausus*tzat.

Defentsa-eskubidea egikaritu ahal izateko, prokuradoreak ordezkatu eta abokatuak defendatu behar dute inputatua (PKLren 118 III art.). Dena dela, salbuespenak ere badaude; badaude alderdiak berak egin beharreko zenbait egintza pertsonal, edo gutxienez, alderdiarekin egin beharrekoak direnak: prozesatuaren deklarazioak (PKLren 385. art.), bekaldurak edo kareoak (451. art.), zitazioa jasotakoan agertzea (PKLren 486. art.) etab. Edonola ere, salbuespen garrantzizkoena faltengatiko prozesua da: prozesu horretan ez da beharrezkoa abokatuaren laguntza, ezta prokuradorearena ere.

Posible al da autodefentsa edo burubabesa Espainiako zigor-prozesuan? Giza Eskubideak babesteko Europako Hitzarmenak eta Eskubide Zibil eta Politikoen Nazioarteko Itunak autodefentsa-eskubidea onartzen dute; baina, egia esan, Espainiako estatuan ezinezkoa da autodefentsa, eta halaxe esan zuen, berariaz, Konstituzio Auzitegiak 29/1995 eta 11/1997 epaietan.

Alderdi gisa prozesuan parte hartzeko, defentsa-eskubidea ematen zaio inputatuari (azken batean, letraduaren laguntza izateko eskubidea defentsa-eskubidearen adierazpena besterik ez da). Lehen adierazi dugunez, defentsa-eskubidea EKren 24.2 artikuluan jasotzen da: "Defentsa eta abokatuaren laguntza izateko eskubidea". Zigor-prozesuko defentsa teknikoa, beraz, oinarrizko eskubidea da. Baina defentsa-eskubidea ez dagokio inputatuari edo akusatuari soilik, baizik eta prozesuko alderdi guztiei, alderdi akusatzaileari nahiz alderdi akusatuari, alegia.



Zigor-prozesuan, defentsa teknikoa ezinbesteko betekizun gisa agertzen da, estatuak *ius puniendi* erabili ahal izateko. Estatuak ezin du epaileen eta auzitegien bitartez prozesua gauzatu, ezta zigorrik ezarri ere, baldin eta akusatuak abokatuaren laguntzarik ez badu. Horrek honako ondorio hauek dakartza:

1. Batzuetan, legeak aukera ematen du akusatua agertu gabe ahozko epaiketa egiteko (ikus PKLren 786.1 eta 784.4 art.); halere ezingo da epaiketarik egin, baldin eta akusatuaren abokatua bertan ez bada. Ezinbestekoa da akusatuaren abokatua ahozko epaiketan egotea.

2. Akusatuak bere konfiantzazko abokatua izendatu ezean, epaile edo auzitegiak ofizioz eman beharko dio laguntza hori. Gainera, ofizioz izendaturiko abokatuak ezin izango dio defentsari uko egin inputatuaren posizio juridikoa defendaezina dela esanez; prozesu zibilean, aldiz, bai.

Edonola ere, defentsa-eskubideak eta letraduaren laguntza izateko eskubideak ez du esan nahi inputatuak edozein abokatu izan behar duela, konfiantzazko abokatua izan dezakeela baizik, edo beste era batera esanda, alderdiak berak izendatutako abokatua izan dezakeela. Nahi duen abokatua izendatzeko askatasun osoa du alderdiak, eta abokaturik ez duenean soilik izendatuko zaio ofiziozko bat. Horretan datza, hain zuzen, defentsa-eskubidearen oinarrizko edukia [EKren 17.3 eta 24.2 artikulua; PKLren 118 III eta 520.2 c) artikulua, eta BJLOren 440.1 artikulua, besteak beste].

Hala eta guztiz ere, legeak salbuespen batzuk aurreikusten ditu. PKLren 527. artikuluan, adibidez, inkomunikazio-egoeran dagoen atxilotuaren eskubideak arautzen dira: atxilotua edo preso inkomunikatuta dagoenean, ez da PKLren IV. kapituluan aipatzen diren eskubideen jabe izango, 520. artikuluan aipatzen direnak izan ezik. Baina artikulua horri dagokionez ere badaude mugak. Izan ere, abokatua ofizioz izendatuko zaio. Horrek kolokan jartzen du defentsa-eskubidearen oinarrizko edukia, eta, horregatik, Konstituzio Auzitegian errekurritu zen arau hori; abenduaren 11ko 196/1987ko epaian, Konstituzio Auzitegiak erabaki zuen PKLren 527. artikulua ez zela konstituzioaren kontrakoa eta EKren 17.3 artikuluekin kontraesanik ez zuela (aipatzekoa da 12 magistratuen artean 5ek aurkako botoa eman zutela).

PKLren 527. artikulua konstituzionala zela esateko, zera argudiatu zuen: “Atxilotuak letraduaren laguntza jasotzeko eskubidea ez datza abokatua izendatzeko eran, defentsaren eragingarritasunean baizik; Konstituzioak nahi duena letradu baten laguntza teknikoaren bidez atxilotua babestea da, eta hori betetzen da, bai ofizioz izendaturiko abokatua izan, bai alderdiak izendatutako abokatua izan. Beraz nahiz eta ofiziozko abokatua izan, laguntza teknikoa bermatuta dago”. Konstituzio Auzitegiak esan zuena laburbilduz, gakoa ez da letradua izendatzeko era, defentsa eragingarria baizik.

Baina azter dezagun, orain, noiz sortzen den defentsa-eskubidea (borondatezkoa den zentzuan) eta zer unetan bihurtzen den beharrezko. Lehen adierazi dugunez, oso garrantzitsua da inputazioa noiz agertzen den zehaztea; izan ere, une horretan sortzen dira defentsa-eskubidea eta prozedurako eginbideetan parte hartzeko eskubidea. PKLren 118. artikulua honela dio: “Norbaiti egintza zigorgarria egozten bazaio, defentsa-eskubidea egikaritu ahal izango du, prozeduran jardunez”. Lehen esandakoa gogoratu, inputatuak abokatua izendatzeko aukera izango du inputazioa zehazten den unetik, hau

da, edozein motatako inputazioa egiten zaio unetik (PKLren 118 I eta II art. eta 767. art.).

Defentsa-eskubidearen utziezintasunak eta zigor-prozesuan kontraesana bermatu beharrak egoera batzuetan estatuak abokatu ofizioz izendatu behar izatea dakarte, inputatuak borondatez egin ezean. Beraz, batzuetan, abokatuaren laguntza beharrezko bihurtzen da; hau da, alderdiari defentsa teknikoa edukiarazten zaio, eta horrek abokaturik izendatu ezean, jurisdikzio-organoak egin beharko du izendapena, ofizioz (784.1 art.). Argi dago inputatua atxilotuta edo espetxeratuta egonez gero, atxilotzen edo espetxeratzen duten unetik egin beharko dela izendapena. PKLren 520.2 c) artikularen arabera, atxilotuta edo espetxeratuta dauden pertsona guztiei berehala jakinaraziko zaie abokatu izendatzeko eskubidea dutela, eta horiek abokatu beren borondatez izendatu ezean, ofizioz izendatuko zaie. Gainera, eskubide hori utziezina dela azpimarratzen da (zirkulazioaren segurtasunaren aurkako delituak direnean izan ezik, PKLren 520.5 art.). Hala, nahiz eta benetako prozesua oraindik hasi gabe egon, abokatu beharrezkoa da (adibidez, taldeko identifikazio-saioretan eta galdeketan). Atxiloketa Ministerio Fiskalak nahiz Poliziak egin, behar-beharrezkoa da abokatuaren laguntza teknikoa.

Baina, inputatua atxilotuta edo espetxeratuta ez dagoen kasuei dagokienez, PKLk ez du batere ondo zehazten jurisdikzio-organoak noiz izendatu behar duen abokatu ofizioz. PKLk manu kontraesankorrak ditu horri dagokienez. Prozedura arruntean, PKLren 118 IV artikularen arabera, inputazioa sortzen den unetik esango zaio konfiantzazko abokatu izendatzeko, eta berak abokaturik izendatu ezean, ofizioz egin beharko da, auzian abokatuaren aholkua beharrezko gertatzen den unea heltzen denean, edo abokatuaren jarduketa eskatzen duen errekurtsoren bat saiatu behar denean. Prozesu laburtuan, aldiz, Polizia Judizialari, Ministerio Fiskalari eta jurisdikzio-organoari inputazioaren unetik bertatik abokatu izendatzeko betebeharra ezartzen die PKLren 767. artikulua (ez dago baldintzarik). Epaiketa arinei dagokienez, PKLren 796.1 artikulua Polizia Judizialari ezartzen dio inputatuari abokatu ofizioz izendatzeko betebeharra, baldin eta inputatuak berak guardiako epaitegiaren aurrean agertu aurretik abokaturik izendatzen ez badu.

Aztertutako arauetatik ondoriozta liteke prozedura laburtuan eta epaiketa arinetan estatuaren abokatu izendatzeko betebeharra inputazioarekin batera sortzen dela. Ez, ordea, prozedura arruntean, PKLren 118 IV artikulua aintzat harturik. Kontua da prozedura laburtuaren aldaketa aprobetxatuz, zigor-prozesuko oinarritzko kontuetan aldaketa orokorrak egin direla, baina ez dira egin aldaketa paraleloak prozedura arruntean. Beraz, logikoa litzateke prozedura arruntera ere aurrez ikusitako arauak hedatzea, bestela ez lukete zentzurik.

Atal hau bukatzeko, prokuradorearen ordezkapena aipatu behar dugu. EKren 17.3 eta 24.2 artikuluek ez dute aurreikusten inputatuak ordezkapen prozesala izateko eskubide konstituzionala. Prokuradorearen bitarteko ordezkapen prozesala BJLOk eta PKLk araututa dago, eta horren esku-hartzea beharrezkoa den jakiteko, prozedura bakoitzari zer dagokion aztertu beharra dago:

1. Prozedura arrunta. Abokatuaren esku-hartzea posible denean, epaiketan agertzea prokuradorearen bidez egingo da; aitzitik, abokatu izendatzea beharrezkoa denean, gauza bera gertatzen da prokuradorearekin, atxilotu edo espetxeratuarekiko laguntzaren

kasuan izan ezik; kasu horretan, abokatuari buruz bakarrik hitz egiten dute EKren 117.3 artikulua eta PKLren 520. artikulua.

2. Prozedura laburtua. Abokatu alderdiak izendatua edo ofiziozkoa den jakin behar dugu. Alderdiak izendatutakoa izanez gero, prokuradorea hautatu behar du, abokatuarekin batera. Ofiziozko abokatu izanik, hasieran defentsaz eta ordezkapenez arduratuko da, eta prokuradorearen esku-hartzea ez da beharrezkoa izango defentsa-idazkia egiteko unera arte (PKLren 768. art.).

## **4.2. Inputatu-akusatua auzi-ihesa.**

Inputatuaren defentsa-eskubideak prozesuan zehar ager dadin bermatzeko hainbat neurri eskatzen ditu. Hortaz, PKLk akusatua ihesean epaitzea galarazten du, oro har. Oinarrizko araua PKLren 840. artikulua jasotzen du; horren arabera, inputatua agertu gabe egin daiteke instrukzioa, baina ez ahozko epaiketa, akusatua presentzia ezinbestekoa baita ahozko epaiketan.

### **4.2.1. Arau orokorrak: prozedura arrunta.**

Prozesu zibilean, demandatua agertu ez arren, prozesuak aurrera jarraitzen du. Horretan kontraesan-printzipioa errespetatzen da, eta entzunak izateko benetako aukera ematen zaie alderdiei. Zigor-prozesuan, aldiz, estatuak ezin du *ius puniendi* deritzona erabili, baldin eta akusatua epaiketan ez badago. Beraz, akusatua ez agertzeak edo horren auzi-ihesak prozesua geldiarazten du. Izan ere, inputatuta epaiketan egotea jurisdikzio-organoarekiko betekizuna eta alderdiarekiko eskubide utziezina da. Ikusiko dugunez, inputatua ez dago deklaratzera behartuta (EKren 24.2 art.), baina epaitegitik deia jasotakoan agertzeko betebeharra du. Hortaz, justifikaziorik gabe epailearen aurrean agertu ezean, epaileak emandako agerraldi-agindua atxilotze-agindu bihur daiteke (PKLren 487. art.).

Auzi-ihesa PKLk zehazturiko kasuetan baino ezin da deklaratu. Epaileak pertsona bat auzi-ihesean dagoela jo ahal izateko, orain aztertuko ditugun egoera hauetakoren bat gertatu beharko da (PKLren 835. art.):

1. Prozesatuari edozein ebazpen judizial jakinaraztera joan eta non dagoen jakiterik ez dagoenean, egoitza aldatu duelako, egoitza non duen ezezaguna delako edo egoitza ezagunik ez duelako.
2. Inputatua atxilotuta edo espetxeratuta zegoen espetxe edo zentrotik ihes egiten duenean.
3. Behin-behineko askatasunean egonik, zehaztutako egunean edo deitua egiten zaionean epailearen aurrean aurkezten ez denean.

Egoera horietako bat ziurtatuz gero, epaileak prozesatuari dei egin eta hura bilatzeko agindua emango du (PKLren 836. art.). Agindu horren bidez, batetik, prozesatuari jurisdikzio-organoaren aurrean agertzeko epaitzea egiten zaio, eta, bestetik, Poliziari inputatua bilatzeko agindua ematen zaio. PKLren 512. artikulutik 515.era bitarteko artikuluek behin-behineko espetxeratze-autoaren kasu berezia arautzen dute.

Epailearen aginduan auzi-iheslariaren izen-abizenak, lanbidea edo kargua, hura identifikatu ahal izateko ezaugarriak, hari inputaturiko egitatea, ustez dagoen lekua, eta, hala dagokionean, zer espexetara bidali behar duten zehaztuko dira. Horrez gainera, bilatze-agindua emateko zioa eta inputatua bere borondatez agertzeko edo Poliziak berak epailearen aurrera eramateko ezarritako epea ere ezartzen ditu. Dagokion probintziako buletin ofizialean eta epaitegi edo auzitegi ediktu-tauletan bilatze-aginduaren publikitatea egiten da (PKLren 837. eta 838. art.).

Epearen barruan bere borondatez agertzen ez bada, edo Poliziak epailearen aurrera eramaten ez badu, inputatua auzi-iheslari jotzen duen auto bat emango da (PKLren 834. eta 839. art.). Horixe da inputatu bat auzi-iheslaritzat jotzeko betekizuna, inputatua agertzeko ezarritako epea iraungitzea, alegia.

Auzi-ihesaren deklarazioaren ondorioei dagokienez, berez, deklarazio horrek prozesua geldiarazten du (hori da arau orokorra); dena den, fasearen araberrako ñabardurak egin behar dira.

1. Auzi-ihesaren deklarazioa atariko prozeduran gauzatuz gero, sumarioa bururaino eramango da (PKLren 840. art.). Sumarioa amaitutakoan, autoak artxibatu egingo dira. Beraz, auzi-ihesak ez dakar sumarioa etetea; jarduketa guztiak beteko dira. Izan ere, beharrezkoa da sumarioa bururatzea, fase horretan froga-iturriak bilatzen direlako eta hori egin ezean, litekeena delako denboraren poderioz froga horiek desagertzea. Sumarioan auzi-iheslaria (inputatua) abokatuaren eta prokuradorearen bitartez agertzen da eta horrek arazoak sor ditzake. Halere, azaroaren 26ko 140/1986 epaian, Konstituzio Auzitegiak adierazi zuen auzi-ihesa gertatzen den bitartean prozesatuak ez duela sumarioan parte hartzeko eskubide konstituzionalik.

2. Akusatua ahozko epaiketan auzi-iheslari deklaratu gero, epaiketa eten eta autoak artxibatu egingo dira (PKLren 841. art.). Ez dago ahozko epaiketarik akusatua agertzen ez baldin bada. Baina PKLren 845. artikuluan kasu berezi bat aipatzen da: epaia eman eta kasazio-errekurtsoa jarritakoan desagertzen bada akusatua, errekurtsoaren izapideak azken bururaino eramango dira, auzi-iheslariari abokatua eta prokuradorea izendatuta. Gauza bera gertatuko da akusatua desagertu baino lehen kasazio-errekurtsoa jarrita ez badago ere; kasazio-errekurtsoa jartzeko aukera emango zaio akusatuaren abokatuari. Eta horrela, prozesua ez da etengo.

Kasu bietan, auzi-iheslaria bere borondatez agertzen bada edo Poliziak aurkitzen badu, auzia berriro irekiko da, eta eten zen unetik aurrerako eginbideak egingo dira (PKLren 846. art.).

Baliteke inputatu bat baino gehiago izatea; kasu horretan inputatu batzuk bakarrik desagertzen badira edo auzi-iheslaritzat batzuk bakarrik jotzen badituzte, prozesua besteekin jarraitzea aurreikusten du legeak (PKLren 842. art.). Auzi-iheslariari dagokienez, prozesua eten egingo da, baina auzian daudenen epaiketak aurrera jarraituko du, epailearen ustez zein bere aldetik epaitzea posiblea denean.

Atal hau bukatzeko, estradizio aktiboa aipatu beharra dago. Litekeena da inputatua atzerriko estatu batean egotea, hau da, Espainiako jurisdikzio-organoen eskuduntzatik kanpo egotea, eta jurisdikzio-organok non dagoen jakitea. Kasu horretan, Espainiako estatuak estradizio aktibora joko du, prozesatua bere esku utz dezaten eskatzeko.

PKLren 824. artikulutik 833.era bitarteko artikuluek eta nazioarteko itunek zehazten dituzte estradizio horren arauak. Itun nagusietakoa 1985eko abenduaren 13ko Estradiziorako Europako Hitzarmena da, estradizio aktiboa eta pasiboa arautzen dituena. Estradizio aktiboaren prozedura honako hau da: jurisdikzio-organoak estradizioa eskatzeko autoa emango du, baldin eta hitzarmenaren edo legearen baldintzak betetzen badira; eskaera hori gobernuari helarazten zaio, eta, Entzutegi edo Auzitegi Goreneko presidentearen bitartez, gobernuak estradizio-eskaera egingo du.

#### **4.2.2. Prozedura laburtua: arau orokorra eta salbuespena.**

Berez, prozedura laburtuan auzi-ihesari buruz aplikatzen diren arauak prozedura arruntean ezartzen diren berberak dira (PKLren 784.4 art.). Inputatua desagertuz gero, hari dei egiteko eta hura bilatzeko agindua emango da; agindu hori Segurtasun Indar eta Kidegoen fitxategi automatizatueta sartuko da, eta, hala dagokionean, komunikabide idatzien bitartez ere argitara emango da (PKLren 762.4 art.). Aurreko kasuan bezala, aginduan ezarritako epean inputatua bere borondatez agertu ezean edo Poliziak epailearen aurrera eraman ezean, prozedura arrunterako izapideei jarraituko zaie. Ondorioei dagokienez ere, aurreko kasuan aztertutako berak dira.

Baina salbuespen bat dago. Baldintza batzuk betetzen badira, legeak aukera ematen du akusatua ahozko epaiketan egon ez arren prozesua gauzatzeko. Nahiz eta akusatua prozesuan egon ez, aurrera jarrai dezake, honako baldintza hauek betetzen badira (PKLren 786.1 art.):

1. Eskatutako zigorrak ezin du izan 2 baino urte luzeagoa, askatasun-gabetzeko zigorra denean, edo 6 urtetik gorakoa, beste izaeraren batekoa denean. Akusatua epaiketan agertu gabe prozesua jarraitzeak defentsa-eskubidea murrizten du; hortaz, legeak zigor arinei dagozkien prozesuetan besterik ez du aurreikusten prozesua jarraitzeko aukera. Hortaz, 2 urteko askatasun-gabetea eta 6 urteko beste izaera bateko zigorra dira gehieneko mugak (alderdiek eskaturiko zigorra da kontuan hartzen dena). Muga horiek gaindituz gero, errequisitoria eman, akusatua auzi-iheslaritzat jo eta prozesua eseki egin beharko da.

2. Arrazoirik gabe akusatua ez egotea, berriazko edo isileko arrazoia izanik. Izan ere, arrazoituta egonez gero, prozesua esekita uzten da zioa desagertu arte (adibidez, akusatua gaixorik dagoelako). Alderdi horretatik, litekeena da zitazioa egin ondoren akusatuak ez agertzeko zioaren bat alegatzea; halakoetan, jurisdikzio-organoak zioaren egokitasunari buruz erabaki beharko du. Era berean, ez agertzeko ziorik ez eman arren, epaileak prozesua eseki dezake, akusatuaren ez-agertzea nahi gabekoa denean (ezinduta dagoelako, adibidez).

3. Akusatuari zitazio pertsonala egin behar zaio, bere egoitzan, edo berak zehazturiko pertsonaren bidez. PKLren 775. artikulua araberan, lehenengo agerraldian inputatuari zitazioak jasotzeko egoitza edo zitazioak bere izenean nork jasoko dituen zehazteko eskatuko dio instrukzio-epaileak; zitazioak leku horretan egindakoa edo zehazturiko pertsona horrek jasotakoan bera agertu gabe ere ahozko epaiketa egin ahal izango dela ohartaraziko zaio.

4. Ministerio Fiskalak edo beste alderdi akusatzailerik batek prozesua jarraitzeko eskaria egin behar du.

5. Defentsa entzun behar da. Akusatua bertan egon ez arren, haren abokatua agertzea beharrezkoa da, konfiantzazkoa izan nahiz ofiziozkoa izan.

6. Auzitegiak epaiketa burutzeko behar besteko zioak badaudela iritzi behar dio.

Baldintza horiek guztiak betetzekotan, ahozko epaiketa egin daiteke, baita kondena-epaia eman ere. Dena dela, horrek defentsa-eskubidea murrizten du: pertsona bat epaitzen baita bera bertan ez dela. Hori dela-eta, prozedura laburtua arautzean, defentsa-gabezia hori saihesteko konponbide bat, aurkaratze-bide bat, sartu zuten: deuseztatze-errekurtsoa (PKLren 793. artikuluan arautua). Akusatuari epaiaren aurkako errekurtsua jartzeko aukera ematen zaio, eta, horretara agertu bezain laster epaiaren berri emango zaio. Prozesu zibilean ere antzeko errekurtsu bat aurreikusten da: auzi-iheslariari entzuteko errekurtsua.

Amaitzeko, hasieran esan dugunez, baldintza horietako bat betetzen ez bada, prozedura arruntaren arauak aplikatuko dira (PKLren 784.4 art.).

#### **4.2.3. Falta-epaiketa: kasuak.**

Falta-epaiketetan arau-hauste arinak epaitzen direnez, zigorrak ere arinak dira; horregatik, inputatua bertan ez dela ere egin daiteke falta-epaiketa. Baina PKLk bi egoera bereizten ditu:

1. Inputatua ez dago epaiketan, bera han egotea beharrezkoa ez delako. Epaiketa-ekitaldian fisikoki ez agertzeko aukera ematen zaio inputatuari. Epaitegiaren mugapetik kanpo bizi denean, adibidez, inputatuak epaiketan fisikoki ez agertzea erabaki dezake. Horrek ez du esan nahi defentsa-eskubiderik ez daukanik. Arazoa da falta-epaiketetan postulazioa ez dela beharrezkoa; beraz, nola defendituko da? PKLk honako aukera hauek ematen ditu: bere alde egoki irizten diona alegatzeko, idazki bat igor diezaioke epaileari, edo nahi izanez gero, abokatu edo prokuradore bati ahalordea eman diezaioke, horiek egin ditzaten alegazioak eta aurkez ditzaten deskargu-frogak edo zuribide-frogak (PKLren 970. art.).

2. Inputatua ez da agertu epaiketan. Akusatua mugapean bizi izanez gero, epaiketan agertzeko betebeharra izango du. Baina zer gertatzen da epaiketa-ekitaldira agertzen ez bada? Berez, arrazoirik gabe ez agertzeak ez du epaiketa geldiaraziko, eta epaia eman arte aurrera jarraituko du epaileak; edonola ere, agerian gelditu behar du horretarako egin beharreko zitazio guztiak egin eta berme guztiak errespetatu direla. Pertsonak jakin egin behar du epaiketara deitu dutela. Halere, epaileak inputatuaren presentziari edo deklarazioari beharrezko irizten badio, prozesua esekita gera daiteke (PKLren 971. art.).

#### **4.3. Zigor-prozesuari metaturiko prozesu zibileko alderdiak.**

Espainiako zigor-prozesuan akzio penalak eta zibilak metatu egin daitezke, baldin eta egitate zigorgarriak ondare-kaltea ekarri badu.

PKLren 100. artikulua dioenaren arabera, “delitu eta falta ororen ondorioz, erruduna zigortzeko akzio penala sortzen da; akzio zibila ere sor daiteke, gauza izultzeko, kaltea konpontzeko edo egitate zigorgarriaren ondoriozko kalteen ordaina lortzeko” (ikus

ZKren 116. art.). Kontuan hartu behar da egitate berak izaera bikoitza izan dezakeela: izaera penala eta zibila. Jakin badakigunez, egintza zigorgarriak akzio penala abiarazten du; hau da, sortutako erantzukizun penala eskatzeko zigor-prozesua gauzatzen da. Baina, aldi berean, egitate hori akzio eta erantzukizun zibila dakartzan egitate ez-zilegi zibila ere izan daiteke, prozesu zibil batean ebatzi beharreko egitatea. Hala, Espainiako antolamendu juridikoak prozesu zibila eta zigor-prozesua prozedura bakar batean metatzeko aukera aurreikusten du.

Atal honetan, prozesu zibileko alderdiak aztertuko ditugu: auzi-jartzaile edo demandatzaile zibila (prozesuko alderdi aktiboa) eta erantzule edo demandatu zibila (alderdi pasiboa).

#### **4.3.1. Alderdi aktiboa: auzi-jartzaile zibila.**

Bere buruan, ondasunetan edo ondarean delitu-egitatek ondorioztaturiko kalteak pairatzen dituen, hots, kaltetua, izango da auzi-jartzaile edo demandatzaile zibila. Batzuetan, ofenditua eta auzi-jartzaile zibila pertsona bera izango dira, baina, delituaren arabera, desberdina izan daiteke (adibidez, giza hilketan, ofenditua hildakoa da, eta akzio zibilaren titularrak, hots, kaltetuak, haren jaraunsleak).

Auzi-jartzaile edo demandatzaile zibilaz bi zentzutan hitz egin daiteke: zentzu zabalean eta zentzu hertsian.

Zentzu zabalean, auzi-jartzaile zibila akzio zibila egikaritzen duen pertsona oro izango da. PKLren 108. artikulua adierazten duenez, Ministerio Fiskalak akzio penalarekin batera akzio zibila ere egikaritu behar du, bi kasutan izan ezik: ofendituak kalte-galeren ordainketa eskatzeari berariaz uko egiten dionean eta akzio zibila prozesu zibilerako gordetzen duenean (PKLren 108. eta 773.1 art.). Horrela, prozesu metatuetan Ministerio Fiskala alderdi akusatzaile penala eta demandatzaile zibila izango da, aldi berean. Dena den, akzio zibila egikaritzen badu ere, ez da eskubide subjektiboaren titularra, ezta prozesuko ordezkaria ere (hartzekodunak agertzeko eskubidea baitu). Beraz, aparteko legitimazioa dagokio.

Era berean, akusazio partikularrak eta pribatuak, delituak ofendituak izanik, akzio penala eta zibila egikari ditzakete (PKLren 112 I art.). Beren legitimazioa arrunta da, ofendituak izatetik datorkie. Kasu honetan ere, alderdi akusatzaile penala eta auzi-jartzaile zibila izan daitezke, aldi berean.

Herri-akusazioari dagokionez, ez da ofendituak ezta kaltetua ere; herri-akzioa penala da, hots, publikoa, eta akzio zibila, aldiz, pribatua. Horregatik herri-akusazioak ezin du auzi-jartzaile zibila izan. Hemen ez dago alderdi horri aparteko legitimazioa aintzatesten dion araurik.

Bestalde, adierazi dugunez, zentzu hertsian ere mintza gaitezke auzi-jartzaile zibilaz. Zentzu hertsian, zigor-prozesuari metaturiko prozesu zibilean akzio zibila bakarrik egikaritzen duena, hau da, demandatzaile gisa besterik agertzen ez dena auzi-jartzaile zibila izango da. Baina azter dezagun alderdien artean zeinek egikari dezakeen akzio zibila bakarrik, edo beste era batera esanda, nor izan daitekeen, zentzu hertsian, auzi-jartzaile zibila.

Ministerio Fiskalak akzio penala eta zibila egikaritzen ditu, baina biak batera (PKLren 108. eta 773.1 art.). Berak ezin du akzio zibila bakarrik egikaritu; beraz, zentzu hertsian, ezin du izan auzi-jartzaile zibila. Akusatzaile pribatuarekin gauza bera gertatzen da: ezin du akzio zibila bakarrik egikaritu; izan ere, ofendituak kereila jarri ezean, ez da prozesurik izango, bera baita prozesua hasteko legitimazioa duen bakarra. Beste kontu bat da hasieran ofendituak akzio penala egikaritzea, akzio zibilari uko egin gabe edo prozesu zibilerako berariaz gorde gabe, eta prozesua hasitakoan prozesu zibilean demandatzaile zibil gisa bakarrik agertzea (ikus PKLren 112 I eta II art.). Ez da kasu arrunta, baina gerta liteke.

Akusatzaile partikularri dagokionez, akzio penala egikaritzen duenean, akzio zibila ere egikaritzen dela joko da, horri uko egiten dionean edo prozesu zibilerako berariaz gordetzen duenean izan ezik (PKLren 112 art.). Baina akzio zibila besterik ez egikaritzeko aukera ere badauka. Beraz, esan daiteke, zentzu hertsian, auzi-jartzaile zibila izan daitekeela, prozesu zibil metatuan demandatzaile gisa bakarrik aurkezten delako (akzio penala egikaritu gabe). Lehen esan dugunez, hori ez da arrunta, baina bai posiblea.

Auzi-jartzaile zibilari ondare-kaltearen ordaina edo konponketa interesatzen zaio, eta, horretarako, prozesuko hainbat fasetan parte hartzen du: eginbideetan, ordaina lortzeko beharrezko irizten dien kautela-neurriak eskatuz (akusatua kaudimen-gabeziako egoeran jar ez dadin); eta egitateen kalifikazioetan kaltea balioetsiz, kaltearen egilea zehaztuz, baina beti akzio zibilaren helburua aintzat hartuta.

Gaitasunari eta legitimazioari buruzko arauak prozesu zibilekoak dira, baina, postulazioari dagokionez, zigor-prozesuko arauak aplikatu behar dira; hau da, falta-epaiketetan izan ezik, prokuradorea eta abokatuak beharrezkoak izango dira.

#### **4.3.2. Alderdi pasiboa: erantzule zibila.**

Zigor-prozesuari metaturiko prozesu zibileko alderdi pasiboa erantzule zibila edo demandatua da; haren aurka egikaritzen da akzio zibila. Printzipioz, erantzukizun zibila delituaren erantzuleari dagokio, ZKren 116. artikuluari jarraituz, baina litekeena da erantzule zibila beste pertsona bat izatea. Horregatik, kasu posibleak aztertuko ditugu.

ZKren 116. artikulua adierazten duenez, delitu edo faltaren erantzule kriminala erantzule zibila ere izango da, baldin eta egitateak kalte-galerak badakartza; hau da, delituaren egile eta sopikunak izango dira demandatuak (solidarioki, beren artean, eta subsidiarioki, beste erantzuleen kuotei dagokienez). Haien aurka jarriko da uzi zibila.

Argitu beharra dago erantzukizun kriminaletik salbuesteak ez dakarrela akzio zibiletik salbuestea (PKLren 118. art.).

Bestalde, zuzeneko erantzule zibiltzat jotzen ditu legeak erantzukizun kriminalik ez duten hirugarren pertsonak:

1. Delituan irabazizko partaidetza dutenak. Hau da, delitua edo falta egin ez arren, horren ondorioetan irabazizko partaidetza edo egiletasuna izan duten pertsonak. Ez dute erantzukizun penalik, baina irabazietan partea dutenez, akzio zibila beren aurka aurkez



daiteke eta gauza itzultza edo partaidetzaren neurriko kaltea ordaintzera behartuta daude (ZKren 122. art. eta PKLren 615. art.).

2. Aseguru-etxeak. Delitua aseguratuta dagoen jarduketa baten ondorioa denean, aseguru-etxearen kontra jartzen da akzio zibila. Esate baterako, auto-istripuetan, akzio penala gidariaren kontra jarriko da, eta zibila, aldiz, oro har, aseguru-etxearen aurka, inputatua kaudimengabea izan nahiz kaudimenduna izan. Legez zehaztutako edo hitzartutako muntari dagokion erantzukizuna izango du (ZKren 117. art.).

3. Salbuespenezko inguruabarren bat dela-eta, inputatuak erantzukizun penalik ez duenean ZKren 20. artikuluen 1, 2, 3, 5 eta 6. zenbakietan adierazitako erantzukizun kriminalaren salbuespenek ez dute erantzukizun zibiletik salbuesten (ZKren 118.1 art.). Inputatuek gorabehera nahiz nahasmen psikorik edo oharmentaren nahasmenik pairatuz gero, zuzeneko erantzukizun zibila beraiei dagokie, baita beren gaineko eskumena duten nahiz legezko edo izatezko zaintza dagokien pertsonen ere, baldin eta erruz edo zabarkeriaz jarduten badute (ZKren 20.1 eta 3 art.). Beharizan-egoeraren kasuan (ZKren 20.5 art.), kalteari bere mesederako aurre egin zion pertsona izango da erantzule zibila, saihestutako kaltearen proportzioan (ZKren 118.1.3 art.). Adibidez, pertsona baten bizilekua sutan dago, eta auzokide batek delitu batzuk egiten ditu pertsona hori salbatzeko; kasu horretan, zuzeneko erantzule zibila salbatutako pertsona izango da. Bukatzeko, beldur menderaezinen kasuan (ZKren 20.6 art.) beldurra eragin dutenak erantzungo du, eta, horrelakorik izan ezean, egitatea burutu duenak (ZKren 118.1.4 art.).

Orain arte jorraturikoak zuzeneko erantzukizun zibileko kasuak dira, baina berez erantzule izan behar luketenak kaudimengabetasun-egoeran daudenean beste pertsona batzuek erantzun beharko dute. Beste era batera esanda, zuzeneko erantzuleek kalte-galeren ordainik eman ezin dutenean, erantzule subsidiarioek ordaindu beharko dute. Erantzukizun subsidiarioaren kasuak ZKren 120. eta 121. artikuluek arautua daude.

1. Guraso edo tutoreek beren ardura edo tutoretzapean bizi diren adindunek egindako delituengatiko erantzukizun zibila izango dute, baldin eta kulpaz edo zabarkeriaz jarduten badute.

2. Enpresa baten edo administrazio publikoaren barruan lan egiten duen pertsonak bere funtzioak betetzen dituen bitartean delitua eginez gero, bera izango da zuzeneko erantzule zibila; baina pertsona hori kaudimengabetasun egoeran badago, enpresak edo administrazioak erantzungo dute, subsidiarioki. ZKren honako erantzule hauek aurreikusten dira, berariaz:

- Gizarte-komunikabideen titular den edozein pertsona, komunikabide horien bitartez egindako delituengatik.
- Establezimendu baten titular den edozein pertsona, establezimendu horretako langilek buruturiko delituengatik, egintza zigorgarriarekin loturiko Poliziaren erregelamendu edo autoritatearen xedapenen aurkakoak badira.
- Edozein motatako industria edo merkataritzan diharduen edozein pertsona, bere langileek beren betebeharrak edo zerbitzuetan dihardutela egindako delituengatik.
- Hirugarrenei arriskua sor diezaiaketen ibilgailuen titularrak, beren mendeko ordezkari edo pertsona baimendunek ibilgailu horiek erabiltzean egindako delituengatik.

- Edozein administrazio edo erakunde publiko, autoritate, agente, kontratudun edo funtzionario publiko, beren kargu edo funtzioetan dihardutela egindako delituengatik, baldin eta kaltea zerbitzu publikoen zuzeneko ondorioa bada.

Aipatutako erantzukizuneko kasu guztiei dagokienez (bai zuzeneko erantzukizunean, bai subsidiarioan), gaitasunari buruzko arauak prozesu zibilarenak dira; postulazioa, aitzitik, zigor-prozesuaren arauen mende dago. Legitimazioaren ikuspuntutik, ñabarduraren bat egin liteke: erantzule zibila inputatua izanez gero, metaturiko prozesu zibilean alderdi gisa jarduteko legitimazioa dakar inputazioak. Baina arazoak sor daitezke, baldin eta erantzule zibila hirugarren pertsona bada eta, batez ere, aseguru-etxe bat bada. Kasu horretarako, PKLren 615. artikulutik 619.era bitarteko artikuluetan eta 621. artikuluan, hirugarrenaren legitimazioa atariko prozeduran eztabaidatzeko intzidente bat aurreikusten da; hirugarrenak intzidentean metaturiko prozesu zibilean demandatu bilakatzeko legitimaziorik baduen ala ez eztabaidatzen da, besterik ez. Hau da, intzidentean ez da akzio edo uzi zibilari buruz erabakitzen.

## 5. KAPITULUA: ZIGOR-PROZESUAREN OBJEKTUA.

5.1. Zigor-prozesuaren objektua: kontzeptua eta ezaugarriak. 5.2. Zigor-prozesuaren objektua zehaztearen ondorioak. 5.3. Kalifikazio juridiko-penalaren eragina. 5.4. Zigor-prozesuaren objektuaren elementuak. 5.4.1. Elementu objektiboa: egitate zigorgarria. 5.4.2. Elementu subjektiboa: pertsona akusatua. 5.5. Objektuen arteko lotura eta zigor-prozesuak metatzea. 5.6. Zigor-prozesuari metaturiko prozesu zibilaren objektua.

### 5.1. Zigor-prozesuaren objektua: kontzeptua eta ezaugarriak.

Prozesu guztietan bezala, zigor-prozesuaren objektua jurisdikzio-organoak epaian erabaki behar duen oinarritzko materia da (*thema decidendi* deritzona). Prozesuaren objektua epaile edo auzitegiak epaian erabakitzeko eremua izango da; hau da, jurisdikzio-organoak ezin izango du prozesuaren objektua aldatu, ebazpena emateko garaian horixe baitu muga. Era berean, alderdiek ere ezin dute prozesuaren objektua aldatu, baldin eta akusazioak eginda eta uzia osatuta baldin badaude.

Baina kontzeptu hori oso orokorra. Beraz, zer da zehazki jurisdikzio-organoak zigor-prozesu batean erabaki behar duena? Zelan zehazten da uzi penala? Zigor-prozesuaren objektuaren kontzeptua zehazteko, ezin dugu prozesu zibilarena oinarri hartu. Izan ere, prozesu zibilean objektua auzi-jartzaileak jarritako uziak osatzen du, oportunitate- eta xedapen-printzipioen arabera. Zigor-prozesua, aldiz, ofizialtasun- eta beharrian-printzipioek eraentzen dute; beraz, alderdiek ez dute prozesuaren objektuaren eraketari buruzko inolako monopoliorik. Aipatutako printzipioek esan nahi dute zigor-prozesuan delitu-egitatearen berri izan bezain laster hasi behar duela epaile edo auzitegiak prozesua; beraz, zigor-prozesuaren objektua pertsona bati inputatzen zaion delitu-egitatea izango da. Horrek mugatuko du, hain zuzen, epailearen ikerketa eta epaitza-eremua.

Zigor-prozesuaren objektuaren ezaugarriei dagokienez, ezaugarri horiek ulertzeko akzio-eskubidea aztertu beharra dago. Zigor-prozesuan, alderdiak kereilaren bitartez prozesua hasita (Ministerio Fiskalak, nahitaez, edo, beren borondatez, gainerako alderdiek), kriminala delako ikertu beharreko egitatearen berri ematen zaio epaileari (PKLren 277.4 artikulua arabera, egitatearen inguruabarrak adierazi beharko dira kereilan). Hori izango da ikerketaren eta epailearen ezagueraren eremua. Gauza bera ondorioztatzen da prozesua salaketa bitartez edo ofizioz hasten denean ere; kasu horietan ere, Ministerio Fiskalaren kereila beharko da. Kereila edo salaketari dagozkion izapideak egitea onartzen bada, hasitako prozesuak objektua dauka, akzio-eskubidearen ondorioz.

Prozesu zibilaren objektua alderdien uziek osatua da; eta prozesuaren hasieran, demandaren eta erantzunaren bidez zehazten da, uzia aurkezten da, eskubide subjektibo batean oinarrituta (PZLren 399. artikulua ezartzen du demandan eskatzen dena argi eta zehatz adierazi behar dela). Hau da, alderdiak dira objektua mugatzen dutenak. Zigor-prozesuan, aitzitik, objektua zehaztea ez dagokie alderdiei bakarrik. Kontuan hartu behar da prozesua kereilaren edo salaketaren bidez has daitekeela, baina halakoetan ez

da uzi penalik aurkezten, zigortzeko eskubide subjektiborik ez dutelako. Horri gehitu behar zaio epaileak ofizioz ere has dezakeela prozesua.

Zigor-prozesuaren objektua aldaezina da. Prozesu zibilean, uziaren edukia alderdien borondatearen mende dagoenez, horiek objektua alda dezakete. Zigor-prozesuan, aldiz, objektua aldaezina da, eta ZKn edo lege penal osagarrietan aurreikusten denaren arabera zehazten da. Lege penalak ezartzen du kasu bakoitzean dagokion egitatea delitua edo falta den.

Zigor-prozesuaren objektua xedaezina da. Ministerio Fiskala, akusazio-organo publikoa denez, behartuta dago arau-hauste penal bat gertatzen denean akzio penala egikaritzera, prozesua abiaraztera eta akusatzerara. Ildo beretik, alderdiek ezin dute objektuaz xedatu, ezta beren borondatez prozesua amaiarazi ere (prozesu zibilean, aldiz, amore emateko eta uko egiteko aukera dago). Baina objektua xedaezina da, bai ikuspuntu faktikotik (egitate kriminalak egintza guztiak barne hartzen ditu: prestatzea, osagarriak, ondorengoak,...), bai ikuspuntu juridikotik.

Bukatzeko, zigor-prozesuaren objektua zatiezina da. Jurisdikzio-organoak egia materiala bilatzeko prozesuaren objektua agortu behar du, egitatea eta erantzukizunak erabat argitzeraino. Alderdi horretatik, epaiak prozesuaren objektu osoari buruz erabaki behar du; prozesuan zehar eztabaidatu diren puntu guztiak ebatzi beharko ditu.

## 5.2. Zigor-prozesuaren objektua zehaztearen ondorioak.

Prozesuaren objektua zehaztea oso garrantzitsua da, baina zergatik? Zer-nolako ondorioak izan ditzake? Hona hemen zehaztapen horren garrantzia agerian uzten duten arrazoi batzuk:

1. Objektuak jurisdikzioa mugatzen du: prozesuaren objektuak auziaz arduratzeko jurisdikzio eskuduna zein den zehazten du (Espainiakoa edo beste herrialde batekoa). Alde batetik, BJLOren 23. artikulua lurralde-printzipioa ezartzen du (BJLOren 23.1 art.: “Zigor-ordenan Espainiako jurisdikzioari dagokio Espainiako lurraldean gertatutako delitu eta faltengatik auziez arduratzea...”). Bestalde, estatuaren oinarrizko interesei erasotzen dieten egintza zigorgarrien kontrako jazarpenaren eta delitu-jazarpen unibertsalaren printzipioei jarraitzen zaie, inputatuaren herritartasuna kontuan hartu gabe.
2. Objektuak zigor-eskumen orokorra zehazten du: lege penalek delitu edo faltatzat hartzen dituzten egitate kriminalak epaitzen dituzte jurisdikzio-organo penalek.
3. Objektuak eskumen objektiboa zehazten du: 2. kapituluan ikasi genuenez, egitate kriminalaren izaerak (*ratione materiae*) eta pertsona akusatuak (*ratione personae*) eskumen objektiboa zehazten dute.
4. Objektuak legitimazioa zehazten du: akzio penala publikoa da, eta edonork egikari dezake, baita ofenditua ez izan arren. Dena dela, legitimazio delituaren izaeraren arabera aldatuko da; legitimazio desberdinak izango dira delitu publikoengatik, erdi publikoengatik eta pribatuengatik.

5. Objektuak zer prozesu motari jarraitu behar zaion zehazten du: egitate kriminalaren izaerak eta pertsona inputatuaren edo akusatuaren izaerak (foroduna izateak kasu) prozesua arrunta edo berezia den zehazten dute.
6. Objektuak prozedura egokia zein den zehazten du: adibidez, egitateak falta osatzen badu, falta-epaiketaren prozedurari jarraitu beharko zaio.
7. Objektuak zigor-prozesuen metaketa zehazten du: arlo kriminaleko beste gertaera batzuekiko lotura-metaketak ekar ditzake.
8. Objektuak behin-behineko eta behin betiko idazkien artean funtsezko aldaketarik baden zehazten du, eta, era berean, epaia akusazioarekin kongruentea den egiaztatzea ahalbidetzen du.
9. Objektuak gauza epaituaren ondorioz edo litispendentziarik (auzibitarterik) badagoen ala ez zehazten du. Gauza epaituak kasu bat jadanik epaituta dagoela esan nahi du; horretarako, bi auzien objektuak berdinak diren zehaztu beharra dago. Litispendentziak, bestalde, objektu bera duen prozesu bat egiten ari dela esan nahi du. Gauza epaitua edo litispendentzia ondorioztatzeko, bi prozesuen objektuek berdinak izan behar dute (hau da, gertaera eta pertsona berei buruzkoak izan behar dute).

### 5.3. Kalifikazio juridiko-penalaren eragina.

Atal honetan egitate bati buruz Zigor Kodeak eginiko kalifikazioak prozesuaren objektuan eragina duen ala ez aztertuko dugu. Gai honi buruz doktrina bat dator: egitatearen kalifikazio juridikoak ez du inolako eraginik zigor-prozesuaren objektua zehazteari dagokionez. Baina, zergatik? Egia da egitate bera era desberdinetan kalifika daitekeela, baina horrek ez du esan nahi egitate batentzat posible diren kalifikazioak adina prozesu egongo direnik. Ikus dezagun adibide bat. Esate baterako, norbait pertsona bat hiltzen saiatzen da; ZKren arabera, egitate hori giza hilketara edo erailketa egiteko saioa izan daiteke, edo hiltzeko borondaterik izan ezean, lesio-delitua. Baina ez dago pertsona bera gertaera beragatik behin baino gehiagotan epaitzerik, *non bis in idem* printzipioaren ondorioz.

Litispendentziari eta gauza epaituari dagokienez, kalifikazioak ez du prozesuan eraginik: delitu-egintza epaitu badute, edo epaitzeko badago, bat etorri behar dute burututa dagoen prozesuaren nahiz egiten ari den prozesuaren eta prozesu berriaren objektuek; baina kalifikazio juridiko-penalak ez du horretan eraginik. Adibidez, delitu-egitate bat erailketa-saio gisa kalifikatzen da; delitua epaitu eta absoluzio-epaia ematen da. Kasu horretan, kalifikazioa objektuaren parte izango balitz, prozesuan egindako kalifikazioa aldatzea nahikoa litzateke objektua aldatzeko eta pertsona beraren kontra beste prozesu bat abian jarri ahal izateko. Hala, delitu-egitate berbera nahi beste aldiz epai liteke eta ez litzateke gauza epaituan eraginik sortuko. Baina ez da hala izaten: kalifikazioa aldatu arren, ez da kontuan hartzen.

Aztertutako kasuetan, kalifikazio juridiko-penalak ez du objektuan eraginik, baina horrek esan nahi du kalifikazioak ez duela inolako eraginik prozesuan? Hainbat kasutan bai; batzuetan, kalifikazio juridiko-penalak badu garrantzia.

Kalifikazio juridikoak berak zigor-prozesua hasteko edo ez hasteko erabakian eragina du. Zigor Zuzenbideak delitu edo faltatzat hartzen dituen egitateek baino ezin dute prozesuaren objektua osatu. Horren ondorioz, ez dago prozesurik hasterik salatu den egintza delitua edo falta ez bada, adibidez (PKLren 269. art.).

Horrez gainera, lehen aipatu dugunez, prozesuaren objektuak Espainiako jurisdikzioa zehazten du, eskumen orokorra eta objektiboa, legitimazioa, prozesu eta prozedura egokia; eta horretarako, Zigor Koderako jo beharko da, egitateari zer-nolako eta zenbat urteko zigorra dagokion jakiteko.

Amaitzeko, garrantzi handia duen kontu bat aztertuko dugu. Alderdiek eginiko kalifikazioek ba al dute eraginik epailearengan? Horri buruz bi egoera bereizten ditu PKLk:

#### A) Prozedura arrunta.

Prozedura horretan, deslotze-tesia deritzona posiblea da; hots, PKLk alderdiek eginiko kalifikazioei men ez egiteko aukera ematen dio epaileari. Ahozko epaiketa hasi aurretik, alderdiek delitu-egitateak kalifikatu behar dituzte, eta kalifikazio horiek epailea lotesten duten ala ez jakin behar dugu.

Legearen arabera, ez dago inolako eragozpenik epaileak alderdiek eskatutakoa baino zigor arinagoa ezartzeko. Hau da, epaileak egitateari zigor arinagoa dagokiola irizten badio, epaileak alderdien kalifikazioa alda dezake (esaterako, Ministerio Fiskalak eta akusatzaileek egitate bat erailketa-saio gisa kalifikatu arren, epaileak lesio-delituari dagokion zigorra jar dezake, edo, jakina, absoluzioa eman).

Baina epaileak zigor larriagoa ezarri nahi izanez gero, orduan arazoa sortzen da. Gerta al daiteke epaileak alderdiek eskatutakoa baino zigor handiagoa ezartzea edo larriagoa den kalifikazio bat aurkeztea? PKLk, 733. artikuluan, alderdien kalifikazioetatik askatzeko edo haiekiko lotura hausteko aukera ematen dio epaileari kasu batean, hots, baldin eta kalifikazio horietan akatsa badago. Kasu horretan, epaileak berak beste kalifikazio bat proposatuko du. Beraz, printzipioz, prozedura arruntean posible litzateke epaileak kalifikazioarekiko lotura haustea, epaileak egokitzen hartzen duen kalifikazioari dagokion zigorra ezartzeko. Hain garbi ez dagoena da epaileak proposatutako kalifikazio berria alderdietako batek bere egin behar duen ala ez (akusazio-printzipioa errespetatzeko, zeren eta bestela, epaileak hartzen du akusazioa bere gain, nolabait).

#### B) Prozedura laburtua.

Prozedura laburtuan, egoera bestelakoa da. PKLren 789.3 artikuluan dioenaren arabera, “epaian ezin izango da ezarri akusatzaileek eskatutako zigorra baino astunagoa, eta ezin izango da kondenarik ezarri delitu ezberdin baten ondorioz, baldin eta babestutako ondasun juridikoa beste bat denean edo epaitutako egitatea funtsean aldatu denean, salbu eta akusazioetatik edozeinek onartu duenean epaileak edo auzitegiak aurretik azaldutako planteamendua, 788.3 artikuluan 2. paragrafoan ezarri izapidetaren barruan”.

Zer esan nahi du horrek? Printzipioz, alderdien kalifikazioek auzitegia lotesten dute; hala ere, epaian delitu desberdinengatik zigorra ezar dezake epaileak, ondasun juridiko

babestua berbera bada edo egitatea aldatzen ez badu. Beste era batera esanda, nahiz eta kalifikazioetan agertzen den delitua eta epaian zigortzen dena desberdinak izan, ondasun juridiko kaltetua bera bada, auzitegiak beste delitu bati dagokion zigorra ezarri ahal izango du (adibidez, giza hilketa eta erailketa: kalifikazioetan, giza hilketa gisa kalifikatzen dute alderdiek egintza bat, baina auzitegiak erailketa dela irizten dio. Erailketari giza hilketari baino zigor astunagoa badagokio ere, auzitegiak erailketa-delituarengatik zigorra ezar dezake, delitu batean nahiz bestean babestutako ondasun juridikoa bera delako). Baina babestutako ondasun juridikoa edo egitatea aldatzen bada, zigor astunagoa ezar lezake, baldin eta alderdietako batek tesia bere egiten badu.

Manua hitzez hitz interpretatzen badugu, onartu beharko genuke jurisdikzio-organoak egitate berriak txertatzeko aukera lukeela, baldin eta alderdi akusatzaileek tesi berria onartzen badute. Horrek jurisdikzio-organoari zeharkako akusazioak egiteko aukera emango lioke, eta akusazio-printzipioaren aurka joatea litzateke hori. Horregatik, PKLren 789.3 artikulua egin beharreko interpretazioa bestelakoa da, prozedura arruntaren deslotze-tesia edo akusazioarekiko lotura hausteko tesia (PKLren 733. art.) zabaltzearena. Beraz, jurisdikzio-organoak tesiaren bitartez proposatutakoek defentsari kalte eragin diezaioketen aldaketak dira (inguruabar astungarriak, parte-hartze handiagoa,...), baina inoiz ezin dute egitateen aldaketarik ekarri.

#### **5.4. Zigor-prozesuaren objektuaren elementuak.**

Prozesuaren objektua egitate zigorgarriak eta pertsona akusatuak osatuta dago.

##### **5.4.1. Elementu objektiboa: egitate zigorgarria.**

Objektuaren elementu objektiboa da. Ez gara delituaz ari, izatezko egitateaz baizik. Inputatzen den delitu-egitatea izatezko egintza bat da, errealitatean gertatzen den egintza bat. Hau da, ZK-k zigorra ezartzeko aintzat hartzen duen egintza edo egitatea (egintza edo egitate zigorgarria).

Oro har, Prozedura Kriminalaren Legeak *delitu* hitza erabiltzen du egitate zigorgarriaz mintzatzeko (PKLren 269, 299, 300,... art.); baina argi utzi behar da delitua ez dela objektuaren parte. Delituaren kontzeptua egitate zigorgarriarena baino zabalagoa da. Aldiz, oso gutxitan erabiltzen ditu *egitate* edo *egitate zigorgarri* kontzeptuak (PKLren 277.4 art.).

Zinpekoen Epaimahaiaren Lege Organikoak *egitate epaigarri* izendapena erabiltzen du (ZELOren 37. art.); eta Botere Judizialaren Lege Organikoak, berriz, *egitate zigorgarria*.

Inputatutako egitate kriminala edo zigorgarria prozesuan zehar mugatzen da. Izan ere, zigor-prozesu osoa egintza kriminala argitzera eta epaitzera zuzenduta dago. Zehazki, atariko prozeduran egintza edo gertaera honen existentzia egiaztatzen saiatzen da, eta baita egintza Zigor Zuzenbidearen ikuspuntutik zigorgarria den eta pertsona bati inputatu ahal zaion egiaztatzen ere. Nola? Ikerketa-eginbideen bitartez.

Atariko prozedura amaitutakoan, tarteko fasean, prozesuaren jarraipena saihestuko da (largespenarekin) epaitzeko egitaterik ez badago, edo egitaterik egonik ere, zigorgarria ez denean, edo egitatea inputatu ahal zaion pertsonarik ez dagoenean, edo pertsona hori

erantzun kriminaletik salbuetsita dagoenean. Kontrako kasuan, hots, egitatea existitu bada eta zigorgarria bada, eta gainera pertsona inputatua badaukagu, akusazioa egingo da. Une horretan prozesuaren objektua mugatzen da: egitate kriminala (elementu objektiboa) eta pertsona akusatua (elementu subjektiboa). Hortik aurrera, ahozko epaiketan elementu horiei buruzko eztabaida egingo da errugabetasun- edo erruduntasun-epaia emateko eta ondorio juridikoak zehazteko.

Beraz, akusazioa da, ikerketen bidez, egitate kriminala zein den eta akusatua nor den zehazten duena. Akusazioa egitean, behin betiko mugatzen da prozesuaren objektua. Une horretatik aurrera ez dago prozesuaren objektua aldatzerik (PKLren 733. artikuluan agertzen den lotura hausteko tesiaren edo deslotze-tesiaren salbuespenarekin). Kongruentzia-printzipioa aintzat hartuta, epaiak akusazioaren bitartez zehaztu diren egitate eta pertsona akusatuarekin korrelatiboa izan behar du.

Amaitzeko, eta laburbilduz, ikerketa, akusazioa eta epai irmoaren absoluzio- edo kondena-epaitza oinarritu duen egintza da egitate kriminala.

#### **5.4.2. Elementu subjektiboa: pertsona akusatua.**

Pertsona akusatuak objektuaren elementu subjektiboa osatzen du. Pertsona akusatua da (eta ez inputatua) objektuaren elementu subjektiboa. Horretan ez dago zalantzarik. Baina, akusatzailleek ere prozesuaren objektuaren elementu subjektiboa osatzen dutela esan liteke? Galdera horri erantzuteko, delituaren izaera kontuan hartu beharko da.

Delitu publikoetan, argi dago akusatzailleek ez dutela osatzen prozesuaren objektuaren elementu subjektiboa, jakina denez, akzio penala publikoa delako (ikus EKren 125. art., BJLOren 19.1 eta 20.3 art., eta PKLren 101. eta 270. art.). Horrek esan nahi du edonork egikari dezakeela akzio penala, nahiz eta delituak ofenditua izan ez (salbuespena: atzerritarrek ofenditua direnean baino ezin dute egikaritu akzio penala). Beraz, akusatzailleak prozesuaren objektuaren parte izango balira, alderdi akusatzaille bat aldatzea nahikoa litzateke objektua aldatzeko eta, aldi berean, beste prozesu bat hasi ahal izateko. Esaterako, delitu bat gertatzen da, eta prozesuan Ministerio Fiskala soilik aurkezten da akusatzaille gisa. Hala eta guztiz ere, ofenditua beste prozesu bat abiarazten saiatzen da; horretan, akusatua eta delitu-egitatea berdina dira, akusatzailleak, aldiz, ez. Bi prozesuen objektuak desberdina dira? Ez, akusatzailleek objektuaren elementu subjektiboa osatzen ez dutelako. Beraz, bi prozesuek objektu bera izango dute, eta litispendentzia-printzipioa urratuko da. Ezinezkoa da bi prozesu gauzatzea, baldin eta biek objektu bera badute.

Delitu pribatuetan, gauzak beste era batera dira (ikus PKLren 104. art. eta ZKren 215.1 art.). Ofenditua da prozesua hasteko legitimazioa duen pertsona bakarra, eta akusazio pribatu gisa gauzatzen du legitimazio hori. Kasu honetan, elementu subjektibo aktiboa aldaezina da (gogora dezagun era honetako prozesuetan Ministerio Fiskalak ez duela legitimaziorik); beraz, akusatzaillea objektuaren barruan dago hemen (ez dago akusatzaillea aldatzerik).

Lehen esan dugunez, objektua egitate zigorgarriak eta pertsona akusatuak osatuta dago. Bi elementu horiek prozesuan zehar zehazten dira. Pertsona akusatua nahiz ikergai den egitatea aldatu egin daitezke prozesuan zehar, baina ahozko epaiketa hasterako bi elementuek (objektiboa eta subjektiboa) zehaztuta egon behar dute.



Instrukzioa amaitutakoan egitate zigorgarririk edo pertsona akusaturik izan ezean, ez da ahozko epaiketarik egingo. Baliteke egitaterik ez egotea edo egitate hori delitua ez izatea, etab. Kasu horietan, epaileak largespena emango du, behin betiko largespena. Bestalde, baliteke egitate zigorgarria egotea, baina pertsona bat akusatzeko arrazoizko zantzurik ez izatea (adibidez, frogak zalantzakoak direlako); orduan, epaileak behin-behineko largespena emango du.

### **5.5. Objektuen arteko lotura eta zigor-prozesuak metatzea.**

Delitu-egitate bakoitzak sumario bat hasteko bidea ematen du; ondorioz, hainbat delitu izanez gero, hainbat prozesu abian jarriko dira (PKLren 300. art.). Alabaina, egintzen artean loturaren bat izanez gero, prozedura bakar batean izapidetu eta epai bakarraren bidez epaituko dira. Loturak zera adierazten du: pertsona bakar bati edo batzuei inputaturiko hainbat delituren existentzia. Hala, objektuen arteko lotura gauzatzeko egitate zigorgarri bat baino gehiago egotea beharrezkoa da (egileak zenbat diren kontuan hartu barik).

Baina horrek ez du esan nahi prozesuak hainbat egitatek osaturiko objektu bakarra edukiko duenik; prozesuak hainbat objektu izango ditu. Izan ere, egintza bakoitzak objektu bat osatuko du; hortaz, prozesuan hainbat objektu izango dira. Argi dago horrek eskumen-aldaketa batzuk ekarriko dituela, PKLren 18. artikulua zehazten dituenak (2. kapituluan ikusiak).

Lotura egiteko zioak PKLren 17. artikuluan aurreikusten dira. Loturaren ondorioei dagokienez, PKLren 300. artikulua ezartzen duenez, subjektu pasibo guztiak prozesu bakarrean eta epai baten bitartez epaituko dira, akusatuaren arabera eduki desberdinak izango dituen arren.

Objektuen arteko lotura proposatzeari buruz PKLk ez du ezer esaten, baina eskumena ukitzen duen kontua denez, ofizioz egin beharko litzateke, alderdiei horretarako aukera ukatu gabe.

Aurkaratze-bideei dagokienez, errekurtsioen arau orokorrak aplikatu beharko lirateke (ikus PKLren 216. art. eta hurrengoak)

### **5.6. Zigor-prozesuari metaturiko prozesu zibilaren objektua.**

PKLk, 100. artikuluan dioenez, “delitu edo falta oren ondorioz errudunari zigorra ezartzeko akzio penala sortzen da; akzio zibila ere sor daiteke, gauza itzultzeko, kaltea konpontzeko edo egitate zigorgarriaren ondoriozko kalteen ordaina lortzeko”. Jakina denez, zigor-prozesuan, akzio penalarekin batera, akzio zibila egikari daiteke, ofendituak aukera horri uko egiten ez badio edo prozesu zibilerako gordetzen ez badu. Espainiako zigor-prozesuan akzio penalak eta zibilak metatu egin daitezke.

Beraz, zigor-prozesuan bi akzioak (penala eta zibila) egikaritzuz gero, prozesu bakarra egongo da, baina bi objektuk osatua: objektu zibilak (uzia) eta objektu penalak (egintza kriminala eta pertsona akusatua). Halere, zigor-prozesuan ezin dira edozein motatako uzi zibilak egikaritu. Akzio zibilaren izaeraren arabera, batzuetan ez da posible izango. Uzi zibilak ZKn eta PKLn aurreikusten diren edukiak besterik ezin ditu izan.

Izan ere, PKLren 100. artikulua dio akzio zibila sor daitekeela, “gauza itzultzeko, kaltea konpontzeko edo egitate zigorgarriaren ondoriozko kalteen ordaina lortzeko”. Eta ZKren 110. artikuluan gauza bera ezartzen da: erantzukizun penalak gauza itzultzea, kaltea konpontzea eta kalte material eta moralen ordaina barne hartzen ditu. Hortaz, honako uzi zibil hauek besterik ezingo dira metatu zigor-prozesuan: gauza itzultzea, kaltea konpontzea eta kalte-galerak ordaintzea, egintza zigorgarritik ondorioztatzen denaren arabera, betiere. Gainerako guztiak ezingo dira zigor-prozesuan egikaritu (ikus ZKren 109-115. art. eta PKLren 650 II art.).

Hemen sor daitekeen galdera honako hau da: zergatik da posible zigor-prozesu baten barruan akzio zibilak egikaritzea? Erantzuna oso erraza eta logikoa da: ekonomia prozesalarengatik, alegia, prozedura beraren bitartez bi uzi mota (penala eta zibila) ebazten direlako. Azter ditzagun, orain, uzi posibleak:

A) Gauza itzultzea (ZKren 110.1 art.).

Kasu honetan, delituak ofendituari edo kaltetuari lapurtutako nahiz ebatsitako gauza itzultzean datza uzia (adibidez, balio handiko bitxiak lapurtu direnean).

Erantzukizun zibilaren erregulazioari dagokionez, ZKren 111.1 artikulua ahal den neurrian ondasuna itzultzeko agintzen du, nahiz eta hirugarren batek eduki, eta edukitza legez eta fede onez eskuratua izan, horri dagozkion errepikapen-eskubidearen eta, hala dagokionean, kalte-ordaina jasotzeko eskubidearen kalterik gabe.

Bestalde, ZKren 111.2 artikulua arabera, aurreko araua ez da aplikatu behar, baldin eta hirugarrenak ondasun hori erreibindikaezin egiteko moduko legeen arabera eskuratu badu. Ondasun bat erreibindikaezin bihurtzeko baldintzak jakiteko, kasu bakoitzari dagozkion arauetara jo beharko da (ondasun higigarriak, KZren 464. art.; ondasun higiezinak, HLren 34. art....).

Horrez gainera, litekeena da gauza itzultzeko eskariarekin batera kaltea konpontzeko eskaria ere egitea, baldin eta lapurtutako ondasunak kalteak baditu (ZKren 111.1 art.).

Aztertutako arauan (ZKk arautzen duen bakarra), hirugarrenak dauka gauza edo ondasuna, baina litekeena da lapurtutakoa frogagarrien artean egotea, bere garaian topatu zutela-eta. Kasu horretan, legeko jabeari itzuliko litzaioke gauza.

B) Kaltea konpontzea eta kalte-galerak ordaintzea.

Kaltea konpontzeari eta kalte material eta moralak ordaintzeari dagokienez, ZKren 110. artikulua biak bereizten baditu ere, gauza bera dira (kalte-galerak ordaintzea). ZKren 113. artikulua dioenez, kalte materialak eta moralak ez dira ofendituarenak (ondasun juridikoaren titularrarenak) bakarrik, baita ofendituaren senide edo hirugarrenenak ere badira (hau da, kaltetuenak).

Uzi horren bidez zera eskatzen da: delituaren edo faltaren objektua izan den gauza itzultzea ezinezkoa izanik, egin diren kalte material eta moralak ordaindu eta konpontzea.

Gehienetan, epaiak zehazten du erantzukizun zibila. Hau da, epaian, erantzukizun penalaz gainera, erantzukizun zibila (egonez gero) erabakitzen da. Baina, batzuetan, oso zaila da kalteen munta epaia emateko unean zehaztu ahal izatea. Adibidez, lesio-delitu bat epaitu bada, litekeena da epaia emateko unean lesioen tratamendua artean amaitu gabe egotea eta ez jakitea zenbat ordaindu beharko den. Horregatik, erantzukizun zibilaren zehapena exekuziorako uzten da, batzuetan. Auzitegiak erantzukizun zibila zenbatesteko oinarriak ezarriko ditu epaian, exekuzioan zenbateko zehatza emateko (adibidez, epaian tratamendu-egun bakoitzarengatik hirurogei euro ordainduko direla ezar daiteke). Izan ere, ZKren 115. artikulua zera dio: “Erantzukizun zibila dagoela zehaztutakoan, epaile eta auzitegiek, arrazoizko eran, kalteen eta ordainen zenbatekoen oinarriak ezarriko dituzte beren erabakietan, epaia ematean bertan edo exekuzio-unean”.

## 6. KAPITULUA: ATARIKO PROZEDURA EDO INSTRUKZIO FASEA.

6.1. Instrukzio fasearen funtzioak eta fase horri lotutako edukiak. 6.2. Instrukzio fasearen izaera juridikoari buruzko eztabaida. 6.3. Epailearen instrukzioa. 6.3.1. Instrukzioan eskumena duten jurisdikzio-organoak. 6.3.2. Egintzen betekizunei buruzko arau orokorrak. 6.4. Ministerio Fiskalaren esku-hartzea, instrukzio fasean. 6.5. Polizia Judizialaren eginkizunak, instrukzio fasean. 6.6. Alderdi eta interesdunek fase honetan duten esku-hartzea.

### 6.1. Instrukzio fasearen funtzioak eta horri lotutako edukiak.

Zigor-prozesua bi fasetan banatzen da: atariko prozedura edo instrukzioa (ikertzekoa), eta ahozko epaiketa. Prozesurako ezinbesteko fasea ahozko epaiketa dela esan daiteke; izan ere, egitate kriminala egiteagatik pertsona jakin baten aurka akusazioa egitean hasten da benetako prozesua. Baina akusazioa egin aurretik, prestatze fasea bete beharra dago; hau da, egitatearen inguruabarrak eta ustezko egileak ikertu egin behar dira. Oro har, pertsonak delitua egitean isilpean jokatzen du; hori dela-eta, delitua egin ondoren egintza hori estaltzeko neurriak hartzen ditu. Eta batzuetan ez dago batere argi delitugilea nor den, edo delitu-egitatea zein den. Kontu horiek argitzeko dago, hain zuzen ere, instrukzio fasea edo atariko prozedura.

Delituaren izaera publikoa, bere xedaezintasuna, eta jokaera horiek zigortzeko estatuaren interesa zigor-prozesuko fase honi dagozkion besteko zioak dira. Fase honen bitartez, benetako epaiketa ahalbidetzen da. Baina betekizun hori ezin utz daiteke partikularren esku; eta arrazoiak askotarikoak dira, besteak beste, ikerketaren zailtasuna, interes publikoa eta, bereziki, alderdien berdintasun-printzipiotik ondorioztatzen den arma-berdintasuna. Horregatik estatuak beharrezko baliabideak jarri behar ditu ezagutza teknikoak eta espezializatuak eskatzen duen ikerkerta-lana egiteko.

Horrez gainera, zigor-prozesua kondena- edo absoluzio-epaiaren bitartez bakarrik amai daitekeela nabarmendu beharra dago; izan ere, zigor-prozesuan ez dago auzialdiko absoluzioa (edo absoluzio prozesala) ematerik (auzia juzgatu gabe geratzen denean). Orduan, ahozko epaiketa akusazioa erabat zehaztuta (egitate zigorgarria eta pertsona akusatua) dagoenean baino ezin da hasi. Akusazioak funtsa duela bermatu behar da, gutxienez, gero kondena-epaia eman ahal izateko. Horretarako dago, hain zuzen ere, atariko prozedura: akusazioak funts nahikoa duela bermatzeko.

Autoreek hainbat izendapen erabiltzen dituzte fase horretaz mintzatzeko. PKLk erabilitakoa eta doktrinan, jurisprudenzian eta auzitegi-praktikan hedatuena, *instrukzioa* da (honela izendatuta dago PKLren II. liburuko IV. tituluari). Era berean, ikerketa faseaz mintza daiteke, fase horretako egintza gehienak ikergai baitira. Doktrinaren alde batek, ordea, *atariko prozedura* aipatzen du eta horren barruan hainbat egintza biltzen dira (ez bakarrik ikertzekoak), subjektu desberdinek gauzatu beharrekoak (instrukzio-epaileak, Ministerio Fiskalak eta Polizia Judizialak).

Bestalde, *sumarioa*, *aurretiazko eginbideak* eta *presa-eginbideak* kontzeptuak bereiziko ditugu. Sumarioa prozedura arrunteko instrukzio fasea da (PKLren 299. art.);

aurretiazko eginbideek atariko prozeduraren instrukzio faseari erreferentzia egiten diote (PKLren 774. art.); eta azkenik, presa-eginbideak epaiketa arinetan guardiako epaitegiaren aurrean egindakoak dira (PKLren 797. art.).

Ikus dezagun PKLren 299. artikuluan fase honi buruz aipatzen den kontzeptua: “Sumarioa eratzen dute epaiketa prestatzera bideratutako jardunek eta delituak egin direla ikertu eta agerrarazteko egindakoek, betiere horren kalifikazioan eragina izan dezaketen inguruabar guztiakin batera, bai eta delitugileen erruduntasuna ere, euren buruak eta haien diruzko erantzukizunak ziurtatuz”.

Aipatutako artikulua aintzat hartuta, atariko prozeduraren funtzio zehatzak aztertuko ditugu:

1. Ahozko epaiketa prestatzea. Hauxe da atariko prozeduraren funtziorik garrantzitsuenak. Horretarako alderdi guztien esku utzi behar dira froga-iturriak, ahozko epaiketan frogabideak proposa ditzaten. Aldi berean, alderdi akusatzaileek akusazioa eta alderdi akusatuek defentsa prestatuko dute.

2. Akusazioak funtsa duela bermatzea. Inputatuarekiko eta sistemarekiko bermea da. Inputatua erruduna izanda ere, froga nahikorik gabe prozesuak aurrera jarraitzekotan, pertsona hori absolbituta gera daiteke. Lehen esan dugunez, zigor-prozesuan ez dago epai prozesalik ematerik.

3. Egitatearen egiatasuna ikertzea. Salaketan edo kereilan agertzen den egitatea benetan zigorgarria den edo inputatua nor izan daitekeen egiaztatu beharra dago. Atariko prozedurako eginbideen bitartez lortzen da hori.

4. Batzuetan, ahozko epaiketa irekitzea saihestea. Egitate kriminal batengatik pertsona jakin baten kontra zantzuak baino ez daudenean, ez da abian jarriko ahozko epaiketarik. Instrukzio fasean, jurisdikzio-organoak kontrolatzen du zantzurik badagoen ahozko epaiketak aurrera jarrai dezan. Ahozko epaiketa ez da hasten akusatzaileek hala eskatu dutelako soilik; jurisdikzio-organoak prozesuak aurrera jarraitzeko behar besteko ziorik badagoela uste izan behar du.

5. Epaiaren edukiaren exekuzioa bermatzea. Instrukzioan zehar kautela-neurriak hartzen dira: pertsonalak izan daitezke (adibidez, behin-behineko espetxealdia, epaian ezarriko den zigorra betetzeko, edo prozesuan zehar akusatua agertuko dela ziurtatzeko), edo errealak (fidantza, erantzukizun zibila bermatzeko), izan ere, erantzukizun penala frogatu bezain laster, fidantza emateko agintzen zaio erantzuleari, eta fidantza eman ezean, ondasunak enbargatzen zaizkio.

6. Inputazio judiziala. Ahozko epaiketan akusatu gisa agertzen den pertsonak aldeztu aurretiko fasean inputatua izan behar du. Ezinezkoa da bat-batean pertsona bat ahozko epaiketan akusatzea, aldeztu aurretik inputatu ez badute. Inputazio judiziala prozesatze-autoaren bidez egiten da, kriminaltasunaren zentzuzko zantzuak daudenean. Baina gogora dezagun prozesu laburtuan prozesatze-autorik ez dagoela; orduan, nola egingo da inputazio formala? Konstituzio Auzitegiaren 186/1990ko epaiak zioenaren arabera, nahiz eta prozedura laburtuan prozesatze-autorik egon ez, beharrezkoa da inputatuari deklarazioa hartzean, zer egitate inputatzen zaion jakinaraztea (hori izango da, kasu honetan, inputazio formala).

Aipatutako funtzioetatik ondoriozta daitekeenez zigor-prozesuko atariko prozeduraren edukiak ugariak eta askotarikoak dira; batzuk alderdien egintzak dira, beste batzuk, ordea, epailearenak edo Poliziarenak:

1. Akzio penala egikaritzeko (kereila) eta prozesua hasteko egintzak (salaketa eta kereila). Kereila da akzio penala egikaritzeko era arrunta; prozesua hasteko eta akzio penala egikaritzeko egintza da. Baina kontuan hartu behar da prozesua salaketaren bitartez ere has daitekeela. Era berean, organo judizialak ere has dezake instrukzioa ofizioz, sumarioa edo aurretiazko eginbideak abian jartzeko auto bat emanda.
2. Ikerketa-eginbideak. Ikerketa ezinbestekoa da prozesuaren objektua zehazteko. Mota desberdinetako ikerketak egin daitezke (delituaren gorputzari buruzkoak, ustezko delitugilea identifikatzekoak, inputatuen deklarazioak, peritu-txostenak,...) eta batzuetan, oinarrizko eskubideak mugatzea ekarri ohi dute (leku itxian sartzea eta miaketa egitea, telefono bidezko komunikazioen interbentzioa, etab.) .
3. Aurretiazko froga-eginbideak. Bi eginbide bereizi behar dira: batetik, instrukzioko edo atariko prozedurako ikerketa-eginbidea, eta bestetik, ahozko epaiketako froga-eginbidea. Edukiari dagokionez, eginbide biak berdinak izan daitezke, baina ez dute balio bera izango. Demagun, lekuko berak atariko fasean zein ahozko epaiketan deklarazioa egiten duela: atariko fasean deklaraturakoa ikerketa-eginbidea izango da eta ahozko epaiketan adierazitakoa, aldiz, froga-eginbidea. Gauza bera deklaratu dezake bietan, baina, printzipioz, ahozko epaiketako froga-eginbideetan soilik oinarri daiteke epaia. Hala eta guztiz ere, hainbatetan ezinezkoa gertatu ohi da instrukzioko ikerketa-eginbidea ahozko epaiketan berriro errepikatzea. Esaterako, lekukoak atariko fasean deklaratu badu, baina hiltorian dagoela-eta, gero ahozko epaiketan ezin deklaratu izatea litekeena bada. Halakoetan, instrukzioko eginbidea froga gisa gauzatzen da, ahozko epaiketaren berme guztiak instrukzioan bertan errespetatuta, ondoren froga-balioa eman ahal izateko. Ikusiko dugunez inguruabar bereziak daudenean bakarrik egingo dira aurretiazko frogak.
4. Epailearen inputazio-egintza formalak. Lehen aipatu dugunez, akusazioa egitea ezinezkoa da, baldin eta aldeztatik pertsona inputatu ez bada. Horrela, ustekabeko akusazioak saihesten dira. Delitu larriagoengatik prozedura arruntan, prozesatzea da inputazio-egintza formala.
5. Kautela-neurriak (pertsonalak nahiz errealak). Erantzukizun penala eta zibila bermatzeko dira, eta, batzuetan, inputatu-akusatuaren ihesa saihesteko ere ezarri ohi dira. Prozesuaren hasieratik eta instrukzio fasean bertan ezar daitezke.

## **6.2. Instrukzio fasearen izaera juridikoari buruzko eztabaida.**

Atariko prozeduraren izaera juridikoari dagokionez, doktrinan ez dago adostasunik. Fase honek izaera juridikoa duen ala ez da zalantza.

Autore batzuen arabera, jurisdikzio-izaera baino gehiago, izaera administratiboa du atariko prozedurak. Jurisdikzioa juzgatzeko eta juzgatutakoa betearazteko ahalmenean datzanez, ezin esan daiteke fase hau jurisdikzio fasea denik, instrukzioan ez baita epaitzen, ezta epaitutakoa betearazten ere. Horregatik diote instrukzioak epaile batek

egina izan arren, ez duela jurisdikzio-izaerarik, izaera administratiboa baizik, eta Ministerio Fiskalaren ardurapean egon beharko lukeela.

Beste batzuk (Juan-Luis Gómez Colomer, besteak beste), aldiz, atariko faseak jurisdikzio-izaera duelakoan daude. Onartzen dute ikerketak ez duela zehazki jurisdikzio-izaerarik, baina era berean diote ikerketa-eginbideetan oinarrituta epaileak bakarrik har ditzakeen erabakiak hartzen direla. Izan ere, erabaki horiek hartzeko eginiko azterketek zerikusia estua dute epaitzearekin. Esate baterako, behin-behineko espetxealdia epaileak beste inork ezin har dezakeen kautela-neurria da, egiletasun-zantzuak eta gertaeraren larritasuna egiaztatuta. Era berean, prozesatzea epailearen inputazio-egintza da; epaileak ikerketa-eginbideak aztertuz kriminaltasunaren zentzuzko zantzuak daudela egiaztatu eta prozesatze-autoa emango du. Eta azken adibidea: largespen askeak gauza epaituaren ondorioa dauka, absoluzio-epaia izango balitz bezala; kasu horretan, instrukzioan buruturiko eginbideak aztertzen ditu epaileak largespena emateko. Argi dago, beraz, ezin zaiola jurisdikzio-izaera ukatu.

### **6.3. Epailearen instrukzioa.**

Espainiako estatuan, instrukzio fasea instrukzio-epailearen eskumena da (PKLren 14.2 art.). Instrukzioa Ministerio Fiskalaren esku utzi beharko litzatekeela aldarrikatzen badute ere, zigor-prozesuan egindako aldaketa nagusiek ez dute Ministerio Fiskala instrukzio-organo bihurtu. Horrek esan nahi du legegileek nahiago izan dutela instrukzio fasea judiziala izatea, eta, fase horretan, fiskala, akusatuen oinarritzko eskubideak eta prozesu-bermeak defendatuz, instrukzio-egintzak eskatzeaz eta ikuskatzeaz arduratzea. Hala eta guztiz ere, ez dugu ahaztu behar abenduaren 28ko 7/1988 LO (zigor-arloko epaitegiak sortu zituena); honen bitartez, gaur egun PKLren 773. artikuluan atariko instrukziozat har daitekeena fiskalak egitea onartu zen.

Egia esan, EKren 117.3 eta 24.1 artikulua aztertuz gero, ezin ondoriozta daiteke instrukzioak epailearen eskumenean egon behar duenik. Artikulu horiek berariaz ezartzen dutena da jurisdikzio-funtzioa epaile eta auzitegiek dutela; hau da, pertsona bat absolbitzeko edo kondenatzeko ahalmena, edo beste era batera esanda, epaitzea epaile eta auzitegiei besterik ez dagokiela. Baina zer gertatzen da atariko prozedurarekin? Horiek al dira eskudun bakarrak? Aurreko artikuluen hitzez hitzeko interpretazio eginda, ezin liteke halakorik ondorioztatu. Beraz, ahozko epaiketara prestatzeko eginkizuna beste organo baten esku utz liteke, Ministerio Fiskalaren esku, hain zuzen. Arazoa da Ministerio Fiskalak akusazioa prestatu behar duela.

Eskumenak aztertzen hasi baino lehen, esan beharra dago PKLk ez dituela erregulazio berak ezartzen delitu larriagoengatik prozedura arrunterako eta prozedura laburturako. Lehenengo atalean adierazi denez, prozedura arruntean, atariko prozedurari *sumario* deitzen zaio (PKLren 299. artikulua eta hurrengoak); prozedura laburtuan, aldiz, *aurretiazko eginbideak* (PKLren 774. artikulua eta hurrengoak).

#### **6.3.1. Instrukzioan eskumena duten jurisdikzio-organoak.**

PKLk hainbat eskumen zehazten ditu instrukzioari dagokionez, askotariko irizpideak kontuan harturik. Beraz, eskumenari dagokionez, eskumen arrunta, eskumen berezia, prebentziozko eskumena eta eskuordetze bidezko eskumena aztertuko ditugu.

A) Eskumen arrunta.

PKLren 303. artikulua dioenaren arabera, atariko prozedura gauzatzeko eskumen arrunta instrukzio-epaileari dagokio, bere auzitegi-barrutian edo mugapenaren barruan egindako delituetan [PKLren 303 I, 14.2 eta 87 a) art.]. PKLk lurralde-irizpidea erabiltzen du instrukziorako eskumena zehazteko.

Instrukzio-epaitegi zentralek ere eskumen arrunta dute, BJLOren 65. artikuluan aurreikusitako delituei dagokienez (PKLren 88. art.).

Eta bukatzeko, emakumearen kontrako indarkeriari buruzko epaitegia gehitu behar dugu, abenduaren 28ko 1/2004 Genero Indarkeriaren Aurkako Babes Osoko Neurrien Lok sortutako organo berria (BJLOren 87bis art.; PKLren 14.2 art.). Epaitegi horrek BJLOren 87ter artikulua zehazten dituen kasuetan izango du instrukziorako eskumena.

B) Eskumen berezia.

Inputatua pertsona foruduna izanez gero, horiek epaitzeko eskumena Auzitegi Gorenak edo Auzitegi Nagusiak duenez, jurisdikzio-organoa berezi batek arduratu behar du instrukzioaz. Beraz, Auzitegi Gorenako Bigarren Salako edo Auzitegi Nagusiko Arlo Zibil eta Zigor Arloko Salako magistratu bat instruktore izendatuko dute. Horrek egingo du instrukzioa, eta lan hori amaitutakoan, ez du ahozko epaiketaren parte hartzerik izango (PKLren 57.2, 63.2 eta 73.4 art.).

Delituaren arabera ere, eta PKLren 304. artikuluari jarraituz, instrukzio-epaitegi berezi batek izan dezake instrukziorako eskumena. Izan ere, aparteko inguruabarren, delitua egin den lekuaren eta unearen, iraintzailearen nahiz ofendituaren arabera, instrukzio-epaile berezia izenda liteke. Baina, gaur egun, kasu hori Konstituzioaren kontratatzat hartzen da, legeak zehazturiko epaileari buruzko printzipioa (EKren 24.2 art.) urratzen baitu.

C) Prebentziozko eskumena.

Prebentziozko eskumenaren bidez, berez eskuduna ez den epaile batek egin ditzake instrukzioa edo eginbideak. Berez, epaile horrek ez du eginbideak burutzeko eskumenik (eskuduna beste bat baita), baina hurbiltasuna dela-eta, berak egiten ditu, prebentziozko eskumena baliatuta. PKLren 13. artikuluan *lehenengo eginbide* deritze horiei, eta presae-eginbideak dira, berehala egin behar diren eginbideak: besteak beste, delitu-frogak zainpean jartzea, ustezko errudunak atxilotzea edo identifikatzea, kautela-neurriak hartzea, behin-behineko espetxealdia barne.

PKLren 303. artikulua bi egoera aurreikusten ditu: a) Bere epai-barrutian gertatuko delituetan, instrukzio-epaileak izango du eskumen arrunta; hala ere, bake-epaileak prebentzio-lana egin behar du: biktimari berehalako babesa eman, frogak bildu, ustezko egilearen ihesa saihestu, kautela-neurriak hartu, etab. Instrukzioa egiteko benetako eskuduna instrukzio-epailea da, baina, prebentzio gisa, bake-epaitegiak eginbide batzuk burutzen ditu (PKLren 303 I eta 307. art., BJLOren 100.2 eta 502.1 art.). b) Ustezko delitugilea pertsona foruduna izanez gero, instrukzioa Auzitegi Gorenako edo Auzitegi Nagusiko magistratu batek egin beharko luke; halere, delituarekiko



hurbiltasunagatik, beste epaile batek jardun dezake prebentziozko eskumena baliatuta, delitua egin den lekuko instrukzio-epaileak alegia (PKLren 303 V eta 309. art.).

D) Eskuordetze bidezko eskumena.

Eskuordetze bidezko eskumena prebentziozko eskumenaren kasu beretan baliatzen da (PKLren 303 I, IV eta 310. art., eta BJLOren 100.2 art.). Jurisdikzio-organoak beste epaile bat eskuordetzen du (bake-epaitegia edo beste leku bateko instrukzio-epaitegia), bere izenean hainbat eginbide gauza ditzan, baldin eta horretarako arrazoizko ziorik badago. Zentzu hertsian, ez da lankidetzak judiziala; izan ere, lankidetzan, epaileak bere epai-barrutian soilik jarduteko eskumena duenez, beste barruti batean eginbideak gauzatzeko barruti horretako eskudunari laguntza eskatu beharko dio. Kasu honetan, aldiz, epaile jakin bati dagokio barruti horretan jarduteko eskumena, baina, erotasunari begira, bere eskumena eskuordetzen du.

### 6.3.2. Egintzen betekizunei buruzko arau orokorrak.

Prozeduraren arabera izapideak aldatu egiten diren arren, BJLOk eta PKLk prozedura guztietarako hainbat arau orokor aurreikusten dituzte, prozedurari eta ikerketa-eginbideei buruzkoak.

A) Prozedurari buruzko printzipioak eta arauak.

Lehenengo kapituluan azaldu genuenez, atariko prozeduran edo instrukzio fasean inkisizio-sistemaren ezaugarriak nabarmenagoak dira; horren ondorioz, fase horretako printzipioek sistema horrekin lotura izango dute, baina Espainiako sistema prozesal penala akusazio-sistema formala dela ahaztu gabe, betiere. Hiru printzipiok eraentzen dute atariko prozedura edo instrukzioa: ofiziozko hasiera, idazte-printzipioa eta isilpekotasuna.

1. Behin eta berriro aipatu dugunez, Espainiako estatuan ofizioz abian jar daiteke zigor-prozesua. Halere, sumarioa hasitakoan, Ministerio Fiskalari jakinarazi beharko zaio horren berri, akzio penala egikari dezan (PKLren 303 I eta 308. art.).

2. Idazte-printzipioari dagokionez, instrukzioan, egintza guztiak idatziz jasotzen dira. Horrek ez du esan nahi ahozko epaiketan halakorik egiten ez denik. Ahozko epaiketan ere, froga-eginbide guztiak idatziz jasotzen dira, baina, ekitaldi bakarrean burutzen direnez, epailea ez da idazkariak dokumentaturikoan oinarritzen erabakia hartzeko garaian, berak sumatutakoan baizik. Aldiz, instrukzioko ikerketa-eginbideak era barreiatuan egiten direnez eta fase hori hainbat urtez luza daitekeenez, oso garrantzitsua da idazkari judizialak dena idatziz jasotzea. Horri lotuta, ez dugu ahaztu behar instrukzio-epaileak instrukzioko eginbideetan oinarritu behar duela ahozko epaiketa hasteko edo largespena emateko erabakia (PKLren 627. art.).

Badira idazte-printzipioa aipatzen duten PKLren artikuluko batzuk. PKLren 321 I artikulua, adibidez, printzipio hori aurreikusten du, zera esanez: "Instrukzio-epaileek idazkariaren aurrean eratuko dute sumarioa". Izan ere, idazkariak jarduerak dokumentatzera behartuta daude (BJLOren 279. artikulua eta hurrengoak). PKLren 315. artikulua dioenez, bestalde, alderdiek proposaturiko eginbide guztiak dokumentatzen

dira baina ofizioz egindakoetatik emaitza positiboa dutenak besterik ez dira dokumentatzen.

3. Azter dezagun, orain, isilpekotasun-printzipioa. Printzipio honi dagokionez ñabardura bat egin behar da, hasieratik: PKLk dio instrukzioko eginbideak isilpekoak izango direla, eta horrek esan nahi du instrukzioko egintzak hirugarrenentzat isilpekoak izango direla, baina ez prozesuko alderdientzat. Kontu hori argitzeko PKLren 301. artikuluari erreparatu behar diogu; artikulua horrek dioenez, sumarioko eginbideak isilpekoak izango dira ahozko epaiketa hasi arte, hirugarrenentzat. Izan ere, sumarioaren isilpekotasuna urratzen duen edozein alderdiren abokatu nahiz prokuradoreei 250-2.500 pezeta bitarteko (1,50-15,03 € bitarteko) isuna ezar dakieke (isunari dagokionez ez dugu komentariorik egingo); isilpeko sumarioa ezagutarazten duena funtzionario publikoa bada, berriz, erantzukizun penala izango du (PKLren 301 II, III eta IV art.).

Baina PKLren 302. artikulua lehenengo paragrafoak, aldiz, alderdiek sumarioko jardunak ezagutu ditzaketela eta sumarioko eginbide guztietan esku har dezaketela dio (kontraesan-printzipioaren ondorioz). Dena dela, delitu publikoak izanez gero, salbuespeneko kasuetan, jardunak alderdientzat ere isilpean jartzea erabaki dezake epaileak, fiskalarentzat izan ezik (PKLren 302 II art.). Hau da, epaileak auto arrazoitu baten bidez hala erabakiz gero, sumarioko jardunak alderdientzat ere isilpekoak izan daitezke. Jakina, erabaki hori arrazoitu egin beharko du, jardunak isilpean jarriz gero, murriztu egiten baita alderdiek prozesuan esku hartzeko duten eskubidea, batez ere alderdi pasiboaren defentsa-eskubidea. Sumarioa isilpekoa dela adierazi ondoren, ezin da hilabete baino gehiagoz luzatu isilpeko izaera hori, nahiz eta, oro har, praktikan gehiago irauten duen. Edonola ere, nahitaezkoa dena zera da: sumarioa bukatu baino hamar egun lehenago ezagutarazi egin behar da sumarioa. Hori ezinbestekoa da inputatuak defentsa-eskubidea berreskuratzeko eta kontraesan-printzipioa bermatzeko.

Sumarioa sekretua izateak defentsa-eskubidea murrizten du; horregatik ezagutarazi behar da sekretua sumarioa amaitu baino hamar egun lehenago, alderdiek eginbideak ezagutu eta prozesuan parte har dezaten. Beraz, alde batetik, sumarioa isilpean jarriz, ikerketen arrakasta ziurtatzen da, eta bestetik, sumarioa amaitu aurretik isilpekoak argitaratu aitez, defentsa-eskubidea eta kontraesan-printzipioa berreskuratzen dira.

Bestalde, eta atariko prozedurari dagozkion arauen azterketa amaitzeko, esan behar da instrukzioko jarduketa guztiak pieza bananduetan biltzen direla; alegia, karpeta desberdinak dira.

- Lehenik, badaude pieza nagusian biltzen diren egintza batzuk; pieza horretan bildutako eginbideak delitua, inputatuaren partaidetza eta egitatea kalifikatzeko ezinbesteko inguruabarrak ikertzerantz bideratuak dira. Hau da, sumario guztietan egongo da beti pieza nagusi bat, eta sumarioa (edo aurretiazko eginbideak) abian jarrarazten duen autoarekin hasi eta sumarioa (edo aurretiazko eginbideak) ixteko autoarekin amaituko da.
- Bigarrenik, inputatuaren egoera pertsonalari buruzko pieza dago (PKLren 544. art.). Pieza horretan, inputatuari ezarritako kautela-neurriei buruzko informazioa jasotzen da; hau da, behin-behineko espetxealdiaren edo behin-behineko askatasunaren eta fidantza-eginbideak. Adibidez, behin-behineko espetxealdia ezarri bada, PKLk aurreikusitako gehieneko epeak errespetatu behar dira, eta epe horiek betetakoan, inputatua aske utzi beharra dago.

Horregatik jasotzen dira egoera pertsonalari buruzko xehetasunak pieza bananduan, epaileak kontrolatu ahal izateko.

- Azkenik, delituak kalte-galerarik eragin badu, bi pieza gehiago izan daitezke: erantzukizun zibilaren pieza (PKLren 590. art.) eta erantzukizun zibil subsidiarioarena. Delituak erantzukizun zibila badakar, inputatuaren erantzukizun zibila bermatzeko eginbideak (findantzak eta enbargoak) pieza bananduan agertuko dira. Baina erantzukizun zibila delitugilea ez den hirugarren batena bada, beste pieza banandu bat eratuko da: erantzukizun zibil subsidiarioaren pieza (PKLren 619. art.).

Prozedura laburtuetan, pieza banandu gehiago era daitezke, inputatu bat baino gehiago edo elkarri loturiko delituak egonez gero (PKLren 784.7 art.).

#### B) Denborari buruzko arauak.

BJLOren 182. artikulua (abenduaren 23ko 19/2003ko Lege Organikoak erreformatua) adierazten duenez, prozesuaren ondorioetarako ez dira laneguntzat hartuko larunbata eta igandeak, ezta jaiegun nazionalak, autonomia-erkidegoetakoak nahiz tokian tokikoak ere; bestalde, goizeko 8etatik arratsaldeko 8ak artekoak lan orduak izango dira.

Era berean, BJLOren 183. artikulua (abenduaren 23ko 19/2003ko Lege Organikoak erreformatua) dioenez, abuztuko egunak ez dira asteguntzat hartuko jardun judizialei dagokienez, lege prozesalek premiazko deklaratuak izan ezik. Dena dela, Botere Judizialaren Kontseilu Nagusiak erregelamenduaren bidez laneguntzat jotzen ez diren egun eta ordu horiek gai ditzake, jardun jakinak gauzatzeko.

Horiek dira jardun judizialeterako arau orokorrak; baina instrukzioko ikerketa-eginbideei dagokienez, BJLOk arau bereziak aurreikusten ditu 184.1 artikuluan: “Aurreko artikuluetan ezarritakoaren kalterik gabe, urteko egun eta ordu guztiak lanegun eta lan ordu izango dira auzi kriminalen instrukziorako, gaitze berezirik egin behar izan gabe”. Hori dela-eta, instrukzioan zehar, edozein unetan egin daitezke jarduketak edo eginbideak.

Instrukzio fasearen iraupenari dagokionez, PKLren 324. artikulua ez du gehieneko iraupenik berriaz ezartzen, baina sumarioa gehienez hilabeteko epean amaitu beharko dela interpreta daiteke. Gogora dezagun instrukzioa ahozko epaiketa prestatzeko fasea dela, eta, teoriarik, epe laburrean amaitu beharko litzateke. Alabaina, praktikak adierazten duenez, hainbatetan urteak joaten dira sumarioak amaitzerako. Horregatik, hilabeteko epean amaitu ezean, artikulua berak dio instrukzio-epaileak sumarioa ez amaitzeko zioen berri astero eman beharko diola goragoko auzitegiari. Auzitegi horren presidentek eta auzitegiak berak erabakiko dute sumarioa amaitzeko era egokia zein den. Horrez gainera, instrukzio-epaitegia behartuta dago entzutegetako fiskalei sumarioen egoeraren eta aurrerapenen berri ematera.

#### **6.4. Ministerio Fiskalaren esku-hartzea, instrukzio fasean.**

Jadanik aipatu dugunez, instrukzioa egitea instrukzio-epaileari dagokio (PKLren 303. artikulutik ondorioztatzen da). Alabaina, instrukzio fasean ikerketa-jardunen bat aintzatetsi zaio Ministerio Fiskalari, batez ere prozedura laburtuan. Izan ere, prozedura

horren aurretiazko eginbideetan prozesu-aurreko eta berriazko ikerketak egiteko ardura eman zaio, eta, autore batzuen ustez, atariko instrukziotzat har daiteke hori. Zehatzago esanda, abenduaren 28ko 7/1988 LOk (gaur egun indargabetutako 785bis artikulua bitartez) Ministerio Fiskalari partaidetza aitortu zion zigor-prozesuko instrukzioan, partaidetza mugatua bada ere. 2002. urtean egindako erreformak partaidetza hori arautzen du, gaur egungo 773. artikulua 2. atalean: Ministerio Fiskalak ikerketa-jardun batzuk egin ditzake prozedura laburtuaren aurretiazko eginbideetan, Polizia Judizialaren laguntzaz, oro har.

Gaur egungo PKLren 773.2 artikulua dioenaren arabera, Ministerio Fiskalak, salaketa edo polizia-atestatua jasota, egitatea eta egileen erantzukizuna egiaztatzeko beharrezko eginbideak gauza ditzake; horretarako, Polizia Judizialari ikerketa-eginbideak gauza ditzan aginduko dio. Horren ostean, egitatea delitu-egitatea ez bada, fiskalak jarduerak artxibatuko ditu, kaltetu edo ofendituei horren berri jakinarazita, instrukzio-epaitegiaren aurrean egitateak berriro salatu ahal izan ditzaten; edo, hala dagokionean, instrukzio-epaileari helaraziko dizkio, aurretiazko eginbideak abian jar ditzan. Baina epaileak aurretiazko eginbideak hasi bezain laster, fiskalak ikerketak egiteari utzi behar dio. Hau da, ezin dituzte biek batera eginbideak gauzatu. Alegia, Ministerio Fiskalak eginbide horiek gauzatu ahal izateko, bi baldintza bete behar dira: delitu-egitatearen berri izatea (atestatu edo salaketaren bitartez) eta prozesua hasi gabe egotea.

Amaitzeko, esan liteke Ministerio Fiskalaren eginbide horiek epailea benetako atariko prozedura abian jartzera premiatzeko besterik ez dutela balio.

## **6.5. Polizia Judizialaren eginkizunak, instrukzio fasean.**

Mugikortasunak, egitateekiko gertutasunak eta delitua ikertzeko, epaile nahiz auzitegiek ez bezalako prestakuntza izateak oinarri-oinarrizko elementu bihurtzen dute Polizia Judiziala. Izan ere, delitua gertatu bezain laster, funtsezkoa da Polizia Judizialaren jarduketa, talde horrek gauzatzen dituen eginbideak une horretan besterik ezin baitaitezke egin. Hala ere, Polizia Judizialari buruzko erregulazioa kaskarra da, eta ez ditu arautzen praktikan talde horrek betetzen dituen eginkizun guztiak, ezta haren eginbideei eman beharreko balio frogagarria ere (jurisprudentziak zehaztu behar izan du hori).

Polizia Judizialak funtzionalki jurisdikzioaren mende dihardu, baina organikoki administrazioaren mende dago. Erregulazioari dagokionez, hainbat arautan sakabanatuta dago, baina esan daiteke Estatuko Segurtasun Indar eta Kidego guztiek (governu zentralakoak, autonomia-erkidegokoak edo udalekoak barne) osatzen dutela Polizia Judiziala: hau da, Polizia Nazionalak, Guardia Zibilak, autonomia-erkidegoetako poliziek eta udaletakoek (SIKLOren 2. art. eta BJLOren 443. art.). Era berean, ekainaren 19ko 769/1987 EDren 1. artikulua zehazten du Estatuko Segurtasun Indar eta Kidegoetako kide guztiei dagozkiela Polizia Judizialaren eginkizunak, beren izaera eta mendekotasuna edozein dela ere. Zentzu hertsian, Polizia Judiziala SIKLOren 30.1 artikulua zehazturiko Unitate Organikoek osatua da, Polizia Nazionaleko eta Guardia Zibileko kidegoek osatua.

Polizia Judizialaren zeregin orokorra jurisdikzio-organoei eta Ministerio Fiskalari egitate zigorgarriak ikertzeko eta erantzuleak aurkitzeko laguntza ematea da (EKren

126. art. eta BJLOren 283 I art.). Beraz horien aginduen mende jardungo du. Baina aipatu beharra dago 2002. urteko erreformak Polizia Judizialaren jardura bultzatu duela, zigor-prozesua formalki hasi baino lehen delitu-egitatearen ikerketa egiteko ardura eman baitio (PKLren 770, 771 eta 796. art.).

Polizia Judizialaren zeregin orokorra azaldu dugu; baina, orain, eginkizun zehatzak aipatuko ditugu:

- Delitu-egitateen erantzuleak bilatu, eta, hala dagokionean, horiek atxilotzea eta, beharrezko eginbideak gauzatuta, epailearen esku uztea (PKLren 767. art., PKLren 770. artikulutik 772.era bitarteko artikulua.).
- Delituaren inguruabarrak ikertzea (PKLren 569 IV, 770., 777. eta 796. art.)
- Jurisdikzio-organoak edo Ministerio Fiskalak agindutako eginbideak gauzatzea edo beharrezkoa denean horiei laguntza ematea; baita zitazioak egitea ere (PKLren 770.1, 772.1 eta 796. art.).
- Hertsadura beharrezkoa denean, jurisdikzio-organoak edo Ministerio Fiskalak agindutako jardunak materialki gauzatzea eta haien agindu edo ebazpenak betetzen direla bermatzea.
- Biktimari osasun-laguntza ematea eta dagozkion eskubideak jakinaraztea (PKLren 771. eta 796. art.)
- Gauzatutako jarduketei buruzko lekuko gisa deklaratzeko, ahozko epaiketan.

Ikerketari dagokionez, Polizia Judizialak bi unetan parte har dezake: instrukzio fasea hasi aurretik edo fase hori hasita dagoela:

a) Prebentzio-eginbideak gauzatzen ditu instrukzioa hasi baino lehen. Delitu-egitatearen berri izan bezain laster, Polizia Judizialak ofizioski abiatuko ditu prebentzio-eginbideak; hau da, epaileak edo Ministerio Fiskalak aurrez agindurik eman beharrik gabe. Eginbide horiek alde batera utzi gabe, egitatearen berri emango dio dagokion jurisdikzio-organoari edo Ministerio Fiskalari; beste kasu batzuetan, ikerketa ez eragozteko, eginbideak amaitu ostean egiten da jakinarazpen hori (PKLren 284. art.). Polizia Judizialak prebentzio-eginbideak egiten jarraituko du horiek burutu arte edo jurisdikzio-organo eskudunak sumarioa hasten duen unera arte. Eginbideak amaitu ondoren, epailearen esku utzi beharko ditu delituarekin zerikusia izan dezaketelakoan atzeman edo jasotako gauza guztiak eta atxilotuak (PKLren 286. art.).

Prebentzio-eginbideak PKLren 13. artikuluan aurreikusten dira; *lehenengo eginbideak* deritze eta, zentzu hertsian, ez dira ikerketa-eginbideak; *presa-eginbideak* dira, delituaren berri izan bezain laster egin beharrekoak: delituaren frogak zainpean jartzea; delitua egiaztatzekeo eta delitugilea identifikatzeko balio izan dezakeen guztia (konbikzio-piezak edo frogagarriak) biltzea eta zainpean jartzea; ofenditu nahiz kaltetu, eta senitarteko edo beste pertsona batzuei babesa ematea; ustezko errudunak atxilotzea eta identifikatzea, eta kautela-neurriak hartzea. Eginbide horien helburua egitateak eta delituaren inguruabarrak lehenbailehen egiaztatzea da. Une horretan, Polizia Judiziala ez da ari ikerketa egiten, gertatu dena egiaztatzen eta kaltea handiagorik gerta dadin saihesten baizik.

Eginbide horien artean, PKLk honako hauek jotzen ditu lehentasunezkatzat: egitateen ustezko egilea atxilotzea eta biktimei laguntza eta babesa ematea. Beraz, horiek burutu arte ez dira gainerako eginbideak hasiko (PKLren 366. art.).

b) Polizia Judizialak Ministerio Fiskalak edo epaileak agindutako eginbideak gauzaten ditu (PKLren 287. art.). Eginbide horiek delitu-egitatea egiaztatzea eta ustezko egilea zehaztea dute helburu, eta prozesuaren atariko fasean edo instrukzio fasean, prozesua hasita dagoela, egiten dira (PKLren 287., 773.1 eta 777bis art.). PKLk ez du zehazten zein diren eginbide horiek; beraz, eginbide pertsonalak eta jurisdikzio-organoaren egoitzan egin beharrekoak alde batera utzita, edozein eginbide izan daiteke, oinarrizko eskubideak mugatzen badituzte baimen judizialarekin egin behar direla aintzat hartuta, betiere.

Polizia Judizialaren eginbide guztiak (prebentzio-eginbideak nahiz instrukzioan zehar epaile edo fiskalaren aginduz egindakoak) atestatuan jasotzen dira. Atestatuak ustezko egitate kriminalari buruz Polizia Judizialak egindako ikerketa dokumentatzen du. PKLren 297 I artikulua arabera, atestatuak ez du frogaren eraginkortasunik, salaketa hutsa besterik ez da; baina PKLk ez du aintzat hartzen gaur egun Polizia Judizialaren eginbideak oso konplexuak izan daitezkeela eta horien berri jasotzen duten atestatuak askotariko balioak eta gorabeherak izan ditzaketela. Horren ondorioz, jurisprudentziak atestatuaren balioari buruzko hainbat ñabardura egin ditu:

1. Atestatuak salaketaren balioa eta ondorioak izango ditu; prozesuari hasiera emateko egintza da (ikus uztailaren 28ko 31/1981 Konstituzio Auzitegiaren epaia; PKLren 297 I art.).

2. Atestatuari froga-balioa eman ahal izateko, eginbidea gauzaten duen Polizia Judizialeko kideak lekuko moduan deklaratu beharko du ahozko epaiketan, atestatu berresteko (ikus, abenduaren 16ko 173/1985eko Konstituzio Auzitegiaren sententzia). Atestatuan agertzen diren egitateak ahozko epaiketan kontuan har daitezke, poliziaren deklarazioaren bitartez, baina horrek ez du esan nahi atestatu frogatzat hartzen denik.

3. Atestatuaren edukiaren balioari dagokionez, 1987ko urtarrilaren 23ko Konstituzio Auzitegiaren epaia hartzen da oinarri. Atestatuaren edukiaren arabera bereizketak zehazten ditu epai horrek, balioari dagokionez. Poliziaren iritzia nahiz balioespenak, inputatuen nahiz lekukoen deklarazioak, identifikazio- edo ezagutze-eginbideak (taldeko identifikazio-saioan nahiz horretatik kanpo) edo antzeko eginbideak jasotzen baditu, atestatuak salaketaren balioa baino ez du izango; beraz, lehen adierazi dugunez, atestatuari froga-balioa emateko poliziak ahozko epaiketan atestatu berretsi beharko du. Baina Polizia Judizialaren bulegoek egindako txostenak izanez gero (balistikak edo daktiloskopikak, kasu), nahiz eta ahozko epaiketan berretsi behar diren eta alderdiek oharrak egin ditzaketen, peritu-txostenen balioa izango dute. Eta amaitzeko, atestatuak eginbide objektiboak eta eztabaidaezinak jasotzen badituzte, benetako frogan balioa emango zaie (besteren artean delitugilea delitu gorian harrapatzea, leku itxian sartzeko eta miaketa egiteko eginbidea, baita miaketan atzematen dena edo delituaren gauza, tresna, arma edo drogak ere). Hala eta guztiz ere, eginbidea gauzatu duen poliziak lekuko moduan deklaratu beharko du ahozko epaiketan. Eginbide horiek, gainerako froga guztiak bezala, epailearen balioeste askearen mende egongo dira.

Atal hau amaitzeko, Polizia Judizialaren aurrean inputatuek emandako deklarazioen balioaz jardungo dugu. Kontu honi dagokionez ere, oinarrizkoak dira jurisprudentziaren irizpideak.

Eginbide guztiak EKren 17. artikulua eta legeek (PKLren 520. artikulua bereziki) aurreikusitako bermeen arabera gauzatu behar dira, eta, alderdi horretatik, behar-beharrezkoa da inputatuak deklarazioak egiten dituen bitartean abokatua aurrean izatea. Jakina, deklarazioek froga-balioa izateko, berretsi egin beharko dira ahozko fasean, epaitzeko eskuduna den jurisdikzio-organoaren aurrean. Auzitegiak konbikzioa osatuko du, askatasunez, berrespenak nahiz Poliziaren edo instrukzio-epailearen aurrean deklaratuakoa kontraesanak kontuan hartuta; izan ere, deklarazio guztien baterako balioespina egingo du. Baina horretarako, beharrezkoa da instrukzio fasean deklarazioa Konstituzioak aitortzen dituen eskubide guztiak errespetatuz emana izatea, eta, hala dagokionean, ahozko epaiketan bere esana zuzentzeko arrazoiak azaltzeko aukera ematea akusatuari.

## **6.6. Alderdi eta interesdunek fase honetan duten esku-hartzea.**

Atal honetan, inputatuak eta Ministerio Fiskala ez diren gainerako alderdi akusatzaileek instrukzio fasean edo atariko prozeduran duten esku-hartzea aztertuko dugu.

Inputatuari dagokionez, PKLren 118. artikulua hartu behar dugu oinarri. Artikulu horrek dioenez, delitu-egitatea inputatzen zaion pertsonak defentsa-eskubidea egikaritu ahal izango du, prozesuan jardunez, inputazioa ezagutzen duen unetik, atxilotzen duten unetik edo edozein kautela-neurri ezartzen diotenetik, edo pertsona hori prozesatzea erabakitzen denetik. Beraz, prozesua hasi aurretik dagokio inputatuari defentsa-eskubidea (EKren 17.3 eta 24.2 art.; eta PKLren 520. eta 775 II art.). Baina defentsa-eskubideaz aparte, beste eskubide batzuek ere badute garrantzia fase honetan: sumarioko eginbideak ezagutzeko eskubidea, *habeas corpus* eskubidea, ez deklaratzeko edo bere buruaren aurka ez deklaratzeko eskubidea, bere burua errudun ez aitortzeko eskubidea, etab. Horietako gehienak 9. kapituluan aztertuko ditugu.

Kontraesan-printzipioaren ondorioz, alderdi guztiek ezagutu ditzakete jardunak eta parte har dezakete prozeduraren eginbide guztietan, fase hori isilpekotzat jotzen denean izan ezik. Era berean, beharrezko irizten dieten eginbideak proposa ditzakete. Eginbide horiek epaileak onartzen baditu gauzatuko dira, epaileak egoki eta beharrezko jotzen baditu alegia. Hainbat artikulua daude horretaz dihardutenak, PKLren 311, 776.3 eta 777.2 artikulua, besteak beste. Kontuan hartu behar da instrukzio fasea hasita ez dagoen arren, Ministerio Fiskalak edo Polizia Judizialak eginbideak hasi dituztenetik esku har dezaketela prozesuan alderdi izango direnek (PKLren 773.2 art.).

PKLren 118. eta 302. artikulua aldatu egin zituzten Konstituzioa onartu zenean (abenduaren 4ko 53/1978 LOren bidez); inputatuaren instrukzio faseko esku-hartzea aldatu zen, zehazki. Instrukzio fasean akusazio-printzipioa ezartzeko asmoa argi ikusi zen aldaketa horretan. Erreforma egin aurretik, alderdiek prozesatze-autoa edo auzipetze-autoa eman arte ez zuten prozesuan esku hartzerik. Prozesuan jarduteko, prozesatze-autoa eman arte itxaron behar izaten zuten. Hortaz, epaileak auto hori atzeratzen bazuen, inputatuaren defentsa-eskubidea urratzen zen, ordura arte prozesuan jarduterik ez zutelako.

## 7. KAPITULUA: ZIGOR-PROZESUAREN HASIERA.

7.1. Zigor-prozesuaren hasiera. 7.2. Salaketa. 7.2.1. Salatzeko betebeharra eta betebeharrak ez betetzeagatik ondorioak. 7.2.2. Salatzeko gaitasuna. 7.2.3. Salaketak jasotzeko organo eskudunak. 7.2.4. Salaketaren forma-betekizunak. 7.2.5. Salaketaren ondorioak. 7.3. Kereila. 7.3.1. Kereila jartzeko gaitasuna, legitimazioa eta postulazioa. 7.3.2. Kereila jasotzeko organo eskudunak. 7.3.3. Kereilaren forma-betekizunak. 7.3.4. Kereilaren ondorioak. 7.4. Ofiziozko hasiera.

### 7.1. Zigor-prozesuaren hasiera.

Zigor-prozesua legeak aurreikusitako egintzaren bat abian jarritakoan hasten da. Legeak ezarritako egintzak honako hauek dira: kereila, salaketa eta epaile eskudunaren ofiziozko hasiera. Lehenengo bi kasuetan, prozesua alderdiek hala eskatuta hasten dela esan daiteke.

Jadanik aipatu dugunez, akusazio-printzipioaren ondorioz, alderdien akusazioa ezinbestekoa izango da ahozko epaiketa abiatzeko. Baina ez da hala gertatzen instrukzioarekin edo atariko prozesuarekin; horiek ofizioz nahiz alderdiek hala eskatuta has daitezke. Alderdiek eskaria egindakoan, epaileak sumarioa irekitzeko autoa emango du. Baina kasu bietan (ofizioz nahiz alderdiek hala eskatuta) epailearen egintza ofiziala da atariko prozedurari hasiera ematen diona. Hasiera-egintza epailearen egintza ofiziala da, alegia. Azken batean, beraz, bera da prozesua hastea erabakitzen duena.

Egintza bakoitza aztertu baino lehen, salaketaren eta kereilaren arteko desberdintasun nagusia argituko dugu. Salaketan, pertsonak egitate zigorgarriaren berri (hots, *notitia criminis*) baino ez du ematen. Kereilaren bidez, aldiz, egitate zigorgarriaren berri emateaz gainera, akzio penala egikaritzen da; hau da, kereilariak edo kereila-jartzaileak, egitate zigorgarriaren berri emateaz gainera, prozesuan alderdia izateko asmoa jakinarazten du. Prozesua alderdiek hala eskatuta hasten denean, alderdiek akzio penala egikaritu ohi dute, hau da, kereila jarri ohi dute.

Labur esanda, prozesua ofizioz edo alderdiek hala eskatuta has daiteke. Eta alderdiek prozesua abiarazteko bi era dauzkate: salaketa edo kereila.

### 7.2. Salaketa

Salaketa ezagueraren deklarazioa edo adierazpena da, eta horren bitartez salatzaileak Polizia Judizialari, Ministerio Fiskalari edo jurisdikzio-organuari egitate zigorgarriaren berri ematen dio, zigor-prozesuan egitate horri jazar diezaioten. Kereilan ez bezala, salaketan *notitia criminis* delakoa besterik ez da adierazten.

#### 7.2.1. Salatzeko betebeharra eta betebeharrak ez betetzeagatik ondorioak.

Gai honetan sor daitekeen lehenengo galdera honako hau da: egitate zigorgarriak salatzea betebeharra ala eskubidea da? Ikus dezagun PKLk 259. artikuluan eta hurrengoetan aurreikusten duena. Hainbat kasu nahitaez salatu beharra aldarrikatzen du:



1. Edozein delitu publikoren egitea ikusten duenak berehalakoan horren berri berehala emateko betebeharra du (PKLren 259. art.). Horrek esan nahi du delituen zuzeneko lekukoek salaketa jarri behar dutela.
2. Bere kargua nahiz lanbidea dela-eta, delitu publiko baten berri dutenek delitu hori berehala horren salaketa egitera behartuta daude (PKLren 262. art.). Aurreko betebeharrak orokorra indartzen da, kasu honetan delituaren ezaguera kargu edo lanbidearen ondorioz baitator.
3. Beste edozein bidetatik (zeharkako ezaguera) delitu publikoren baten berri duenak horren salaketa egin behar du (PKLren 264. art.).

Lehenengo bi kasuetan, salatzeko betebeharra ez betetzeagatik gaur egun barregarri jo ditzakegun zigorrak aurreikusten ditu PKLk. Delitua egitea zuzenean ikusten duenari 25-250 pezeta (0,15-1,50 €) arteko diru-zigorra ezar dakiok, gertaera hori ez salatzegatik; karguaren nahiz lanbidearen ondorioz delituaren berri izan eta salaketarik ez jarriz gero aurreikusten den diru-zigorra ere hori bera da, baina handiagoa izan daiteke -125-250 pezeta (0,75-1,50 €) artekoa-, baldin eta salaketa jartzeko betebeharra betetzen ez duena osasun-arloko profesionala bada. Baina betebeharra ez betetze horrek beste ondorio batzuk ekar ditzake. Hain zuzen ere, ZKren 408. artikulua delitu gisa tipifikatzen du agintari edo funtzionarioak, bere karguaren ondorioz duen betebeharra hautsiz, nahita uztea berak ezagutzen dituen delituei edo delitu horien erantzuleei jartzeari. Bestalde, batzuetan, salatzeko betebeharra ez betetzeak eremu zibilean ere ondorioak izan ditzake (ikus, adibidez, KZren 756.4 art.).

Hirugarren kasuari dagokionez, ordea, ez da zigorrik izango. Horregatik dirudi, halakoetan, salaketa jartzea ez dela betebeharra, aukerako neurri bat baizik. Hitz batean, PKLk betebeharrak hitz egiten duen arren, diru-zigorrak kontuan hartuta, ezin esan daiteke benetako betebeharra denik, edo, gutxienez, zalantzan jar liteke hala denik.

Baina PKLk salatu behar diren salbuespen batzuk ere aurreikusten ditu. Kontuan hartu behar da orain aztertuko ditugunak salbuespenak direla, eta ez galarazpenak; horrek esan nahi du salaketa jartzeko betebeharratik salbuesten duten baldintzak direla, baina nahi izanez gero, kasu horietan ere salaketa jar daitekeela.

1. Nerabe ez direnak eta zentzutasun osoa ez dutenak (PKLren 260. art.). Nerabe ez direnei dagokienez, bi interpretazio egin litezke. PKLren 706. eta 433. artikulua kontuan hartuta, nerabe ez direnak 14 urtetik beherako gazteak direla esan genezake, zin egiteko betebeharrarako, 14 urtean finkatuta baitago pubertaroaren muga. Dena den, ZKren 19. artikulua arabera, nerabe ez direnak 18 urtetik beherako gazteak dira, hori baita delituagatik erantzukizuna izateko gutxienezko adina. Zentzutasun osoa ez dutenei dagokienez, oharmenean nahasmenak dituzten pertsonak dira, epai judizialak ezgaitzat jotzen dituen ala ez kontuan hartu barik. ZKren 25. artikulatik honako ondorio hau atera daiteke: “Kode honen ondoretarako, ezgaitzat hartuko da, ezgaitzea adierazia izan ala ez, gaixotasun iraunkorrak jotako pertsonetatik edozein, baldin eta ezgaitasun horrek bere burua edo ondasunak gobernatzea eragozten badio”.

2. Ahaidetasun-zioak (PKLren 261. art.). Ustezko delitugilearen senideek ez dute delitua salatzeko betebeharririk: ustezko delitugilearen ezkontidea, eta, horrekin batera,

afektibitate-harremanak direla medio harekin uztartuta dagoen pertsona; ondorengoak eta aurrekoak, odol bidezkoak eta antzekoak; eta bere odol bidezko edo sabeleko zehar-ahaideak eta antzekoak, bigarren mailara arte, maila hori barne; ezkontzako seme-alabak, amak egindako egitateei dagokienez, edozein kasutan, eta aitak egindakoei dagokienez, baldin eta aitatasuna aitortua bada; aita eta ama, ezkontzaz kanpoko seme-alabei dagokienez, aurreko kasu beretan, eta horri gehitu behar zaie adopziozko seme-alabak (ikus KZ 108. art.). Kasu horietan, legeak familiako harremani ematen die lehentasuna delitu-egintzari jazartzean.

3. Lanbide-zioak (PKLren 263. art.). Abokatu eta prokuradoreek ez dute zertan salatu beharrik beren bezeroen azalpen edo deklaraziorik. Gauza bera gertatzen da apaizekin eta beste gurtza batzuetako ministroekin ere, beren eginkizunei dagokienez (aitortza-sekretupean adierazten dietenari denari dagokionez). Salbuespen horiek aplikatzeko, abokatu, prokuradore edo ministroek beren lanaren ondorioz ezagutua izan behar du egitate zigorgarriak.

Esan beharra dago delitu erdi publikoetan (edo erdi pribatuetan) salaketa jartzea eskubidea dela ofendituarentzat. Kasu horretan, ez dago delituaren kontrako jazarpenik baldin eta ofendituak salaketarik aurkezten ez badu, haren borondateari ematen baitzaio lehentasuna. Baina egitate zigorgarriaren subjektu pasiboa adingabe, ezgai edo pertsona babesgabeak izanez gero, Ministerio Fiskalak berak egin dezake salaketa, baldin eta pertsona horiek egiten ez badute.

Eta, amaitzeko, ustezko delitugileak edo inputatuak ez du salaketa egiteko betebeharririk, jakina, bere buruaren kontra ez deklaratzeko eskubideak babestuta dagoelako. Baina ZKren 21.4 artikulua arabera, norberaren aurkako aitortza inguruabar aringarritzat hartzen da, baldin eta salaketa hori bere aurkako zigor-prozesua dagoela jakin aurretik egiten badu.

### **7.2.2. Salatzeko gaitasuna.**

Zerbait salatzea zerbait horren ezagueraren deklarazio hutsa denez, ez dago gaitasun hori zehazten duen inolako baldintzaririk. Eskatzen den gauza bakarra ezagutzeko eta ulertzeko gaitasuna da, beraz, oharmenaren nahasmen larriak lirarteke salatzeko gaitasuna gauzatzeko eragozpen bakarra.

Baina, zer gertatzen da atzerritarrekin? Aurreko kapituluetan adierazi dugunez, ezin dute herri-akziorik egikaritu. Baina horrek ez du esan nahi delitu-egintzarik salatu ezin dutenik. Egia esan, salatzeko betebeharra dutela esan liteke, KZren 8.1 artikulua kontuan hartuta. (“Lege penalek, polizia-legeek eta segurtasun publikoaren legeek Espainiako lurraldean daudenak behartzen dituzte”).

Pertsona juridikoei dagokienez, oro har salatzeko gaitasuna dutela esan liteke. Gogora dezagun akusatzaile gisa aurkez daitezkeela prozesuan. Beraz, akzio penalak eta zibilak egikari baditzakete (KZren 38. art.), ez dago inolako arazorik pertsona juridikoei salaketak aurkezteko.

### 7.2.3. Salaketak jasotzeko organo eskudunak.

Noren edo zer organoren aurrean aurkeztu behar da salaketa? PKLk oso argi hitz egiten du honetaz: Salaketa jurisdikzio-organoen, Ministerio Fiskalaren edo Poliziako kideen aurrean jar daiteke (ikus PKLren 259, 262 eta 264. art.).

Jurisdikzio-organoei dagokienez, PKLk bake-epaitegia, instrukzio-epaitegia eta Auzitegia bereizten ditu (PKLren 259, 262 eta 264. art.). Horregatik esan genezake edozein jurisdikzio-organoren aurrean jar daitekeela salaketa. Ez da beharrezkoa jurisdikzio-organoa auziaz arduratzeko eskumena daukan berbera izatea, egitate zigorgarriaren berri eman besterik ez baita egiten salaketarekin. Salaketa edozein jurisdikzio-organoren aurrean jar daiteke, horrek eskumenik izan ezean, epaile eskudunari helaraziko baitio. Eta nahiz eta organo eskuduna ez izan, prebentziorako presa-eginbideak ere gauza ditzake organo horrek: uzteko delitugilea atxilotu, frogak gorde... (PKLren 13. art.).

Bestalde, MFEoren 5. artikulua arabera, “Fiskalak salaketak jaso ahal izango ditu, eta agintaritza judizialari bidaliko dizkio, edo horiek artxibatzea erabakiko du, akziorik egikaritzeko oinarriak aurkitzen ez duenean; kasu horretan, salatzaileari jakinarazi beharko dio erabakia” (ikus, berebat, PKLren 259., 262. eta 773.2 art.).

Amaitzeko, salaketa Estatuko Segurtasun Indar eta Kidegoetako kide den edonoren aurrean aurkez daiteke (SIKLOren 11. art.), indar eta kidegoak estatukoak, autonomia-erkidegoetakoak edo udalekoak izanik. Horixe da salaketa jartzeko biderik ohikoena, eta Polizia Judizialak ikerketa-eginbideak (atestatuan jasotzen direnak) abiatzea dakar.

### 7.2.4. Salaketaren forma-betekizunak.

Kereilan ez bezala, salaketaren formari buruzko betekizunak ez dira batere zorrotzak. Idatziz nahiz ahoz egin daiteke, salatzaileak berak pertsonalki, edo beste norbaiten bidez, hari ahalorde berezia emanik (PKLren 265. art.).

Idatzizko salaketa egin nahi izanez gero, salatzaileak berak sinatu beharko du, edo, berak ezin badu, haren eskariz beste pertsona batek (PKLren 266. art.). Kasu horretan, hirugarrenak sinatuta badago, salatzailearen ordezkari moduan jardungo du, baina erantzukizunik gabe.

Salaketa ahoz egiten bada, salaketa jasotzen duen agintari edo funtzionarioak akta idatziko du, salatzaileak agerian utzi nahi dituen egitateari edo ustezko egileari buruzko datuak azalduta. Gero biek sinatuko dute (PKLren 267. art.).

Dena dela, salaketa jartzeko edozein bide erabiltzen dela ere, legeak salatzailea identifikatzea eskatzen du (PKLren 268. art.). Identifikazioaren helburua zera da: gezurrezko salaketa izanez gero, delitua egiten da eta, beraz, salatzailearen identifikazioak salaketa faltsuaren delituengatiko (ZKren 456. art.) erantzukizun penala eskatzea ahalbidetzen du.

Eta zer gertatzen da salatzailea ezezaguna denean? Adibidez, pertsona batek telefonoz ematen dio Poliziari delitu baten berri, baina izenik eman gabe. Salaketaren baldintza guztiak bete ez arren, salaketak delitu-egintza baten berri ematen duenez, salaketa

jasotzen duenak delitua gertatu den ala ez egiaztatzeko betebeharra du. Alabaina, salaketa prozesua abiatzeko ezinbesteko betekizuna denean, ez du eraginkortasunik izango; hala gertatzen da delitu erdi publikoetan. Mota horretako delituetan, prozesuari hasiera emateko beharrezko baldintza da ofendituaren salaketa; beraz, salatzailea ezezaguna izanez gero, ez litzateke prozesurik irekiko. Eta argi adierazi beharko litzateke salaketa jarri duena dela ofenditua.

Legeak ez du salaketa jartzeko hizkuntzari buruzko ezer aipatzen. Horrenbestez, atzerritarrek salaketa beren hizkuntzan aurkezteko aukera dute, baina itzulpen ofiziala beharko luke (idatziz egiten bada), edo itzultzaile batek egin beharko du (ahozkoa izanez gero). Autonomia-erkidegoetako hizkuntza ofizialkideei dagokienez (euskarari, kasu), hizkuntza ofizialkideetan egindako salaketek balioa dute beren lurralde-eremuan, baina ez hortik kanpo. Ondorio horiek izan ditzan, gaztelaniara itzuli beharko litzateke salaketa (BJLOren 231. art.).

### 7.2.5. Salaketaren ondorioak.

Salaketa jartzeak ez dakar salatzailea prozesuko alderdi bihurtzea, era automatikoan; hasieran esan dugunez, salaketa ezagueraren deklarazio hutsa baita. Salatzailea ez dago salatutako egitateak frogatzera behartuta, ezta kereila aurkeztera behartuta ere (PKLren 264. art.). Dena dela, ahozko epailetan lekuko gisa deklaratzera dei dezakete.

Salaketa jurisdikzio-organoaren aurrean aurkeztuz gero, organo horrek salaketaren egitasuna balioetsiko egingo du, egitateak ikertzeko modukoak diren erabakitzeke. Gertaera egiaztatzeko gutxieneko eginbideak burutu beharko ditu, egitateak delitu-izaerarik ez duela edo gezurrezko salaketa dela agerian dagoenean izan ezik (PKLren 269. art.). Arrazoi horiek direla medio eginbiderik ez hastea erabakiz gero, auto baten bitartez ukatuko da salaketa (defentsa-gabezia ekar dezakeelako). Baina salaketa onartuz gero, salaketa eta gauzatutako eginbideak jakinaraziko dizkio Ministerio Fiskalari, akzio penala egikari dezan.

Salaketa Ministerio Fiskalaren aurrean jartzen bada, berriz, hiru egoera gerta daitezke:

- Funsgabea dela-eta salaketa artxibatzea; erabaki hori salatzaileari jakinaraz behar zaio.
- Salaketa zuzenean epaitegiari helaraztea.
- Egitateak eta erantzukizunak egiaztatzeko beharrezko eginbideak egin ditzaten agintzea, betiere kontraesan-, proportziotasun- eta defentsa-eskubideak errespetatuta. Egitate zigorgarriak egiaztatu bezain laster, instrukzio-epaileari jakinaraziko dio Ministerio Fiskalak, eta aurretiazko eginbideak edo sumarioa abian jar ditzan premia dezake (PKLren 773.2 art. eta MFEOren 5. art.). Salaketa artxibatuz gero, salatzaileak jurisdikzio-organoaren aurrean berriro aurkezteko aukera izango du.

Bukatzeko, salaketa Polizia Judizialaren aurrean aurkezten bada edo Polizia Judizialak delitu-egitatea zuzenean ezagutzen badu, jurisdikzio-organoari edo Ministerio Fiskalari jakinarazi beharko zaio, atestaturik emanez (PKLren 284. eta 772.2 art.). Halere, Polizia Judizialak beharrezko eginbideak gauzatzen jarraituko du, jurisdikzio-organoak edo Ministerio Fiskalak auziaren ardura hartu arte (1987ko ekainaren 18ko EDren 3. eta 4. art.). Hortik aurrera, Ministerio Fiskalak edo jurisdikzio-organoak agindutako

eginbideak gauzatuko ditu. Eginbide guztiak atestatuan jasoko dira, eta datu eta delitu-egintzari buruz aztertutako inguruabar guztiak idatziz aipatuko dira (bai erruztatzekoak, bai errugabetzekoak); atestaturik egiten duenak agiria sinatu eta zigilatuko du, eta, gainera, eginbidean parte hartu dutenek ere (lekuko edo perituek kasu) sinatzeko aukera izango dute (PKLren 292. eta 293. art.). Batzuetan, atestaturik ahoz egin daiteke; halakoetan, atestaturik jasotzen duen organoak idatziz adieraziko du (PKLren 294. art.). Atestaturik, berez, salaketaren moduko eraginkortasuna du, baina epaiketa arinari hasiera emateko nahikoa izan daiteke, baldin eta PKLk 795. artikuluan eta 962. artikulutik 964.era bitarteko artikuluetan aurreikusitako baldintzak betetzen baldin badira. Horrez gainera, batzuetan aurrez osatutako frogaren balioa eman dakiok, edo peritu-txostenen balioa (ikus 6. kapituluan atestaturikaren balioari buruz aztertutakoa).

### **7.3. Kereila.**

Kereila zigor-prozesuaren hasiera-egintza da, eta, horren bitartez, kereilariak edo kereila-jartzaileak jurisdikzio-organoren aurrean egitate zigorgarri bati jazartzeko prozesuan alderdi gisa jarduteko borondatea jakinarazten du. Kereilak izaera bikoitza du. Alde batetik, ezagueraren deklarazioa da, delitu-egitatearen berri ematen baitu, hau da, delitua egin dela jakinarazten baitu. Eta bestetik, kereila borondatearen deklarazio bat ere bada, kereila-jartzaileak prozesuan alderdi gisa aurkezteko borondatea duela adierazten duelako; izan ere, kereilaren bitartez akzio penala egikaritzen da.

#### **7.3.1. Kereila jartzeko gaitasuna, legitimazioa eta postulazioa.**

Kereilaren bitartez akzio penala egikaritzen dela eta akzio penala publikoa dela kontuan hartu beharra dago. Beraz, edozein herritarrek egikari dezake akzio penala, edo beste era batera esanda, edonork jar dezake kereila, ofenditua izan edo ez izan (EKren 125. art., BJLOren 19.1 art., PKLren 101. eta 270. art.). Herritarrek delitu-jokaerak salatzeko betebeharra dute, baina, aldi berean, akzio penala egikaritzeko edo ez egikaritzeko aukera ematen zaie, kereilaren bitartez. Edonola ere, ñabardura bat egin behar da Ministerio Fiskalari dagokionez: akusatzaile publikoa izanik, kereila aurkeztea ez da eskubidea beretzat, betebeharra baizik (PKLren 105. eta 207. art.; MFEOren 3.4 eta 5 art.).

Pertsona fisiko guztiek (atzerritarrak barne) gaitasuna dute, PKLren 102. eta 103. artikuluek zehazturiko kasuetan izan ezik (3. kapituluan ikasitakoak); eta pertsona juridikoek ere gaitasuna dute kereila aurkezteko.

Beraz, edozein pertsona fisiko edo juridiko izan daiteke kereila-jartzailea, akzio penala egikari dezakeelako, baina kereila aurkezteko legitimazioa delituen izaeraren arabera izango da. Delitu bakoitzean alderdi akusatzailea izateko legitimatuta dauden pertsonak jarri ahal izango dute kereila (PKLren 270. eta 271. art.). Horregatik, delitu publikoengatik prozesuetan edonor (herri-akusatzaile gisa jardungo du prozesuan), ofenditua (akusatzaile partikular gisa arituko da) eta Ministerio Fiskala izango dira kereila aurkezteko legitimazioa dutenak; delitu erdi publikoengatik prozesuetan, berriz, ofenditua, eta, prozesua hasita dagoenean, Ministerio Fiskala dira legitimatuak; eta, azkenik, delitu pribatuengatik prozesuetan ofenditua besterik ez (akusatzaile pribatu moduan. Ikus 3. kapituluan legitimazioari buruz esandakoa).

Postulazioari dagokionez, kereila jartzeko abokatuaren eta prokuradorearen esku-hartzea beharrezko da (PKLren 277. art.), falta-epaiketetan izan ezik (PKLren 969.1 art.).

### **7.3.2. Kereila jasotzeko organo eskudunak.**

Kereila instrukzio-epaile eskudunaren aurrean baino ezin da aurkeztu (PKLren 14. artikuluan aipatzen diren irizpideei jarraituz). Kasu berezietan, hau da, kereilapekoa pertsona foruduna denean, auzia epaitzeko eskumena duen auzitegian jarri behar da kereila; hau da, Auzitegi Goreneko Bigarren Salan edo Auzitegi Nagusiko Arlo Zibil eta Zigor Arloko Salan, kasuaren arabera (PKLren 272. art.). Aurrez ikusi dugunez, salako kide bat instruktore izendatuko da, eta instrukzioa amaitu ondoren, kide horrek ez du ahozko epaiketetan parte hartzerik izango.

Kontuan hartu behar da jurisdikzio-organismoak eskuduna izan behar duela irizpide objektiboen, funtzionalen eta lurralde-irizpideen ikuspuntutik. Hortaz, kereila eskuduna ez den jurisdikzio-organo baten aurrean aurkeztuz gero, organo horrek ez du onartuko. Hala eta guztiz ere, autore batzuek diote kasu horietan kereilak gutxienez salaketaren moduko eraginkortasuna izango duela, delitu-egintzaren berri ematen baitu, azken batean.

### **7.3.3. Kereilaren forma-betekizunak.**

Kereila formalagoa da salaketa baino (PKLren 277 eta 281 bitarteko art.). Izan ere, beti idatziz (PKLren 277. art.) eta abokatu eta prokuradorearen bitartez aurkeztu behar da. Salbuespen bakarra falta-epaiketa da (PKLren 969. art.); mota horretako epaiketetan, kereila-jartzaileak ez du abokatuaren eta prokuradorearen laguntzarik behar.

Prokuradoreak ahalorde berezia behar du kereila jartzeko. Oro har, prokuradoreak ahalorde orokorraz baliatu ohi dira prozesuetan jarduteko. Alabaina, kereila jartzeko, ezinbestekoa ahalorde berezia eskuratzea, kalumniazkoa izan daitekeelako. Prokuradoreak ahalorde berezirik eduki ezean, kereila-jartzaileak berak sinatu beharko du kereila.

Bestalde, kereilaria eta kereilapekoa nor diren eta garrantzizko egitatea eta inguruabarrak zein diren aipatu behar da kereilan. Edonola ere, ez da den-dena zehatz-mehatz azaldu behar; izan ere, kontu horiek guztiak instrukzioan zehaztuko dira. Era berean, egoki irizten zaien eginbide eta kautela-neurriak eskatuko dira kereilan.

Kasu batzuetan, dokumentu bereziak aurkeztu behar dira. Kereilan delitu pribatu baten berri emanez gero, hura jarri baino lehenago kereila-jartzailearen eta kereilatu jartzen zaionaren artean auzia konpontzen saiatu beharra dago. Gainera, kereila jartzearekin batera, adiskidetze-ekitaldia egin dela edo horretarako saiakera egin dela adierazten duen agiria aurkeztu behar da. Berebat, epaiketa batean kalumnia- edo irain-deliturik izan bada, prozesu horretaz arduratu zen epaileak baimena eman behar du (akusatzean gehiegikeriaz jokatu dela esanez), eta baimen hori kereilarekin batera aurkeztu behar da (PKLren 278, 279, 804 eta 805. art., eta ZKren 215.2 art.).

Amaitzeko, kereila-jartzaileak fidantza eman beharko du, prozesuaren ondorioei erantzuteko neurrian, epailearen ustez dagokion kopurua (PKLren 280. art.). Hala eta

guztiz ere, fidantza ematetik salbuetsita daude kereila-jartzaileak baldin eta ofenditua, haren jaraunsleak edo ordezkari legalak direnean; baita giza hilketagatik eta erailketagatik kereila jartzen dutenak ere, ezkontza-, afektibitate- edo ahaidetasun-harremanengatik biktimari uztartutako pertsonak badira (kaltetuak) (PKLren 281. art.). Era berean, atzerritarrak ere fidantza ordaintzetik salbuetsita daude, nazioarteko hitzarmenek hala aurreikusten badute edo elkarrekikotasun-printzipioa aplikatzen bada (PKLren 281 *in fine* art.)

#### **7.3.4. Kereilaren ondorioak.**

Salaketan ez bezala, kereilaren bitartez, kereila-jartzailea prozesuko alderdi bihurtzen da, eta instrukzio-epailearen eskumenean gelditzen da (PKLren 274 I art.). Horretarako, epaileak kereila onartu eta baietsi beharko du (PKLren 311. eta 312. art.).

PKLren 312. artikulua dioenaren arabera, epaileak kereila onartuko du baldintza formalak betetzen badira. Horrela izan ezean, epaileak ez du onartuko, kereila desegokitzat jota (adibidez, postulaziorik ezagatik, prokuradoreak ahalorde berezia ez edukitzeagatik...).

Kereila onartu ondoren, epaileak baietsi edo ezetsi egin dezake, funtsari buruzko inguruabarretan edo zio prozesaletan oinarrituta. Baiesteko edo ezesteko, epaileak gertaeren hasierako kalifikazio juridikoa egin behar du. PKLren 313. artikulua esanetan baldintza formalak betetzen diren arren, epaileak kereila ezets dezake, egitatea delitua ez delako edo auziaz arduratzeko eskumenik ez duelako. Ezespina auto arrazoitu baten bidez emango du, eta horren kontra apelatzeko aukera dago.

Kereila baietsi ondoren, instrukzio-epaileak kereilan eskatutako eginbideak eta berak beharrezkotzat jotzen dituenak aginduko du. Oro har, kereilan bertan kautela-neurriak ezartzeko edo eginbide jakin batzuk gauzatzeko eskatu ohi du alderdiak (erantzukizun zibila bermatzeko, ustezko delitugilearen ihesa saihesteko,...). Epaileak eginbide horiek gauzatu ditu, baldin eta legearen kontrakoak ez badira, beharrezkoak badira edo kereilaren objektuari kalterik egiten ez badiote. Horrela izan ezean, eginbide horiek ukatu egingo dira, erabakiaren zioak adierazita (PKLren 312. art.).

Gainera, kereila onartzeak delituaren preskripzio-epea geldiarazten du (ZKren 132.2 art.: “Preskripzio-denbora geldiarazi egingo da, prozesua errudunaren aurka bideratzen denean, eta igarotako denborak ez du ondorioz izango; baina prozedura gerarazten denetik edo prozedura kondena barik amaitzen denetik berriz zenbatzen hasiko da epe-muga”).

Azkenik, prozesua hasita dagoela kereila-jartzaileak kereila bertan behera uzten badu ere, prozesuak aurrera jarraituko du, epaitzen den delitua delitu pribatua denean izan ezik (PKLren 274 II art.).

#### **7.4. Ofiziozko hasiera.**

Jakina denez, ahozko epaiketa akusazio-printzipioak eraentzen du. Hortaz epailea ez den beste norbaitek akusazioa egin behar du. Instrukzio faseak, aldiz, inkisizio-printzipioaren ezaugarri batzuk ditu, nahiz eta, pixkanaka-pixkanaka akusazio-printzipioak fase honetan gero eta eragin handiagoa duen. Prozesuaren hasiera, beraz, ez

dago alderdien borondatearen mende, instrukzio-epaileak instrukzioa ofizioz abian jartzeko erabakia har baitezake. Edonola ere, instrukzioa erabaki judizial baten bitartez hasiko da beti: sumarioa edo aurretiazko eginbideak hasteko autoaren bidez irekiko da, eta sumarioa edo aurretiazko eginbideak ixteko autoaren bitartez amaituko. Epaileak sumarioa hasteko autoa alderdiak aurkeztutako salaketa oinarri hartuta nahiz ofizioz eman dezake (PKLren 303. art.).

Instrukzio-epaileak delitu-egitate baten berri duenean –adibidez egintza nabaria delako edo prozesu batean bere aurrean gertatu delako–, beharrezko eginbideak gauzatzea agin dezake egitateak argitzeko eta egilea zehazteko, baina ezin du akzio penala egikaritu (akusazio-sistema formalaren ondorioz). Beraz, Ministerio Fiskalari eman beharko dio delituaren berri, horrek egikari dezan akzio penala, hala dagokionean (PKLren 308. art.).

Jakina denez, delitua erdi publikoa edo pribatua izanez gero, epaileak ezin izango du atariko fasea ofizioz hasi. Halakoetan, fiskalari jakinaraziko dio, horrek esku har dezan, ofenditua edo kaltetua adingabea, ezgaia edo pertsona babesgabea denean.

Prozedura laburtuari dagokionez, gogora dezagun fiskalak berak eginbideak ofizioz has ditzakeela delitu-egintzaren berri duenean (PKLren 773.2 art.).



## **8. KAPITULUA: IKERKETA-EGINTZAK EDO -EGINBIDEAK (I).**

**8.1. Ikerketa-eginbideen kontzeptua, froga-eginbideekiko desberdintasunak eta motak. 8.2. Leku itxian sartzea eta miaketa egitea. 8.2.1. Eginbidearen helburua eta kontzeptua. 8.2.2. Betekizunak eta prozedura. 8.2.3. Ondorioak. 8.3. Liburu eta agiriak miatzea. Kasuak eta betekizunak. 8.4. Komunikazio pertsonalen interbentzioa. 8.4.1. Eginbidearen helburua eta kontzeptua. 8.4.2. Posta, telegrafo eta telefono bidezko komunikazioen interbentzioen betekizunak eta prozedura. 8.4.3. Ondorioak. 8.5. Segurtasun Indar eta Kidegoek bideokamera bidez egindako grabazioak.**

### **8.1. Ikerketa-eginbideen kontzeptua, froga-eginbideekiko desberdintasunak eta motak.**

Ikerketa-eginbidearen kontzeptua azaltzeko, PKLk 299. artikuluan sumarioari dagokionez esandakoari erreparatuko diogu. Artikulu horrek dioenaren arabera, honela defini genitzake ikerketa-eginbideak: delitua egin den ikertzeko eta egiaztatzeko, kalifikazioan eragina izan dezaketen inguruabar guztiak argitzeko eta delitugileen erruduntasuna ikertzeko eta agerrarazteko jardunak dira ikerketa-eginbideak.

Ikerketa-eginbideak instrukzio fasean gauzatzen dira, eta, beraz, ez dute ahozko epaiketan eraginik (gero azalduko ditugun salbuespenetan izan ezik); izan ere, ahozko epaiketan delitu-egitatea eta egitate horren egilea froga-eginbideen bitartez egiaztatzen dira. Labur esanda, epaileak ezin du froga-ikerketa batean oinarritu kondena-epaia. Beraz, ikerketa-eginbidearen eta froga-eginbideen (edo frogabideen) arteko desberdintasuna zein den argi eta garbi utzi behar da. Gauza bera ez diren arren, hainbatetan eduki bera izaten dute; esate baterako, lekuko batek ikerketa-eginbide moduan deklarazioa eman dezake instrukzioan, eta, gero, ahozko epaiketan berriro deklaratu dezake, baina froga-eginbide moduan. Seguru asko, batean zein bestean gauza bera deklaratu du; baina instrukzioan eginez gero, ikerketa-eginbidea izango da, eta ahozko epaiketan, aitzitik, frogabide gisa hartuko da deklarazioa. Hau da, ikerketa-eginbideak instrukzio fasean egiten dira, eta frogabideak, ahozko epaiketan.

Bestalde, ikerketa-eginbideak instrukzio-epaileak, Ministerio Fiskalak eta Polizia Judizialak agindu eta gauzatuak izan daitezke. Froga-eginbideak, ordea, epaitu eta epaitza eman behar duen epaile edo auzitegiaren aurrean gauzatu behar dira. Baina salbuespenak ere aipatu behar dira: aurretiazko frogak, aurrez osatutako frogak eta peritu-txostenak.

- Aurretiazko frogak (PKLren 730. art.) instrukzio fasean eginagatik ere, frogabidetzat har daitezke, ahozko epaiketan berriro gauzatu ezin direlako; baina, horretarako, ahozko epaiketaren bermeak instrukzioan bertan errespetatu behar dira. Hau da, lekuko baten deklarazioa aurretiazko froga moduan eginez gero, instrukzio-epailearen aurrean eta abokatuaren laguntzaz egin beharko da, eta, jakina, ezinbestekoa izango da ahozko epaiketan berriro deklarazio hori egitea galarazten duen zioen bat egotea (lekukoa deklarazioa eman duenean hiltzorian egotea, kasu).

- Aurrez osatutako frogak, aitzitik, Polizia Judizialaren egintza objektiboak dira (hala nola, egoitza miatzean bildutako tresnak, delituaren efektuak edo alkoholemia-testa). Horiei balio frogagarria emateko, poliziek deklaratu egin beharko dute eta eginbidearen akta edo atestatua aurkeztu beharko dute ahozko epaiketan.
- Peritu-txostenei dagokienez, ahozko epaiketa hasi baino lehen (instrukzioan) egiten dira; halere, frogatzat har daitezke, baldin eta perituak ahozko epaiketan deklaratzeko badu.

Ikus daitekeenez, froga-eginbideak ahozko epaiketan gauzatzen dira, hau da, epaitza eman behar duen epailearen eta alderdien aurrean; horrela, erabat bermatzen dira hurbiltasun-, kontraesan- eta publikotasun-printzipioak. Aurretiazko frogak eta aurrez osatutako frogak instrukzioan gauzaturik ere, ahozko epaiketan nolabait berretsi egin behar dira, aipatutako printzipio horiek bete daitezten.

Eginbide bien helburua ere ez da berdina: frogabideak (edo froga-eginbideak) jurisdikzio-organoaren uste osoa (konbikzioa) lortzera bideratuta daude, baina ikerketa-eginbideek hipotesiak baino ez dituzte azaltzen, oro har ahozko epaiketan frogatu beharko diren hipotesiak. Ondorioz, ikerketa-eginbideetan eta froga-eginbideetan oinarrituta epaileak emandako erabakien kalitatea ere ez da berdina izango. Demagun lekuko batek instrukzioan eta ahozko epaiketan deklaratzeko duela; fase batean eta bestean deklaraturakoak ez du eraginkortasun bera izango. Izan ere, instrukzioko deklarazioa zalantzazkoa izan daiteke, baina ahozko epaiketan, deklarazioari buruz epaileak zalantzarik izanez gero, ezin izango du frogabide hori kontuan hartu (*in dubio pro reo* printzipioa aplikatzen da). Hau da, instrukzio fasean erabaki bat hartzeko (kautela-neurriak ezartzeko edo auzipetzeko erabakia kasu) epaileak ez du ziurtasun edo uste osorik behar. Instrukzioan, jurisdikzio-organoak ez du inputatuaren erruduntasunari buruz seguru egon beharrik; baina ahozko epaiketan kondena-epaia emateko, akusatuaren erruduntasunaz erabateko ziurtasuna izan behar du, frogabideen bitartez lortutako uste osoa.

Alderdi horretatik, ikerketa-eginbideek zenbait erabaki hartzen lagun diezaizkete jurisdikzio-organoari, baina horrek ez du esan nahi haien bidez uste osoa izango duenik. Esaterako, PKLren 503.1.2 artikulua arabera, epaileak pertsona bat behin-behinean espetxeratzeko, pertsona horren erantzukizunari buruzko “behar besteko zioak” behar ditu. Bestalde, 384.1 artikuluan, prozesatze-agindua emateko, “kriminaltasunaren zentzuzko zantzuak” behar ditu epaileak pertsona horren kontra. Beraz, frogabideak uste osoaren oinarri dira, eta ikerketa-eginbideak, berriz, erantzukizun penalari buruzko probabilitatearena baino ez.

Bukatzeko, hasieran aipatu dugunez, frogabideen eta ikerketa-eginbideen arteko desberdintasun nagusia eraginkortasuna da. Kondena-epaia arrazoitzeko eraginkortasunaz mintzatu gara. Epaileak ezin du ikerketa-eginbideetan oinarrituta eman kondena-epaia (PKLren 741. art.). Akusatua kondenatzeko, ahozko epaiketako froga-eginbideak besterik ez du aintzat hartuko. Horrek ez du esan nahi salbuespenik ez dagoenik (gogoratu aurretiazko frogari eta aurrez osatutako frogari buruz lehen azaldukoak).

Ikerketa-eginbideak askotarikoak izan daitezke. Izan ere, eginbide batzuk ikerketaren iturriak bilatzeko gauzatzen dira: leku itxian sartzea eta miaketa egitea, liburu eta

paperak miatzea eta komunikazio pertsonalen kontrola. Beste eginbide batzuek berez aditzera ematen dituzte ikerketaren iturriak: lekukoen deklarazioek, begi-ikuskapenek, bekaldura edo kareoek, peritu-txostenek, dokumentuek, inputatuaren identifikazioek eta gorputz-injerentziek.

Doktrinak ikerketa-eginbideen beste sailkapen bat egiten du, eginbideak oinarritzko eskubideen murrizketa ekar dezakeen ala ez aintzat hartuta. Izan ere, ikerketa-eginbide batzuek oinarritzko eskubideak murrizten dituzte. Adibidez, egoitzan sartzeak eta miaketak egiteak egoitzaren bortxaezintasun-eskubidea murrizten du (EKren 18.2 art.). Halako kasuetan, betekizun konstituzionalak (BJLOren 11.1 art.) edo betekizun legalak urratuz (BJLOren 238. art.) gauzatutako egintzak bereizten da. Beste eginbide batzuek, aldiz, ez dute oinarritzko eskubiderik urratzen (peritu-txostenak kasu).

Oro har, instrukzio-epaileak agintzen ditu ikerketa-eginbideak, ofizioz edo alderdiek hala eskatuta (Ministerio Fiskalak, gainerako alderdi akusatzaileek edo inputatuak eskatuta), baina, batzuetan, epailea beste bat izan daiteke: bake-epailea, prebentzio-eginbideetan eta eskuordetze bidezkoetan (PKLren 303. art.); guardiako epailea presae-eginbideetan (PKLren 797. art.); eta emakumearen kontrako indarkeriari buruzko epaileak genero-bortxakeriari buruzko kasuetan (PKLren 14.2 art.), etab.

## **8.2. Leku itxian sartzea eta miaketa egitea.**

PKLk leku itxian sartzea eta miaketa egitea eginbide bakarra izango balira bezala arautzen ditu. Doktrinak, berriz, eginbide bereziak direla adierazten du, nahiz eta elkarri lotuta daudela aitortu. Leku itxian sartzeak ezkutatuta dagoen pertsona atxilotzea izan dezake helburu (PKLren 546. art.), baina, oro har, leku itxi batean sartzearen xedea miaketa egitea izaten da. Beraz, gauza berbera ez diren arren, bi eginbideak hurrenez hurren gauzatzen dira.

### **8.2.1. Eginbidearen helburua eta kontzeptua.**

Leku itxian sartzea eta miaketa egitea bereiziko ditugu:

#### **A) Leku itxian sartzea.**

Leku itxian sartzean datzan ikerketa-eginbidearen helburua froga-iturriak lortzea (PKLren 546. art.) eta kautela-neurriak hartzea (PKLren 553. art.) izan daitezke. Inputatua edo froga-iturriak bilatu eta biltzearen kanpotik isolatuta dagoen esparru batean sartzean datza.

Leku itxian sartzea esaten denean, egoitza pribatu batean (EKren 18.2 artikulua babestua), hau da pertsona fisikoen nahiz pertsona juridikoen egoitzan, nahiz bestelako leku itxi batean sartzea adierazi nahi da; izan ere, 546. artikuluan eraikinak eta leku publikoak ere aipatzen dira. Edonola ere, leku itxi horiek ez daude EKren 18.2 artikuluan aipatzen den bortxaezintasunak babestuta.

Egoitzari dagokionez, EKren 18.2 artikulua arautzen du egoitza bortxaezina dela. Eta ez dago egoitza batean sartzetik, ezta han miaketarik egiterik ere, titularraren adostasunik edo baimen judizialik gabe edo delitu gorria gertatzen ari ez bada. Artikulu horrek egoitzaren bortxaezintasuna bakarrik arautzen du.

Baina, zer da egoitza? Ezin dugu KZren 40. artikuluan erabiltzen den kontzeptu bera erabili. PKLren 554.2 artikulua arabera, edozein eraikin edo leku itxi edo horien edozein parte da egoitza, baldin eta gune horren funtzio nagusia edozein espainiarren edo estatuko lurraldean dagoen edozein atzeritarren eta beren familien bizitoki izatea bada. Horrez gainera, egoitzatzat hartzen dira errege-jauregiak eta merkataritza-itsasontzi nazionalak. Auzitegi Gorenak oso zentzu zabalean interpretatu du egoitzaren kontzeptua: pertsona baten bizitza pribatua garatzeko egokia den esparru edo gela oro, pertsona hori fisikoa edo juridikoa den bereizi gabe (EKren 18.2 artikulua ez baitu bereizketa hori egiten). Hala, egoitzatzat har daitezke hoteletako gelak, *roulotteak*, kanpin-dendak, etab. (ikus 1993ko uztailaren 19ko eta 1997ko urtarrilaren 17ko Auzitegi Gorenaren epaiak, besteak beste). Ezin dira egoitzatzat hartu, aldiz, orubeak, garajeak edo lantokia.

Eta zein hartzen dira eraikin eta leku publikotzat? PKLk zerrenda luzea egiten du: zerbitzu ofizial, militar edo zibilak betetzeko eraikinak, elkarguneak edo olgetarako establezimenduak, 554. artikulua arabera egoitza ez den beste edozein eraikin edo leku itxi, estatuaren itsasontziak (PKLren 547. art.); elizak, tenpluak (PKLren 549. art.), etab. Kasu horietan, PKLk betekizun berezi batzuk aurreikusten ditu sartze-eginbidea gauzatzeko (ikus 547-549. art.; 555. art.; 557. art.; 559. art. eta 562. art.).

B) Leku itxian miaketa egitea.

Miaketari dagokionez, PKLren 546. eta 574. artikuluetan zehaztuta daude eginbide honen helburuak. Delituarekin zerikusia duten gauza, tresna, liburu edo agiriak jasotzea da miaketaren xedea; hau da, delitua agerian uzteko edo egiaztatzeko balio duen edozein objektu hartzea du helburu. Funtsean, froga-iturriak edo ikerketarako baliagarriak izan daitezkeen elementuak lortzera bideratuta dago miaketa. Eginbidea berme guztiak errespetatuz eginez gero, lortuta edo atzemandako guztiari balio frogagarria emango zaio ahozko epaiketari. Miaketaren izaera dela kausa, eginbidea errepikaezina da; jakina denez, miaketa ezustean egin beharra dago, dagozkion ondorioak izan ditzan, eta delitugileak delitua argitzeko ezinbesteko diren elementuak desagerraraz ditzan saihesten da.

### 8.2.2. Betekizunak eta prozedura.

Eginbidea legezkoa izateko, betekizun jakin batzuen arabera egin beharko da. Baldintza horiek bete ezean, eginbidea delitua izan daiteke (ZKren 202-204 eta 534. art.).

A) Inputazioa.

Dagokion leku itxian auzipetua (inputatua, zentzu zabalean) edo delituaren tresnak, elementuak, liburuak, paperak edo delitua egiaztatzeko balio duen edozein efektu aurki daitekeela adierazten duten zantzuak behar dira (PKLren 546. art.). Hortik ondorioztatzen da pertsona batek delitua egin duen susmo zehatzak behar direla eta onartezinak direla ikerketa zehaztugabeak. Beraz, beharrezkoa da eginbidea gauzatu baino lehen prozesua abian egotea.

B) Epailaren baimena. Salbuespenak.

Egoitzan edo eraikin nahiz leku publikoetan sartzeko, ezinbestekoa da epailearen baimena. Hori adierazten dute PKLren 546. eta 550. artikuluek. Baimen judiziala auto arrazoitu baten bitartez emango da, ikerketa-eginbide honek oinarrizko eskubide bat murrizten duelako (PKLren 558. art.). Autoa bizilekuaren titularrari jakinaraziko zaio (PKLren 566. art.). Hori izango da kasurik arruntena eta ohikoena; dena den, hainbat kasutan ez da beharko epailearen baimenik (PKLren 553. art.), honako kasu hauetan, hain zuzen:

1. Pertsona jakin bat espetxeratzeko autoa dagoenean Poliziak ez du epailearen baimenik beharko leku itxian sartu eta miatzeko.

2. Delitu gorria gertatzen ari denean. PKLk delitu goriaren kontzeptua argitzen du (PKLren 553. eta 795.1.1 art.). Delitu gorria delitugilea harrapatzen duten unean delitua gauzatzen aritzea da; baina baita delitua egin berria izatea ere (bukatu berria). Horren arabera, pertsona bat delitu gorian harrapatu dutela esango da, bai delitua egiten ari zen bitartean harrapatzen badute, bai delitua egin eta berehala atxilotzen badute edo Poliziak jazartzen badio, baldin eta jazarpena eteten ez bada. Delitua egin eta berehala Polizia segika hasten bazaio eta delitugilea leku itxi batean ezkututzen bada, Poliziak ez du beharko epailearen baimenik leku horretan sartu eta bertan miaketa egiteko. Era berean, Ministerio Fiskalak ere ez du baimen judizialik beharko.

3. Talde armatuek edo terroristek egindako delituei dagokienez, Polizia Judizialak ez du baimen judizialik behar, EKren 55.3 artikulua emandako gaikuntzaren ondorioz. PKLk aparteko edo premiazko beharra izatea eskatzen du horretarako.

4. Bukatzeko, leku itxian sartzea posiblea izango da, betiere, egoitzaren titularrak onespena ematen badu (PKLren 18.2 art.). Halakoetan, Polizia Judizialak edo Ministerio Fiskalak izango dute sartzeko eskumena.

Kasu horietan, Poliziak leku itxian sartzearen eta miaketaren berri emango dio epaileari, arrazoiak, emaitzak, atxilotutako pertsonak eta intzidentziak zehaztuta (PKLren 553 II art.).

C) Leku itxia egoitza ez den kasuetarako betekizun bereziak.

PKLk betekizun bereziak aurreikusten ditu leku itxian sartzeko eta miaketa egiteko, baldin eta eginbide horiek partikular baten egoitza ez den beste leku itxi batean egin behar badira.

Eginbidea eraikin edo leku publiko ofizialetan egiten denean, leku horretako agintari edo buruari epailearen ofizioa helarazi beharko zaio; eta horrek erantzuten ez badu, gune horren ardura duen pertsonari emango zaio autoaren berri, sartu ahal izateko (PKLren 564. art.). Baina Diputatuen Kongresuan edo Senatuan sartzeko, erakunde horietako presidentearen berariazko baimena beharko da (PKLren 548. art.); presidenteak baimenik eman ezean, ez legoke eginbidea egiterik.

Ofizialak ez diren eraikin, lokal edo establezimenduak badira (adibidez, elkarguneak edo olgetarako establezimenduak), instrukzio-epailearen baimena eskatzen da, eta establezimenduaren buruari eman behar zaio baimenaren berri (PKLren 565. art.).

Erljio-eraikinak edo erljio-lekuak izanez gero, Erljio Katolikoari dagokionez, Vatikanoarekin sinatutako hitzarmenen mende jardun beharra dago (1979ko urtarrilaren 3ko Hitzarmenaren 1.5 art.); gainerako gurtzei dagokienez, aitzitik, PKLren 549. artikulua aintzat hartuko da.

Leku horiez gainera, PKLk arau bereziak ezartzen ditu nazioarteko zuzenbideak babestutako leku itxietan sartzeari eta horietan miaketak egiteari buruz. Honako leku hauei dagozkie arau horiek: kontsulen ordezkarien nahiz diplomatikoen bizileku eta bulegoak (PKLren 559-560 art. eta 562. art.; eta 1961eko Harreman Diplomatikoei buruzko Vienako Hitzarmenaren 30. art., eta 1963ko Kontsularen Harremanei buruzko Vienako Hitzarmenaren 31. art.); atzerriko ontziak (PKLren 561. art.) eta atzerriko aireontzi zibilak (1944ko nazioarteko hegazkintza zibilari buruzko Chicagoko Hitzarmenaren 16. art.).

Tratamendu berezia dauka, orobat, errege-jauregietan eta errege-guneetan sartzeko eta miaketak egiteko eginbideak. Kasu honetan, epaileak errege-erreginaren lizentzia eskatuko du (PKLren 555. art.); eta errege-erreginak ez egonez gero, Maiestate horren eraikinaren zaintzaren ardura duen zerbitzuaren buruari edo enpleguari eskatu beharko zaio (PKLren 556. art.).

#### D) Eginbidea gauzatzeko prozedura.

Leku itxian sartzeko eta miaketa egiteko baimena epaileak eman behar izateak (salbuespenak salbu) ez du esan nahi eginbidea hark egiten duenik, beti, pertsonalki; izan ere, Polizia Judizialaren edozein autoritate edo agente, bake-epailea edo beste instrukzio-epaile bat (bere epai-barrutitik kanpo egin behar denean) eskuorde baitezake horretarako (PKLren 563, 572 eta 574. art.). Autore batzuek gogor kritikatzan dute hori. Izan ere, ulergaitza iruditzen zaie aurretiaz epaileak baimena ematea eskatzen duen, errepikaezina den eta ahozko epaiketari erabateko balio frogagarria izango duen ikerketa-eginbide bat jurisdikzio-organo eskuduna aurrean egon gabe gauzatu ahal izatea. Epailea bertan ez dela egiten bada, ez da hurbiltasun-printzipioa errespetatzen.

Eginbide honek ezustekoa izan behar duela eta frogabide gisa errepikaezina dela aintzat hartuta, PKLren 569. artikulua miaketa egin bitartean pertsona jakin batzuek aurrean egon behar dutela aurreikusten du: interesduna edo haren ordezkaria; eta horiek egon ezean, senide adindun bat edo herriko bi lekuko. Gainera, idazkari judiziala ere (BJLOren arauen arabera ere ordezkari daiteke) egongo da eginbidean, miaketaren fede emateko. Horrela, miaketan biltzen edo atzematen denaren egitasuna bermatzen da, miaketan biltzen dena benetakoa dela bermatzen da. Idazkariaren aktan honako puntu hauek agertu behar dute (PKLren 572. art.):

- Miaketa nork egin duen.
- Miaketa egin bitartean aurrean nor egon diren.
- Miaketan gertaturiko gorabeherak.
- Hasiera-ordua eta bukaera-ordua.
- Miaketaren zerrenda, miaketa egiteko jarraitu zaion ordena eta lortutako emaitzak.

Akta egindakoan, eginbide horretan parte izan diren pertsona guztiek paper guztiak sinatuko dituzte (PKLren 569 IV art.), eta epaileak delituaren tresna eta efektuak, liburuak, paperak, etab. bilduko ditu (PKLren 574. art.). Bilatutako pertsona edo objektuak agertu ez badira, aktaren egiaztatzea emango zaie interesdunei, horiek eskatuz gero (PKLren 569 VI art.).

Sartu eta miatu beharreko lekua partikular baten egoitza izanez gero, egunez egin behar dira eginbide horiek (PKLren 570. art.). Hala ere, premiazko kasuan, gauez ere egin daiteke; era berean, egunez hasi, baina amaitzeko astirik ematen ez badu, gauez jarraitzeko aukera izango da, baldin eta presazko zioak badira (PKLren 558. eta 570. art.). Autoan bertan adieraziko da gauez jarraitzeko edo eginbidea luzatzeko baimena. Baina eraikin edo leku publikoak badira, eginbidea egunez nahiz gauez gauza daiteke (PKLren 546. art.).

Jakina, leku itxi batera sartzea erabakitzen den unetik beretik eginbideak arrakasta izateko neurri egokiak hartuko dira; hau da, bilatutako pertsonaren ihesa edo objektuen lapurreta saihesteko neurriak, zaintza barne (PKLren 567. eta 570. art.).

### **8.2.3. Ondorioak.**

Leku itxian sartzearen eta miaketa egitearen eraginkortasun frogagarriari buruz arituko gara.

Konstituzioak eginbide hau gauzatzeko baimen judiziala eskatzen du, salbuespenak salbu (titularraren baimena, delitu gorria, etab.). Beraz, baimen judizialik gabe eginez gero, eginbidea erabat deuseza izango da. BJLOren 11.1 artikulua kontuan hartuta, oinarrizko eskubideak urratuz lortutako frogak ez dute eraginik izango. Legez kontra lortutako frogak lirakeke.

Baina baimen judiziala izanik, irregulartasun prozesalen bat gertatuz gero –adibidez, miaketa idazkari judiziala aurrean ez dela eginez gero–, eginbidea bidezkoa da Konstituzioaren ikuspuntutik, baina urratze prozesala dago (idazkari judiziala aurrean ez egotea, adibide honetan). Idazkari judiziala fede-emailea da, baina aurrean ez zegoenez, beste era batera ziurtatu beharko da miaketan egindakoa: miaketaren lekukoek lekuko moduan jardungo dute ahozko epaiketean, eginbideari balio frogagarria emateko.

Bukatzeke, baldintza guztiak bete badira, dokumentu-froga izango da sartzea eta miaketa. Idazkari judizialak akta baten bidez dokumentatzen ditu sartzea eta miaketa; baina horrek ez du esan nahi dokumentu-froga denik; dokumentu batean jasotzen den froga besterik ez da. Beraz, ahozko epaiketean akta irakurtzea eta miaketan bildutako elementu guztiak aurrean edukitzea nahikoa izango da epaileak frogatzat har dezan.

### **8.3. Liburu eta agiriak miatzea. Kasuak eta betekizunak.**

Eginbide honen bitartez, delituaren objektua den edo egintza kriminalak argitzeko balio duen dokumentazio guztia biltzen da.

Miaketak delituarekin zerikusia izan dezaketen efektu guztiak barne hartzen ditu (PKLren 546. eta 550. art.): gauzak, tresnak, liburuak, agiriak, dokumentuak... Horregatik, liburu eta agirien miaketa PKLren 546. artikuluan barruan jasotzen da, oro

har, eta, aurreko eginbidearen berdinak dira, eginbidea erabakitzeko organo eskudunari, betekizunei eta prozedurari dagokienez. Aipatu beharra dago epaileak aurkitu eta biltzen dituen liburuak edo agiriak foliatu, zigilatu eta sinatu egin behar direla (PKLren 574. art.). Auziarekin zerikusia izan dezaketen objektuak eta agiriak daudela susmatzen bada, interesduna aurkeztera behartuta dago (PKLren 575. art.); baina ez da hala gertatzen interesduna inputatua izanez gero, bere buruaren aurka frogak aurkeztera behartzerik ez dagoelako (hori ondorioztatzen da EKren 24.2 artikulutik).

Halere, legeak liburuen eta agiri batzuen miaketa zehazten eta bereizten du (PKLren 573-578. art.). Antza denez, kasu horietan, PKLk miaketa hutsa baino eginbide larriagotzat hartzen du. Alderdi horri dagokionez, PKLren 573. artikulua dio kontabilitateko agiri eta liburuak miatzeko eginbidea gauzatzeko, eginbide horrek arrakasta izango duen zantzu garbiak behar dira. Kontabilitateko liburu eta agiriak miatzea auzirako garrantzi handia duela erakusten duten zantzu sendoak behar dira, auziko egitate bat edo inguruabar garrantzitsuren bat egiaztatzea bideratuak direla garbi egon behar du. Prozedurari dagokionez, PKLren 576. artikulua 569. artikulura igortzen du.

Bestalde, miatu beharrekoa notario baten protokoloa edo Erregistroetako (Erregistro Zibila, Jabetza Erregistroa eta Merkataritzako Erregistroa) liburuak izanez gero, PKLren 578. artikuluari jarraituz, kasu bakoitzean egokia den legera jo behar da; hau da. Notariotza Legera, Hipoteka Legera, Merkataritza Legera eta Erregelamendura. Beraz PKLk arau bereziek aurreikusten dutenari jarraitu behar zaiola ezartzen du. Baina garrantzitsuena, halakoetan, zera da: liburuak bulegoan bertan miatu behar dira.

Abokatutzaren Estatutu Orokorraren 32.2 artikulua arabera, miaketa abokatu baten bulegoan egiten denean, elkargoaren dekanok bertan egon behar du, miaketak irauten duen bitartean, sekretu profesionalaren zaintzaz arduratzeko.

Bukatzeko, PKLn agertzen ez diren beste dokumentu batzuen miaketa aipatuko dugu: kontsulatueta artxiboak eta dokumentuak. 1961eko Vienako Hitzarmenaren 61. artikulua arabera, dokumentu eta artxibo horiek bortxaezinak dira, hots, ezin dira miatu.

#### **8.4. Komunikazio pertsonalen interbentzioa.**

Komunikazio pertsonalen interbentzioak komunikazioen sekretuaren eta intimitatearen oinarriko eskubideak murrizten ditu. Eginbide horren xedea ikerketarako datu baliagarriak lortzea da (adibidez, delituaren elementuak non dauden jakitea), bilaketa egitearren, eta hala dagokionean, miaketa agintzeko. Komunikazio pertsonalen interbentzioa PKLren 579. artikulutik 588.era bitarteko artikuluetan aurreikusten da.

##### **8.4.1. Eginbidearen helburua eta kontzeptua.**

Inputatu eta delitu jakin bati buruzko informazioa lortzeko posta, telegrafo edo telefono bidezko komunikazio pertsonalen edukiak kontuan hartzen dituzten ikerketa-eginbideek osatzen dute komunikazioen interbentzioa.

EKren 18.3 artikulua komunikazio pertsonalen isilpekotasuna bermatzen du, posta, telegrafo eta telefono bidezko komunikazioena bereiziki. Beraz, komunikazio



pertsonalen interbentzioak mugatu egiten du eskubide hori. Berez, komunikazioaren isilpekotasuna oinarritzko eskubidea den arren, komunikazio horien bitartez delitua egin den edo delituaren zantzurik dagoen jakin daitekeenez, komunikazio pertsonalen kontrola beharrezkoa izan daiteke, egintza bat egiaztatzeko edo auzirako garrantzitsuak diren datuak lortzeko (PKLren 579.1 art.).

Alderdi horretatik, PKLk hiru eginbide aurreikusten ditu, 579. artikuluan:

- Posta eta telegrafo bidezko komunikazioak geldiarazi eta irekitzea, horien edukia ezagutzeko (PKLren 579.1 art.). Zer eduki duen jakin aurretik komunikazioa gelditzea eskatzen du.
- Telefono bidezko komunikazioen interbentzioa (PKLren 579.2 art.). Eginbide honek mekanismo teknikoek bitartez telefono bidezko elkarrizketak interbenitzea edo kontrolatzea eskatzen du.
- Posta, telegrafo edo telefono bidezko komunikazioak begiratzea (PKLren 579.3 art.).

Baina azter ditzagun arretaz manu horrek araututako kasuak.

1. atalaren arabera, epaileak erabaki dezake prozesatuak bidaltzen edo jasotzen duen posta eta telegrafo bidezko komunikazio pribatua geldiaraztea, irekitzea eta aztertzea, baldin eta horrek auziaren garrantzizko egitate edo inguruabarren bat aurkitzeko edo egiaztatzeko aukera emango duen zantzuak baldin badaude.

Era berean, 2. atalak dio epaileak, ebazpen arrazoitu baten bidez, prozesatuaren telefono bidezko komunikazioak interbenitzea agindu ahal izango duela, baldin eta horrek auziaren garrantzizko egitate edo inguruabarren bat aurkitzeko edo egiaztatzeko aukera emango duen zantzuak baldin badaude.

Amaitzeko, 3. atalean, posta, telegrafo edo telefono bidezko komunikazioak begiratzea aipatzen da, pertsona baten kontra erantzukizun kriminaleko zantzuak daudenean.

Izenen bereizketa dela-eta, autore batzuek (besteak beste Lopez Barja de Quirogak) neurri bi bereizten dituzte; haien ustez, 1. eta 2. ataletako komunikazioen “geldiaraztea” eta “interbentzioa” eginbide baliokidetzat har daitezke, kasu bietan komunikazioaren edukia ezagutzen baita. Eginbide horiek komunikazioen isilpekotasunaren injerentzia kasurik larriena osatzen dute, eta, horregatik, pertsona prozesatuta dagoela beste inola ezin gauza daitezke. 3. atalean, aldiz, eginbide arinagoa proposatzen da: posta, telegrafo edo telefono bidezko komunikazioak begiratzea, hau da, komunikazioa egon dela egiaztatzea, baina edukiaren berri izan gabe.

Hala eta guztiz ere, Auzitegi Gorenaren eta beste autore batzuen arabera (Asencio Mellado edo López-Fragoso kasu), interbentzioa eta begiratzea terminoen desberdintasunak ez du halako garrantzirik, eta batean nahiz bestean izan daiteke komunikazioen edukiaren berri.

#### **8.4.2. Posta, telegrafo eta telefono bidezko komunikazioen interbentzioen betekizunak eta prozedura.**

PKLk, funtsean, posta eta telegrafo bidezko komunikazioen interbentzioa arautzen du. Bestalde, 1988. urtean telefono bidezko komunikazioaren interbentzioa aurreikusi zen, lehen aldiz (maiatzaren 25eko 4/1988 LO), baina esan beharra dago horri buruzko erregulazioa urria eta kaskarra dela.

A) Posta eta telegrafo bidezko komunikazioen interbentzioa.

1. PKLren 579.1 eta 579.3 artikuluen arabera, komunikazioen interbentzioa inputatuak bidali eta jasotzen dituen gutun nahiz telegramei dagokie. Beraz pertsona batek posta nahiz telegrafo bidez dituen komunikazioen interbentzioa gauzatzeko, ezinbestekoa izango da pertsona hori prozesatua izatea edo haren aurka erantzukizun kriminalaren zantzuak egotea; horrek esan nahi du interbentzioa ezarriko zaion pertsonaren aurka PKLren 118. artikulua araberako inputazioren bat behar dela.

2. Auzirako garrantzitsuak diren egitateak edo inguruabarrak aurkitzeko modua emango duten zantzuak behar dira. Hortik ondoriozta daiteke eginbidea gauzatzeko ezinbestekoa dela prozesu bat hasita egotea; “zehaztugabeko eginbideak” ez dira onartuko.

3. PKLk, 583. artikuluan, erreserba judiziala ezartzen du; horren arabera, epaileak auto baten bitartez aginduko du posta eta telegrafo bidezko komunikazioen interbentzioa gauzatea. Auto horretan, epaileak neurriaren proportzionaltasuna adieraziko du; komunikazioen igorle eta jasotzaileak izendatuko ditu; eta eginbideak ukitzen duen komunikazio-bidea (posta edo telegrafoa), ikertutako delitu-egintza eta komunikazioak interbenitzeko zioak zehaztuko ditu. Komunikazioen interbentzioa zenbat pertsonari ezarriko zaion ez zehazteak proportzionaltasunik eza adieraz dezake, ziorik izan gabe edonori kontrola ezartzeko bidea zabalik uzten baitu; gainera, horrela, inguruabarrak ezagutzea eta aurkaratzea ahalbidetzen zaio kontrolaturiko pertsonari.

Alabaina, 579. artikulua, 4. atalean, epailearen baimenik gabe eginbidea gauzatzeko aukera ere ematen du, talde armatu edo elementu terroristen nahiz asaldatuen jardunarekin zerikusia duten delituen ikerketetan. Halakoetan, premiazko egoeran, Barne Ministroak edo Estatuko Segurtasunaren Zuzendariak eman dezakete baimena; dena den, epaile eskudunari berehala jakinarazi beharko zaio, eta horrek eginbidea agindu zenetik hirurogeita hamabi orduko gehieneko epean erabakia berretsi edo baliogabetuko du, erabakia arrazoituta.

4. Interbentzioak denboran mugatua izan behar du; izan ere, 579.3 artikulua ezartzen du ezin duela hiru hilabete baino gehiago iraun, eta epe hori bukatutakoan, beste hainbeste denboraz luzatu ahal izango da. Baina datu bat hartu behar dugu kontuan: komunikazioen interbentzioak arrakasta izateko, isilpean dagoen prozedura baten barnean egin beharko litzateke; eta jakina denez, PKLren 302.2 artikulua hilabeteko gehieneko epea aurreikusten du isilpekotasunerako. Beraz, bi arauak nekez dira bateragarriak. Hala eta guztiz ere, ezin dugu ahaztu atariko prozeduraren isilpekotasuna behar den adina luzatzeko aukera dagoela.

5. Prozedura. Posta eta telegrafo bidezko komunikazioen interbentzioak horiek geldiaraztea eta horien edukia aztertzea esan nahi du. Badakigu instrukzio-epailea dela

eginbidea erabakitzen duena, baina komunikazioak geldiarazteko eginkizuna eskuordetu egin daiteke, eta, oro har, halaxe egiten da. Beraz, Polizia Judiziala, bake-epailea edo posta eta telegrafoen administratzailea nahiz bulegoburua eskuordetu daitezke, komunikazioak fisikoki atzeman ditzaten (PKLren 580. art.). Komunikazioak atzemandakoan (gutunak eta telegramen kopiak) jurisdikzio-organoari emango dizkiote, organo hori baita gutun eta telegramak irekitzeko eta horien edukia aztertzeko eskudun bakarra (PKLren 586 I art.). Horrek, gutun eta telegramak aztertu ondoren, auzirako garrantzizkoak izan daitezkeenak aukeratuko ditu (PKLren 584. artikulua arautzen du prozedura). Posta bidezko komunikazioak irekitzeko, inputatuari zitazioa egingo zaio, bera aurrean izan dadin edo ordezkariaren bat bidal dezan; komunikazioak irekitzean aurrean egon nahi ez badu edo auzi-ihesean badago ere, komunikazioak ireki eta aztertu egingo dira (PKLren 584. eta 585. art.). Gainera, idazkari judizialak aurrean egon behar du, ekitaldia dokumentatzeko (PKLren 588. art.).

Epaileak gutunak eta telegramak aztertu ondoren, auziarekin zerikusirik ez duena inputatuari edo haren ordezkariari itzuliko zaio, edo auzi-ihesean egonez gero, haren senide adindunen bati emango zaio; halakorik ez badago, epaileak gordeko du, inputatua agertu arte (PKLren 587. art.). Auziarekin zerikusia duena, aitzitik, prozesuko alderdi guztiek eskura izango dute prozesuan. Idazkari judizialak jarduketa guztiak eginbidearen bitartez jasoko ditu eta ekitaldian agertu diren guztiek sinatuko dute (PKLren 588. art.).

B) Telefono bidezko komunikazioen interbentzioa edo kontrola.

Aurreko kontrolak baino garrantzitsuagoak izanda ere, telefono bidezko komunikazioen interbentzioaren erregulazioa kaskarra eta urria da. Izan ere, PKLk ez zuen telefono, fax edo posta elektronikoen bidezko komunikazioen interbentzioa gauzatzeko aukerarik arautu, lege horren antzinatasunaren ondorioz. Legea eguneratzeko, maiatzaren 25eko 4/1988 LOren bitartez 579. artikulua aldatu zuten. Artikulu horretan telefono bidezko komunikazioen interbentzioari buruz agertzen diren arauak, ordea, kaskarrak dira eta hutsune asko dituzte (artikulu bakar batean arautzen du). Horregatik oso garrantzitsua da eginbide honi buruzko Konstituzio Auzitegiaren eta Auzitegi Gorenaren jurisprudentzia, eta batez ere 1992ko ekainaren 18ko Auzitegi Gorenaren Autoaz geroztikoa (“Naseiro” kasua).

Oraintxe esan dugunez, PKLren artikulua bakar batek arautzen du telefono bidezko komunikazioen interbentzioa: 579. artikulua alegia. Manu horren 2. eta 3. atalak kontuan harturik, epailearen baimena ezinbestekoa da eginbidea gauzatzeko. Hau da, epaileak auto arrazoitu baten bitartez aginduko du telefono bidezko komunikazioen interbentzioa edo begiratzea. Beraz, posta eta telegrafo bidezko komunikazioen interbentzioari buruz esandakoari jarraitu behar zaio (baimen judizialari eta salbuespenari, inputazioari eta denborari dagokionez).

Legeak ez du ezer gehiagorik esaten, eta, horren ondorioz, interpretazio-arazoak gertatu dira. Hori eragozteko, Auzitegi Gorenak jurisprudentzia moduan bete beharreko zenbait baldintza ezarri ditu. Horietako batzuk konstituzionalak dira, beste batzuk legezkoak:

Betebehar konstituzionalak honako hauek dira:

1. Instrukzio-epailearen ebazpenaren bitartez baino ezin da EKren 18.3 artikuluan aipatzen den komunikazio pertsonalen sekretu-eskubidea murriztu. Epaileak auto arrazoitu baten bitartez erabakiko du komunikazioaren interbentzioa, autoan erantzukizun kriminaleko zantzuak adierazita. Hau da, delitu-egintza bat gauzatu den zantzu jakinak behar dira. Epaileak delitua pertsona jakin batek egin duen susmoa eduki behar du. Horregatik, interbentzioa ezarriko zaion telefono-zenbakiak agertu behar du autoan.

Esan dugunez, epailea da eginbidea erabakitzeke eskumena duen bakarra. Horrek esan nahi du administrazioko agintariak (Ministerio Fiskala barne) ezin dutela komunikazioen sekretua urratu. Beste kontu bat da interbentzioaren jarduketara materiala epaileak Poliziaren esku uztea. Jakina, epaileak ez du eginbideak fisikoki gauzatzeko bitartekorik, eta Polizia arduratzen da horretaz.

2. Zigor-prozesuak hasita egon behar du. Horrek esan nahi du pertsona baten kontra jadanik erantzukizun kriminalaren zantzuak daudela. Ezin da komunikazioen interbentzioa agindu delituaren zantzuak bilatzeko, edo beste era batera esanda, zehaztu gabeko interbentziorik ezin egin daiteke. Pertsona baten kontra susmo hutsak baino zerbait gehiago behar da; eta hori prozesua hasita dagoela beste inola ezin gerta daiteke.

3. Eginbideek neurritsuak izan behar dute. Telefono bidezko komunikazioaren interbentzioa beharrezkoa izango da, baldin eta delitua edo horren inguruabarrak agerian uzteko bitarteko bakarra bada. Gainera, delituaren larritasunarekiko neurritzkoa izan behar du; delituaren larritasunaren neurriko eginbidea izan behar du. Herrialde batzuetan, eginbide hori onartzeko delitu-zerrenda bat dute; baina Espainiako estatuan ez dago halakorik eta delituaren izaera, dagokion zigorra eta gizartearentzat duen garrantzia aintzat hartu behar direla esaten da (ikus irailaren 18ko 167/2002 Konstituzio Auzitegiaren epaia). Alderdi horretatik, telefono bidezko komunikazioen interbentzioa onartu egin da droga-trafikoko delituetan, terrorismokoetan, lapurretan edo eroskeria-delituetan.

Bestalde, neurritsu izan behar horrek telefono bidezko komunikazioen interbentzioa denboran mugatua izatea ere eskatzen du. EKren 18.3 artikulua ez du horri buruzko ezer esaten, baina bai PKLren 579. artikulua. Posta eta telegrafo bidezko komunikazioen interbentzioa aztertzean esanenez, artikulua horrek hiru hilabeteko gehieneko epea xedatzen du, baina beste hainbeste denborarako luza daiteke interbentzioa. Interbentzioaren iraupena epaileak autoan zehaztu behar du.

4. Lehen adierazienez, ikertu beharreko delitua, erantzukizun kriminalaren zantzuak eta pertsona inputatua zehaztu behar ditu epaileak autoan. Arazoa praktikan sortzen da, delitu jakin bat dela-eta pertsona jakin baten telefono bidezko komunikazioen interbentzioa ezartzeari esker beste delitu baten berri (hirugarren batek egindako delitu baten berri) jasotzen denean. Ez dago horri buruzko jurisprudentzia argirik, baina, antzaenez, epaileak auto baten bidez ikerketaren objektua hedatzeko edo beste prozesu bat hasteko aukera onartzen da (“ezusteko aurkikuntzen teoria”).

Betebehar konstituzionalak ikusita, azter ditzagun, orain, legeak ezartzen dituenak. Jakinaenez, telefono bidezko komunikazioen interbentzioa ikerketa-eginbidea da, baina ahozko epaiketara frogabalia izan dezake; beraz, oso garrantzitsua da interbentzioa gauzatzeko prozedura. Arazoa da legeak ez duela arautzen telefono

bidezko elkarrizketen grabazioekin zer egin behar den, hots, ez duela prozedura aurreikusten.

Lehen azaldu denez, posta eta telegrafo bidezko komunikazioen kontrola eta horretarako prozedura arautzen ditu legeak; beraz, telefono bidezko komunikazioen interbentzioari dagokienez, prozedura bera aplikatzen da. Eginbidea gauzatzea instrukzio-epaileak erabakitzen du, baina epaileak interbentziora fisikoki gauzatzeko ardura Poliziari eskuordetzen dio, oro har (PKLren 580. art. kontuan hartuta). Poliziak telefono bidezko elkarrizketak grabatzen ditu, eta, PKLk horri buruz ezer esaten ez duen arren, eginbidearen emaitzari buruzko informazioa eman beharko dio epaileari aldian behin. Epaileak, berriz, interbentziora era egokian egiteko argibideak emango dizkio Poliziari. Poliziak jatorrizko grabazioak –hau da, elkarrizketak jasotzen dituzten euskarri fisikoak– osorik eta bere horretan eman beharko dizkio epaileari, manipulatu gabe, alegia. Poliziak ezin du grabazioetatik ezer ezabatu eta ezin dio bere ustez garrantzitsua dena soilik eman epaileari; grabazioa oso-osorik eman behar dio. Gero, epaileak berak erabakiko du auziari begira zerk duen garrantzia. Ikerketa egiten ari ez zaien pertsonen arteko elkarrizketak alde batera utziko ditu, pertsona horien komunikazioen isilpekotasuna eta intimitatea bermatzeko; eta gauza bera egingo du auziarekin zerikusirik ez duten elkarrizketekin ere, baina horiei dagokienez, alderdiek aukera izango dute garrantzizkoa zer iruditzen zaien eta zer ez esateko; hau da kontraesan-printzipioa errespetatzen da.

Grabazioak inputatuaren aurrean entzun eta aukeratuko dira. Errepikatu ezin den eginbidea denez, idazkari judizialak dokumentatu egingo du, ahozko epaiketan aurkeztu ahal izateko. Aukeratutako elkarrizketak jatorrizko grabazioen zatiak direla fede emango du idazkariak. Inputatuek edo interesdunek grabazioen kopia eskura dezakete.

Interbentzioaren bidez atzemandako elkarrizketen grabazioak frogabide bihurtuko dira ahozko epaiketan, baina, horretarako, entzun egin beharko dira.

#### **8.4.3. Ondorioak.**

Baldintza guztiak betez gero (konstituzionalak nahiz legezkoak), bidezko interbentziora izango da, hau da, froga-balioa izango du ahozko epaiketan.

BJLOren 11.1 artikulua legez kontrako froga aipatzen du: horren arabera, zuzenean edo zeharka oinarriko eskubideak urratuz lortutako frogak ez dira aintzat hartuko. Beraz, betebeharraren konstituzionalen bat urratuz gero, interbentzioaren bidez atzemandako komunikazioak edo telefono bidezko elkarrizketen grabazioak ezin izango dira ahozko epaiketara eramane; baina, horrez gainera, interbentziotik ondorioztatzen diren frogaiturriek ere ez dute baliorik izango.

Urratzen dena lege arruntak ezartzen duen betekizunen bat bada, lortutako frogaiturria deuseza izango da (BJLOren 238. art.), baina bide horretatik ezagututako gertaerak gainerako frogabideen bitartez frogatzeko aukera izango da. Hau da, deusezpena ez da hedatzen ondorioztatutako frogabideetara.

#### **8.5. Bideo-zaintza: Segurtasun Indar eta Kidegoek bideokamera bidez egindako grabazioak.**

Abuztuaren 4ko 4/1997ko LOk (apirilaren 16ko 596/1999 EDk garatua) bideo-zaintza arautzen du. Bideo-zaintza Poliziaren jarduketa arautu bat da, legeak esandakoa betez bideratu behar dena.

Ikerketa-eginbide hau proportzionaltasun-printzipioa errespetatuz pertsonen eguneroko jarduera filmatzean datza. Legeak Segurtasun Indar eta Kidegoei leku publikoetan (itxiak edo irekiak diren kontuan hartu barik) filmatzeko baimena ematen dio (goian aipatutako LOren 1.1 art.). Dударik gabe, lege horrek arautzen duen bideo-zaintzak prebentziozko izaera du; herritarren segurtasuna bermatzera, kale-bortxakeria eta delituak saihestera zuzenduta dago. Baina filmazioak prozesuan eragina izan dezake, baldin eta grabazioan delitua ikusten bada, edo delituaren inguruabarrak argitzen edo delitugilea bilatzen laguntzen badu. Beraz, eginbide hau ez da instrukzio-epaileak agindua izaten, oro har; Estatuko Segurtasun Indar eta Kidegoek filmazioaren berri ematen diote epaileari, delituaren irudiak grabatu eta 72 orduko gehieneko epean, atestatua eta jatorrizko grabazioa osorik bidalita. Jatorrizko grabazioa osorik eman beharko diote (goian aipatutako LOren 7.1 art.). Hori eginez, Poliziak *notitia criminis* ematen dio epaileari. Eta epaileak *notitia criminis* arrunt gisa hartuko du.

Batzuetan, ordea, epaileak aginduta egin ohi da bideo-zaintza. Kasu horietan, grabazioa ez da prozesuko *notitia criminis* izango, baina atariko prozedurako ikerketa-eginbide bat da. Eta zehaztu behar da grabazioak pertsona baten intimitatea urratu arren edo egoitza baten barruan egindakoa izan arren, baliagarria izango dela, baldin eta alde z aurretik epaileak grabatzeko baimena eman bazuen edo grabazioa egiten zaion pertsonak onespina bazuen (goian aipatutako LOren 6.5 art.).

Grabazioak salaketaren eraginkortasuna izango du, eta ahozko epaiketan froga bihur daiteke, baldin eta grabazioa egin zuen poliziak deklaritzen badu. Grabazioak zigor-prozesua guztian zehar edo froga nahiz ikerketaren objektua den bitartean kontserbatuko dira (goian aipatutako LOren 8.1 art.). Gainera, alderdiek horiek ikustea edo baliogabetzea eskatu ahal izango dute (goian aipatutako LOren 9.2 art.).

Aipatutako legea onartu arte, Espainiako estatuko legeek ez zuten honi buruz ezer arautzen. Auzitegi Gorenak ezarri zituen bideokamera bidezko filmazioei eta argazkiei buruzko baimenaren oinarriak. Leku publikoetan Poliziak lortutako argazki eta filmazioak legezkoak zirela esan zuen, eta ez zutela urratzen norberaren intimitaterako oinarritzko eskubidea. Pertsonak delituarekin zerikusia izanez gero, delitu-jazarpenaren interes publikoak intimitatearekiko lehentasuna zuen. 4/1997 Lege Organikoak azaldutako jurisprudenzia bere egin zuen, beraz.

Bideokamerak ezartzeko baimena administrazioko agintaritzak ematen du (goian aipatutako LOren 3. art.), baina alde z aurretik batzorde batek onartu behar du kamerak ezartzea, loteslea den txosten baten bidez (magistratu bat izango da batzorde horren buru). Baina premiazko egoeretan edo epailearen baimena lortzerik ez dagoenetan, Polizia Judizialak bideokamera mugikorrek jar ditzake, Segurtasun Indar eta Kidegoen probintzia-arduradunari horren berri emanda (goian aipatutako LOren 5.2 art.).

Leku publikoetan jarritako bideokamera finkoei dagokienez, jendeak era horretako kamerak daudela jakin behar du, zehazki non kokatuta dauden jakin ez arren (goian aipatutako LOren 9.1 art.). Alabaina, grabazioak pertsonaren intimitate pribatua urratzen

duenean (egoitzan, kasu), epaileak edo interesdunak baimena eman beharko du (goian aipatutako LOren 6.5 art.).

## **9. KAPITULUA: IKERKETA-EGINTZAK EDO EGINBIDEAK (II)**

**9.1. Inputatuaren deklarazioak.** 9.1.1. Berme eta eskubideak, inputatuaren deklarazioan. 9.1.2. Deklarazio motak. 9.1.3. Deklarazioa egitea. 9.2. Lekukoen deklarazioak. 9.2.1. Kontzeptua eta motak. 9.2.2. Lekukoen betebeharrak. 9.2.3. Prozedura. 9.2.4. Lekukoen babesa. 9.3. Peritu-txostenak. 9.3.1. Kontzeptua eta ezaugarriak. 9.3.2. Perituen betebeharrak eta eginbidearen prozedura. 9.4. Epaile-azterketa edo begi-ikuskapena. 9.5. Delituaren gorputzari buruzko eginbideak. 9.6. Inputatua zehazteko eta identifikatzeko eginbideak. 9.6.1. Inputatua zehaztea. 9.6.2. Inputatua identifikatzea eta haren ezaugarri pertsonalak zehaztea. 9.7. Zuzeneko gorputz-ikuskapenak eta gorputz-interbentzioak. 9.8. Alkoholemia-testa. 9.9. Droga toxiko, sorgogorri edo gai psikotropikoak ematea eta horien zirkulazio zelatua. 9.10. Agente estaliak.

### **9.1. Inputatuaren deklarazioak.**

Gaur egungo zigor-prozesuan inputatua edo egotzia ez da ikerketaren edo prozesuaren objektua, subjektua baizik. Hori dela-eta, askatasun-eskubidearen titular moduan, defentsa-eskubidea dagokio.

Inputatuak Poliziaren aurrean nahiz epailearen aurrean egiten dituen deklarazioak, ikerketa-eginbideak izateaz gainera, defentsa-egintzak ere badira. Horregatik, PKLren 396. artikulua bere burua errugabetzeko edo egitateak azaltzeko beharrezko jotzen duena adieraztea ahalbidetzen dio. Inputazioari aurre egiteko defentsa-eskubidea dagokio; eta, horretarako, egitateen bere bertsio propioa eman edo horietan izan duen partaidetza azal dezake. Baina defentsa-egintza hori berme berezi batzuek babestu beharra dago; hau da, eskubide batzuk aitortzen zaizkio, deklarazioan egotzen zaizkion karguei aurre egiteko.

Horrek ez du esan nahi, ordea, inputatuari aitortzen emateko aukera ukatzen zaionik. Izan ere, egotzen zaizkion egitateak onar ditzake edo akusazioak eskatutako zigorrarekin ados dagoela esan dezake (egitateak onartzea eta eskatutako zigorrarekiko adostasuna 12. kapituluan jorratuko ditugu).

#### **9.1.1. Bermeak eta eskubideak, inputatuaren deklarazioan.**

Inputatuaren deklarazioak izaera berezia duten berme multzo baten arabera egin behar dira; berme horiek urratuz gero, deklarazioak baliogabeak izango dira. Berme horietako batzuk konstituzioak ezarriak dira (EKren 24.2 artikuluan jasoak), eta beste batzuk, aldiz, legearen araberrakoak (PKLren 520. artikulua aurreikusitakoak). Azter ditzagun berme horiek, bada:

A) Dagozkion eskubideen berri jasotzea.

Deklarazioan dagozkion eskubideen berri eman behar zaio inputatuari, jakinarazpena era ulergarrian eginez. Honako hauek dira eskubideak: inputazioaren edo egotzen zaionaren berri izateko eskubidea, bere buruaren aurka ez deklaratzeko eta bere burua

**Liburu honek UPV/EHUko Euskara Errektoreordetzaren dirulaguntza jaso du**



errudun ez aitortzeko eskubidea, isilik egoteko eskubidea, eta egiten dizkioten galderei ez erantzuteko edo epailearen aurrean soilik deklaratu duela esateko eskubideak.

B) Inputatzen zaizkion gertaeren berri izatea.

Inputatuak defentsa-eskubidea egikaritu ahal izateko, inputatzen zaizkion egitateak ezagutu beharko ditu alde aurretik (ikus PKLren 775. art.). Egozten zaiona ezagutzen duenean soilik erabaki ahal izango du bere defentsarako onena zer den, hau da, deklarazioan isilik egotea, bere errugabetasuna aldarrikatzea edo egitateak onartzea komeni zaion.

Inputazioa era argi eta ulergarrian jakinaraziko zaio; inputatuak dakien hizkuntza batean egingo da hori, eta, hala ez bada, interprete baten bidez itzulita [PKLren 520.2 e) eta 771.2 art.]. Gainera, jakinarazpenak erabatekoa izan beharko du, inputatzen zaizkion egitate guzti-guztien berri eman beharko du. Eta horren barruan sartzen dira bai inputazioaren arrazoiak, baita aurkitutako frogak ere. Jakina, inputazioaren jakinarazpena deklarazioaren aurretik egin beharko zaio.

Gainera, inputatuari deklaratzeko deia egiten zaionean, zitazioa inputatu edo egotzi gisa egiten zaiola jakinarazi beharko zaio. Hau da, inputatuak jakin egin behar du delitu-egitateen erantzulea delakoan egiten zaiola deklaratzeko deia. Hala eta guztiz ere, baliteke ikerketen hasieran hainbat pertsonari egitea deklaratzeko deia, lekuko moduan, baina inolako inputaziorik egin gabe, eta, gero, galdeketa zehar, epaileak deklaratuak egintzetan erantzukizuna izan dezakeela ikustea. Hori gertatuz gero, epaileak deklarazioa geldiaraziko du, deklaratuak inputatu moduan dagozkion eskubideak jakinaraziko dizkio, eta beste eginbide bat abian jarriko du. Ondorengo deklarazio horretan, hasieran deklaratuak zena inputatu gisa arituko da, eta, beraz, abokatuaren laguntza izango du.

D) Isilik egoteko eskubidea.

Deklarazioan, inputatuak isilik egon daiteke [EKren 24.2; PKLren 520.2 a) eta 771.2 art.]. Baina jarrera hori ezin har daiteke erantzukizunaren edo egitateen aitortza moduan. Hau da, isilik egotea ez da erruduntasunaren zantzuz hartuko, Konstituzioak berak inputatuari aitortzen dion eskubidea baita isilik egotea, eta eskubide hori isilik egonez baino ezin baita egikaritu.

E) Bere buruaren aurka ez deklaratzeko eta bere burua errudun ez aitortzeko eskubidea.

Inputatuak isilik egoteko aukera badu, logikoa da bere buruaren aurka ez deklaratzeko eskubidea ere izatea. Deklaratuari uko egin diezaioke, bere bertsioa eman deklaratu dezake, nahi duen galderei soilik erantzun diezaioke, epailearen aurrean soilik deklaratu duela esan dezake,...

Baina doktrinan ez dago argi eskubide horien artean gezurra esateko eskubidea sartzen den ala ez. Hainbat autorek baietz diote (Asencio Melladok, besteak beste). Horien ustez, EKln eta PKLln bi eskubide desberdin aurreikusten badira (isilik egoteko eskubidea eta norberaren buruaren aurka ez deklaratzeko eskubidea), horien edukia ez da berdina izango. Hala, erruduna den pertsona batek deklaratu erabakiz gero, egia ez den egitatearen bertsio bat emango du. Interpretazio hori egin ezean, erruduna izanez

gero, inputatuak isilik egoteko eskubidea baino ez luke izango, berez, eta norberaren aurka ez deklaratzeko eskubidea errugabeei soilik legokieke. Egoera horrek inputatuaren isiltasuna erantzukizunaren onspentzat jotzea ekar lezake, eta berebat, inputatuak bere errugabetasuna datu positibo eta egiazkoak emanez frogatu behar izatea.

Gezurra esateko eskubidearen existentziari buruzko eztabaidak alde batera utzita, praktikan, gezurra esateak ez du zertan eragin txarrik izan; ezin da erruduntasunaren zantzutzat hartu. Antolamenduak ez baitu inputatua zigortzen gezurrezko deklarazioa egiteagatik. Horregatik, PKLren 387. artikulua ez du zentzurik; manu horrek dioenez, epaileak egia esateko aginduko dio inputuari, eta argi, zehatz eta egiaren arabera erantzun behar duela ohartaraziko dio, gainera. Gaur egun, inputatua ezin bultzatu daiteke egia esatera, goian aipatutako oinarritzko eskubideek babesten dutelako. Dena dela, inputatuak uko egin diezaike eskubide horiei, eta erruduna dela edo delitu-egintzetan parte hartu duela deklaratu dezake.

#### F) Abokatuaren laguntza izatekoa.

Deklarazioan zehar, inputatuak bere abokatuaren aurrean egoteko eskubidea dauka. PKLren 767. artikulua arabera, inputatuak atxilotzen duten unetik edo delitua egotzen zaion unetik beharko du abokatuaren laguntza. Beraz, abokatuaren laguntza izatea baliotasun-betekizuna da Ministerio Fiskalaren aurrean, Poliziaren aurrean nahiz epailearen aurrean egindako deklarazioetan. Salbuespen bakarra zirkulazioko segurtasunaren aurkako delituetan legoke. Deklarazioan, abokatuak jarrera pasiboa izango du, baina amaitutakoan, ohar batzuk egin edo oso garbi ez dauden kontuak argitzeko eska dezake.

#### G) Deklarazioaren betekizunak edo bermeak.

Norberaren aurkako erruztatze-deklaraziotik abiatuta kondena-epaia eman ahal izateko, galdeketa zehar inputatuaren askatasuna eta defentsa-eskubidea bermatu behar dira. Hori dela-eta, PKLk egoera horri buruzko hainbat berme jasotzen ditu.

Galdeketa zehar ezin da inputatuarekiko bortxa edo mehatxurik erabili (PKLren 389 III, 391. eta 396.2 art.). Alderdi horri dagokionez, errepresio, tortura eta tratu jasanezin edo apalesgarrien aurkako nazioarteko arauak aintzat hartu behar dira, 1987ko azaroaren 26ko Hitzarmena bereziki. Horrekin batera, galarazita dago erruduntasun-deklarazioa lortzeko metodo tekniko, kimiko edo psikiatrikoak erabiltzea: hala nola, gezur-detektatzailea, egiaren sueroa eta hipnosia. Gezur-detektatzailea erabiltzen denean, pertsona kontziente dago eta erantzunak estimulu fisikoetan oinarritutakoak dira; egiaren sueroak, aldiz, konorterik gabe uzten du pertsona eta egoera horretan egiten zaizkio galderak; eta gauza bera gertatzen da hipnosiarekin. 1982ko ekainaren 22ko sententzian Auzitegi Gorenak berriaz baztertu zituen metodo horiek, oso fidagarriak ez direlako eta horiek erabiltzeak beste eskubide batzuk urratu ditzakeelako. Galarazita dago galdeketa metodo horiek erabiltzea, baita inputatuak hala eskatu arren ere.

Bestalde, inputuari galdera zuzenak egin behar zaizkio (PKLren 389. art.); galderek ezin dute izan iradokitzaileak (galderak berak erantzukizuna iradokitzea), ezta maltzurak ere (engainatzen saiatzen direnak). Inputatuaren askatasuna bermatu beharra dagoenez, galdera ulertzeko eta nahi duen erantzuna emateko aukera izan beharko du. Era berean, inputatua galderei erantzuten jarraitzeko egoera psikiko edo fisiko egokian

ez dagoenean, eten egin beharko da galdeketa (PKLren 393. art.), egoera horrek inputatuaren autodeterminazioa eta kontzientzia-gaitasuna murriztu dezakeelako.

### **9.1.2. Deklarazio motak.**

Prozesuan zehar inputatuak dituen egoeren arabera, hiru deklarazio mota bereizten ditu PKLk: entzuna izateko zitazioa, atxilotuta dagoen pertsonaren deklarazioa eta inputatuaren (edo auzipetuaren) deklarazioa.

#### **A) Entzuna izateko zitazioa.**

Egintza zigorgarria egozten zaion pertsonari zitazioa egingo zaio, bera entzuteko (PKLren 486. art.). Berez, une horretan epailearen ustez erantzukizunaren oinarri sendorik ez dagoela ulertu beharko genuke; nolabait esateko, inputazioa ahula dela eta ez dela ikusten egotzia edo inputatua atxilotzeko beharrik. Inputatuari azalpenak emateko aukera eskaintzen zaio, inputazioa sendotzeko edo ikerketatik kanpo uzteko. Dena dela, gaur egun entzuna izateko zitazioak zentzua galdu du; zitazioa egiten da, baina ez egotziak azalpenak emateko eta bere burua errugabetzeko, inputatu gisa deklarazioa emateko baizik.

Epaileak jarrera pasiboa izango du, inputatuari entzun besterik ez du egingo, eta lehen aztertutako berme eta eskubide guztiak errespetatuko dira. Zitazioa egin zaion pertsona agertzen ez bada eta agertzea eragozten dion arrazoi legitimoa egiaztatzen ez badu, agertzeko agindua atxilotzeko agindu bihur daiteke (PKLren 487. art.).

#### **B) Atxilotuen edo presoek deklarazioa.**

Epailearen edo Poliziaren aurrean egin daiteke. PKLren 520.2 artikulua atxilotuen edo presoek eskubideak ezartzen ditu: atxilotuta edo preso dauden pertsona guztiak berehala jakinaraziko zaizkie egozten zaizkien egintzak, askatasunaz gabetzeko zioak eta dagozkien eskubideak. Dena den, inkomunikazio-egoeran eskubide horietako batzuk murriztu egiten dira; izan ere, abokatu ofizioz izendatzen da, eta ez dago abokatuarekin komunikazio pribaturik izateko eskubiderik.

#### **D) Inputatuaren deklarazioa.**

Berez, prozedura arrunterako bakarrik aurreikusten den deklarazioa da (gogora dezagun prozesatze-autoa prozesu arruntean besterik ez dela ematen). Baina egia esan, prozesatu edo auzipetua inputatutzat hartu behar dugu, zentzu zabalean. Inputatuari egiten zaion lehenengo deklarazioari “indagatorio” deritza; deklarazio horretan, izen-abizenei, izengoitiari, adinari eta gainerako inguruabar pertsonalei buruz galdetuko zaio egotziari, baita aurrekari penalik duen eta inputazioaren zioak ezagutzen dituen ere (PKLren 388. art.).

Galdeketa guztietan galderek egitateak argitzeko garrantzia duten datuak lortzeko eta galdekatuaren edo beste pertsona batzuen partaidetza argitzeko helburua dute (PKLren 389. art.).

### **9.1.3. Deklarazioa egitea.**

Inputatuaren deklarazioari buruzko PKLren erregulazio gehiena Konstituzioa baino lehenagokoa dela kontuan hartu behar da; beraz, artikulua batzuk Konstituzioaren 24.2 artikulua aurreikusten duenaren arabera interpretatu behar dira. Izan ere, artikulua horretan inputatuaren deklarazioarekin zerikusia duten oinarriko hainbat eskubide arautzen dira: bere buruaren aurka ez deklaratzeko eskubidea eta bere burua errudun ez aitortzeko eskubidea, besteak beste.

Inputatuak bere defentsarako beharrezko irizten dien adierazpenak egin eta eginbideak proposa ditzake, eta, epaileak onartuz gero, egin egingo dira (PKLren 396. art.).

Jakina, deklarazioan zehar berme konstituzional guztiak errespetatu behar dira. Beraz, egotzia isilik gera daiteke, edo Poliziaren aurrean edo epailearen aurrean lehenago egindako deklarazioetako adierazpenak ezeztatu ditzake. Kontraesana edo zuzenketa gertatuz gero, epaileak horien zioaz galde diezaioke (PKLren 395. eta 405. art.). Deklarazioan bermeren bat urratuz gero, eginbidea baliogabea izango da (adibidez, inputatuak abokatu barik Poliziaren aurrean deklaratzeko duenean).

Inputatuak egitateetan parte hartu izana edo horietan erantzukizunen bat eduki izana aitortzeko, ez deklaratzeko eta bere burua errudun ez aitortzeko eskubideei uko egingez. Dena dela, horrek ez du esan nahi beste eginbiderik egingo ez denik, epaileak egiaztatu behar dituelako partaidetza eta erantzukizuna (PKLren 406. art.). Baina prozedura laburtuan edo epaiketa arinetan, inputatuaren aitortpenak ez du eragin bera. Prozedura laburtuan, inputatuak instrukzio-epailearen aurrean egitateak bere gain hartuz gero, une horretatik aurrera prozedura laburtua epaiketa arin bihurtzen da eta horri dagozkion izapideei jarraituko zaie (PKLren 787.3 eta 779.5 art.). Eta epaiketa arinetan, egotziak guardiako epailearen aurrean onespina ematen badu, PKLren 801. artikulua baldintzetan, epaileak sententzia emango du. Onespenez 12. kapituluaren jardungo dugu, halere.

Deklarazioa hartzeko uneari dagokionez, legeak aurreikusten du inputatua atxilotuz gero, askatasunaz gabetzen dutenetik hogeita lau orduko epearen barruan hartu behar zaiola lehenengo deklarazioa (PKLren 386. art.). Datu pertsonalak eskatzen zaizkio, identifikatzeko, eta zer egozten zaion badakien edo ez galdetzen zaio. Dena dela, autore batzuek zalantzak dituzte arau horri dagokionez, prozeduran inputatuaren lehenengo defentsa-egintza baita deklarazioa, inputazioa jakinarazten duen neurrian. Hortaz, deklarazioak berehalakoa izan beharko luke, inputatuak dagozkion eskubide guztiak egikaritzuz parte hartu ahal izan dezan instrukzioan. Prozedura laburtuan, PKLren 779.1.4 artikulua ezartzen du ez dagoela pertsona baten aurka akusaziorik egiterik baldin eta alde aurretik galdeketa egin ez bazaio. Hau da, ahozko epaiketa hasteko betekizuntzat hartzen da inputatuaren deklarazioa.

Berez, PKLren 385. artikulua arabera, instrukzio-epaileak egitateak aztertzeko egokitzen dituen adina aldiz hartuko dio deklarazioa inputatuari (ofizioz edo alderdiak hala eskatuta). Eta era berean, inputatuak nahi beste aldiz deklaratu dezake, eta epailea hari deklarazioa hartzeri behartuta egongo da (PKLren 400. art.).

Legeak ez du deklarazioaren gehieneko iraupenik ezartzen, baina auzipetuak lasai egin behar duela aurreikusten du. Beraz, auzipetuak galderei erantzuteko lasaitasuna galduz gero (galdera asko direlako edo deklarazioa gehiegi luzatzen delako) deklarazioa gelditu egingo da, inputatuak atsedean har dezan (PKLren 393. art.).

Galderak nahiz erantzunak ahoz egingo dira, inputatuak ulertzen duen hizkuntzan edo eran (PKLren 398. art.). Dena dela, batzuetan inputatuak idatziz erantzun ditzake azaltzen zailak diren puntuak, edo zirriborroak edo oharrak kontsulta ditzake erantzuteko orduan (PKLren 390. art.).

PKLren 396. artikulua arabera deklarazioa gaztelaniaz eman behar dela dirudien arren, BJLOren 231.3 artikulua autonomia-erkidegoko hizkuntzan deklarazioa ahalbidetzen du. Instruktoarek hizkuntza hori ez badaki, itzultzailea beharko da; gauza bera gertatzen da deklarazioa atzeritarra edo gormutua izanez gero (ikus BJLOren 231.5 eta 440-441 art.).

Lehen esan dugunez, inputatuari delituaren gorputza eratzen duten objektu guztiak edo epaileak beharrezko jotzen dituen erakutsiko zaizkio, aintzatetsi edo bazter ditzan. Objektuen jatorriaz, helburuaz eta horiek bere eskuetan aurkitu izanaren zioez galdetuko zaio. Gainera, epaileak hitzak edo esaldiak idatzarazteko agin diezaiokie auzipetuari, grafologia-konparaketa egiteko (PKLren 391. art.).

Epaileak komenigarria dela uste izanez gero, inputatuari delitua egin den lekuan bertan edo egintzekin zerikusia duten pertsonen aurrean deklarazioak hartzea ahalbidetzen du legeak (PKLren 399. art.).

Urriaren 24ko 13/2003 LOri esker (PKLren 325. art. eta BJLOren 229.3 art. aldatu zituena), epaileak galdeketa bideo-konferentzia edo antzeko sistemen bitartez egitea erabaki dezake, inguruabarren arabera, ofizioz edo alderdiak hala eskatuta. Baina hala eginez gero, epaileak pertsonaren presentzia fisikorik ez duenez, erabateko bermeak ezarri behar dira: idazkari judizialak pertsonaren identitatearen fede emango du; defentsa-eskubidea errespetatu behar da, abokatuaren presentziarekin; eta akta idatzi behar da.

Galderak eta erantzunak osorik jasoko dira aktan; baita saio bakoitzean erabilitako denbora ere (PKLren 401. art.). Amaitutakoan, deklarazioa irakurtzeko aukera ematen zaio prozesatuari; prozesatuak irakurri ordez, idazkariak irakur dezake. Ondoren, galdeketa esku hartu duten guztiek sinatuko dute (PKLren 404. art.).

## **9.2. Lekuko deklarazioak.**

Edukiaren ikuspuntutik instrukzioko lekuko deklarazioaren ikerketa-eginbidea eta ahozko epailetako lekuko-froga gauza bera diren arren, erabat desberdinak dira helburuei eta balioari dagokienez. Instrukzioan egindako lekuko deklarazioaren xedea gertaerak eta erantzuleak ikertzea da. Ahozko epailetako deklarazioa, aldiz, froga izango da eta epaileak konbikzioa lortzea du helburu. Bestalde, lekuko deklarazio gehienak ofizioz egiten dira instrukzioan, eta hasieran ez dago jakiterik horietako zein izango diren garrantzizkoak; ahozko epailetan, aldiz, deklaratu duten lekuko alderdiek hala eskatuta deklaratu dute, beren deklarazioa auzirako garrantzizkoa izango delako alderdiek eskaria eginda.

### **9.2.1. Kontzeptua eta motak.**

Zigor-prozesuko lekukoaren kontzeptua prozesu zibileko kontzeptu bera da. Egitate zehatzak zuzenean edo zeharka ezagutzen dituztela-eta auzirako funtsezkoak izan daitezkeen datuak ematen dituzten hirugarren pertsonak dira lekukoak, epailea edo prozesuko alderdiak ez diren hirugarren pertsonak. Hirugarren pertsonak direnez, inputatuak ezin du izan lekuko, ezta jurisdikzio-organoak ere, jakina denez horrek independentzia babestu behar baitu eta ezin baitu berak prozesuz kanpo ezaguturiko egitaterik auzira ekarri.

Herri-akusazioari eta akusazio partikularrari dagokienez, argi dago ez direla hirugarren pertsonak, alderdiak baizik; alabaina, normalean lekuko gisa agertzen dira prozesuan (ofendituak inork baino hobeto ezagutzen duelako egitatea). Kasu horretan, lekukoaren kontzeptuak beste ñabardura batzuk ditu, baina legeak ez du erregimen berezirik aurreikusten; jurisprudentziak, aldiz, lekuko berezi horien adierazpenak balioesteko arau batzuk ezartzen ditu, delituari buruz neutralak ez direla kontuan izanik.

Azaldu dugun kontzeptuaren arabera, bi motatako lekukoak bereizten dira: zuzeneko lekukoak, egitatea zuzenean ezagutu dutenak, eta erreferentziagatiko lekukoak, egitatea beste pertsona batzuen bitartez ezagutu dutenak. Jakina, batzuen eta besteen deklarazioek ez dute balio bera izango; zuzeneko lekukoak esandakoak balio handiagoa izango du. Berez, ez dago inolako eragozpenik erreferentziagatiko edo zeharkako lekukoaren adierazpenak onartzeko, eta horixe ondoriozta daiteke PKLren 710. artikulutik, baina hainbat betekizun errespetatu behar dituzte. Ez dugu ahaztu behar egitateak beste pertsona batzuen bitartez ezagutzen dituztela eta horrek arazoak sor ditzakeela, bai egitatea argitzeko, bai egitasuna ziurtatzeko, baita defentsa-eskubidea egikaritzeko ere.

Beraz, zeharkako lekukoak zuzeneko lekukorik agertzen ez bada soilik onartuko dira; zuzeneko lekukorik izanez gero, zeharkako lekukoaren deklarazioak zuzenekoarena egiaztatuzeko balio izango du. Gainera, zeharkako lekukoaren deklarazioa onartzeko, zuzeneko lekukoak ezaguna izan behar du; horregatik, PKLren 710. artikulua arabera, zuzeneko lekukoa datu guztiekin izendatu beharko da. Zuzeneko lekukoaren identitatea aditzera ematen ez bada (Poliziaren isilmandataria delako, adibidez), ezingo litzateke onartu erreferentziagatiko lekukoaren deklarazioa. Eta, azkenik, poliziak inoiz ezin daitezke izan inputatuaren zeharkako lekuko; horren arabera, poliziek ezingo dute ahozko epailetan erreferentziagatiko lekuko gisa deklaratu inputatuak Poliziaren aurreko deklarazioan egindako adierazpenak berresteko (alabaina, Auzitegi Gorenak kasu batzuetan balio frogagarria eman die atestatuetan agertzen diren inputatuaren deklarazioei, baldin eta poliziek zuzenean entzun dituztela esanez berresten badituzte ahozko epailetan, nahiz eta inputatuak epailearen aurrean edo ikustaldian deklarazio horiek berretsi ez. Ikus 2002ko urtarrilaren 16ko Auzitegi Gorenaren sententzia).

### **9.2.2. Lekukoaren betebeharrak.**

Lekukoak hiru betebeharrak ditu, EKren 118. artikulua Justiziarekin kolaboratzeko ezartzen duen beharrian orokorretik eratorriak: epailearen aurrean agertu, zin egin eta deklaratu.

A) Epailearen aurrean agertzea.

Espaniako estatuko eremuan bizi diren pertsona guztiek dute epailearen aurrean agertzeko betebeharra, epaileak zitatuz gero (PKLren 410. art.). Hala eta guztiz ere, betebeharrak horretan salbuespen batzuk egiten dira.

- Erregeak, erreginak, beren ezkontideak, erreinuaren erregeordeak eta printze oinordekoak ez dute epailearen aurrean agertzeko betebeharririk, ezta deklaratzeko betebeharririk ere. Gauza bera gertatzen da Espainian egiaztagiria duten diplomatikoekin eta beren senitartekoekin (PKLren 411. art.).
- PKLren 412. artikuluan zehazten diren pertsonak ez dute epailearen aurrean agertzeko betebeharririk, baina bai deklaratzeko betebeharra: (a) errege-familiako gainerako kideak idatziz egin dezakete deklarazioa (PKLren 412.1 art.); (b) gobernuko presidentek, ministroek, Senatuko eta Kongresuko presidentek, Konstituzio Auzitegiko presidentek, BJKNko presidentek, estatuko fiskal nagusiak eta autonomia-erkidegoetako presidentek idatziz deklaratu dezakete, baldin eta beren kargua dela-eta ezagutzen badute egintza (PKLren 412.2 eta 3 art.). (d) Diputatu eta senatariek, Konstituzio Auzitegiko magistratuak, BJKNko batzarkideak, Auzitegi Goreneko Salako magistratuak, herri-defendatzaileak eta abarrek beren bulego ofizialean nahiz dagokien organoaren egoitzan deklaratu dezakete, jurisdikzio-organoaren egoitzara joan beharrean (PKLren 412.5 art.).

Lekukoari deitu, eta agertzen ez bada, 200-5.000 euro arteko zigorra ezarriko zaio; trabak jartzeari eutsiz gero, indar publikoaren bitartez eraman ahal izango dute epailearen aurrera eta justiziari oztopo egiteko delituagatik (ZKren 463.1 art.) zigorra ezarri ahal izango diote (PKLren 420. art.).

#### B) Egia esango duela zin egitea.

Inputatuak ez bezala, lekukoak egia esateko betebeharra du; horregatik, egia esango duela zin egin edo promesa eman behar du, lekukoak 14 urte baino gutxiago dituenetan izan ezik (PKLren 433. eta 434. art.). ZKren 458. artikulua arabera, zigor-prozesuan testigantza faltsua ematea delitua da, prozesuko edozein fasean; horrez gainera, testigantza faltsuan oinarrituta kondena-epaia eman bada, zigorra larriagoa izango da. PKLren 715. artikulua delitutzat hartzen du ahozko epaiketan lekukotasun faltsua ematea; beraz, manu horren arabera, atariko prozeduran lekukoak gezurra esanez gero, ez luke erantzukizun kriminalik, baldin eta, gero, ahozko epaiketan, bere deklarazioa aldatu eta egia esaten badu. Kontraesan hori ikusita, autore batzuek diote ZK lege berezia eta aurreragokoa denez, PKLk aurreikusitakoaren gainetik dagoela.

#### D) Deklaratzea.

Galdetutakoari buruz dakiena deklaratu behar du lekukoak (PKLren 410. art.). Baina badaude hainbat arrazoi direla medio deklaratzetik salbuetsita dauden pertsona batzuk (PKLren 416. eta 417. art.):

- Familiako zioak: auzipetuaren senitartekoak ez daude deklaratzera behartuta (aurreko eta ondorengo senitartekoak, ezkontideak, etab.). Deklarazioa eman dezakete, baina alde aurretik jakinarazi behar zaie ez daudela horretara behartuta (PKLren 416.1 II art.).

- Pertsona batzuek isilpean gorde behar dituzte hainbat informazio, beren lanbidea dela-eta. Lanbide-zioak direla-eta, ez daude deklaratzera behartuta: abokatuak, beren bezeroek jakinarazitako gertaerei buruz; kleriko eta beste gurtza batzuetako ministroak, beren lanbidea dela-eta ezagututako gertaerei dagokienez (aitortza-sekretupean ezagututako egitateak).
- Funtzionario zibil eta militarrek, sekretua gorde edo hierarkiaren arabera beren gainetik dagoenaren mende egon behar badute.
- Amaitzeko, ezgai fisiko edo moralak. Nahi izanez gero deklara dezakete, baina epaileak balioetsi egin beharko ditu haien adierazpenak.

Lekukoak deklaratzeari uko eginez gero, 200-5.000 euro arteko zigorra ezarriko zaio. Trabak jartzeari eutsiz gero, *autoritatearekiko desobedientzia larria* delituari (ZKren 556. art.) dagokion zigorra jaso dezake (PKLren 420. art.).

### **9.2.3. Prozedura.**

Instrukzio fasean, epaileak hasiera-egintzetan, deklarazioetan, atestatuetan eta gainontzeko eginbideetan lekuko gisa agertzen diren pertsona guztiak zitatu behar ditu (PKLren 421. art.), beharrezko jotzen ez dituenetan izan ezik.

Deklarazioak jurisdikzio-organoaren egoitzan hartuko dira (BJLOren 268.1 art.). Baina salbuespenak ere badaude:

- PKLren 412. artikulua 3. eta 5. ataletako salbuespenak, lehenago aipatutakoak.
- Lekukoak epailearen aurrean fisikoki agertzeko ezintasuna badu, epailea pertsona horren egoitzara joango da eta han hartuko dio deklarazioa (PKLren 419. art.).
- Lekukoa auzi-barrutitik kanpo bizi izanez gero, deklarazioa exhorto bitartez egin daiteke, epaileak pertsonaren presentzia ezinbestekoa dela uste duenean izan ezik (PKLren 419. art.). Era berean, lekukoa atzerrian bizi denean, nazioarteko kooperazio-mekanismoak baliatuko dira deklarazioa hartzeko (PKLren 424. art. eta BJLOren 276. art.).
- Egitatea gertatu den lekuan ere har daiteke deklarazioa, ikerketak hala eskatzen duenean (PKLren 438. art.).

Deklarazioa instrukzio-epailearen eta idazkari judizialaren aurrean egingo da. Deklarazioa hasteko, egia esango duela zin egin beharko du lekukoak (PKLren 434. art.). Ondoren, galdera orokorrak (izen-abizenak, adina, lanbidea,...) egingo zaizkio (PKLren 436. art.). Lekukoak egitateak azaldu ostean, alderdiek eta epaileak egoki irizten dieten galderak egingo dizkiote.

Galderei erantzuteko, memoria besterik ezingo du baliatu lekukoak; batzuetan, datu idatziak kontsultatu ahal izango ditu, datuak gogoratzeko zailak izanez gero. Bestalde,



egitearekin zerikusia duten elementuak edo objektuak erakutsi ahal izango zaizkio, aintzatetsi edo bazter ditzan (PKLren 437. eta 438.2 art.).

Lekukoek banan-banan eta isilpean deklaratuko dute (PKLren 435. eta 704. art.), haien artean informazioa elkarri ematea edo elkarri eragitea saihesteko.

Ahoz egingo dira galderak, eta erantzun ere, ahoz erantzungo dute lekukoek; horrez gainera, galderak argiak eta zuzenak izango dira, galdera iradokitzaileak eta maltzurralde alde batera utzita. Ezin da deklarazioan bortxarik erabili (PKLren 439. art.). Galdera guztiek lekukoaren deklarazioaren egitasuna ezagutzera eta egitateak argitzera bideratuak behar dute izan. Amaitu ondoren, deklarazioan jasotakoa irakurtzeko aukera ematen zaio lekukoari; lekukoak eskubide hori baliatzen ez badu, idazkariak irakurriko du. Gero, deklarazioan parte hartu diren guztiek sinatuko dute (PKLren 443. eta 444. art.).

Berez, lekukoaren deklarazioak ahozko epaiketan berriro egin behar dira. Hori dela-eta, deklarazioa amaitu ondoren, ahozko epaiketan agertzeko betebeharra dutela jakinarazten die epaileak (PKLren 446. art.). Alabaina, jakinarazpena egitean lekukoak ahozko epaiketan deklaratu ezin izango duela adieraziz gero, Espainiatik kanpo egongo delako, edo gaixo egoteko, hiltzeko edo ezgaitasunen bat izateko arriskua badago, aurretiazko froga egiten da. Hau da, instrukzio fasean egingo da froga, baina ahozko epaiketako berme guztiak errespetatuta (PKLren 448. eta 449. art.).

#### **9.2.4. Lekukoaren babesak.**

Batzuetan, pertsonak zigor-prozesuan lekuko gisa deklaratzeari beldur diote, deklaratuak ekar ditzakeen ondorioengatik (droga-trafikoko delituetan, kasu). Edonola ere, lekukoek ez deklaratuaren ondoriozko zigorgabetasuna saihestearren, auzi kriminaletako Lekuko eta Perituen babesari buruzko 19/1994 LO onartu zen abenduaren 23an. Lege horren arabera, eta epailearen ustez lekukoaren beraren nahiz haren ondasunen, ezkontidearen edo senitartekoren baten edo haien ondoreen gaineko arriskua dagoenean (goian aipatutako LOren 1. art.), horiek babesteko neurriak hartu ahal izango dira.

Askotariko babes-neurriak bereizten dira: auzian lekukoaren identifikaziorik ez egitea, lekukoari argazkiak ateratzea edo grabazioak egitea galaraztea, identitate berri bat ematea... (goian aipatutako LOren 2. artikulutik 4.era bitarteko artikulua).

Espainiako estatuko sistema prozesalean identifikatu gabeko lekukorik onartu ezin denez, ahozko epaiketan, lekukoaren identifikazioa eskatu ahal izango du defentsak, eta ezin izango zaio ukatu; bestela, lekukoaren deklarazioak ez luke balio frogagarrikerik izango. Horregatik, ongi bereizi behar dira identifikatu gabeko lekukoa eta lekuko ezkutua. Jurisdikzio-organoak edo alderdiak, edo biek, lekukoaren identitatea ezagutzen ez badute, identifikatu gabeko lekukoa edo lekuko ezezaguna da. Bestalde, lekukoaren identitatea ezaguna izanik agerian egon gabe edo ahotsa aldatzeko mekanismoen bidez deklaratu badu, lekuko ezkutu moduan ariko da, eta haren deklarazioa onargarria izango da.

19/1994 LOren 4.5 artikulua besterik dioten arren, babestutako lekukoa instrukzioan emandako deklarazioak ahozko epaiketan berrestera agertzen ez bada, haren

adierazpenek ez dute froga-baliorik izango, sententzia emateari dagokionez, kontraesan-printzipioa errespetatu ez delako. Ezin liteke instrukzioan deklaraturakoa irakurtze hutsarekin deklarazio hori ahozko epaiketan kontuan hartu, atariko prozesuan lekukoaren identitatea ezagutzen ez dela-eta defentsa eskubidea urratzen delako.

### **9.3. Peritu-txostenak.**

Peritu-txostena prozesurako funtsezkoak diren datuak lortzeko ikerketa-eginbidea da. Horretarako, prozesuarekin zerikusirik ez duten pertsonen (perituen) eta epaileak ez dituen berariazko ezaguera profesional edo praktikoko batzuk erabiltzen dira. Hainbat gaitan adituak dira perituak, eta ustezko egileari edo delituaren gorputzari buruzko ezagutza teknikoak erantzen dizkiote prozesuari.

#### **9.3.1. Kontzeptua eta ezaugarriak.**

Epailearen ustez egitateak edo inguruabarren bat argitzeko ezaguera zientifiko edo artistiko espezifiko batzuk behar direnean, funtsezkoak dira peritu-txostenak, epaileak bestela ezagutu ezin dituen xehetasunak ematen baitituzte (PKLren 456. art.).

PKLren 456. artikularen arabera peritu-eginbidea epailearen borondatepean dagoela ondoriozta litekeen arren, gaur egun zigor-prozesuetan eginbide nagusia da, segurtasun-eta ezaguera-maila gorena ematen baitu. Izan ere, aurrerapen teknikoiei esker, lekukoaren deklarazioen bitartez izan daitekeena baino segurtasun handiagoz iker daitezke, gaur egun, delituak. Adibidez, bortxaketa bat gertatu bada, semen- edo odol-analisien bitartez seguruago zehaztuko da egilea nor izan den, lekuko baten adierazpenen bitartez baino. Kontua da PKL prozedura laburtu eta epaiketa arinei begira besterik ez dela eguneratu alderdi honi dagokionez.

PKLk peritutzat hartzen dituenekin batera, gaur egun garrantzi handia dute Poliziaren Kabinete espezializatuek. Aparteko baliabideak dituzte peritu-txostenak egiteko (balistika, daktiloskopia,...). Beraz, alderdi horretatik, nabarmena da PKL aldatzeko premia.

Peritu-txostenen objektua askotarikoa izan daiteke. Baina, atariko prozeduran, txosten garrantzitsuenak delituaren gorputzari eta frogagarriari buruzkoak dira. Legeak tratamendu berezia ematen die horiei, batez ere auzitegi-medikuek egindako azterketa kimikoei eta autopsiari, heriotzaren modua, kalifikazio juridikoa edo erantzukizun penalaren inguruabar aldarazleak zehazteko (azterketa horiek jurisdikzio-organismoari eta Fiskaltzari laguntza teknikoak ematen diete; BJLOren 497 eta 498. art.).

Peritu-txostenen edukiaren ikuspuntutik, ezin bereiz daitezke ikerketa-eginbidea eta froga. Peritu-txostenaren objektua instrukzio fasean gauzatu beharra dago, objektua desagertzeko arriskuagatik eta txostena osatzeko behar den denboragatik. Horregatik, PKLk bi gauza bereizten ditu: azterketa eta txostena (ikus PKLren 467. art., eta 723. artikulua eta hurrengoak). Peritu-azterketa instrukzioan bertan egiten da, txostenaren objektu izango diren elementuak desager ez daitezken. Azterketaren bidez lortutako emaitzak adierazten dituen txostenaren idazkia ahozko epaiketan emango da, alderdiek ezagutzeko; gainera, txostena osatu duen perituak ahozko ikustaldian deklaratu du.

#### **9.3.2. Perituen betebeharrak eta eginbidearen prozedura.**

Lehen adierazi dugunez, peritua prozesura ezagutza teknikoa dakarren pertsona da. Beraz, perituak gai zientifiko edo artistiko jakin baten berariazko ezaguera izan behar du, titulu ofiziala izan (peritu tituluduna) edo ez izan (titulurik gabeko peritua) (PKLren 457. art.).

Zigor-prozesuan, epailea da perituak hautatzen dituen, instrukzio fasean, baina aditu horien kopurua prozeduraren arabera izango da. Delitu larriagoengatik prozedura arruntean, bi peritu izendatu behar dira (PKLren 459. art.). Prozedura laburtuan eta epaiketa arinetan, aldiz, nahikoa da peritu bakarra izendatzea, epaileak egoki irizten badio (PKLren 778. art.).

Peritua izendatu ondoren, izendapenaren berri emango zaie perituari berari eta alderdiei (PKLren 460. eta 461. art.).

Perituen betebeharrak lekukoaren antzekoak dira: epailearen aurrean agertzea, zin egitea eta txostenak ematea (deklaratu orde, txostenak egin eta horiek azaltzen dituzte). Betebehar horietakoren bat bete ezean, perituek lekukoaren erantzukizun penal bera dute (PKLren 463. eta 420. art.).

#### A) Epailearen aurrean agertzea.

Perituak ezin izango dio epailearen aurrean agertzeari uko egin, baldin eta eragozpen zilegirik ez badu (PKLren 462. art.). Dena den, peritu batzuek ezin dute txostenik eman, PKLren 464. artikulua aurreikusitako zioengatik. Manu horrek dioenez, PKLren 416. artikulua arabera lekuko gisa deklaratzera behartuta ez daudenek ezin dute txostenik eman (lehen ikusitako arrazoiak direla medio).

#### B) Zin egitea.

Bere lanean zintzo jardungo duela eta egia aurkitzeko eta deklaratzeko helburua besterik ez duela izango zin egingo du perituak (PKLren 474. art.).

#### C) Txostena ematea.

Epaileak txostenaren helburua jakinaraziko dizkie perituei (PKLren 475. art.). Era berean, aztergai diren objektuak emango dizkie. Perituek beharrezko azterketak eta eragiketak egin ondoren, txostena idatziko dute. PKLren 478. artikulua txostenaren edukia zehazten du:

- Txostenean aztergai den objektuaren edo pertsonaren deskribapena.
- Eragiketak eta horien emaitzak, xehetasunez adierazita.
- Ondorioak. Azterketa egin ondoren objektuak aldatu edo hondatu behar izanez gero (adibidez, heroina), lagin bat gorde beharko da.

Legeak azterketa epailearen aurrean gauzatu behar dela dioen arren, egitateak gertatu diren lekuan bertan edo establezimendu berezietan egin behar izaten da, oro har (ikus 328, 336 eta 353. art.). Ikerketaz arduratzen den epailea (edo haren ordezkari gisa, bake-epailea, edo Polizia Judizialeko funtzionario bat, autopsiarako) arituko da perituekitaldiaren buru, idazkari judiziala bertan dela (PKLren 477. art.). Ekitaldi horretara

alderdiek eta ordezkariak ere agertzeko aukera izango dute. Epaileak ofizioz edo alderdiek hala eskatuta galderak egin eta azalpenak eska diezazkieke perituei; erantzunak txostenaren osagaitzat hartuko dira (PKLren 483. art.).

Lekukoen deklarazioekin gertatzen den bezala, perituen azterketa ikerketa-eginbidea denez, ahozko epaiketan errepikatu beharko da, edo, gutxienez, txostena berretsi beharko da. Ahozko epaiketan, alderdiek txostenei buruzko oharra edo galderak egin ditzakete, perituak erabilitako metodoak kolokan jar ditzakete... Baina, batzuetan, ez dago eginbidea froga gisa berriro egiterik; horren ondorioz, aurretiazko froga egin behar da. Ahozko epaiketa balitz bezala egingo da peritu-txostena, hau da, fase horren berme guztiak aplikatuta:

- PKLren 467. artikulua arabera, peritu-txostena ahozko epaiketan berriro egiterik ez badago, alderdiek perituak ezetsi ahal izango dituzte.
- 471. artikulua arabera, perituak ezetsiz gero, alderdiek beren kontura peritu bana izendatzeko eskubidea dute.
- Gainera, alderdi guztiak ager daitezke ekitaldian eta egoki iruditzen zaizkien oharra egin ditzakete (PKLren 480. art.).

Hiru berme horiek ahozko epaiketan baino ez dira aplikatzen, baina, aurretiazko froga denez, instrukzio fasean ere betetzen dira.

Baina peritua izateak, betebeharrak ez ezik, eskubideak ere badakartza; izan ere, beren lanagatik ordainsariak jasotzeko eskubidea izango dute (ikus PKLren 362. eta 465. art.).

Hainbatetan, peritu-txostenak osatzeko oso baliabide garestiak eta oso pertsona espezializatuak behar izaten dira. Horregatik, erakunde publikoak arduratu ohi dira lan horretaz: Toxikologiako Institutu Nazionala edo Legezko Medikuntzaren Institutua, besteak beste. Askotariko analisiak egin ohi dituzte: substantzia toxikoei buruzkoak, estupefaziantei buruzkoak, odolekoak, gorputz-jariakinenak eta ADNarenak. Era berean, SIKLOren 11.1 g) artikulua bidezko txosten teknikoak eta peritu-txostenak osatzeko eginkizuna Polizia Judizialari ezartzen dio (daktiloskopia-probak, balistikakoak, kaligrafiakoak, alkoholemia-testak,...). Horregatik, hainbat erakunde autonomiadun eratu dira Barne Ministerioaren barruan. Kontu honi dagokionez PKLk ez du prozedura arrunterako ezer arautzen; prozedura laburtu eta epaiketa arinei dagokienez, aldiz, errealitate praktikoa kontuan hartzen hasi da.

Auzitegi Gorenaren jurisprudentziaren arabera, erakunde publikoek egindako txostenak objektibo eta inpartzialtzat hartzen dira; beraz, ez dago ahozko epaiketan horiek berretsi beharrik eta organo judizialak froga moduan onartuko ditu. Hala eta guztiz ere, kontuan hartu behar da presuntzioa besterik ez dela; beraz, alderdi batek txostenaren objektibotasuna, metodoa, etab. kolokan jar ditzake. Hala gertatuz gero, txostena berretsi egin beharko da. Adibidez, Guardia Zibilaren balistika-txosten bat, nahiz eta ikerketa-eginbidea izan, ahozko epaiketan frogatzat har daiteke epaia emateko (berretsi beharrik gabe), baina alderdi batek txostena zalantzan jarriz gero, txostena berretsi egin beharko da.

#### **9.4. Epaille-azterketa edo begi-ikuskapena.**

Epaile-azterketaren eginbidean, epaileak berak delituarekin zerikusia duen objektu edo pertsonaren zuzeneko miaketa egiten du. Gainerako ikerketa-eginbideak bezala, egitateak argitzea du helburu (PKLren 326. artikulutik 333.era bitarteko artikulua).

Legeak eginbide hau gauzatzeko ardura instrukzio-epaileari esleitzen badiu ere, praktikan, Polizia Judizialak egin ohi du, zio logikoengatik (mugikortasuna, funtzionarioen kopurua,...). Hau da, Polizia izaten da, oro har, egitate zigorgarriaren lekuekin, subjektuekin eta objektuekin zuzeneko lotura duena. Izan ere, PKLren 770. artikulua (38/2002 Legeak aldatua) era honetako eginbideak gauzatzeko ahalmena aitortzen dio Poliziari Judizialari.

PKLn *begi-ikuskapena* izendapena ageri da, baina ez da oso izen zuzena, ikusmenaz gainerako beste zentzu batzuk ere erabiltzen baitira eginbide honetan. Zentzu ororen bidez sumatutako sentipen guztiak adieraziko dira aktan.

Delitua gauzatu den lekuan arrastoak gelditu direnean egiten da, eta delituaren gorputzari buruzko eginbideekin batera, oro har (PKLren 326. art.). Horregatik esan daiteke neurri handian egitatearen arrasto eta froga materialak hartzera eta kontserbatzera bideratutako eginbidea dela, gero froga horiek ahozko epaiketan erabili ahal izateko. Baina horrez gainera, datuak egiaztatze helburua ere badu; horregatik, lekuaren deskribapena, objektuen egoera eta kokalekua, lurreko gorabeherak edo gelen kokalekua zehaztu beharko dira autoetan, eta defentsak nahiz akusazioak erabil ditzaketen xehetasun guztiak, oro har. Horrek esan nahi du eginbidea akusazioa eta defentsa prestatzera bideratuta dagoela. Era berean PKLren 327. artikulua dioenez, lekuaren planoan egin, argazkiak atera edo grabazioak egin daitezke.

Epaileak azterketan zehar lekukoak edo perituak aurrean egoteko agindua eman dezake (PKLren 329. art.). Hala, miaketa egiten duen bitartean deklarazioa har diezaieke edo txostena egin daiteke. Miaketa eta deklarazio-eginbideak aldi berean gauzatzen dira. Horrez gainera, PKLren 333. artikuluan esaten denez, prozesatua abokatuak lagunduta edo bakarrik ager daiteke. Gainera, egitateak berriro daitezke une horretan. Prozesatuaren ikuspuntutik, oso garrantzitsua da epaile-azterketan egoteko aukera izatea, horrela hobeto prestatu ahal izango baitu bere defentsa.

Idazkariak aktan adieraziko du azterketan jazotako guztia eta ekitaldian parte hartu duten guztiek sinatuko dute (PKLren 332. art.).

## **9.5. Delituaren gorputzari buruzko eginbideak.**

Delituaren gorputzari buruzko eginbideak epaiketa segurtatzeko egiten dira, eta delituarekin zerikusia duten elementu materialak biltzean eta leku, gauza edo pertsonen deskribapena egitean datza. Beren izaera dela-eta, ezin errepika daitezke, eta horregatik dira hain garrantzitsuak. Kontuan hartu behar da delitua argitzeko ezinbestekoa dela ikertutako delitu-egitatea gertatu zen unean eta lekuan gauzen egoera zein zen jakitea. Eginbide horiek eta epaile-azterketa gauza bera ez diren arren, lotuta daude oro har.

Lehenik, delituaren gorputza edo *corpus delicti* deritzona zer den argitu beharra dago. Egia esan, bi erataria hitz egin daiteke delituaren gorputzaz. Zentzu hertsian, delituaren gorputza delituaren objektua den pertsona edo gauza da, hau da delituaren ondorioak zuzenenean pairatu dituen objektua edo pertsona (adibidez, gorpua, delitua eraiketa

denean; auto bat, delitua lapurreta denean...). Zentzu zabalean, aldiz, delitua bera, haren inguruabarrak eta erantzukizuna argitzeko balio duen eta froga moduan erabil daitekeen edozein elementu da delituaren gorputza (delitua egiteko erabilitako armak eta tresnak, odolez zikindutako alkandora bat,...), edo beste era batera esanda, frogagarritzat hartzen diren elementuak.

PKLk delituaren gorputzarekin zerikusia duten hainbat eginbide aurreikusten ditu, delitu motaren arabera (PKLren 334. artikulutik 367.era bitarteko artikulua). Delituarekin zerikusia duten elementu materialak kontserbatzera bideratuta daude, eta horretarako, datuen eta objektuen alde aurreko bilketa eta deskribapena egitea eskatzen du. Horrela, epaiketa egin behar duen organoak delituaren objektua zein den eta egitatea zer inguruabarretan gertatu zen jakingo du.

#### A) Bilketa, deskribapena eta kontserbazioa.

Epaile-azterketaren eginbide osagarritzat hartu ohi da. Epaileak armak, tresnak eta delituarekin zerikusia izan dezaketen objektu guztiak bilduko ditu, baita delitua gertatu den lekuan, inguruan edo inputatuaren eskuetan daudenak ere (PKLren 334. art.).

Delituaren objektua (gauza nahiz pertsona) aurkitutakoan, horren egoera eta inguruabarrak xehetasunez deskribatuko dira, eta, bereziki, egitate zigorgarriarekin zerikusia duten guztiak (PKLren 335. art.). Era berean, leku, arma, tresna eta objektuek delituarekin duten zerikusia argitzeko, epaileak peritu-azterketa eta peritu-txostena osatzeko eska dezake (PKLren 336. art.), eta lekukoei deklarazioa har diezaike (PKLren 337. art.).

Baina ez dugu ahaztu behar, batzuetan, elementuak ezin direla jatorrizko lekuan eduki epailea heldu arte, edo, beste batzuetan, Polizia Judizialak egiten dituela epailearen esku-hartzerik eskatzen ez duten eginbideak. Izan ere, Polizia Judizialak delitu-egitateak gertatu diren lekuan berehala agertzeko eta han aurkitutakoak kontserbatzeko eginbideak egiteko betebeharra dauka. Halakoetan, Polizia Judizialak argazkiak atera edo irudiak hartuko ditu, delituaren gauza, tresna edo frogak bilduko ditu eta egitateak gertatu diren lekuan dauden pertsonen datuak jasoko ditu; hala dagokionean, ibilgailua ere atzemango du (PKLren 770.3 eta 770.4 art.).

Atzemandako arma, tresna eta efektu guztiak kontserbatu edo dagokion erakundeari bidaliko zaizkio, hark gordetzeko (PKLren 338. art.). Elementu horiek guztiak prozesu osoan zehar eskuragarri izan behar ditu auzitegiak, eta ez zaizkio jabeari itzuliko prozesua amaitu edo artxibatu arte (PKLren 367. art.). Instrukzioan zehar, jardueri erantsiko zaizkie eta behar beste aldiz aztertu ahal izango dira. Instrukzioa amaitutakoan, frogagarri guztiak epaiketa egitea dagokion organoari bidaliko zaizkio (PKLren 622. eta 626. art.) ahozko epaiketan begi-bistan eduki ditzaten (PKLren 688. art.), lekukoek horiek identifikatzeko eta alderdiek nahiz jurisdikzio-organok horiek aztertzeko modua izan dezaten (PKLren 712. eta 726. art.).

Dena dela, batzuetan kontserbazioak arazoak ekar ditzake, batez ere substantzia arriskutsuak direnean (adibidez, heroina eta abar); hala, atzemandako gaien izaerak edo kontserbazioak ekar dezakeen arriskuagatik horiek suntsitzea erabaki dezake epaileak, beharrezkoa edo komenigarria denean (PKLren 338 II art.). Horiek suntsitzea auto arrazoituen baten bitartez erabakiko da. Nolanahi ere, berme batzuk eskatzen dira

horretarako; hasteko, suntsitzen den gaiaren behar besteko laginak gordeko dira, gero ikerketak edo egiaztapenak egin ahal izateko; bestalde, Ministerio Fiskala eta, ezaguna denean, gaien jabea edo aurkitu zirenean gaiak bere esku zeuzkan pertsona entzun beharko dira; gainera, eginbidean suntsitutako gaien izaera, kalitatea, kantitatea, pisua eta neurria jasota geratu beharko dira, argazki edo dokumentu grafikoaren bidez; amaitzeko, tasazioaren balioa adierazi beharko da, objektua suntsitu ondoren hori zehaztea ezinezkoa denean.

Atzemandako objektuak galkorrak badira, epaileak salgai jar ditzaten agin dezake, gero zenbatekoa gordailutzeko (PKLren 338 V art.).

#### B) Azterketa kimikoak.

Batzuetan, delituaren arabera, azterketa kimikoak egin behar izaten dira. Epailearen ustez behar-beharrezkoak direnean besterik ez dira egingo, ordea (PKLren 363. art.). Gai horri dagokionez, PKLren arauak zaharkituta daude. Izan ere, 356. artikuluari jarraituz, Medikuntzan, Farmazian eta Fisikan nahiz Kimikan doktore diren adituek eginak izan behar dute azterketa kimikoek; baina, gaur egun, erakunde publikoak dira analisi horiek egiteaz arduratzen direnak, besteak beste, Toxikologiako Institutu Nazionala. BJLOren 505. artikuluaen arabera, Toxikologiako Institutu Nazionala Justiziako Ministerioari atxikitako organo teknikoa da, eta Justiziako Administrazioari laguntzea da bere helburua (txostenak ematea, azterketak eta ikerketak egitea, etab.). Auzitegi-medikuaren edo perituaren bitartez lortuko dira azterketarako laginak eta epaileak egoki irizten dion laborategira bidaliko dira (PKLren 356. art.).

Epaiketa arinei dagokienez, azterketa kimikoak egitea eskatzen duten gaiak atzematzen dituenean, Poliziak Toxikologiako Institutu Nazionalera, Legezko Medikuntzaren Institutura edo kasuan kasuko laborategietara bidal ditzake (PKLren 796.1.6 art.).

#### D) Bortxa-heriotzetan edo heriotzari buruz kriminaltasun-zantzuak daudenean egin beharreko eginbideak.

PKLk hainbat eginbide aurreikusten ditu pertsona indarkeriaz hil bada edo heriotzari buruzko susmoak daudenean:

1. Gorpua jasotzea eta deskribatzea (PKLren 340. art.). Gorpuari behatzean eta horren deskribapena egitean datza.

2. Gorpua identifikatzea (PKLren 340. eta 341. art.). Autopsia egin baino lehen, lekukoaren bitartez identifikatzen da gorpua. Lekukorik ezean, gorputegian erakusgai jartzen da, gutxienez 24 orduz, baldin eta gorpuaren egoerak hori egitea ahalbidetzen badu. Horrela ere gorpua ezin ezagutu badaiteke, epaileak jantziak gordeko ditu aurrerago identifikazioa egiten saiatzeko (PKLren 342. art.). Prozedura laburtuari dagokionez, gorpua bide publikoan edo iragaitzako lekuan egonez gero, gorpuaren kokalekua eta inguruabar guztiak zehaztu eta argazkiak aterako dira, eta, ondoren, leku egokira baztertuko du epaileak; jarraian jurisdikzio-organismoari jakinaraziko dio eta ibilgailuen zirkulazioa berrezarriko du, hala dagokionean (PKLren 770.4 art.).

3. Autopsia. Prozedura arruntean, begi-ikuskapena egin ondoren, heriotzaren zioa zein den sumatuta ere, nahitaez egin beharko da autopsia. Autopsia amaitu eta gero

xehetasunez adieraziko da heriotza zerk eragin duen (PKLren 343.art.). Prozedura laburtuan, aldiz, auzitegi-medikuak begi-ikuskapena egingo du, eta heriotza zerk eragin duen zehatz jakinez gero, ez da autopsiarik egin behar (PKLren 778.4 art.).

Autopsia peritu-ikerketa da; gorpuaren anatomiaren kanpoko eta barruko azterketa egitean datza, eta heriotzaren eragilea eta inguruabarrak argitzea du helburu.

Autopsia egiteko lokal publiko bat hautatuko da, oro har Legezko Medikuntzaren Institutua edo Epaitetikoa Anatomia Institutua; edonola ere, litekeena da epaileak beste leku bat jotzea egokitzen eta han egitea azterketa, baita hildakoaren egoitzan ere, baldin eta familiak hala eskatzen badu eta sumarioari kalterik eragingo ez bazaio (PKLren 353. art.). Auzitegi-medikuek egiten dute edo, hala dagokionean, epaileak izendatutakoek, epailearen edo haren ordezkari baten aurrean. Idazkariak autopsiaren akta jasoko du (PKLren 353 II art.).

Autopsia ezin errepikatu daitekeen eginbidea denez, aurrez osatutako frogak bihurtzen da; beraz, frogak-balioa emateko, irakurri egin behar da ahozko epaiketan, eta, oraintxe esan dugunez, ezinbestekoa izango da epaileak eginbidean esku hartzea eta idazkari judizialak fede ematea.

E) Pozoitze- eta lesio-delituatan egin beharreko eginbideak.

Pozoitzea edo lesioa gertatuz gero, PKLk bi eginbide aurreikusten ditu:

- Ofendituei eman beharreko laguntza; horretarako edozein mediku edo osasun-langileri dei diezaiokete Poliziak (PKLren 770.1 eta 796.1 art.).
- Hala dagokionean, kaltea jasan duten pertsonak ospitalera eramango dituzte, eta haien egoeraren berri emango da. PKLren arabera auzitegi-medikua arduratuko da biktima sendatzeaz. Biktimak edo senideek mediku partikularra nahiago izanez gero, auzitegi-medikuak ikuskapena eta inspektzioa egiteko eskumena izango du (350. artikulua eta hurrengoak).

F) Lapurreta-, ebasketa- eta maula-delituatan egin beharreko eginbideak.

Lapurreta, ebasketa eta maularen objektua izan diren gauzak aurrez existitzen zirela zehaztu beharra dago, hau da, gauzak benetan existitzen zirela frogatu behar da. Prozedura laburtuan, epaileak beharrezko jotzen duenean besterik ez da egiaztatu behar hori (PKLren 762.9 art.). Horretarako, delituaren lekukoaren deklarazioak hartuko dira kontuan, eta, lekukorik ezean, ustezko kaltetuaren aurrekariak eta egitatearen inguruabarrei buruzko informazioa lortzen saiatuko da (PKLren 364. art.).

Zentro ofizialetako dokumentuak eta efektuak faltsutzeari dagokionez, epaileak egoki irizten badiu, horiek erreklamatu dira, peritu-azterketa egiteko, eta prozesua amaitzen denean dagokien tokira itzuliko dira (PKLren 335.2 art.).

G) Delituaren ondorio ekonomikoak zehazteko eginbideak.

Batzuetan, ezinbestekoa izaten da delituaren objektua edo kaltearen munta balioestea, delitua kalifikatu ahal izateko edo erantzukizun zibila zehazteko (PKLren 365. art.). Adibidez, ondarearen aurkako delituatan, delitua edo falta den jakiteko, delituaren



objektua balioetsi beharko da: ostutako gauzaren balioespena 400 euro baino gehiagokoa bada, ebasketa-delitua izango da (ZKren 236. art.); munta txikiagokoa izanez gero, berriz, falta (ZKren 623.1 art.).

Balioespena egiteko, kaltetua entzun behar da (kaltetuak fakturak erakuts ditzake, adibidez) eta jarraian peritu-txostenen bitartez tasazioa egiteko aginduko da (PKLren 365. art.).

## **9.6. Inputatua zehazteko eta identifikatzeko eginbideak.**

Instrukzioaren oinarrizko funtzioetako bat inputatua nor den zehaztea da. Izan ere, ez dago prozesuari jarraipena ematerik baldin eta akusatzeko inputaturik ez badago. Batzuetan, inputatua edo egotzia nor den jardueren hasieratik bertatik jakiten da, baina, gehienetan, delitu-egitateak gauzatu dituen pertsona ezezaguna izan ohi da. Hori dela-eta, PKLk prozesuko subjektu pasiboa zehazteko eta identifikatzeko hainbat eginbide aurreikusten ditu (PKLren 368. artikulutik 384bis artikulura bitartekoak). Baina bi sailetan bil daitezke: batzuen xedea inputatua zehaztea da, hau da, inputatuaren ezaugarriak zehazten saiatzen dira, gainerako pertsonengandik bereizteko; beste batzuk, berriz, pertsona fisikoa zehaztuta dagoenean, hura identifikatzera bideratuak dira: izena, adina, aurrekari penalak, ...

### **9.6.1. Inputatua zehaztea.**

Ustez delitua egin duen pertsona fisikoa aurkitzea dute helburu. Berez, edozein baliabide izango da baliozkoa pertsona fisikoki zehazteko (adibidez, lekukoan adierazpenak). Edonola ere, taldeko ezagutze-saioa da baliabiderik arruntena eta ohikoena.

#### **A) Taldeko ezagutze-saioa.**

PKLren 368. artikulua dioenaren arabera, taldeko ezagutze-saioaren bitartez zehaztuko da pertsona. Eginbide hori ezinbesteko jotzen denean besterik ez da gauzatuko. Balio frogagarria izan dezan, instrukzio-epailearen aurrean eta idazkari judizialaren aurrean egin beharko da; horrek esan nahi du polizia-bulegoetan burututako identifikazioak ez duela baliorik izango. Horrez gainera, abokatuaren presentzia ere ezinbestekoa izango da [PKLren 302. eta 520.2 c) art.].

Ustezko delitugiletzat identifikatu beharreko pertsona bereen antzeko ezaugarri fisikoak dituzten beste zenbait lagunekin batera azalduko da. Identifikazioa egin behar duena (lekukoa) pertsona horiek ez ikusteko moduan egongo da, haiek ikusi ezin duten toki batean egingo da, eta toki horretatik argi eta garbi zehaztu beharko du ustezko egilea nor den (PKLren 369 I art.). Taldeko pertsona guztien izenak eta inguruabarrak aktan jasoko dira (PKLren 369 II art.).

Delitugilea identifikatu behar dutenak (lekukoak) bat baino gehiago badira, beste ezagutze-saio batzuk egingo dira. Aldiz, identifikatu behar diren pertsonak (ustezko delitugileak) bat baino gehiago izanez gero, berriz, eginbidea ekitaldi bakarrean gauza daiteke (PKLren 370. art.).

PKLk hala aurreikusten ez duen arren, taldeko ezagutze-saioa aurrez osatutako froga da. Ezin errepika daitekeen eginbidea denez, berme guztiak errespetatuta gauzatzen bada, balio frogagarria izango du ahozko epaiketan, zigorra ezarri ahal izateko elementu baten berri ematen baitu, hau da, delitugilearen berri. Baina horrek ez du esan nahi lekukoak ahozko epaiketan identifikazioa berretsi beharko ez duenik. Litekeena da egitateak gertatu zirenetik igarotako denboragatik eta akusatuak izandako aldaketengatik ezinezkoa izatea subjektua berriz identifikatzea. Baina, nolana ere, lekukoak ahozko epaiketan zalantza izateak edo akusatua ustezko delitugiletzat identifikatu ezin izanak ez dio eginbideari balio frogagarririk kentzen, batez ere delitua egin zenetik denbora asko igaro bada. Kasu horretan, eginbidea berme guztiak beteta gauzatu bazen, ahozko epaiketan akta irakurtzea nahikoa izango da eginbideari froga-balioa emateko (PKLren 730. art.). Ondorio bera atera daiteke lekukoa ahozko epaiketan agertzen ez denean ere.

B) Ustezko delitugilea zehazteko beste era batzuk.

Hasieran aipatu dugunez, taldeko ezagutze-saioa da ustezko delitugilea zehazteko era arunt eta ohikoena, baina badaude horretarako beste prozedura batzuk.

1. Argazki bidezko identifikazio edo ezagutzea. Polizia Judizialak egin ohi du, fitxatutako pertsonen argazkiak egitateen lekukoei erakutsiz. Kontuan hartu behar da eginbide honek balio mugatua izango duela, defentsako abokaturaren aurrean ez dagoenez ez baita errespetatzen kontraesanaren bermea. Horrez gainera, lekukoak fitxatutako pertsonen argazkiak besterik ez ditu ikusten, eta litekeena da argazkietan pertsona horien zenbait ezaugarri fisiko ongi ez bereiztea (altuera edo keinuak kasu). Horregatik, atestatuan jasotako Poliziaren eginbidea izanik, subjektu jakin bati buruzko ikerketa hasteko salaketaren balioa baino ez du izango.

2. Egitateak argazki edo grabazioen bidez identifikatzea. Delitu-egintzak gertatu zirenean egindako argazki edo bideo-grabazioen bitartez ere zehaztu daiteke ustezko delitugilea, baldin eta dagokion pertsonaren duintasuna edo intimitatea urratzen ez badute (hala diote 1994ko apirilaren 6ko eta 1997ko maiatzaren 5eko Auzitegi Gorenaren epaiek). Eginbide honek froga-balioa izan dezan, ezin du pertsonen duintasuna edo intimitatea urratu, eta epailaren baimena beharrezkoa izango da bitarteko horiek erabiltzeko. Hala, bide publikoan pertsona susmagarrien irudiak har daitezke, egitate zigorgarria gauzatzen ari direla dioten arrazoizko zantzuak daudenean. Berebat, leku publikoetan eta banku edo enpresa-establezimenduetan edo establezimendu ofizialetan ere egin daitezke filmazioak, epailearen baimenik gabe.

3. Ahots-identifikazioa. Batzuetan inputatua bere ahotsaren bitartez zehaztu ohi da. Identifikazio horrek, ordea, balio mugatua du, entzumenaren fidagarritasun kaskarra dela-eta. Beste kontu bat da inputatuaren ahotsa euskarri fisikoan grabatuta egotea; izan ere, kasu horretan, peritu-azterketen bitartez pertsona horren ahotsa eta inputatuarena aldera baitaitezke.

2. Lekukoen deklarazioak. Lekukoak subjektua delitua gertatu baino lehenago ezagutzen bazuen, bere deklarazioak oso baliozkoak izango dira.

3. Ustezko egilearen aitortza.

4. Daktiloskopia bidezko identifikazioa. Eginbide honen bitartez, egitateen lekuan jasotako hatz-markak egotziaren hatz-markekin erkatzen dira. Hatz-marken puntu bereziei edo gandor papilarrei erreparatuz, fidagarritasun handiagoz zehatz daiteke nortasuna. Egitateak gertatutako lekuan aurkitutako hatz-marken eta inputatuaren hatz-marken artean zortzi edo hamar puntu bat etortzea eskatzen du jurisprudentziak. (1990eko irailaren 7ko Auzitegi Gorenaren epaia, besteak beste). Eginbide honen balioa hatz-marken berezitasunean eta bizitzan zehar berdin irautean oinarritzen da.

5. ADNaren azterketak. ADNaren azterketen bitartez egindako identifikazioa kasik zehatza dela esan genezake. Baina zaila izaten da, askotan, pertsona susmagarriaren ADNaren lagina lortzea delituaren lekuan edo biktimaren gorpuan jasotakoarekin erkatu ahal izateko; izan ere, subjektuak onespelik ematen ez badu, epailearen baimena beharko da haren gorputzeko laginak biltzeko. Alderdi horretatik, instrukzio-epailearen ebazpen arrazoitu bat beharko da pertsona susmagarriaren lagin biologikoak hartzeko (PKLren 363. art.).

### **9.6.2. Inputatu identifikatzea eta haren ezaugarri pertsonalak zehaztea.**

Ustezko delitugilea fisikoki nor den jakinda, haren identitate edo nortasuna zehaztu beharko da (izen-abizenak, bizilekua, etab.), gizarteko gainerako subjektuengandik bereizteko.

1. PKLren 375. artikulua prozedura arruntean Erregistro Zibileko jaiotza-inskripzioaren ziurtagiriaren edo jaiotza-agiriaren bitartez zehaztuko dela aurreikusten duen arren, NAN izango da pertsona identifikatzeko era arruntena (otsailaren 21eko 1/1992 LOren 9. art.); eta NANik ezean, pasaporte edo gida-baimena erabiliko dira. Atzerritarrei dagokienez, pasaporte edo dagokion zedula baliatuko dira identifikazioa egiteko.

2. ZK-k adierazten duenez (ZKren 19. art.), adingabeek ez dute erantzukizun penalik. Beraz, oso garrantzitsua da inputatuaren adina zehaztea, horrek erantzukizun penalik baduen jakiteko. Prozedura arruntari dagokionez, Erregistro Zibileko jaiotza-inskripzioaren ziurtagiriaren edo jaiotza-agiriaren bitartez zehaztuko da adina, baina ez da beharrezkoa izango inputatuaren identitateari buruzko zalantzarik ez dagoenean (NAN aztertu delako edo beste inguruabar batzuek argi eta garbi erakusten dutelako) eta hemezortzi urte edo gehiago dituela jakina denean (PKLren 375. art.). Prozedura laburtuan, aitzitik, Nortasun Agiri Nazionala nahikoa izango da (PKLren 762.7 art.). Adina aipatutako bideetatik zehaztu ezin bada, ustezko delitugilearen ezaugarri fisikoak aztertuz zehaztu beharko da, perituen bidez (PKLren 375 II art.).

3. ZKren 92. artikulua berrerortzea inguruabar astungarritzat hartzen du. Horregatik, pertsonak zigor-aurrekaririk baduen ala ez jakin beharra dago. Horretarako, inputatuaren zigor-aurrekariaren ziurtagiria eskatuko da, Zigortuen eta Auzi-iheslariaren Erregistro Nagusian (PKLren 379. art.).

4. Ustezko delitugilearen portaerari dagokionez, PKLren 377. artikulua arabera, epaileak inputatuaren portaerari buruzko txostenak eska diezazkieke bai alkateei eta bai polizia (PKLren 377. art.). Era berean, lekukoaren deklarazioen bitartez osa dezake informazioa (PKLren 378. art.). Gaur egun, aurreikuspen horiek anakronikotzat har daitezke. Izan ere, egitate zehatzak ikertzeko ezin dira inputatuaren aurrekariak kontuan

hartu, baldin eta aurrekari horiek penalak ez badira; eta, gainera, gaur egungo gizartean, populazioa kontuan hartuta, ez du batzuetan inongo zentzurik eginbide hori egiteak.

5. Amaitzeko, PKLk inputatuaren gaitasun intelektiboa eta mentala aztertzeko eginbideak aurreikusten ditu (perituek egindako txostenak eta deklarazioak). Horien bidez, erantzukizun penala indargabe dezakeen inguruabarririk badagoen aztertzen da (adibidez, erotasuna). PKLren 380. artikuluan eta hurrengoetan jasota daude.

### **9.7. Zuzeneko gorputz-ikuskapenak eta gorputz-interbentzioak.**

Aurreko eginbideekin batera, PKLk aurreikusten ez dituen beste eginbide batzuk gauza daitezke delituari buruzko informazioa lortzeko. Batzuek gorputza delitua egiteko erabili den zehaztea dute helburu (adibidez, droga gorputzaren barruan eraman den egiaztatzea), beste batzuek gorputza delituaren objektua izan den erakusten (abortu-delituan kasu) edo prozesurako oinarritzko datuak (adibidez abusu-delituetan, hazia aztertzeko) argitzen dituzte. Ukaezina da eginbide horiek delitu-egitatea eta erantzukizuna argitzeko ezinbestekoak direla hainbat kasutan eta legeak arautu beharko litzatekeela; baina eginbide horiek arautzeko saiakeren aurkako argudioak eman izan dituzte sektore batzuek.

Edonola ere, azter ditzagun gorputz-ikuskapenaren eta interbentzioaren kontzeptuak eta horiek gauzatzeko betekizunak.

#### **A) Gorputz-ikuskapenak.**

Zentzu hertsian, gorputz-ikuskapena egitea pertsonaren kanpoko azterketa egitea da, subjektuarengan inolako injerentzia fisikorik eragin gabe. Horrez gainera, autore batzuen arabera, barruko irekidura naturalen azterketa ere sartzen da ikuskapen horretan (adibidez, ginekologia-azterketa); beste batzuek, aldiz, ikuskapen horiek gorputz-interbentziotzat jotzen dituzte, eta gure ustez ere, horrelaxe interpretatu beharko litzateke.

Gorputz-ikuskapena egiteko ez da epailearen baimenik behar; poliziak berak egin dezake, atariko instrukzioan. Baina ezinbestekoa da alde aurretik egitate zigorgarriaren eta pertsona jakin baten aurkako susmoak izatea; hau da, gorputz-ikuskapena egingo zaion pertsonaren aurkako aurretiko susmoak behar dira.

Argi dago ez dela arazorik izango pertsonak gorputz-ikuskapena egin diezaioten bere borondatez onartzen badu; kasu horretan, eginbidea erabat legezkoa litzateke. Beraz, azterketa horren bitartez aurkitutako elementuak edo informazioak zigor-prozesuari erantsiko zaizkio. Aldiz, pertsonak ikuskapenari uko eginez gero, EKren 18.1 artikulua aitortzen duen intimitate-eskubidea urra liteke eginbidea gauzatzen bada. Dakigunez, oinarritzko eskubideen murrizketak dagokion eginbidea baimentzen duten legeak eskatzen ditu; eskubide horiek urratzeko arriskurik izan ez dadin, lege organiko batek baimendu beharko luke gorputz-ikuskapena. Baina eginbide hori arautzen duen eta Poliziak segurtasunez jarduteko eremurik zehazten duen legerik ez dago. Hiritar Segurtasuneko 1/1992 LOk 19.2 artikuluan gorputzaren kanpoko azterketak baimentzen ditu, armak, tresnak edo delituaren objektu edo frogak bilatzeko (ez dira barruko irekidura naturalen azterketak barnean hartzen).

Jurisprudenziak, bestalde, “haztatzen” zilegitasuna aitortu egin du, hau da pertsonaren gorputzaren kanpoko azterketa onartzen du, baldin eta haztatzea bide publikoan egiten bada eta haztatzea egiten zaionak Polizia bila ari den objektuak daramatzen zehazteko egiten bada (armak, droga, tresnak,...). Batzuen ustez, tratamendu bera eman beharko litzaieke beste azterketa batzuei, hala nola x izpien bitartez egindako azterketei. Halakoetan, azterketak ez luke intimitate-eskubidea urratuko. Hala eta guztiz ere, gorputzaren barruko irekidura naturalen azterketek (bagina-azterketak, kasu) intimitate- eta duintasun-eskubideak ukitzen dituztela argi dago, ikerketarako ezinbestekoak diren arren. Hori dela-eta, lehen esan denez, beharrezkoa litzateke kontu hauek arautzea eta baldintza batzuk zehaztea. Epaileak baimena emanda ere, oinarritzko eskubideak murrizteko gaikuntza-legerik ez dago.

## B) Gorputz-interbentzioak.

Gorputz-interbentzioei dagokienez, ebakuntza kirurgikoen bitartez nahiz gorputzeko irekidura naturaletatik gorputz barruko substantzia edo elementu jakin batzuk (odola, azazkalak, semen-lagina, ilea,...) ateratzeko xedez egiten diren azterketak dira. Ateratako substantzien edo elementuen analisiak egiten dira gero.

Gorputz-interbentzioak epailearen baimenaren baldintzapean daude. Horrek esan nahi du Poliziak ezin duela eginbide hau ofizioz gauzatu, ezta Ministerio Fiskalak agindu ere. Argi dago gizakiaren gorputzaren gaineko injerentziak osotasun fisikorako eskubidea ukitzen duela, eta, horrela izanik, epaileak auto arrazoitu baten bitartez baino ezingo du baimendu. Gainera, hasita dagoen zigor-prozesu baten barruan egin behar da eginbidea, ezinbestean, eta neurriaren premia, apartekotasuna eta proportzionaltasun-printzipioak errespetatuta betiere. Hori guztia kontuan hartuta, eginbide hau gauzatzeko honako baldintza hauek bete behar da: emaitza positiboa lortzeko zantzu sendoak izatea, kalte gutxiago eragiten duen beste eginbiderik ez egotea eta delitu larria izatea (oinarritzko eskubideen eta delitu-jazarpenaren arteko aukera egin beharra dago).

Ikerketan, gorputz-interbentzioak onar litezke, baldin eta beharrezko baldintzak betetzen badira. Kontua da erregulaziorik ez dagoela eta horrek arazo larriak ekar litzakeela. Ez dugu ahaztu behar 1882. urtean PKL onartu zenetik hona zientziak aurrerapen itzelak egin dituela, eta gaur egun badaudela lege honek betidanik arautu dituenak baino fidagarritasun handiagoko probak. Dakigunez, oinarritzko eskubideen murrizketak eginbidea baimentzen duten legeak eskatzen ditu, baina ez dago gorputz-interbentzioak arautzen dituen legerik. Eginbide hori arautzen duten manu bakarrak PKLren 363. eta 326. artikulua dira (azaroaren 25eko 15/2003 LOren bidez). PKLren 363. artikulua bigarren paragrafoak dioenaren arabera, baldin eta eginbidea egiteko arrazoiak badaude, instrukzio-epaileak ebazpen arrazoitu baten bidez pertsona susmagarriaren lagin biologikoak hartzeko agindua eman dezake, beharrezkoak direnean, ADN-profila zehazteko, proportzionaltasun- eta zentzuzkotasun-printzipioetara egokituriko gorputz-interbentzioak barne hartuta. Aipaturiko artikulua ez du besterik aurreikusten; hau da, ez da baldintzei edo har daitezkeen lagin motei buruzko ezer zehazten. Bestalde PKLren 326. artikulua hirugarren paragrafoak aurreikusten du aztarnak edo arrastoak daudenean, horien azterketa biologikoek egitateak argitzen lagun badezakete, epaileak laginen bilketa, zaintza eta azterketaren benazkotasuna bermatzen duten baldintzak betetzeko beharrezko neurriak aginduko dituela.

## **9.8. Alkoholemia-testa.**

Gaur egun ibilgailuen bitartez egindako zuhurtziagabetasunik ezagunetako ZKren 379. artikulua aurreikusten duena da: droga toxiko, sorgorgarri, gai psikotropiko edo edari alkohol-dunen eraginpean gidatzea. Edonola ere, ausarkeria nabaria eta pertsonen bizitza edo osotasuna arriskuan dagoela joko da gidari batek edari alkohol-dunen eraginpean gidatzea, odolean alkohol-tasa handiak izanik, eta, ezarritako mugei begira, abiadura gehiegizkoa eta proportziorik gabekoa bada; kasu horietan zigorra larriagoa izango da (ZKren 381 II art.).

Prebentzio-neurri moduan, Poliziak gidariei kontrolak egin diezazkieke, onartutakoak baino alkohol-tasa handiagoz gidatzen duten egiaztatzeko. Berebat, zirkulazio-istripuetan ere proba horiek egingo dira.

Legeak ezarritako onarturiko gehienezko tasak honako hauek dira: 0,25 miligramo arnasan, eta 0,50 gramo odol litroko.

Alkoholemia-testak edo kontrolak egitea nahitaezkoa izanik, agenteak proba egitea eskatu eta gidariak proba egiteari uko egiten badiu, ibilgailua berehala geldiaraziko diote, eta gainera desobeditze larriaren delituaren egile gisa dagokion zigorra ezarriko zaio (ZKren 380. art.), baldin eta kontrolak gidaria droga, gai psikotropiko edo edari-alkohol-dunen eraginpean zegoela egiaztatzen badu.

Gaur egun, ez dago egitateen lekuan bertan droga toxiko sorgorgarri edo gai psikotropikoen maila neurtzeko tresna berezirik. Alkohol-maila neurtzeko askotariko tresnak daude, baina horien erabilera ez dago PKLk araututa, zirkulazioari buruzko legeak araututa baizik (Zirkulazio, Ibilgailu Motordun eta Bideko Segurtasunari buruzko Legearen 12.2 art.). Normalean alkoholimetroaren bitartez arnasa botatzean arnasan zenbat alkohol dagoen neurtzen da, baina odol- edo gernu-azterketen bidez ere egin daiteke.

Alkoholemia-testa egiteko betekizunei dagokienez, alkoholimetroaz egindako proba positiboa izanez gero, beste proba bat egiteko aukera duela jakinaraziko zaio gidariari, aurrekoaren emaitza egiaztatzeko, baita bigarren proba egin ondoren, odol- edo gernu-azterketa bere borondatez egiteko aukera duela ere esango zaio. Emaitza positiboa ematen duten probak, horretarako erabilitako prozedura, tresna, intzidentziak eta egindako alegazio guztiak atestatuan jasoko dira. Kontuan hartu behar dugu atestatuak pertsonaren alkohol-maila besterik ez duela egiaztatzen; beraz, zirkulazio-segurtasunaren aurkako delituagatik zigorra ezarri ahal izateko, alkoholak gidatzean eragina izan zuela frogatu beharko da. Dena dela, zigor-prozesuan, alkoholemia-testak aurrez osatutako frogaren balioa izango du.

## **9.9. Droga toxiko, sorgorgarri edo gai psikotropikoak ematea eta horien zirkulazio zelatua.**

Drogaren zirkulazioa organizazio kriminalen bitartez bideratzen da, oro har, eta jarduera horri aurka egiteko neurrien artean estupezkoak ematea eta horien zirkulazio zelatua dago. Izan ere, Schengeneko Hitzarmenak eta 1988ko abenduaren 20ko Vienako Itunak droga-trafikoa ikertzeko eginbide hori aurreikusten dute. Hori

dela-eta, 8/1992 LOk 263bis artikulua sartu zuen PKLn; urtarrilaren 13ko 5/1999 LOk aldatu zuen aurrerago.

Eginbide honen bitartez, Espainiako lurraldean hainbat ondasun (droga toxikoen legez kontrako sortak, gai psikotropikoak edo debekatuak, eta horiek legearen aurka landu, ekoitzi edo fabrikatzeko erabiltzen diren ekipo, material edo substantziak, delitujardueretatik ondorioztaturiko ondasunak eta etekinak) zirkulatzen, irteten edo sartzen uzten dute, agintaritzaren edo horren agenteen oztoporik gabe, baina beren zaintzapean, baldin eta helburua aipatutako droga, gai, ekipo, material, ondasun eta etekinekin zerikusia duten delituetan nahastuta dauden pertsonak aurkitzea edo identifikatzea bada (PKLren 263bis 2 art.). Hau da, legez kontrakoak izaki, aipatutako ondasunak eta horiek beren esku dituzte pertsonak berehala atzeman eta atxilotu beharko lituzkete, baina jarduera horiek ikertzearen zaintzapeko zirkulazioa onartzen da.

Adierazienez, honako ondasun eta objektu hauen zirkulazio zelatua egin daiteke: droga toxikoak, sorgogari eta gai psikotropikoak, Nazio Batuen Vienako 1988ko abenduaren 20ko Itunaren I. eta II. tauletan zerrendatutako ekipo, material edo gaiak – aurreko gaiak legez kontra, landu, ekoitzi edo fabrikatzeko badira–, eta osasun publikoaren aurkako delituetatik eratorritako ondasun eta etekinak.

PKLren 263bis artikulua 1. atalaren arabera, instrukzio-epaileak, Ministerio Fiskalak edo Polizia Judizialaren Unitate Organikoetako buruek, zentralek nahiz probintziakoek, eta goragoko agintariek har dezakete neurri hori, ebazpen arrazoitu baten bitartez. Baina erabakia Poliziako agintariek hartuz gero, berehala jakinarazi beharko zaio Ministerio Fiskalari, prozesua hasita ez badago, eta instrukzio-epaile eskudunari, prozesua hasita badago (PKLren 263bis 3 II art.).

Nolanahi ere, eginbide honen erabilera kasuan kasukoa izango da eta nazioarteko hitzarmenek aurreikusten dutenari jarraitu beharko zaio (PKLren 263bis 3 I art.). Eginbidea gauzatzeko erabakiak emate edo zirkulazioaren objektua eta gaiaren mota eta kantitatea zehaztuko ditu. Gainera, ikerketaren arabera neurri hori ezartzeko dagoen beharrezana eta proportzionaltasun-printzipioa aintzat hartuko dira (PKLren 263bis 1 art.); beraz, ulertzekoa da organizazio kriminalek buruturiko delituetan neurri hau hartzea.

Amaitzeko, PKLren 263bis artikulua 4. atalak ezartzen du droga posta-igortzeen bidez garraiatzen bada, edo susmo hori badago, igortzeetan drogaren ordezkari beste gai bat ordezkatu ahal izango dela, berme judizialak errespetatuta, jakina, interesdunaren presentziari dagokiona izan ezik.

#### **9.10. Agente estaliak.**

Aurreko kasuan bezala, eginbide egokia da erakunde kriminalei aurre egiteko agente estaliak erabiltzea.

Alderdi horretatik, urtarrilaren 13ko 5/1999 LOren bidez 282bis artikulua sartu zen PKLn, eta delitu-egitate jakin batzuk ikertzeko Polizia Judizialeko kideak agente estali moduan delitu-giroan murgil daitezke horri esker. Halakoetan, egia materiala bilatzea da lehenetsutako zioa. Horregatik, berme konstituzionalak eta legeko bermeak

errespetatzen dituen erregulazio bat garatu beharko da. Ezin da ahaztu eginbide horiek justiziarentzat eta agente estaliarentzat ekar ditzaketan arriskuak.

Hasieran adierazi dugunez, eginbide honen eremua kriminaltasun antolatua da, kriminaltasuntzat delituak behin eta berriz eta era iraunkorren egiteko hiru edo pertsona gehiagoren elkartzea hartuta. Askotariko delituak egin daitezke kriminaltasun antolatuaren bidez: bahiturak (ZKren 164. artikulutik 166.era bitarteko artikulua); prostituzioa (ZKren 187. artikulutik 189.era bitarteko artikulua), ondarearen, eta gizarte- eta ekonomia-ordenaren aurkako delituak (ZKren 237. artikulua eta hurrengoak),...

Beraz, delitu-egitatearen izaera eta inguruabarrak kontuan hartuta instrukzio-epaileak edo Ministerio Fiskalak eginbide hau ikerketarako beharrezko jotzen badute, poliziak dagokien leku edo giroetan infiltratzea erabaki dezakete. Berez, eginbideak ezin du 6 hilabete baino luzaroago iraun, baina emaitzen arabera, beste hainbeste denborarako luza daiteke. Ez dugu ahaztu behar, erabakia Ministerio Fiskalak hartuz gero, instrukzio-epaileari jakinarazi beharko diola; bestela, horri eskatu beharko dio eginbidea egiteko.

Polizia edo agente estaliari nortasun faltsua emango diote, eginbideak irauten duen bitarteko; ahozko epaiketan ere nortasun horrekin agertuko da, ikertutako egitatei buruz ahozko epaiketan deklaratu behar duenean.

Agente horrek gauzatzen dituen eginbideek ikerketari buruz neurritsuak izan behar dute. Agenteak oinarrizko eskubideak urra ditzakeen eginbiderik gauzatu behar izanez gero, epaileari eskatuko dio horretarako baimena, baina, edonola ere, berme konstituzional eta legezko berme guztiak errespetatu beharko ditu.

Delitu-egitatei buruzko informazioa lortutakoan, berehala jakinarazi beharko dio Ministerio Fiskalari edo instrukzio-epaileari; hau da, aurkitutakoa salatzen behartuta dago. Agenteak emandako informazio hori gainerako eginbideen modu berean aintzat hartuko da.



## **10. KAPITULUA: INPUTAZIOA ETA AURRETIAZKO FASEAREN BUKAERA.**

**10.1. Inputazioa. 10.1.1. Kontzeptua. 10.1.2. Inputazio formala, prozedura arruntean: prozesatzea. 10.1.3. Inputazio formala, prozedura laburtuan. 10.1.4. Inputazio formala, epaiketa arinetan. 10.1.5. Inputazioa, falta-epaiketetan. 10.2. Instrukzio fasearen bukaera. 10.2.1. Prozedura arruntean: sumarioaren bukaera. 10.2.2. Prozedura laburtuan: aurretiazko eginbideen bukaera. 10.2.3. Epaiketa arinetan: presa-eginbideen bukaera.**

### **10.1. Inputazioa.**

Ministerio Fiskalak eta herritarrek akusatzeko duten ahalmena epailearen bitartez aintzatetsi beharra dago. Dakigunez, zigor-prozesuaren faseak ikerketa eta ahozko epaiketa dira, beraz, aintzatespen horri instrukzioaren ikerketa osoan zehar eutsi beharko zaio, ahozko epaiketara iristeko. Esan daiteke akusazioaren aintzatespen hori mailakakoa dela, ikerketaren ondorioz epaileak akusazioari buruz emandako aintzatespenak gero eta oinarri sendoagoak izango dituenek. Horregatik, epaileak maila desberdinetan inputatuko dizkio egitateak pertsonari (inputatuari), inputazio hutsetik hasi eta kriminaltasunaren zentzuzko zantzuak daudeneko inputaziora edo auzipetzera. Pertsona batek, akusatu izan baino lehen, inputatu izan behar du. Horrela gertatu ezean, ezin izango da ahozko epaiketarik hasi.

#### **10.1.1. Kontzeptua.**

Inputazioa egitate zigorgarria pertsona jakin bati egoztean datza, egozte hori gutxi gorabehera oinarrituta egonik. Inputazio edo egozte horrek, ordea, ez dakar nahitaez akusazioa.

4. kapituluan adierazi genuenez, PKLren 118. artikulua inputazioa eta, horrekin batera, defentsa-eskubidea sorrarazten dituzten hainbat egoera aurreikusten ditu. Aipatutako manu horren egungo idazkera abenduaren 4ko 53/1978 Legearen 2. artikulua eman zuen. Erreforma egin aurretik, egozpenaren benetako eraginkortasuna inputazio formalari zegokion; horrek esan nahi du epaileak prozesatze-autoa emateak besterik ez zuela prozesuan eraginkortasunik, edo beste era batera esanda, defentsa edo abokatua izendatzeko eskubidea prozesatze-autoa eman bitartean besterik ez zela agertzen. PKLren 384. artikulua xedatutakoaren arabera, prozesatze-autoa kriminaltasunaren zentzuzko zantzuak agertzean eman behar bazen ere, praktikan ikerketaren amaieraraino atzeratzen zen; hala sumarioaren bukaeran prozesatzen edo inputatzen zuten pertsona, eta inputatuak defentsarako eskubiderik izan gabe egiten ziren ikerketak. Hori dela-eta, 1978ko legegileek inputazioa edo egozpena egiteko beste modu batzuk aurreikusi zituzten. Inputazioa ahalik eta gehien aurreratzea zen xedea, ikerketaren hasiera-hasieratik defentsa-eskubidea eraginkorra errespetatzea zedin. Ordutik aurrera, *inputazio* hitza erabiltzen da, zentzu zabalean, inputazio formaletik bereizteko, baina biek dute prozesuan eragina.

118. artikuluari jarraituz, pertsona bat atariko prozeduran inputatzeko hainbat era eta maila daude, baina ezin da *numerus clausus* hartu:

- Pertsonari prozesuaren existentzia jakinaraztea.
- Pertsonaren kontra jardun prozesalen bat bideratzea. Kasu honetan, instrukzio-epaileak pertsonaren kontrako susmorik badagoela irizten badio.
- Salaketa edo kereila izapidetzea onartzea.
- Kautela-neurriren bat hartzea: behin-behineko espetxeratzea, behin-behineko askatasuna (fidantza ordainduta edo gabe) eta, bereziki, atxilotzea; baita kautela-neurri errealak hartzea ere (PKLren 589. artikulua eta hurrengoak).
- Prozedura arruntean prozesatze-autoa edo auzipetze-autoa ematea (PKLren 384. art.); hau da inputazio prozesal formala.

Horien artean, prozesatzea edo auzipetzea da inputazio formala den bakarra; besteak inputazio-egintzak dira, zentzu zabalean. Baina kasu guztietan, delitu-itxura edo kriminaltasun-zantzuak dituzten egitate zehatzak pertsona jakin bati inputatzen zaizkio. Horren ondorioz, instruktoreak egitate zigorgarria pertsona jakin bati egozteari buruzko balioespena egin behar du; balioespena egindakoa pertsonari egitateak egozteko behar besteko ziorik izanez gero, inputazioaren berri berehala emango zaio dagokion pertsonari.

Oro har, epailearen eskumenari dagozkion egintza edo jardun prozesaletatik eratorzen da inputazioa (kereila onartzetik kasu); dena dela, epaileari eskusiboki ez dagozkion inputazio-egintzak ere badaude (adibidez, Poliziak edo Ministerio Fiskalak egindako atxiloketa). Bestalde, bi motatako inputazioak bereizten dira: prozesuaren aurretiko inputazioa (prozesua hasi baino lehen) eta inputazio prozesala (prozesua hasita dagoenean).

Inputazioa dela-eta, inputatuak defentsa-eskubidea egikaritu eta prozesuan esku hartu ahal izango du (PKLren 118., 767. eta 796.1.2 art.). Legearen arabera, inputazioa gauzatzearekin batera, pertsona alderdi bihurtuko da, inputazio-egintza bat eskatzen duelako legeak horretarako. Baina horrez gainera, inputazioak kautela-neurriak hartzea ahalbidetzen du, pertsonaren erantzukizun penala edo zibila bermatzeko, eta instrukzioaren objektua mugatzen du.

Lehen, bi inputazio bereizi ditugu: inputazioa edo egozpena, zentzu zabalean, eta inputazio edo egozpen formala. Lehenengo kontzeptua aztertuta dugu, baina zer da inputazio formala? Inputazio formala kriminaltasunaren zentzuzko zantzuak daudelako epaileak pertsona jakin bat egoztean (inkriminatzean) datza. Pertsona baten kontra arrazoizko kriminaltasun-zantzuak daudenean, epaileak inputazio formala egingo du. Hau da, inputazio formala jurisdikzio-organoaren kontrolpean egongo da, eta organo horrek esango du prozesuarekin jarraitzeko behar besteko ziorik dagoen. Legeak ahozko epaiketa hasteko betekizuntzat hartzen du; beraz, pertsona horren kontrako akusazioa egin baino lehen, epaileak inputazio formala egin beharko du.

Inputazio formalak pertsona prozesuko alderdia dela berresten eta ahozko epaiketa irekitzea ahalbidetzen du. Gero, ahozko epaiketaren fasean, akusatua benetan erruduna den frogatuko da.

Hala, inputazio judiziala prozesuak aurrera jarraitzeko betekizun eta berme bihurtzen da, ahozko epaiketa ez baita abian jarriko kriminaltasunaren zentzuzko zantzuak daudenean besterik. Inputazio judizialak *ius puniendi* deritzona kriminaltasunaren zentzuzko zantzuak daudenean bakarrik erabiliko dela bermatzen du. Inputazio formalik ezagunena prozesatzea da, prozedura arruntean bakarrik existitzen dena. Dena dela, horrek ez du esan nahi gainerako prozeduretan epaileak ahozko epaiketa irekitzeari buruzko kontrolik ez duenik.

### **10.1.2. Inputazio formalak, prozedura arruntean: prozesatzea.**

Akusazioaren ikuspuntutik, prozesatzeak garrantzi handia du. Inor ezin da akusatua izan, baldin eta aldeztu aurretik, instrukzio fasean, inputatua izan ez bada. Prozedura arruntean, pertsona bat akusatzeko instrukzioan inputatu beharra dago, epailearen inputazio-egintza behar da, prozesatzea, hain zuzen ere.

#### **A) Kontzeptua eta baldintzak.**

Prozesatzea prozedura arrunterako bakarrik aurreikusitako inputazio prozesal formalak da. PKLren 384. artikularen arabera, pertsona jakin baten aurka kriminaltasunaren zentzuzko zantzuren bat sumarioan agertuz gero, autoa emango da pertsona hori auzipetu edo prozesatu deklaratu eta eginbideak gauzatzeko aginduz.

Hauexek dira prozesatzearen edo auzipetzearen ezaugarriak eta betekizunak:

1. Prozesatzeko, auto arrazoitua behar da (prozesatze- edo auzipetze-autoa). Autoan, epaileak kriminaltasun-zantzuak zertan oinarritzen diren azalduko du, inputatuaren aurka susmo hutsak baino zerbait gehiago badagoela justifikatuz. Hori egin ezean, benetako babesa eta errugabetasun-presuntzioa urra litezke.
2. Prozesatze-autoa emateko, beharrezko betekizuna da kriminaltasunaren zentzuzko zantzuren bat egotea. Instrukzio-epaileak pertsona baten aurka susmo hutsak baino gehiago daudela uste izan behar du. Jurisdikzio-organoak, eginbideetan oinarrituta, kriminaltasun-zantzu sendoak antzeman behar ditu, eta, horretarako, ahalmen-tarte zabala izango du. Konstituzio Auzitegiak 289/1984 sententzian aditzera eman zuenez, epailearen “erabakiaren oinarri diren datu faktikoek aukera baino gehiago eta ziurtasuna baino gutxiago adierazten dute”.

Dena dela, epaileak kriminaltasunaren zentzuzko zantzuak aurkituta ere, hainbatetan erantzukizun penala azkentzen duten inguruabarrak daude, adibidez, ZKren 130. artikuluan aipatzen diren inguruabarrak: errudunaren heriotza, kondena betetzea, indultua, ofendituaren barkamena, eta delitu edo zigorraren preskripzioa. Inguruabar horietakoren bat izanez gero, epaileak ez du prozesatze-autorik emango. Beste batzuetan, erantzukizun penatik salbuesten duten inguruabarrak (inguruabar salbuesleak) daude. ZKren 20. artikuluan aurreikusita daude: aldakuntza psikikoak, edari alkoholunen, droga toxikoen, sorgogarraren edo gai psikotropikoen intoxikazioa, oharmenaren aldakuntzak, bidezko defentsa, beharizan-egoera, beldur gaindiezina eta

eginbearra betetzea. Egoera horiek gertatuz gero, epaileak prozesatze-autoa emango du, eta ahozko epaiketan frogatuko dira inguruabarrak. Prozesuak aurrera jarraituko du, beraz, eta ahozko epaiketan eztabaidatu eta egiaztatuko da inguruabar horiek benetan aplikatu daitezkeen ala ez (adibidez, inputatua erotuta dagoen ala ez, beldur menderaezinak bultzatuta jardun zuen ala ez,...). Gainera baliteke erantzukizun penalik ez izatea, baina bai zibila, edo segurtasun-neurriak hartzeko premia izatea. Hori dela-eta, prozesatze-autoa eman eta ahozko epaiketa gauzatu behar da.

Bestalde, hainbatetan, pertsona bat prozesatzeko ez da nahikoa epailearen uste edo iritzi soila. Horixe gertatzen da senatariek eta diputatuek egindako delituetan. Pertsona horiek auzipetzeko edo prozesatzeko, suplikatorioa eskatzen da (EKren 71.2 art.).

3. Prozesatze-autoa instrukzio fasearen edozein unetan eman daiteke. Eginbideetan oinarrituta epaileak egindako balioespenaren ondorioa denez, ez dago prozesatze-autoa emateko une zehatz bat. Litekeena da prozesuaren hasieran bertan ematea, behar besteko kriminaltasun-zantzuak antzeman direlako, edo instrukzioan zehar ematea. Baina kontrakoa ere gerta liteke: ikerketa-eginbideak direla kausa kriminaltasun-zantzuak desagertuz gero, epaileak prozesatze-autoa altxatu beharko luke. Beraz prozesatzea behin-behineko inputazioa gerta daiteke, kriminaltasunaren zentzuzko zantzuen arabera. Instrukzioan zehar epaileak inor prozesatu ezean, fase hori amaitu eta behin-behineko largespena eman beharko litzateke pertsona hori akusatzeko ziorik ez dagoela-eta (PKLren 641.2 art.).

4. Prozesatze-autoan epaileak egindako kalifikazioak ez ditu alderdiak lotesten. Horrek esan nahi du akusatzeko unean alderdiek ez dutela zertan kalifikatu delitua epaileak kalifikatu duen bezala. Instrukzio-epaileak era batera kalifika dezake delitua, eta alderdiek beste era batera.

5. Epaileak ofizioz edo alderdi akusatzaileek hala eskatuta erabaki dezake prozesatzea. Alderdiek eskaera eginez gero, instrukzio-epaileak bi aukera ditu: prozesatze-autoa ematea, egoki irizten diolako, edo alderdien eskaerari uko egitea. Eskaerari uko eginez gero, alderdiek erreforma-errekurtsoa jar lezakete, eta helegitearen erantzuna ere ezezkoa izanez gero, prozesatze-eskaera entzutegiaren aurrean berriz aurkezteko aukera izango dute (PKLren 627. eta 384 VI art.). Beraz, prozesatze-autoa instrukzio-epaileak eman dezake, eta baita epaia eman behar duen auzitegiak ere, sumarioa ixteko erabakia berresten edo ezeztatzen duen auto batean (PKLren 630. art.).

## B) Ondorioak.

Orain arte inputatu hutsa zena prozesatu bihurtzen da eta legitimazio pasibo osoa bereganatzen du, prozesu-bermeak atxikitzen zaizkio eta eginbide guztien oinarri bihurtzen da (PKLren 384.1 art.). Horrek esan nahi du formalki ustezko eran izanda ere, berari egozten zaizkiola egitate zigorgarrietako esku-hartzea eta erantzukizuna. Bestalde, prozesatuak, alderdia denez, egintzak ezagutu eta eginbide guztietan parte har dezake (PKLren 302. art.), epaileak sumarioa isilpean jar badezake ere.

Inputatua prozesatzen duten unetik, abokatuaren defentsa beharrezkoa da (PKLren 384. art.). Hau da, prozesatua abokatuaz baliatu beharko da nahitaez, eta hala egin ezean, berak abokaturik izendatu ezean, ofizioz izendatuko diote. Aurreko kapituluetan adierazi dugunez, defentsa-eskubidea edozein inputazio-egintzarekin batera agertzen da,

baina prozesatze-autoa dagoenean, hots inputazio formala dagoenean, abokatua izendatzeko eskubidea betebeharrak bihurtzen da.

Horren ondorioz, litekeena da pertsonaren edo haren ondasunen gaineko kautela-neurriak hartzea, bi pieza banandu irekiaraziko dituztenak (egoera pertsonalari buruzkoa eta erantzukizun zibilekoa).

Bestalde azpimarratu beharra dago prozesatzeak ez dakarrela nahitaez akusatzea. Era berean, ez ditu alderdiak lotesten kalifikazioak egiteko garaian; eta ez du prozesuaren behin betiko objektua zehazten ere. Hau da, prozesatze-autoan zehazten diren egitateak ez dira ahozko epailetan kontuan hartu beharrekoak; fase horretan aintzat hartuko diren egitateak behin betiko kalifikazioen bitartez zehaztuko dira. Eta kalifikazio horietan egingo da, hain zuzen ere, akusazioa. Hortaz, prozesatzea prozesuko ahozko fasera igarotzeko betekizuna da, eta, aldi berean, horren bitartez, alderdi pasiboa zehazten da. Baina prozesatzeak ez dakar nahitaez ahozko fasea abian jartzea, azken batean, epaitza emateko ardura dagokion auzitegiak hartu behar baitu erabaki hori. Hurrengo kapituluan ikusiko dugunez, ikerketa amaitutakoan, instrukzio-epaitegiak ahozko epailetarako jurisdikzio-organo eskudunari helaraziko dio jardun guztia eta organo horrek erabakiko du hurrengo fasea hasi edo ez, alderdiak entzun ondoren.

Prozesatze-autoa emateko kontuan hartu diren kriminaltasun-zantzuek ez dituzte epaia oinarritzeko gertaerak osatzen. Epaitzeko eskumena duen jurisdikzio-organoa ez dago instrukzio-epailearen usteak lotetsita. Askatasunez eratuko du bere konbikzioa.

Orain arte aztertutako ondorioez gainera, badaude beste ondorio batzuk, prozesatzearenak soilik ez direnak, hala nola enplegu edo kargualdi publikoa behin-behineko etetea. Horixe gerta daiteke Administrazio Zibil eta Militarren edo Gizarte Segurantzaren Administrazioako funtzionarioek egindako delituetan, epaile eta magistratuek beren funtzioetan jardunez egindako delituetan (BJLOren 383.1 art.), Botere Judizialaren Kontseilu Nagusiko kideek egindakoetan (BJLOren 119.1 art.), Justizia Administrazioaren Ofizial, Laguntzaile eta Agenteen Kidegoetako funtzionarioek egindakoetan (otsailaren 16ko 249/1996 EDren 39.1 art.) eta idazkari judizialek egindakoetan (apirilaren 29ko 429/1988 EDren 8. art.). Konstituzio Auzitegiko magistratuei dagokienez ere gerta liteke, baldin eta osoko bilkurako kideen hiru laurdenek hala erabakitzen badute (urriaren 3ko LOren 24. art.). Bestalde, terrorismo-delituetan enplegu edo kargualdi publikoa berehala etengo da, baldin eta behin-behineko espetxealdia ezartzen bada, eta horrek irauten duen bitartean (PKLren 384bis).

#### D) Errekurtsoak.

Errekurtsoei dagokienez, eta errekurtsoa jartzen duen alderdiaren arabera, bi kasu bereizten dira: alderdi akusatzaileei dagozkienak eta alderdi akusatuari dagozkionak.

1. Akusatzaileek prozesatzea eskatu eta eskari horri uko egiten dion autoaren aurkako helegitea. Demagun akusazioak prozesatze-autoa ematea eskatu zuela; epaileak eskaera hori ukatuz gero gero, eskatzaileak erreforma-errekurtsoa jarri ahal izango du (hiru eguneko epean). Errekurtsoa ere ezetsiz gero, eskumena duen jurisdikzio-organoaren aurrean prozesatze-autoa emateko eskaera egin ahal izango du, berriro ere (PKLren 384

VI art.). Eta organo horrek hartuko du prozesatzeari buruzko erabakia, sumarioa ixteko erabakia berresteko edo baliogabetzeko auto batean.

2. Prozesatze-autoaren aurkako helegitea. Helegite hauek prozesatuek aurkezten dituzte, baina, aurrez esandakoa kontuan harturik, bi egoera gerta daitezke (PKLren 384 V art.):

- Autoa epaileak ofizios emana bada, erreforma-errekurtsioa jar dezake (hiru eguneko epean), eta hori ukatuz gero, apelazioa aurkez daiteke (jakinarazpenaren ondorengo bost eguneko epean). Nolanahi ere, idazki berean bi helegiteak aurkez ditzake, era subsidiarioan.
- Autoa epaiketaren eskumena duen organoak hala eskatuta emana bada (prozesatze-autoa), prozesatuak apelazioan zuzenean errekurritu ahal izango du alde zuzenetik erreforma-errekurtsorik aurkeztu gabe.

### **10.1.3. Inputazio formala, prozedura laburtuan.**

1888. urtean prozedura laburtua arautu zenean, legegileak ez zuen prozedura laburturako prozesatze-autorik aurreikusi. Baina, orduan, nola bideratuko du instrukzio-epaitegiak inputazioari buruzko kontrola, ondoren alderdiek akusazioa egin ahal izateko? Nola egingo da inputazio formala?

Prozesu laburtuan ez dago prozesatzerik; hala ere, epaileak akusazioa egiteko funts nahikorik baden ala ez begiratzen du. Delitu-egitateak pertsona bati leporatzeak ez du era automatikoan ahozko epaiketa abian jarrarazten; alegia, epaileak inputazio formala egin behar du, prozesatze-autoaren bitartez ez bada ere.

Ikus dezagun epailearen kontrola zertan datzan. Epaileak prozedura laburtuaren bitartez epaitu behar diren egitateen ikerketa hasi behar dela uste duenean, pertsona susmagarriari jakinaraziko zaio zer egitate inputatzen zaion, egotziak bere burua defenda dezan (PKLren 775. eta 779.1.4 art.). Izan ere, instrukzio-epaileak egitatea prozedura laburtuaren bitartez epaitu behar dela erabakitzeke autoan, egitate zigorgarriak eta inputatutakoaren identifikazioa zehaztuko ditu, baina erabaki hori ezin izango da hartu baldin eta inputatuari lehenengo deklarazioa hartzean inputazioa edo egozpena jakinarazten ez bazaio. Hau da, ez dago prozesatze-autorik, baina, ezusteko akusazioak ekiditeko, epaileak aurretiazko eginbide bat gauzatu behar du gutxienez: pertsona susmagarriari zer egitate egozten zaizkion jakinaraztea, alegia. Eta, horrela, inputazio formala egiten da, alderdi akusatzaileek akusazioa egin edo largespena eskatu baino lehen (186/1990 Konstituzio Auzitegiaren epaia). Hori ez da berez prozesatzea, baina, ondorioei begiratuz gero, berdinak dira, inputatuari bere burua defendatzeko aukera ematen baitzaio.

Prozedura laburtuaren bitartez epaitzeko behar besteko zantzuak badaudela erabakita (PKLren 779. art.), instrukzio-epaileak ahozko epaiketaren hasierari buruzko iritzia eskatuko die alderdi akusatzaileei. Alderdi akusatzaileek hiru aukera dituzte (PKLren 780. eta 781.1 art.):

- Epaiketa has dadin eskatu, akusazio-idazkiak aurkeztuz.
- Largespena eskatu.
- Egitateak kalifikatzeko oinarriko elementurik ez dela-eta akusazioa aurkezteko ezintasunaren ondorioz, eginbide osagarriak egitea eskatu.

Nolanahi ere, epaileak berak erabakiko du hurrengo fasea hasi edo ez; hots, alderdi akusatzaileen iritzia ez du epailea lotesten. Izan ere, alderdi akusatzaileek ahozko epaiketa has dadin eskatuta ere, epaileak largespena eman dezake egitateak zigorgarriak ez direlako edo kriminaltasunaren arrazoizko zantzurik ez dagoelako (PKLren 783.1 art.). Beste era batera esanda, epaileak egitateak delituzkoak direnean eta kriminaltasunaren arrazoizko zantzuak daudela uste duenean bakarrik irekiko du ahozko epaiketa.

Ahozko epaiketa irekitzea erabakitzen duen autoan, auziaren ardura duen eta epaitza emango duen jurisdikzio-organoa ere zehazten da (PKLren 783.2 II), eta kautela-neurriak hartu, aldatu edo eteteari buruz dagozkion erabakiak agintzen dira (PKLren 783.2 I. art.). Auto horren aurka ez dago inolako errekurtsorik jartzetik (PKLren 783.3 art.).

#### **10.1.4. Inputazio formala, epaiketa arinetan.**

Prozedura laburtuan bezala, hauetan ere ez dago prozesatze-autorik, baina instrukzio-epaileak (kasu honetan, guardia edo zaintzako zerbitzuan) epaitzeko behar besteko ziorik badagoen begiratzeko du, horren gaineko kontrola gauzatzen du. Nolanahi ere, prozedura laburtuarekiko hainbat desberdintasun daude epaiketa arinetan.

Guardiako epaileak atestatu bat jasotzen duenean, epaiketa arinen ildotik joko du, baldin eta prozedura horri dagozkion baldintza guztiak betetzen badira (PKLren 795. art.). Presa-eginbideak egin (PKLren 797. art.) eta, bereziki, inputatuari inputazioa jakinarazita, eta alderdi guztiak (akusatua barne) entzun ondoren (PKLren 798. art.), eginbideak behar bestekoak ote diren erabakiko du. Eginbideak behar bestekoak ez direla ebatziz gero, prozedura laburtuaren ildotik jarraituko du. Eginbide nahiko burutu direla uste badu, berriz, epaiketa arinen prozedurari eutsiko dio, egitateak falta osatzen dutenean edo adingabeen jurisdikzioaren edo jurisdikzio militarren eskumena denean izan ezik (PKLren 798.1.1 eta 2 art.).

Epaileak epaiketa arinaren bideari jarraitzea erabaki ondoren, ahozko epaiketa hasteari edo largespenari buruzko iritzia eskatuko die alderdi guztiei (PKLren 800.1 art.). Prozedura laburtuan ez bezala, akusatuari ere eskatuko zaio iritzia. Alderdi akusatzaileek ahozko epaiketa hastea eskatuz gero, epaileak PKLren 783.1 artikulua dioenaren arabera erabakiko du; hau da, prozedura laburtuan bezala, ahozko epaiketa hastea erabakiko du, honako bi kasu hauetan izan ezik: egitateak delituzkoak ez direnean edo kriminaltasun-zantzu nahikorik ez denean. Ikus daitekeenez, PKLren 800.1 artikuluan epaiketa arinetarako aurreikusitako arauak eta prozedura laburtuan aurreikusitakoak berdinak dira.

Amaitzeko, epaileak ahozko epaiketa hastea erabaki ondoren, alderdi akusatzaileek akusazio-idazkiak aurkeztuko dituzte. Prozedura laburtuan ez bezala, hemen ahozko epaiketa hasteko eskaera egiten da, lehenik, eta horren ondoren aurkezten dira akusazio-idazkiak (prozedura laburtuan egintza berean egiten dira ahozko epaiketa irekitzeko eskaera eta akusazio-idazkiak). Gainera, azpimarratu behar da akusatuak ekitaldi berean adostasuna adierazi (PKLren 801. art.) edo defentsa-idazkia aurkez dezakeela (PKLren 806. art.). Lehenengo egoeran, guardiako epaileak sententzia emango du, jarraian; bigarrenean, berriz, ahozko epaiketarako zitazioa egingo du (zigor-arloko epaitegiaren aurrean egingo da).

### **10.1.5. Inputazioa, falta-epaiketetan.**

Falta-epaiketetan ez dago epaiketa prestatzeko faserik, beraz epaile instruktoreak ez du esku hartzen halakoetan. Hori dela-eta, ez da epailearen inputazio formalik behar fase batetik (instrukziotik) bestera (ahozko epaiketara) pasatzeko. Ahozko epaiketa inputazio hutsetik ondorioztatzen da.

PKLren 962. artikuluari jarraituz, epaileak falta osa dezakeen egitatearen berri izan bezain laster deituko die ahozko epaiketara bai akusatzaileari, bai inputatuari. Hau da, egitate zigorgarrien izaera egiaztatu eta berehala hasten da ahozko epaiketa.

### **10.2. Instrukzio fasearen bukaera.**

Instrukzioa edo atariko prozedura auto baten bitartez bukatzen da, jurisdikzio-organoak ikerketa-eginbide gehiago gauzatzeko beharrik ez dagoela irizten dionean. Une horretan, tarteko fasea hasten da; fase horretan, alderdi akusatzaileek, instrukzioko eginbideetan oinarrituta, ahozko epaiketa hastea edo largespena eskatzea erabakiko dute. Baina ikus dezagun, orain, zelan amaitzen den instrukzio fasea, prozedura bakoitzean.

#### **10.2.1. Prozedura arruntean: sumarioaren bukaera.**

Prozedura arruntean, instrukzio-epaileak sumarioa ixteko emandako autoaren bitartez amaitzen da sumarioa. Baina auto hori bi erataria eman daiteke: instrukzio-epaileak, ofizioz, edo Ministerio Fiskalak hala eskatuta.

- Ofizioz, eginbide guztiak gauzatutakoan, epaileak gertaerei buruzko erabaki bat hartzeko informazio nahikoa baduela uste duenean (PKLren 622.1).
- Akusazio partikular ez izanik, Ministerio Fiskalak ahozko epaiketa abian jartzeko eta egitateak kalifikatzeko eginbide nahiko gauzatu direla uste duenean (PKLren 622.2).

Sumarioan zehar emandako erabakien aurka erabakitzeko dauden apelazio-errekurtsoak ondore edo efektu baterako onartzen direnean, ez dute sumarioa bukatzea eragotziko; hala ere, sumarioa bukatu eta epaitza eman behar duen organoari auzia helarazi ondoren, ez dira egingo PKLren 627. artikulua eta hurrengoek aipatzen dituzten izapideak (alderdi akusatzaileei ez zaie auzia helaraziko), apelazio-errekurtso horiek erabaki arte (PKLren 622 III art.). Errekurtsoak ezetsiz edo horiei gaitziritzia emanez gero, prozesuak aurrera jarraituko du, baina errekurtsoren bat baietsiz edo onartuz gero, erabaki horrek sumarioa ixteko autoa bertan behera geldituko da. Hori dela-eta sumarioa instrukzio-organoari berriro helaraziko zaio, erabaki denaren arabera jardun dezan (PKLren 622 *in fine* art.).

Errekurtsoak alde batera utzita, epaileak sumarioa itxi edo amaitzeko autoa emandakoan, alderdi akusatzaile, inputatu eta erantzukizun zibila dutenei jakinaraziko die eta 10 eguneko epea emango die epaitza emateko eskumena duen jurisdikzio-organoaren aurrean agertzeko (15 eguneko epea auzitegi eskuduna Auzitegi Gorena



izanez gero). Aldi berean, Ministerio Fiskalari ere jakinaraziko zaio (PKLren 623. art.). Gainera, instrukzio-epaileak jarduera guztiak eta konbikzio-piezak organo horri bidaliko dizkio (PKLren 626. art.).

Baina epaileak sumarioa amaitzeko autoan egitatea faltatzen hartuz gero, epaile eskudunari helaraziko dio eta goragoko auzitegiari kontsultatuko dio (PKLren 624. art.). Horrek epailearen erabakia berretsi eta alderdiak epatuko ditu 5 eguneko epean falta epaitu behar duen jurisdikzio-organoren aurrean ager daitezten (PKLren 625. art.). Baina kontuan hartu behar da batzuetan falta-epaiketarako eskuduna izan daitekeela organo hori, eta, halakoetan, berak emango du epaitza. Beste batzuetan, prozedura arrunta egokia ez denean, prozedura aldatzea erabakiko du (prozedura laburtura edo zinpekoen epaimahaiaren prozedurara, adibidez).

Aurreko kasua alde batera utzita, pieza eta auto guztiak jasotzen dituen organoak txostengileari bidaliko dizkio, gorago aipatutako epean azter ditzan (PKLren 626. art.). Epea amaitutakoan, alderdi akusatzaileei (Ministerio Fiskalari barne) helaraziko zaizkie. 3 eta 10 egun arteko epea izango dute azterketa egiteko; epe hori luzatu egin daiteke, ordea, sumarioak mila folio baino gehiago baditu (PKLren 627. art.). Ondoren, alderdi akusatzaileek amaitzeko ixteko autoarekiko adostasuna edo desadostasuna adieraziko dute, idazki batean; ados ez badaude, beren ustez zer eginbide egin beharko lirakeen ere zehaztuko dute; ados badaude, berriz, ahozko epaiketa hasteari edo largespenari buruz egoki irizten dieten oharra adieraz ditzakete idazkian bertan (PKLren 627. art.). Gainera, instrukzio-epaileak prozesatze-eskaera jaso eta eskaera horri uko egin bazion, alderdiek organo horren aurrean eskaera berriz egiteko aukera izango dute (PKLren 384.6 art.). Ikus daitekeenez, legeak ez du aurreikusten inputatuei sumarioa amaitzeari buruzko iritzirik eskatzea, baina Konstituzio Auzitegiak 1985eko martxoaren 22an emandako sententzian deklaratu zuen izapide honetan akusatua entzun behar dela, kontraesan-printzipioa errespetatzeari begira.

Izapideak amaitutakoan, epaiketaren ardura duen jurisdikzio-organok sumarioa amaitzeko autoa berretsi edo ezeztatuko du. Autoa berresten badu, largespena ematea edo ahozko epaiketa hastea erabakiko du, 3 eguneko epean (PKLren 632. art.). Ahozko epaiketa hastea erabakiz gero, akusatzaileei helaraziko die auzia, kalifikazioa egin dezaten (PKLren 628. artikulutik 630.era bitarteko artikuluek, 633 eta 649. art.). Autoa ezetsiz gero, autoa eta konbikzio-piezak instrukzio-epaileari itzuliko zaizkio, gauzatu beharreko eginbideak zehaztuta (PKLren 631. art.).

### **10.2.2. Prozedura laburtuan: aurretiazko eginbideen bukaera.**

Proposatutako eta jurisdikzio-organok egokitzen hartutako eginbide guztiak gauzatutakoan, instrukzio-epaileak amaitutzat emango du instrukzio fasea, aurretiazko eginbideak amaitzeko autoaren bitartez. Auto hori epaileak ofizioz eman dezake, edo Ministerio Fiskalak hala eskatuta. Kasu horretan, prozedura arruntean ez bezala, prozesuan akusazio partikularrik badagoen kontuan hartu gabe, Ministerio Fiskalak instrukzio fasea amaitzea eska dezake, ahozko epaiketa hasteko eta akusazioa egiteko eginbide nahiko gauzatu direla uste duenean (PKLren 773.1 II art.). Beraz, epaileak, ofizioz edo fiskalak hala eskatuta, aurretiazko autoaren bitartez eginbideak amaitutzat emango ditu, eta PKLren 779. eta 760. artikuluei jarraituz honako erabaki hauetako bat hartuko du:

1. Behin-behineko edo behin betiko largespena, kasuaren arabera (egitatea arau-hauste penala ez denean, egitatea gertatu denik behar beste egiaztatu ez denean, etab. PKLren 779.1.1 art.). Largespenari buruzko azalpenak 11. kapituluan emango ditugu.

2. Auzia organo eskudunari helaraztea (PKLren 779.1.2 art.). Egitateak falta osatuz gero, jardun guztiak organo eskudunari helaraziko zaizkio (instrukzio-epaile, bake-epaile edo emakumearen kontrako indarkeriari buruzko epaileari). Edonola ere, organo berak izan dezake falta epaitzeko eskumena, instrukzio-epailea baita.

3. Jurisdikzio-organoren aldeko inibizioa, auzia jurisdikzio militarren edo Adingabeen Epaitegiaren eskumena izatekotan (PKLren 779.1.3 art.). Inputatu guztiak adingabeak izanez gero, jardun guztiak Adingabeen Fiskalari helaraziko zaizkio, Adingabeen Erantzukizun Penalari buruzko Legearen izapideak has ditzan.

Hiru kasu horietan, apelazio-errekurtsoa jar daiteke. Fiskalik ez badago eta alderdiek errekurtitzen ez badute, eginbideak entzutegiko fiskalari helaraziko zaizkio, hiru eguneko epean errekurtsoa jartzeko edo epailearen erabakia bere egiteko (“ikusita” formularen bitartez); kasu horretan, erabakia betearazi egingo da (PKLren 779.2 art.).

4. Prozedura egokitzea edo aldatzea (PKLren 760. art.). Prozedura laburtuaren bitartez eginbideak hasita daudelarik egitateak prozedura arruntaren arabera epaitu behar direla egiaztatuz gero, prozedura aldatu beharko da (PKLren 558. artikuluan eta hurrengoetan aipatzen diren izapideak egingo dira), baina eginbideetan atzera egin gabe, prozeduraren arau bereziak direla kausa beharrezkoa denean izan ezik (PKLren 760 I art.). Era berean, egitatea zinpekoen epaimahaiaren bitartez epaitu beharreko delitua izanez gero, Zinpekoen Epaimahaiaren Lege Organikoak aurreikusitako prozedurara egokitu beharko zaio (PKLren 760 II art.). Bi kasu horietan, prozeduraren egokitasuna erabaki bezain laster emango zaie horren berri Ministerio Fiskalari, inputatuari eta agertutako alderdiei (PKLren 760 III art.). Baina kontuan hartu behar da ez dela prozedura egokitzeko une bakarra, prozedura laburtuaren egokitasunik eza egiaztatu bezain laster erabaki daitekeela aldaketa egitea.

5. Epaiketa arinei dagozkien izapideak eginez jarraitzea. Aldez aurretik inputatuak bere abokatuaren laguntzarekin epailearen aurrean egitateak onartu baditu, baldin eta zigorra PKLren 801. artikuluan mugen barruan badago. Jarraian, Ministerio Fiskalari eta agertutako alderdiei deitzea erabakiko da, inputatuaren adostasunarekin akusazio-idazkia aurkeztuko duten adieraz dezaten (PKLren 779.1.5 art.).

6. Prozedura laburtuari dagozkion izapideak eginez jarraitzea. PKLren 757. artikuluan barne har daitekeen delitua izanez gero, prozedura laburtuaren ildotik joko da. Erabaki horrek egitate zigorgarriak eta pertsona inputatuaren identifikazioa zehaztuko ditu, baina ezinbestekoa da inputatuari aurrez deklarazioa hartzea (PKLren 779.1.4 art.).

Erabakia edozein dela ere, fiskalari eta alderdi guztiei jakinaraziko zaie (PKLren 760. art.).

### **10.2.3. Epaiketa arinetan: presa-eginbideen bukaera.**

Epaiketa arinen prozedura eta prozedura laburtua antzekoak izanda ere, desberdintasun handiak dituzte, epaiketa arinen prozedura berezia izanik. Epaiketa

berezi horietan, Poliziaren jarduna amaitu ondoren, guardiako epaileak presa-eginbideak gauzatzeko agindua emango du, PKLren 797. artikuluan aurreikusten den moduan. Eginbide horiek betetzen direnean, ikustaldi bat egingo da, guardiako epaileak agertutako alderdiei eta Ministerio Fiskalari prozedura epaiketa arin edo prozedura laburtu gisa jarraitzeari buruz duten iritzia galdetzeko (PKLren 798.1 art.). Alderdiak entzun ondoren, guardiako epaileak behar beste eginbide gauzatu direla erabakiz gero, epaiketa arinaren izapideak egiten jarraitzeko autoa emango du, edo, hala dagokionean, PKLren 779.1.1 eta 3 bitarteko atalek aurreikusitako erabakiren bat hartuko du, auto baten bidez (PKLren 798.2.1 art.). Epaileak behar beste eginbide egin ez direla erabakitzen badu, presa-eginbideak aurretiazko eginbide bihurtuko dira, hau da, prozedura laburtuaren ildotik jarraituko du aurrera (PKLren 798.2.2).

## **11. KAPITULUA: TARTEKO FASEA ETA AHOZKO EPAIKETAREN HASIERA.**

11.1. Tarteko fasea. 11.2. Largespena. 11.2.1 Kontzeptua eta motak. 11.2.2. Largespen askea. 11.2.3. Behin-behineko largespena. 11.2.4. Ondorioak. 11.2.5. Largespen-eskaera eta akusazio-printzipioaren ñabardurak. 11.2.6. Largespen-autoaren aurkako errekurso edo helegiteak. 11.3. Prozesuko baldintzen kontrola. 11.3.1. Prozedura arruntean: aurretiaz erabaki beharreko artikulua. 11.3.2. Prozedura laburtuan: entzunaldi saneatzailea. 11.4. Ahozko epaiketa: ezaugarriak. 11.4.1. Ahozko epaiketa eraentzen duten printzipioak. 11.4.2. Ahozko epaiketaren garapena.

### **11.1. Tarteko fasea.**

Tarteko fasea instrukzio fasea amaitzen den unean hasten da, eta jurisdikzio-organismoak largespena ematea erabakitakoan edo ahozko epaiketa hasteko autoa emandakoan amaitzen da. Instrukzioa amaiarazten duen autoa behar beste ikerketa-eginbide gauzatu direla eta akusazioa egiteko edo largespena emateko material nahikoa dagoela uste duenean ematen du epaileak.

Ildo horretatik, akusaziorako oinarri nahikorik ez dagoela uste izanez gero, largespen-autoa ematea erabakiko da; horrek esan nahi du ez dela ahozko epaiketarik izango. Akusazioa egiteko oinarri nahiko egonez gero, berriz, alderdi akusatzaileek akusazioa egingo dute, ahozko epaiketa hasteko autoa emango du epaileak eta akusatua epaitu egingo dute. Beraz, tarteko fasean, akusazioa egiteko behar besteko ziorik badagoen aztertzen da, baina inoiz ez da akusatua absolbitzeari edo kondenatzeari buruzko erabakirik hartzen.

Aurrekoaz gainera, tarteko faseak prozeduraren *garbiketa funtzioa* ere betetzen du, epailea eskuduna ez denean eskuduna den jurisdikzio-organismoaren alde inhibitzeko edo prozedura egokitzeko aukera ematen baitu (ikus PKLren 779.1.2, 3 eta 4 art.). Berebat, fase honek ikerketa osatzeko ere balio du (PKLren 780. eta 631. art.).

Azter dezagun, bada, fase hau prozedura bakoitzean nola garatzen den. Prozedura arruntari dagokionez, akusazioa egin baino lehen, akusatzaileak atariko prozeduran susmagarritzat hartutako pertsonaren kontra ahozko epaiketa irekitzeko eskatu beharra dago. Horretarako, epaileak ahozko epaiketa hasteari buruzko iritzia eskatuko die alderdi akusatzaileei (PKLren 627. art.). Baina azpimarratzekoa da iritzia emateko aukera alderdi akusatzaileei soilik dagokiela, eta ez akusatuari. PKLn aldaketak egin diren arren, ez da beste soluziorik erabaki. Izan ere, PKLren 780.1 artikulua gauza bera aurreikusten du prozedura laburturako; manu horrek dio epaileak Ministerio Fiskalari eta agertutako akusatzaileei eginbideak helarazteko agindua emango duela (baina ez inputatuari), ahozko epaiketa hasteko edo largespena emateko eskaria egin dezaten. Akusatzaileek hala eskatu eta epaileak ahozko fasea hasteko autoa eman ondoren helaraziko zaizkio eginbideak inputatuari, defentsa-idazkia prestatu ahal izateko (PKLren 784.1 art.). Ikus daitekeenez, kasu horretan ere, inputatuari esku hartzeko aukerarik eman gabe erabakitzen da ahozko epaiketa hastea; hau da, ez da erabat

errespetatzen kontraesan-printzipioa. Alderdi horretatik, Konstituzio Auzitegiak apirilaren 17ko 66/1989 sententzian deklaratu zuen prozedura arruntean akusatuei ere helarazi behar zaiela auzia, baina ez du gauza bera ezarri prozedura laburturako (ikus azaroaren 15eko 186/1990 sententzia).

Bestalde, prozedura arruntean ahozko epaiketa irekitzeko bi baldintza bete behar dira: alde batetik, ahozko epaiketa irekitzea eskatu, eta bestetik, akusazioa egin. Legean bi jardun bereizten dira, bi idazki; bata ahozko epaiketaren hasiera eskatzeko, eta bestea akusazioa egiteko (PKLren 627 IV eta 632. art.). Autore batzuen ustez, bereizketa horrek ez du zentzurik, uste izatekoa baita ahozko epaiketa irekitzea eskatu duenak akusazioa egingo duela eta ez duela largespena eskatuko. Prozedura laburtuan, aitzitik, idazki bakarrean egiten dira bi gauzak: akusazioa eta ahozko epaiketa irekitzeko eskaera (PKLren 780.1 eta 781.1 art.).

Ahozko epaiketa hastea erabakitzen duen organoari dagokionez, aldatu egiten da prozeduraren arabera. Prozedura arruntean, probintziako entzutegiak (epaitza emango duen organo berak) erabakitzen ditu tarteko faseari dagozkion izapideak eta ahozko epaiketa hastea. Sumarioa amaitzeko autoa emandakoan, epaileak auzitegiaren aurrean agertzeko epatuko ditu alderdiak (PKLren 623. art.). Organo horrek autoa berretsi edo ezeztatuko du, eta, hala dagokionean, largespen-autoa edo ahozko epaiketa hasteko autoa emango du (PKLren 632. art.). Prozedura laburtuan, fase horretan, instrukzio-epaileak izango du eskumena eta horri dagokio largespena emateko edo ahozko epaiketa hasteko erabakia hartzea (PKLren 780. art.).

Akusatzaileek ahozko epaiketa abiatzeko eskatuz gero, epaileak nahitaez ireki behar du fase hori, egitateak delitu-izaera ez duenean izan ezik; egitatea delitu ez denean, epaileak largespena emango du (PKLren 645 eta 637.2 art.). Hori prozedura arruntari dagokionez. Prozedura laburtuan, berriz, ahozko fasea hasteko eskatutakoan, epaileak egitatea delitua ez duela-eta fase hori irekitzeari uko egin diezaioke, baina, horrez gainera, jarrera bera har dezake kriminaltasunaren arrazoizko zantzurik ez dagoenean ere (PKLren 783.1 art.).

Ahozko epaiketa hasteko autoaren kontrako errekurtsorik ezin da jarri, eta honako ondorio hauek ditu:

1. Auzia alderdi akusatzaileei helarazteko agindua emango da, behin-behineko kalifikazioa egin dezaten, prozedura arruntean (PKLren 633. eta 649 I art.).
2. Hortik aurrerako egintza guztiak publikoak izango dira (PKLren 649 II art.).
3. Ofenditua edo kaltetua prozesuan alderdi moduan aurkezteko preklusio-unea zehazten du (PKLren 110 I art.).
4. Horiez gainera, prozedura laburtuan autoak eskatutako edo hartutako kautela-neurriak ondorerik gabe uzteari, aldaketari edo jarraipenari buruz erabaki beharko du autoak (PKLren 782.1 II eta 2 art.).

## **11.2. Largespena**

### **11.2.1. Kontzeptua eta motak.**

Batzuetan, zigor-prozesua ahozko epaiketa egin gabe amaitu edo eten daiteke, fase hori hasteko edo prozesuak aurrera jarraitzeko ezinbestekoak diren baldintzak betetzen ez direla-eta. Ez du zentzurik prozesuak aurrera jarraitzeak, baldin eta egitateek delituizaerarik ez badute edo pertsona susmagarria errugabea bada. Horretan datza, hain zuzen ere, largespen askea edo behin betiko largespena. Halakoetan, autoak behin betiko artxibatzen dira; beraz, prozesuak ez du aurrera egiterik.

Beste batzuetan, prozesua eten egin behar da. Noiz? Delituari edo egiletasunari buruzko frogak falta direnean; hau da, frogak bilatzen diren bitartean autoak behin-behinean artxibatzen dira. Hau da *behin-behineko largespena* gauzatzen da, edo, aditu batzuek deitzen dioten bezala, *behin-behineko artxibatzea*.

Beraz, prozesuak aurrera jarraitzeko behin betiko ezintasuna gertatzen denean, largespena askea izango da; baina ezintasuna behin-behinekoa izanez gero, largespena ere behin-behinekoa izango da. Hau da, kasu bietan artxibatzen da auzia, baina kasu batean behin betiko, eta bestean, behin-behinean.

Mota bateko nahiz besteko largespena autoen bitartez erabakitzen dira. PKLren 632. artikuluari jarraituz, kasu batean zein bestean, ahozko epaiketaz arduratuko den jurisdikzio-organoa da (entzutegia) ebazpena emateko organo eskuduna. Prozedura laburtuan, ordea, instrukzio-epaileari dagokio eskumen hori (PKLren 779.1.1, 782., 783.1 eta 800. art.).

Lehen adierazi dugunez, largespena behin-behinekoa edo behin betikoa (edo askea) izan daiteke. Hau da, largespena dela-eta prozesua behin-behinean edo behin betiko eten daiteke.

Largespen askea prozesua amaitutzat ematen duen ebazpen judiziala da. Atariko prozedura amaitutakoan eta ahozko epaiketa hasi baino lehen ematen da, eta gauza epaituaren ondorioak ditu, absoluzio-sententzia izango balitz bezala. Hemen ez dago akusaziorik egiterik, egitaterik ez dagoelako, egitatea delituzkoa ez delako, edo inputatuak erantzukizun penalik ez duelako (PKLren 637. art.).

Behin-behineko largespenari dagokionez, prozesua behin-behinean geldiarazten duen ebazpen judiziala da. Egoera horretan, ezin has daiteke ahozko epaiketa, pertsona baten kontra akusazioa egiteko elementurik ezagatik, edo inputaturik ez izateagatik (PKLren 641. art.). Beharrezko elementuak lortutakoan (adibidez, delitugilearen edo egitatearen berri izanez gero) edo inputatua agertutakoan jarriko da prozesua berriro abian.

Bestalde, inputatuen arabera, largespena erabatekoa edo partziala (edo zatikakoa) izan daiteke (PKLren 634. art.). Inputatu bat baino gehiago izanik, largespenak guztiak ukitzen dituenean, largespena erabatekoa izango da. Halakoetan, jardun guztiak artxibatzen dira eta inoren ahozko epaiketarik ez da egingo. Largespenak inputatu batzuk bakarrik ukitzen dituenean, aldiz, largespena partziala izango da. Horrek esan nahi du jardunak inputatu batzuentzat bakarrik artxibatuko direla, eta besteentzat, aitzitik, ahozko epaiketa hasiko dela, prozesuak aurrera jarraituko duela.

### **11.2.2. Largespen askea.**

Legeak largespen askea emateko zio tasatuak aurreikusten ditu eta jurisdikzio-organoak horiei buruzko uste osoa, konbikzioa, izan behar du, absoluzio-sententzia ematen duenean bezala. Hortaz, honako egoera hauetan izango da egokia largespena (PKLren 637. art.):

1. Prozesua abian jarrarazi zuen egitatea gauzatzeari buruzko zantzu arrazoiturik ez dagoenean (PKLren 637.1 art.). Jurisdikzio-organoak uste osoa izan behar du auzia eratzea eragin zuen egitatea ez gauzatzeari buruz. Hemen ez dago elementu faktikorik. Adibidez, hilketa bat epaitzeko prozesua hasi da, eta halako batean, hiltzat hartzen zen pertsona bizirik agertzen da. Egitatea gauzatu izanaren zantzurik egonez gero, hau da, zalantzarik izanez gero, ahozko epaiketa hastea izango da egokia.

2. Egitateak delitu-izaerarik ez duenean (PKLren 637.2 art.). Egitatea benetan gauzatu da, baina ez da delituzkoa, ZKn ez dago delitu moduan tipifikatuta (demagun maula-delitu bat dela ikergai, baina zor zibila dela egiaztatzen dela); halakoetan, egitatearen balioespen faktiko eta juridikoa egiten da.

Zio horren arabera, epaileak ofizioz eman dezake largespena, bai prozedura arruntean, bai prozedura laburtuan (PKLren 645 I eta 783.1 art.). Baina kontuan har dezagun egitatea delituzkoa ez izateak ez dakarrela beti largespena; alegia, batzuetan beste erabaki bat ekarriko du ondorioz: egitateak salaketa edo kereila aurkezteko unean delitu edo falta osatzen ez badu, ez da salaketa edo kereila izapidera onartuko (PKLren 269. eta 313 I art.), eta sententzia emateko unea izanez gero, absoluzioa izango da erabaki egokia (PKLren 742 I art.). Amaitzeko. atipikotasuna kondena-epaia eman ondoren agertzen bada, kondena berrikusi egin liteke (KALoren 40.1 art.).

3. Egile, sopikun edo estalgile moduan auzipetuak erantzukizun penaletik salbuetsita daudenean (PKLren 637.3 art.). Gaur egun, zio hau inputatuaren aurkako arrazoizko erantzukizun penaleko zantzurik ez dagoen kasuetara ere hedatu da; hau da, inputatuak egitatean parte hartu ez duenean, inputaezina denean, erruduntasunik ez denean eta egintzaren zuzenbidearen kontrakotasuna edo zigorgarritasuna bazterten denean erabiltzen da. Kasu honetan jurisdikzio-organoak inputatuaren kontrako kriminaltasunaren arrazoizko zantzurik ezaz uste osoa lortu beharko du, elementu faktiko eta juridikoen balioespena eginez. Baina, praktikan, zio honetan oinarrituta largespena emateko garaian hainbat arazo agertzen dira. Batzuetan inguruabar salbuesleak egonik ere (erabateko nahasmen psikikoa, kasu), hainbatetan prozesuak aurrera jarraitzen du, sententzia eman arte, eta sententzian segurtasun-neurriak ezartzen zaizkio akusatuari; hala gertatzen da nahasmen psikiko, oharmenaren gorabehera, droga-intoxikazio, beharizan-egoera eta beldur gaindiezinezko inguruabarrekin. Aditu batzuek gogor kritikatzan dute jarrera hori, jurisdikzio-organoak pertsonaren inputaezintasunaren gaineko uste osoa badu, prozesuak aurrera jarraitzeak ez baitu zantzurik. Baina ezin da ahaztu kasu batzuetan oso zaila dela largespena ematea, hasieran aipatutako kriminaltasun-zantzurik eza ahozko epaiketan frogatzearen bitartez besterik ezin daitekeelako egiaztatu; orduan, largespena eman beharrean, praktikan, jurisdikzio-organoek nahiago izaten dute prozesua jarraitu eta zalantzak ahozko epaiketan argitu.

Prozedura laburtuan, zio honengatik epaileak ofizioz deklaratu dezake largespena, eta ez da egongo alderdi akusatzaileek ahozko epaiketa hasteko egindako eskariak lotetsita (PKLren 783.1 art.).

### 11.2.3. Behin-behineko largespena.

Largespen askean ez bezala, kasu honetan jurisdikzio-organoak ez du uste osoa izan behar largespena emateko; nahikoa da jurisdikzio-organoak arrazoizko zalantza izatea. Beraz duda-mudarik izanez gero, organoak behin-behinean artxibatuko ditu autoak (delitua preskribitzen ez den bitartean; ZKren 132.2 art.), zalantzak argitu arte; datu berriak ezagututakoan, prozesua berriro abian jarriko da. Behin-behineko largespenaren zioak elementu faktiko edo froga-arazoetan oinarritzen dira (PKLren 641. art.).

1. Auzia eratzeko oinarri izan den delitua behar bezala justifikatu ez denean (PKLren 641.1 art.). Egitatea gauzatu izana zalantzan jartzen da, ez baita behar bezala justifikatu (adibidez, hilketa bat epaitzen ari dira, baina ez dute gorpurik aurkitu). Egitatearen existentziari buruzko daturik ezaren ondorioz, prozesuak ez du aurrera jarraituko eta autoak behin-behinean artxibatuko dira. Largespen askea emateko lehengo zioarekin (PKLren 637.1 art.) konparatuta, oso antzekoak dira, baina kasu hartan epaileak uste osoa izan behar du, eta honetan, berriz, aski da organoak zalantzak izatea.

2. Sumarioaren arabera delitua gauzatu izana ondorioztatu arren, pertsona jakin bat edo batzuk egile, sopikun edo estalgile moduan akusatzeko behar bezalako ziorik ez dagoenean (PKLren 641.2 art.). Delitua gauzatu dela argi dago, baina ez dago pertsona jakin bat akusatzeko behar besteko ziorik. Inputatuen parte-hartzeari buruzko zalantzak daude, edo ez dago inputatu ezagunik (adibidez, sexu-erasoko delitu bat da ikergai, baina ez da inputaturik aurkitu). Aurreko egoeran bezala, behin-behineko largespena emateko zioa largespen askea emateko zioaren antzekoa da (kriminaltasunaren arrazoizko zantzurik eza), baina kontuan hartu behar da hemen zalantzak besterik ez direla aipatzen.

Prozedura laburtuan, epaileak ofizioz eman dezake behin-behineko largespena, aipatutako kasuetan (PKLren 779.1.1 eta 783.1 art.).

Amaitzeko, azpimarratu behar genuke behin-behineko largespena zalantza faktikoak daudenean baino ez dela ematen; elementu juridikoen gaineko zalantzak izanez gero, ahozko epaiketa hasi behar da. Jurisdikzio-organoak uste badu ahozko epaiketan frogak gauzatuaz duda horiek ez direla argituko, behin-behinean artxibatuko ditu autoak. Frogak falta badira edo behar bestekoak ez badira, horiek lortu artean gelditu egingo da auzia. Baina ikerketa osatutakoan eta froga guztiak auziari batutakoan zalantzak hor jarraitzen badu, ahozko epaiketa hasteko autoa eman behar da; izan ere, ahozko epaiketa frogak gauzatuaz zalantzak argitzera bideratuta dago.

### 11.2.4. Ondorioak.

Doktrinak bi multzotan sailkatzen ditu ondorioak: largespen askearen eta behin-behinekoaren ondorioak batetik, eta bestetik, ondorio komunak.

A) Largespen askearen eta behin-behinekoaren ondorio komunak.

Erabateko largespena izanez gero, jarduketak artxibatzen dira (PKLren 634 III art.), hau da autoak fisikoki gorde egiten dira, behin-behinean edo behin betiko, kasuaren arabera.



Konbikzio-piezen (frogagarrien) helburua erabakiko da. Jabe ezaguna ez dutenak artxibatu egingo dira (PKLren 634 III); gainerakoan, jabeari itzuliko zaizkio (PKLren 635 III eta IV art.).

Bestalde, largespena ematea erabakitakoan, prozesatzea eta prozesuan zehar hartutako kautela-neurriak (pertsonalak nahiz errealak) bertan behera utziko dira (PKLren 782.1 II eta 783.2 art.).

Gainera, largespenak gauza itzultzeko, kaltea konpontzeko edo egitate zigorgarritik ondorioztaturiko kalte-galerak ordaintzeko akzio zibila bereiz egikaritzeko aukera dakar. Hau da, largespena emanda, prozesua behin betiko edo behin-behinean amaitzen denean, uzi zibila baliarazteko bide bakarra prozesu zibil banandua litzateke (ikus PKLren 111. eta 112. art.); eta akzio zibila largespena irmo bihurtzen denez gero soilik egikari daiteke.

Largespen partzalean (edo zatikakoan), largespenak ukitzen ez dituen inputatuen ahozko epaiketa hasiko da (ikus PKLren 640. artikulua). Hau da, auzia ez da artxibatuko eta konbikzio-piezak jurisdikzio-organoaren esku egongo dira, prozesuak aurrera jarrai dezan (PKLren 634 II art.). Bestalde, largespenak ukitzen dituen inputatuei dagokienez, prozesua amaitu egiten da, eta bertan behera uzten dira haien kontrako kautela-neurriak, halakorik dagoenean.

#### B) Largespen askearen ondorioak eta behin-behinekoaren ondorioak.

Largespen askea erabakiz gero, prozesua behin betiko amaitzen da, eta ez dago ikerketa gehiago egiterik. Horrez gainera, erabaki irmo bihurtutakoan, largespen-autoak gauza epaitu materialaren ondorea dakar, absoluzio-epaia izango balitz bezala; beraz, largespenak eragiten dion pertsona ezin izango dute berriro epaitu egitate beragatik. Eta akusatzaileari dagokionez, kalumnia-delituagatik inputa dezakete, epaileak, ofizioz, edo alderdi akusatzaileak hala eskatuta, kereila-jartzailea kalumniengatik jazartzeko eskubidea beretzat gordeta badu (PKLren 638 II art.). Gainera, largespena PKLren 637. artikulua 1. edo 2. zioengatik eman bada, autoan deklaratu daiteke auziaren osaerak ez diela prozesatuei kalterik egiten.

Largespen askeari dagokionez, ñabardura batzuk egin behar dira. Batetik, egitateak falta (eta ez delitua) osatzen duela erabakitzen bada, prozesua ez da artxibatuko; epaiketaren ardura dagokion organo eskudunari emango zaio (PKLren 639. art.). Bestetik, largespena PKLren 637. artikulua 3. zioarengatik ematen bada, egile, sopikun eta estalgile moduan prozesatuetatik erantzukizun penaletik salbuetsita dauden pertsonen soilik eragingo die autoak. Erantzukizun penaletik salbuetsita ez daudenei dagokionez, prozesuak aurrera jarraituko du.

Azkenik, behin-behineko largespen-autoak ez dakar gauza epaituaren ondorea, hau da, prozesuaren objektua ez da behin betiko erabakita geratzen. Prozesua behin-behinean gelditu eta autoak artxibatzen dira. Beraz, prozesua berriz irekitzeko aukera dago, inguruabar berriak agerian uzten datu berriak ezagutzen badira. Prozesua berriz irekitzeko, epaileak ofizioz edo alderdiek hala eskatuta emandako auto bat beharko da; baina hori egiteko aukera izango da, baldin eta delitua preskribituta ez badago.

Doktrina ados ez dagoen arren, prozesuan zehar inputatuari ezarritako kautela-neurriak (pertsonalak eta errealak), gutxienez, bertan behera utzi beharko liriateke. Era berean, jabe ezaguna duten konbikzio-piezak jabeari itzuliko zaizkio, eta jabe ezagunik ez dutenak, berriz, epailearen esku utziko dira.

### **11.2.5. Largespen-eskaera eta akusazio-printzipioaren ñabardurak.**

Alderdi akusatzaileei dagokie largespena eskatzea, sumarioarekiko edo aurretiazko eginbideekiko adostasuna adierazten duten idazkian bertan. Largespen-eskaera jaso ondoren, jurisdikzio-organoak auto baten bitartez erabakiko du largespena eman edo ez. Baina askotariko egoera edo eskaerak izan daitezke. Banan-banan aztertuko ditugu, beraz, praktikan gerta daitezkeen egoerak eta ondorioak.

1. Prozesuan agerturiko alderdi akusatzaile guztiek largespena eskatuz gero, eskaera horrek jurisdikzio-organoa lotesten du. Beraz, akusazio-printzipioaren ondorioz, largespena eman beharko luke (PKLren 642 II eta 643 II art.).

Baina kontu honetan ñabarduraren bat egin daiteke; PKLk 642 eta 644. artikuluetan largespen-eskaerari aurre egiteko aukera aurreikusten du, largespen-eskaerarekin ados ez egonez gero. Akusazioa egiteko kereila-jartzaile partikularrik agertu ez delarik Ministerio Fiskalak 637. eta 641. artikuluetan oinarrituta largespena eskatzen duenean, auzitegiak erabaki dezake akzio penala egikaritzeko interesa dutenei Ministerio Fiskalaren uziaren berri ematea, epe jakin baten barruan agertu eta beren eskubidea defenda dezaten, eta, azken finean, ahozko epaiketa has dadin eska dezaten. Epe horretan agertu ezean, Ministerio Fiskalak eskatutako largespena onartu beharko du auzitegiak.

Hala eta guztiz ere, ofendituak akzioa egikaritu ezean, largespena onetsi baino lehen, goragoko organoaren fiskalarengana jo dezake jurisdikzio-organoak, dagokion fiskalaren eskaerarekin ados ez badago (PKLren 644. art.). Goragoko organoko fiskalak largespena eman behar dela erabakiz gero, auzitegiak largespena eman beharko du. Akusazioa egiten ez duen inor ez badago, epaileak ezingo du ahozko epaiketa hasi, eta largespena erabaki beharko du. Prozedura laburtuan ere gauza bera aurreikusten du legeak (PKLren 782.2 art.)

Horrek agerian uzten du akusazio-printzipioaren garrantzia. Horregatik, PKLren 642. eta 644. artikuluetan aurreikusitakoak epaileari akusazioa bilatzeko aukera ematen dio, largespena egokia ez dela uste duenean. Baina ezin izango du inoiz alderdi akusatzaileen ekimena berak ordezkatu.

2. Akusatzaile partikularrak edo Ministerio Fiskalak ahozko epaiketa hasteko eskatzen dutenean, auzitegiak ahozko epaiketa abian jarri beharko luke, berez. Baina hemen beste ñabardura bat egin beharra dago: batzuetan alderdi akusatzaileek ahozko epaiketa hasteko eskaera egin arren, jurisdikzio-organoak ez du epaiketa hasiko, hau da, alderdi akusatzaileek ahozko epaiketa hasteko egindako eskaerekiko lotura hausteko aukera izango du. Izan ere, aurreko epigrafeetan adierazi dugunez, largespena ofizios eman dezake epaileak, egitateak delitu-izaera ez duenean (PKLren 645 I art.) eta prozedura laburtuan akusatuaren kontrako kriminaltasun-zantzurik ez denean (PKLren 783.1 art.). Gainerako largespenei dagokienez, epailea ahozko epaiketa hasteko eskaerak lotetsita egongo da.

### **11.2.6. Largespen-autoaren aurkako errekurtsio edo helegiteak.**

Errekurtsioak aztertzeko, largespen motak eta prozedurak kontuan hartu behar dira, bereizketa batzuk baitaude elementu horien arabera.

#### **A) Largespen askearen aurkako errekurtsioak.**

Prozedura arruntean, largespen askea erabakitzen duen autoaren kontra kasazio-errekurtsioa besterik ezin da jarri, baldin eta auto hori emateko zioa egitateak delitu-izaera ez izatea bada (PKLren 637. artikuluan aipatzen den 2. zioa). Halakoetan, lege-hausteagatik kasazio-errekurtsioa besterik ezin da aurkeztu, baina inoiz ez forma urratzeagatik (PKLren 848 II art.). PKLren 637. artikuluan aipatzen diren egoeretan ez dago errekurtsio jartzetik.

Prozedura laburtuan, apelazio-errekurtsioa jar daiteke largespen askearen aurka. Ez dago berariazko araurik, baina horixe ondoriozta daiteke PKLren 766.1 artikulutik, eta baita 783.3 artikulutik ere, ahozko epaiketa hasteari uko egiten dioten autoen aurka apelazio-errekurtsioa jartzea ahalbidetzen baitu.

#### **B) Behin-behineko largespenaren aurkako errekurtsioak.**

Prozedura arruntean, ez dago errekurritzerik (PKLren 848 I art.) behin betiko ebazpena ez delako (ez-irra delako); gainera, legeak ez du kasu honetarako helegiterik aurreikusten.

Prozedura laburtuan, aitzitik, apelazio-errekurtsioa jar daiteke (PKLren 766.1 eta 783.3 artikuluetan oinarrituta).

### **11.3. Prozesuko baldintzen kontrola.**

Auziaren funtsari buruzko erabakia hartu aurretik, prozesuko baldintzak betetzen diren aztertu behar da. Izan ere, prozesuko baldintzaren bat bete ezean, ez dago auziaren funtsari buruzko erabakirik hartzerik.

Legeak ez ditu batere ondo arautzen prozesuko baldintzak; hainbat arautan aurreikusten dira, eta prozeduraren arabeko tratamendu prozesala ematen zaie. Hori dela-eta, prozedura bakoitzak prozesuko baldintzei buruz aurreikusitakoa aztertu beharra dago.

#### **11.3.1. Prozedura arruntean: aurretiaz erabaki beharreko artikulua.**

Prozedura arruntean, PKLren 666. artikulua *aurretiaz erabaki beharreko artikulua* deritzenak (edo aurretiazko arazoak) aurreikusten ditu: jurisdikzioko deklinatoria, gauza epaitua, delituaren preskripzioa, amnistia edo indultua, eta funtzionarioak auzipetzeko baimen administratiborik eza (gaur egun parlamentarioak auzipetzeko suplikatorioa). Auziaren mamiaren barruan ez dauden eta aurretiaz erabaki behar diren arazoak dira; beraz, arazo horiek erabaki arte ez dago auziaren mamiari heltzerik.

A) Jurisdikzio-deklinatoria (PKLren 666.1 art.).

Zentzu hertsian, ezin da esan benetako artikulua denik; legeak prozedura hau baliatzen du deklinatoria izapidetzeko. Hasieran, alderdiek jurisdikzio-organoaren lurralde-  
eskumenaren gaineko arazoak aurkezteko bide moduan aurreikusi zuen PKLk deklinatoria (gogoratu PKLren 26 eta 45. art.), baina jurisprudentziak eta doktrinak haren eremua hedatu dute. Horregatik, gaur egun arazo hauek barne hartzen ditu: Espainiako auzitegien jurisdikziorik eza, zigor-eskumen generikorik eza, forudunen gaineko eskumen objektiborik eza, eskumen funtzionalik eza, eta, azkenik, lurralde-eskumenik eza.

B) Gauza epaitua (PKLren 666.2 art.).

Artikulu honen oinarria *ne bis in idem* printzipioa da. Jada epaitu duten pertsona bat ezin dute egitate zigorgarri beragatik berriro epaitu, lehenengo epaiketaren kondena nahiz absolutu. Era berean, litispendentzia edo auzibitartea ere atal honetan sar genezake: epaitzen ari diren pertsona baten aurka ezin da beste prozesu bat hasi delitu-egitate beragatik.

Gauza epaitua ahozko epaiketa hasi baino lehen baliaraz daiteke, bai instrukzioan, bai tarteko fasean, largespena emateko aztertutako zioekin batera. Epaileak ofizioz ere har dezake kontuan.

D) Delituaren preskripzioa (PKLren 666.3 art.).

Delituaren preskripzioak erantzukizun penala azkentzen du (ZKren 130.6 art.). Delitua preskribitzen denean, akusatzeko eta kondenatzeko ahalmena galtzen da, denboraren igarotzea dela kausa. ZKren 131. eta 132. artikuluetan arautzen dira preskripzio-epeak. Halakoetan, ez da prozesurik burutu, baina ezingo da prozesurik hasi ere, egitate zigorgarriagatik inputatua epaitzeko epea amaitu delako. Edonola ere, ez dira nahastu behar delituaren preskripzioa eta zigorraren preskripzioa, hori ere erantzukizun penala azkentzeko zioa izan arren (ZKren 130.7 art.).

E) Amnistia edo indultua (PKLren 666.4 art.).

Amnistia eta indultua usadiozko legeak aurreikusten zituen grazia-neurriak edo barkamenezko neurriak dira.

Amnistiak delitua eta zigorra indargabetzen ditu, erantzukizun zibiletik ondorioztatutakoak izan ezik. Alabaina, ZKn amnistia ez da aurreikusten erantzukizun penalaren azkentze-ziotzat (1973ko ZKn, aldiz, bai). Izan ere, EKren 62 i) artikulua indultu orokorrak debekatzen ditu.

Indultuari dagokionez, zigorra baino ez du indargabetzen (dagoeneko ezarritakoa edo aurrerago ezarriko dena), eta EKren 62. i) eta ZKren 130.4 artikuluetan aurreikusita dago. Beraz, epaitutako pertsonari indultua ematen bazaio, ezingo da pertsona hori berriro delitu beragatik epaitu. Barkamenezko neurri hori aurreikusten duen 1870eko ekainaren 18ko Legeak, ordea, ez du onartzen zigorra ezarri aurretiko indulturik; hau

da, sententzia eman ondorengo indultua besterik ez da onartzen (*post sententziam* indultua, alegia).

F) Administrazioak funtzionarioak epaitzeko baimenik ez izatea (PKLren 666.5 art.).

Iraganean, administrazioko kargudun batzuk epaitzeko, administrazioaren organo jakin baten baimena eskuratu beharra zegoen. Gaur egun, aldiz, administrazioak ez dauka era horretako pribilegiarik; hala eta guztiz ere, doktrinaren ustez, pertsona forudunei aplikatu dakieke, pertsona horiek epaitzeko suplikatorioa beharrezkoa denean (organo legegilearen baimena beharrezkoa denean). Halakoetan, suplikatoriorik ezean, prozesua gelditu egin daiteke.

Aurretiaz erabaki beharreko artikuluko horiek guztiak ahozko epaiketa hasi ondoren eta kalifikazio-idazkiak osatu aurretik egiten den ekitaldi batean aurkezten edo eztabaidatzen dira (PKLren 667. art.).

Aurretiaz erabaki beharreko artikuluko gisa aurreikusten ez diren gainerako arazo edo prozesuko baldintza guztiak beren arau berezietara bidaltzen ditu legeak (adibidez gaitasun prozesaliko ezaren arazoa). Halakoetan, prozesuko baldintza falta dela ahozko epaiketa hasita dagoela aintzat hartuz gero, BJLOren 245.1 b) artikuluari jarraituz, kondena eman orde, jardunak deusez deklaratu dira, auto baten bitartez. Ez dago auziaren mamiarik buruzko sententziarik ematerik prozesuko baldintza falta delako.

Aurretiaz erabaki beharreko artikuluen prozedurari dagokionez, ahozko epaiketa hasteko autoa emandakoan, alderdiei helarazten zaie auzia, egitateak kalifikatzeko. Kalifikazioa egiteko 5 eguneko epea dute, baina lehenengo hiru egunetan artikuluko aurkez ditzakete, hala dagokionean (PKLren 667. art.). Artikulu guztiak idazki batean aurkeztuko dira, dokumentu-frogekin batera, eta gainerako alderdiei jakinaraziko zaie, eurek erantzuteko eta dokumentazioa eman ahal izateko (PKLren 669. art.). Froga-ekitaldia egin ondoren (dokumentu-frogak bakarrik onartzen dira), ikustaldia egingo da, eta, amaitzeko, jurisdikzio-organok artikuluko erabakiko dituzte auto baten bidez (PKLren 673 eta 674. art.). Jurisdikzio-organoren erabakia eta horiek sortzen dituzten ondorioak askotarikoak izan daitezke.

1. Artikulu batzuk aurkeztu eta horietako bat jurisdikzio-deklinatoriari buruzkoa izanez gero, horixe erabaki behar da lehendabiziko (PKLren 674 II art.). Organoak benetan eskumenik duen ala ez aztertzen du, eta eskumenik ez duela erabakitzeotan, ezin izango du gainerako artikuluei buruz erabaki. Deklinatoria bidegabetzat jotzen bada, berriz, jurisdikzio-organok bere eskumena berretsiko du; beraz, gainerako artikuluei buruz erabakitzen jarraituko du (PKLren 676 I art.), artikulu gehiago aurkeztu badira. Deklinatoria bidezko jotzen bada, organo eskudunaren alde inhibituko da eta organo horrek erabakiko du gainerako artikuluei buruz (PKLren 674 III art.). Erabakia edozein dela ere, autoaren kontra gora jotzeko errekurtsioa jar daiteke (PKLren 676 III art.).

2. Gauza epaitua, delituaren preskripzioa, amnistia edo indultua baietsiz gero, largespen askea emango da eta inportatua aske geldituko da, baldin eta haren aurkako beste auzirik ez badago (PKLren 675. art.); hau da, absolutzio-sententzia emango balitz bezala jokatu da. Kasu honetan ere autoaren kontra gora jotzeko errekurtsioa jar daiteke (PKLren 676 III art.).

3. Parlamentarioak prozesatzeko suplikatoriorik eza baiesten bada, prozesua gelditu egiten da, organoaren baimena lortu arte (PKLren 677. art.). Organoak baimena ukatzen badu, jardun guztiak deusez izango dira eta largespen askea emango da. Artikulu hau ezesten duen autoaren aurka ez dago errekurtsorik jartzetik (PKLren 677 III art.).

4. Jurisdikzio-deklinatoria ez den edozein artikulu ezetsiz gero, prozesuak aurrera jarraitzen du eta ez dago erabakiaren kontra apelaziorik aurkezterik, baina alderdiek, defentsa moduan, ahozko epaiketan berriro aurkeztu ahal izango dute arazoa (PKLren 676 II eta III, eta 677 III art.).

### **11.3.2. Prozedura laburtuan: entzunaldi saneatzailea.**

Prozedura laburtuan, prozesuko baldintzei buruz eztabaidatzeko fase berezi bat dago, arazo prozesalen *entzunaldi saneatzailea* deritzona. Fase horretan, aurretiaz erabaki beharreko artikuluak ez ezik, beste arazo prozesal batzuk ere eztabaidatu eta erabakitzen dira (PKLren 786.2 art.).

Prozedura arruntean ez bezala, ahozko epaiketa hasita dagoela eta akusazio- eta defentsa-idazkiak egin ondoren egiten da prozedura laburtuan. Ahozko epaiketa idazkari judizialak idazkiak irakurtzearekin batera hasten da; segidan, prozesuak aurrera jarraitzeko arazoak aurkezteko aukera emango zaie alderdiei. Honako arazo hauek aurkez daitezke une honetan: jurisdikzio-organoren eskumenari buruzkoak, oinarritzko eskubideren bat urratzeari buruzkoak, aurretiaz erabaki beharreko artikuluei buruzkoak, ahozko epaiketa esekitzeko zioei buruzkoak, jardunen deuseztasunari buruzkoak, eta proposatutako frogen edukiari eta xedeari buruzkoak. Ekitaldian bertan hartuko du erabakia epaileak edo auzitegiak, auto baten bidez; eta horren aurka ez dago errekurtsorik jartzetik, baina alderdiek protesta egiteko eta epaiaren aurkako errekurtsoa jarrita arazoa berriz alegatzeko aukera izango dute (PKLren 786.2 eta BJLOren 245.1 b art.). Ondorioak aurreko kasuaren antzekoak izango dira.

Legeak dioenez arazo hauek alderdiek hala eskatuta bakarrik eztabaida daitezke, baina ofizioz ere kontuan har daitezke, prozesuko baldintza guztiak ofizioz erabaki behar direlako. Ildo horretatik interpretatu beharko genuke PKLren 786.2 artikulua.

### **11.4. Ahozko epaiketa: ezaugarriak.**

Ahozko epaiketaren fasearen ardatza epaiketa gauzatzeko eginbideak gauzatzea da. Zentzu hertsian, esan beharko genuke fase honetako ahozko ikustaldia dela ahozko epaiketa (ez da ahaztu behar epaiketa baino lehenago epaiketa prestatzeko egintza idatziak egiten direla); izan ere, fase honetan egiten den epaiketa da benetako zigor-prozesua. Horregatik, autore batzuen arabera, fase hau epaiketa izendatu ordeztu prozedura nagusi izendatu beharko litzateke. Une honetan froga gauzatzen da eta horren emaitzetan oinarritzen da epailearen epaia. PKLren 741. artikulua adierazten duenez ahozko epaiketan egindako frogetan oinarritua behar du izan epaiak.

Ahozko epaiketaren ezaugarriak aztertzeko, ikus ditzagun epaiketa eraentzen duten printzipioak eta fase honen garapena edo antolamendua.

#### **11.4.1. Ahozko epaiketa eraentzen duten printzipioak.**

Ahozko epaiketa eraentzen duten printzipioak honela sailka ditzakegu:

A) Alderdiei buruzko printzipioak.

Alderdi-bitasunaz aparte, bi dira printzipio nagusiak.

1. Kontraesan-printzipioa. Prozesuan esku hartzeko benetako aukera eman behar zaie alderdi guztiei, batez ere akusatuari. Akusatua kondenatzerik ez dago, baldin eta prozesuan parte hartzeko aukerarik eman ez bazaio (PKLren 841. art.). Horren ondorioz, akusatua auzi-iheslaritzat joz gero, prozesua gelditu egin beharko da. Horrek esan nahi du akusatuak prozesuan fisikoki agertu behar duela (prozedura laburtuan eta falta-epaiketan izan ezik).

2. Berdintasun-printzipioa. Ahozko epaiketan, alderdi biek (akusatuak eta akusatzaileak) “arma-berdintasuna” dute; biek dute prozesuan alegazioak egin eta frogak proposatzeko aukera bera. Ahozko epaiketan, alderdien berdintasuna erabatekoa da.

B) Prozesuari buruzkoak.

Ahozko epaiketa akusazio-printzipioak eraentzen du. Epaileak ofizioz has dezake prozesua, delituaren berri izan bezain laster ikerketa-eginbideak gauzatzeko agindua emanaz. Ahozko epaiketa hasteko, aldiz, alderdietako batek (Ministerio Fiskalak edo gainerako alderdi akusatzaileek) akusazioa egin behar du. Horretan datza akusazio-printzipioa, alderdiek akusazioa egin behar izatean. Eta horrek hainbat ondorio dakartza: akusazioak epailea lotesten du eta prozesuaren objektua behin betiko zehazten du; beraz, epaileak ezin izango du akusatua beste delitu batengatik zigortu edo delitu jakin batengatik akusatua izan ez den beste norbait zigortu.

C) Frogei buruzkoak.

1. Alderdien ekarpenaren printzipioa, akusazio-printzipiotik ondorioztatzen dena. Printzipio honen arabera alderdiei dagokie frogabide zehatzak proposatzea, beraiek zehazturiko egitateak frogatu ahal izateko; eta gainera, sententzia emateko garaian ez dira kontuan hartuko egitate horiek, baldin eta frogatzen ez badira. PKLren 728. artikulua adierazten duenez, alderdiek proposaturiko frogak baino ez dira egingo. Alabaina prozesua egia materialaren printzipioak eraentzen duenez, salbuespenak ere badaude; izan ere, PKLren 729.2 artikulua arabera, epaileak ere frogak egin ditzake, baldin eta kalifikazio-idazkietan zehaztutako egitateei buruzkoak badira. Hau da, alderdiek proposatu ez dituzten frogak ere gauza ditzake, baldin eta alderdiek idazkietan zehaztutako egitateetan eta pertsonetan oinarrituak badira.

2. Frogaren balioespen askea (PKLren 717. eta 741. art.). Jurisdikzio-organoak bere zentzuaren arabera erabakitzen du gertaerak egiazkoak diren ala ez. Frogak balioesteko, ez dago legeak ezarritako irizpideen mende, ezta alderdien iritziaren mende ere. Uste osoa lortzeko bidea jurisdikzio-organo bakoitzak erabakitzen du, edo beste era batera esanda, jurisdikzio-organoak bere kontzientziaren arabera balioetsiko ditu frogak. Baina horrek ezin du arbitrariotasunik ekarri, epaileak erabakiaren zioak arrazoitu behar baititu; hau da, balioespena egitean, arrazoizko arauak erabili behar ditu.

D) Prozedurari buruzkoak.

1. Ahozko epaiketa, EK 120.2 artikuluan bermatua (“Prozedura osoa ahozkoa izango da, batez ere arazo kriminaletan”). Instrukzio fasea idazketa-printzipioak eraentzen du, eta ahozko epaiketa, aldiz, ahozko epaiketa-printzipioak. Horren ondorioz, berbatik prozesura ekartzen dena eta ahozko epaiketan bere aurrean egindako frogak bakarrik balioetsi eta aintzat hartuko ditu jurisdikzio-organismoak sententzia emateko. Ildo horretatik, froga pertsonalak (lekukoen eta akusatuaren deklarazioak, kasu) ahoz egin beharko dira, peritu-txostenak idatzizkoak izanda ere, eta ikustaldian lekukoei eta akusatuei galdeketa egingo zaie eta jasotako dokumentuak irakurriko dira. Dena den, horrek ez du esan nahi fase honetako eginbide guztiak ahozkoak direnik, izan ere kalifikazioak idatziak dira, eta, gainera, idazkariak jardun guztiak aktan jasoko ditu.

2. Hurbiltasuna. Frogak epaiketaren ardura duen jurisdikzio-organismoaren aurrean egiten dira, aurrez aurre eta bitartekorik gabe. Helburua hau da: jurisdikzio-organismoaren eta alderdien alegazioen artean ahalik eta hurbiltasun intelektiborik handiena lortzea. Fase honetan jardunak idatziz egingo balira, froga egitean jurisdikzio-organismoaren aurrean egoteak ez luke aparteko garrantzirik izango, epaia emateko garaian idatzizko jardunak irakurriko bailituzke. Egia esan, hurbiltasun-printzipioa eta ahozko epaiketa-printzipioa lotuta doaz. BJLOren 229.2 artikulua dugu horren adibide; horren arabera, deklarazioak, aitortpenak, bekaldurak, etab. auzitegiaren edo epailearen aurrean egin behar dira. Dokumentu-frogak edozein une eta eratan aurkez daitezke, baina ahozko deklarazioa epailearen aurrean, zuzenean, egin behar da. Beraz, froga egiten duena eta sententzia ematen duena jurisdikzio-organismo bera izango da (PKLren 739.4 eta 749. art.).

3. Kontzentrazioa (PKLren 744., 749 I eta 788.1 art.). Epaileak berak ahozko epaiketan zuzenean ikusitakoetan eta sumatutakoetan oinarrituta hartzen duenez erabakia, fase honetako saioak ezin dira izan barreiatuak, alegia, saio guztiak kontzentratu edo pilatu egin behar dira. Epaileak ezin du idazkariaren aktan oinarritu sententzia emateko.

4. Publikotasuna (EKren 24.2 eta 120.1 art.; BJLOren 229.2 eta 232. art.). Ahozko epaiketako ekitaldiak publikoak izango dira. Hala izan ezean, deusezak izango dira (PKLren 680 I art. eta EKren 120.1 art.). Publikotasun-printzipioaren bitartez, gizarteak justiziaren erabilera fiskalizatzen du; gizarteak ahozko epaiketa ikus dezake. Dena den, salbuespen batzuk daude: adibidez, lekukoak adingabeak direnean, epaileak ahozko ekitaldiak atea itxita egitea agin dezake. Amaitzeko, esan beharra dago publikotasun-printzipioa oinarritzko eskubidea dela: jendaurreko prozesua eta berme guztiak dituen prozesua izateko eskubidea bermatu beharra dago (EKren 24.2 art.). Kontua da praktikan ez direla jardun guztiak jakitera ematen; batzuetan ez dira akusazioak jendaurrean irakurtzen, eta gauza bera gertatzen da hainbat sumariotako eginbideak eginbide ezaguntzat edo errepikatutzat ematen direnean. Horrela jokatuz, hirugarrenei eragotzi egiten zaie zer gauzatzen ari den jakitea.

#### 11.4.2. Ahozko epaiketaren garapena.

Prozeduraren araberrako hainbat aldaketa gorabehera, ondoren azalduko dugun moduan garatzen da ahozko epaiketa, oro har.



Ahozko epaiketa autoaren bitartez hasiko da, eta ikustaldia amaitzeko autoaren bidez amaituko da (PKLren 740. art.). Fase horretatik aurrera, jardun eta egintza guztiak publikoak izango dira (PKLren 649. art.).

Ahozko epaiketa hasteko autoa emandakoan, eta kalifikazio- edo akusazio-idazkiak egin baino lehen, prozedura arruntean, alderdiek prozesuko baldintzei buruzko arazoak aurkez ditzakete, adibidez, eskumenik eza, delituaren preskripzioa, amnistia, indultua,... Aurreko epigrafean ikusi dugunez, aurretiaz erabaki beharreko artikulua dira horiek (PKLren 666. art.) eta horiek erabakitzen diren bitartean, auzi nagusiaren izapideak eten egiten dira; jurisdikzio-organo berari edo beste organo bati egoki dakiokete artikulua horiei buruzko erabakia hartzea.

Aurretiaz erabaki beharreko artikulua erabaki ondoren, edo halakorik aurkeztu ezean, akusazio-idazkiak aurkezten dira (PKLren 649. artikulutik 653.era bitarteko artikulua). Prozedura arruntean, *behin-behineko kalifikazio-idazkiak* deritze; prozedura laburtuan, ordea, *akusazio-idazkiak* eta *defentsa-idazkiak* deritze, baina mota bateko nahiz besteko prozeduretan, alderdi akusatzaileek akusazioa egiten dute. Bestalde, biak dira beharrezkoak ahozko epaiketa has dadin; idazki horiek aurkeztu ezean, epaileak ezin izango du ahozko epaiketaren fasea ofizios hasi.

Behin-behineko kalifikazio-idazkietan, delituaren kalifikazio penala, delitugilea, etab. zehazteaz gainera, ahozko epaiketan egiteko frogak proposatzen dira. Alderdi bakoitzak egoki irizten dien frogak proposatuko ditu. Gainera, une honetan, alderdiek aurretiazko frogak egitea eska dezakete (PKLren 656., 657 I eta II art.).

Ondoren, proposaturiko frogak onartu edo ez erabakiko du jurisdikzio-organoak. Frogabideak onartuz gero, horiek ikustaldian gauzatuko dira (PKLren 658., 659 I-IV art.). Frogabideak onartzen dituen autoan bertan, epaileak ikustaldirako eguna eta ordua zehaztuko ditu, zitazioak egiteko beharko den astia eta beste auzi batzuen lehentasuna kontuan hartuta (PKLren 659 V art.). Autoan epaileak peritu, lekuko eta alderdiei zitazioa egiteko agindua emango du (PKLren 660., 661. eta 664. art.), eta baita akusatua epaiketaren lekura eramatekoa ere (PKLren 664 I art.).

Ikustaldia edo bista da benetako ahozko epaiketa, eta hor egiten da eztabaida juridikoa. Zehaztutako egunean, auzitegiko presidenteak irekitzat emango du fasea (PKLren 688 I art.) eta idazkariak egitateari eta instrukzioari buruzko informazioa emango du (PKLren 701 I-III art.). Ikustaldia hasteko, prozedura laburtuan akusazioaren eta defentsaren idazkiak jendaurrean irakurriko dira, eta jarraian prozesuak aurrera egin dezan dauden arazoak aurkezteko (entzunaldi saneatzailea) eta une horretan bertan egiteko frogak proposatzeko txanda irekiko da (PKLren 786.2 art.). Prozedura arruntean, akusatuari adostasunari buruzko galdeketa eginez hasiko da ikustaldia eta kalifikazio-idazkiak irakurriko dira (PKLren 701 III art.). Ondoren, onartutako frogak egiten dira, hurrenkera honetan: lehenik, akusatuaren galdeketa, bigarrenik lekuko-froga, hirugarrenik, peritu-froga eta, azkenik, dokumentu-froga. Lehenik eta behin, akusazioaren frogak gauzatzen dira, baina, betiere, defentsari hitz egiteko aukera emanez.

Froga amaitutakoan, behin betiko kalifikazioak egiten dira (PKLren 732. art.), frogen ondorioak aintzat hartuta. Behin-behineko kalifikazioak berretsiz gero, ahoz egingo dira kalifikazioak, baina aldaketaren bat egin nahi izanez gero, idatziz aurkeztu beharko dira.

Prozedura laburtuan, idazkietan aldaketak eginez gero, ahozko epaiketa esekitzea eska liteke (PKLren 788.4 art.). Praktikan gutxitan gertatzen bada ere, une honetan auzitegiak deslotze-tesia aurkez dezake (PKLren 733. artikulua, prozedura arruntean, eta 788.3 artikulua, prozedura laburtuan).

Jarraian, alderdiek ahozko azalpena egiten dute (PKLren 734. eta 737. art.). Alderdiek beren ustez frogaren emaitza zein den adierazten dute ahoz; frogakitaldiaren balioestea edo laburpena besterik ez da.

Ahozko azalpenak egin ondoren, akusatuari hitz egiteko aukera ematen zaio (PKLren 739. art.), eta, amaitzeko, auzitegiko presidenteak epaiketa amaitutzat joko du eta epaia emateko egoeran geldituko da (PKLren 740. art.).

## **12. KAPITULUA: AKUSAZIOA ETA DEFENTSA.**

12.1. Akusazioa. 12.1.1. Kontzeptua eta motak. 12.1.2. Akusazio-eginbideak: kalifikazio-idazkia eta akusazio-idazkia. 12.2. Defentsa. 12.2.1. Kontzeptua. 12.2.2. Defentsa-egintzak: defentsaren kalifikazio-idazkia eta defentsa-idazkia. 12.3. Azken txostenak eta akusatuaren azken hitza. 12.4. Akusatuaren adostasuna. 12.4.1 Kontzeptua. 12.4.2. Adostasun motak, adostasuna emateko betekizunak eta adostasunak dakartzan ondorioak. 12.5. Jurisdikzio-organoak alderdi akusatzaileen kalifikazioekiko lotura hausteko aukera: deslotze-tesia. 12.5.1. Kontzeptua eta interpretazioa. 12.5.2. Deslotze-tesia baldintzak. 12.5.3. Deslotze-tesiak dakartzan ondorioak. 12.5.4. Deslotze-tesia, prozedura laburtuan. 12.5.5. Deslotze-tesia, epaiketa arinetan. 12.5.6. Deslotze-tesia, zinpekoen epaimahaiaren aurreko prozesuan.

### **12.1. Akusazioa.**

#### **12.1.1. Kontzeptua eta motak.**

Akusazio-printzipioaren ondorioz, ahozko epaiketa hasteko, epailea ez den beste pertsona batek akusazioa egin behar du. Horrek prozesuaren objektua zehazten du (egitate zigorgarria eta pertsona akusatua).

Dena den, prozesuaren objektuaren zehaztapen horrek instrukzioarekin kongruentea izan behar du. Hau da, akusazioaren bitartez ezin da sartu instrukzioan ikertu ez den egitate zigorgarri berririk. Horrez gainera, alderdi akusatuak alde aurretik instrukzioan inputatua izan behar du.

Izan ere, atariko prozedurako ikerketa-eginbideak amaitu eta ahozko epaiketa prestatutakoan, largespena emateko ziorik egon ezean, prozesuko baldintza guztiak betez gero, eta inputaturik baldin badago, prozesuak aurrera jarraitu behar du. Baina fase batetik bestera pasatzeko ezinbesteko da akusazioa.

Bestalde, akusazioak uzi prozesal penala dakar, doktrinak uzi horren existentzia bera kolokan jartzen duen arren. Honela defini daiteke uzi penala: egitate zigorgarria gauzateagatik pertsona jakin bati zigorra (edo beste ondorio juridiko bat, segurtasun-neurriren bat, kasu) jartzeko eskaera oinarritua, jurisdikzio-organoari helarazten zaiona. Baina, horrez gainera, une honetan gehiago zehazten da uzi penalaren edukia: egitateen kalifikazioa egiten da, zigor jakin bat eskatzen da, egitatean izandako egiletasun-maila mugatzen da,... Horrela, akusatzaileak delitu-egintzei eta egiletasunari buruz zer iritzi duen jakingo du jurisdikzio-organoak. Uzi penala bi unetan tarteratzen da, behin-behinean ahozko epaiketaren hasieran, frogak egin baino lehen, eta behin betiko, frogak egin ondoren, ikustaldiaren, edo bistaren, amaieran. Baina ez dago esaterik uzi penala kereilarekin batera tarteratzen denik, hau da, akzio-eskubidearekin tarteratzen denik, zigor-prozesuan ez dagoelako ikertu baino lehen akusazioa egiterik.

Delitu larriagoengatik prozedura arruntean, behin-behineko kalifikazio-idazkiaren bidez egiten da akusazioa. Prozedura laburtuan, aitzitik, behin-behineko akusazio-

idazkiaren bitartez. Hortik aurrera, uzi penala eratzten da. Lehen esan dugunez, akusazioa egin arte uzi penala ez dago eratuta.

### **12.1.2. Akusazio-egintzak: kalifikazio-idazkia eta akusazio-idazkia.**

Adierazi dugunez akusazioa bi une prozesaletan gauzatzen da: ahozko epaiketaren hasiera-frogak egin baino lehen (behin-behineko kalifikazioak) eta frogak egin ondoren (behin betiko kalifikazioak).

A) Behin-behineko kalifikazio-idazkia edo akusazio-idazkia.

Delitu larriagoengatik prozedura arruntean, ahozko epaiketa hasteko autoa emandakoan, alderdiei hurrenez hurren helaraziko zaizkie autoak, bakoitzak autoak jaso eta bost eguneko epe ez-erkidean kalifikazio-idazkia egin dezan (PKLren 649 I eta 651 I art.). Hala, prozesuan akusazio bat baino gehiago izanez gero, lehendabiziko, bost eguneko epea emango zaio Ministerio Fiskalari; epe hori amaitutakoan, beste bost egun emango zaizkio akusazio partikularrari; eta, jarraian, beste bost egun, herri-akusatzaileari. Aurretiaz erabaki beharreko artikuluei buruzko idazkia aurkeztu eta hori ezetsiz gero, epea hiru eguneko izango da (PKLren 679. art.) Autoez gainera, konbikzio-piezak ere eskura izango dituzte (PKLren 654. art.).

Idazkia aurkezteko hurrenkera PKLk aurreikusten du: lehenik fiskalak edo akusatzaile pribatuak, delitu pribatuetan (PKLren 649 I art.); bigarrenik, akusatzaile partikularrak, halakorik egonez gero, eta hala dagokionean, herri-akusatzaileak (PKLren 651 I art.); hirugarrenik, auzi-jartzaile zibilak, erantzukizun zibilik bada (PKLren 651 II art.); eta, azkenik, akusatuak eta erantzule zibilak (PKLren 652 I art.).

Prozedura laburtuan, aurretiazko eginbideak amaitzeko autoa eman ondoren, alderdi akusatzaile guztiei igortzen zaie auzia, ahozko epaiketa hasteko eskaria eta akusazioa egin dezaten edo, hala dagokionean, larpespena eska dezaten (PKLren 780.1 art.). Horretarako 10 eguneko epe erkidea izango dute.

Ikus dezagun, orain, zer eginbide hartzen dituen akusazioak, edo beste era batera esanda, akusazioaren edukia zein den. Behin-behineko kalifikazio- edo akusazio-idazkiak egitateen kalifikazio juridiko-penala, froga-proposamena eta uzi zibilari buruzko egintzak barne hartzen ditu.

1. Egitateen kalifikazio juridiko-penalari dagokionez, PKLren 650 I eta 781.1 artikuluei jarraituz, akusatzaileak honako elementu hauek –aldi berean kalifikazio juridikoa osatzen dutenak– zehaztuko ditu idazkian:

- a) Sumariotik ondorioztatzen diren egitate zigorgarriak. Hor sartzen dira delitu-egitate nagusia, horri lotutakoak (lotutako delitu edo faltak) eta intzidentalak, baldin eta instrukzio fasean ikertu badira. Puntu horretan egitateen adierazpena egiten dute alderdiek, hau da, egitatei buruzko beren bertsioa ematen dute.
- b) Egitateen kalifikazio juridiko-penala, delituaren zehaztapena; hau da ZKren araberrako kalifikazioa (adibidez, giza hilketa edo erailketa). Tipo penal eta manu zehatzari erreferentzia egingo zaie.

- c) Akusatuaren edo akusatuen partaidetza: egile, sopikun, estalgile,... (ZKren 27. art.) Horrez gainera, akusatuen identifikazioa ere barne hartzen du; horrela, prozesuaren objektuaren elementu subjektiboa zehazten da.
- d) Sumariotik edo aurretiazko eginbideetatik ondorioztatzen diren inguruabar salbuesle, astungarri edo aringarriak (ZKren 20-23 art.). Erantzukizun penalean eragina izan dezaketen elementu guztiak sartzen dira.
- e) Eskatzen den zigor zehatza, egiletasun-maila kontuan hartuta, edo, hala dagokionean, segurtasun-neurri zehatza. Zigorra hautabidez eska daiteke (PKLren 653. art.).
- f) Ministerio Fiskalaren idazkian akusatuari mesedegarri izan ahal zaizkion inguruabar guztiak zehaztuko dira (legalitatearen defendatzailea izateagatik PKLren 2. eta 733. art., eta MFEOren 5. art.).
- g) Aurreko edukiei, ahozko epaiketaren irekiera gehitzen zaie prozedura laburtuan (bakarrik). Gogora dezagun tarteko fasean idazki bakarra dagoela ahozko epaiketaren hasiera eskatzeko eta akusazio-idazkia egiteko (PKLren 781.1 art.).

Idazkiaren elementu edo eduki horiek guztiek uzi penala eratzen dute. Akusatzaileek elementu bakoitzean bat, bi edo ondorio gehiago aurkez ditzakete (hautabidez), lehengoa onartzen ez bada, besteatariko batekin saiatzeko (PKLren 653. art.). Esate baterako, alderdi akusatzaileak egitatea erailketa moduan kalifikatuko du eta erailketaren kalifikazioa onartu ezean giza hilketa dela esango du. Defentsak, aitzitik, absoluzioa eskatuko du, eta, ezetsi ezean, hautabidez, lesio bezala kalifikatuko du egitatea.

2. Uzi zibilari dagokionez, jakina denez, Espainiako estatuko zigor-prozesuan akzio penalarekin batera akzio zibila ere egikari daiteke. Ministerio Fiskalak bi akzioak batera egikaritzeko betebeharra du, baldin eta kaltetuak akzio zibilari uko egiten ez badio edo prozesu zibilerako gordetzen ez badu (PKLren 108. eta 773.1 art.). Beraz akzio zibila zigor-prozesuan egikaritzuz gero, kalifikazio edo akusazio-idazkiak uzi zibilari buruzko aipamenak ere izango ditu (PKLren 650 II eta 781.1 art.; ZKren 109. artikulua eta hurrengoak):

- a) Balioetsi den kalte-ordainen munta, edo hala dagokionean, itzuli beharreko gauza. Prozedura laburtuan munta zehazterik ez dagoenean, horretarako oinarriak ezarri beharko dira (PKLren 781.1 I eta 794.1 art.)
- b) Kalte-ordaina emateko edo gauza itzultzeko pertsona erantzulea edo erantzuleak.
- c) Kalte-ordainaren edo gauza itzultzearen oinarri diren gertaerak.
- d) Prozedura laburtuetan (bakarrik) gauza nahiz efektuen emateari eta destinoari buruzko erabakiak, eta kostu prozesalei buruzkoak (erreferentzia hori sobera dago, sententzia eta largespen-auto guztietan beti hartu behar delako kostuei buruzko erabakia. PKL781.1 *in fine*).

Hemen, uzia gauza itzultzean edo kalte-ordainak ematean datza.

Esan beharra dago behin-behineko kalifikazioa frogaren emaitzen mende dagoela. Alderdiak frogabideak proposatzen dituzte, eta ahozko epaiketaren egindako frogetan oinarrituta, hasieran egin zituzten kalifikazioak aldatu ahal izango dituzte. Horregatik, froga egin ondoren behin betiko kalifikazioa egingo dute, baina pertsona akusatua edo zehaztutako egitatea aldatu gabe, jarraian ikusiko dugunez (PKLren 732 I art.).

Behin-behineko kalifikazioa eginda dagoela, ez dago egitateak edo pertsona akusatua aldatzerik (prozesuaren objektua behin betiko mugatuta dago); eta horrek jurisdikzio-organoa lotesten du. Hala ere, prozedura arruntean, baldintza batzuk betez gero, auzitegiak zigor-eskaerarekiko lotura hautsi dezake, harekiko deslotu daiteke (baina betiere pertsona akusatua aldatu gabe), PKLren 733. artikuluan oinarrituta. 2002. urteko erreformaren ondoren, ondorio bera atera daiteke prozedura laburtuari dagokionez ere.

Amaitu baino lehen, esan behar da behin-behineko kalifikazioetan zehaztutako pertsona akusatuek eta egitateek atariko prozeduran ikertutako berberak izan behar dutela, azken batean ikerketa baita ahozko epaiketaren oinarria.

## B) Behin betiko kalifikazio-idazkia edo akusazio-idazkia.

Frogak egin ondoren, frogen emaitzan oinarrituta ondorioak berretsi edo aldatzeko eskatuko die auzitegiak alderdiei ikustaldian, edo bistan, bertan (PKLren 732. eta 788.3 art.). Ahoz nahiz idatziz egiten da (PKLren 732 II art.): behin-behineko kalifikazioa aldatuz gero, idatziz egingo da; berresten bada, berriz, ahoz emango zaio onespena, epailearen aurrean. Baina edukiari dagokionez, bata nahiz bestea behin-behineko idazkiak bezalakoak dira (PKLren 732 III art.).

Egindako frogek behin-behineko kalifikazioak egiaztatuz gero, alderdiek kalifikazio horiek behin betiko egingo dituzte; hau da, ez dute ezer aldatuko. Hori da, praktikan, ohiko kasua, alderdi akusatzaileek prozesuaren hasieratik ideia finko bat izaten dutelako, oro har.

Baina beste batzuetan, frogen emaitzak behin-behineko kalifikazioak aldarazten ditu. Izan ere, behin-behineko kalifikazioak aldatu egin daitezke, baldin eta eztabaidatutako funtsezko egitateak edo pertsona akusatua aldatzea ez badakar.

Frogak aztertu ondoren, eta praktikan oso gutxitan gertatzen den arren, litekeena da behin betiko kalifikazioetan akusatzaileek akusazioari uko egitea, hau da, akusatuaren absoluzioa eskatzea. Halakoetan, alderdi akusatzaile guztiek absoluzioa eskatu arren jurisdikzio-organoak uste badu akusatua kondenatu egin behar duela, alderdiekin eztabaidatu eta bere arrazoiak azalduko ditu. Baina alderdi akusatzailearen batek auzitegiaren tesia bere egiten ez badu, ezin izango dute akusatua kondenatu, akusazio-printzipioaren ondorioz (ikus PKLren 733. art.). Dena dela, gero ikusiko dugunez kontu hori ez dago batere argi doktrinan.

Behin-behineko kalifikazioak aldatuz gero (aldaketei buruz lehen azalduko gogoratu), alderdiek zigor arinagoa eskatzen badute, ez dago arazorik; arazoa zigor astunagoa eskatzen dutenean agertzen da (frogetan oinarrituta tipifikazioa, egiletasunahiz exekuzio-maila aldatzearen ondorioz, edo inguruabar astungarri bat aintzat hartzearen ondorioz). Horrek kontraesan-printzipioa eta defentsa-eskubidea urra litzake. Bi printzipio horiek erabat bermatzeko, legeak ikustaldia, edo bista, esekitzea eskatzeko eskubidea aintzatesten dio akusatuari, prozedura laburtuan; beraz, akusatuak hala eskatuta, epaileak saioa eten dezake, gehienez 10 egunez, defentsak egokitzen hartzen dituen frogak aurkez ditzan (PKLren 788.4 art.). Baina esekitze hori ez da beti posible izango, aldaketa akusatuaren kalterako denean bakarrik. Prozedura arruntari dagokionez, legeak ez du ezer esaten, baina, praktikan, prozedura laburtuan bezalaxe jokatzen da.

Arazo bat sor daiteke auzia epaitzeko eskuduna zigor-arloko epaitegia denean: aldaketen ondorioz alderdiek 9 urtetik gorako askatasun-gabetzea eskatzen dutenean, jurisdikzio-organoak eskumenik ez duela deklaratu beharko du eta eskuduna den auzitegiari (hots, probintziako entzutegiari) helarazi beharko dio auzia (PKLren 788.5 art.). Prozesuko baldintza bat erabakitzen denez, auto baten bitartez egin beharko da (BJLOren 245.1 b) art.)

Printzipioz, alderdi akusatzaileak egindako behin betiko kalifikazioak epailea edo auzitegia lotesten du. Horren ondorioz, auzitegiak ezin izango du ezarri akusatzaileek kalifikatutakoa baino zigor astunagoa dagokien delituen ondoriozko zigorrik (hori kasazio-errekurtsorako zioa izan liteke PKLren 851.4 art.). Baina lotura hori hausteko formula edo salbuespen bat dago: deslotze-tesia. Epaileak deslotze-tesia erabiltzen duenean, zigor astunagoa duen delitu baten ondoriozko zigorra ezarri ahal izango du (PKLren 733. art.). Jakina, jurisdikzio-organoa ez dute lotetsiko alderdi akusatzaileen eskaerek, eskatutakoa baino zigor arinagoa ezartzeko edo absoluzioa emateko.

## **12.2. Defentsa.**

### **12.2.1. Kontzeptua.**

Akusatuaren ikuspuntutik, defentsa da zigor-prozesuko berme nagusietako bat. Izan ere, defentsa ezinbestekoa da kontraesan-printzipioa bermatzeko. Baina defentsa bi modutan uler eta egikari daiteke: autodefentsa moduan edo defentsa tekniko moduan.

Autodefentsa, hau da, inputatuak berak egikaritzen duen defentsa, legeak aurreikusten dituen kasuetan baino ez da posible (adibidez, falta-epaiketetan, ahozko epaiketaren amaieran hitz egiteko aukera ematen zaionean, eginbideak proposatzen ditunean sumarioan deklarazioa hartzen zaionean,...). Kasu horietatik kanpoko defentsa defentsa teknikoa izango da.

Espainiako estatuko sistema prozesal penalak defentsa teknikoa gauzatzeko era bakarra aintzatesten du: abokatu batek gauzatzea. Defentsa teknikoa oinarritzko berme eta eskubidea da, eta EKren 17.3 eta 24.2 artikuluetan aurreikusita dago. Horrek esan nahi du zigor-prozesuetan defentsa teknikoa beharrezkoa dela; horregatik, inputatuak konfiantzazko abokatuia izendatzeko eskubidea du, eta hala egin ezean, ofizioz izendatuko zaio (ikus aurreko kapituluetan aztertutako PKLren 118., 520., 767. eta 768. art.). Defentsa teknikoa beharrezkoa izango da zigor-prozesu osoan, betearazte fasea barne.

Defentsa kalifikazio-idazkiaren bitartez egikaritzen da, prozedura arruntean; prozedura laburtuan, berriz, defentsa-idazkiaren bidez.

### **12.2.2. Defentsa-eginbideak: defentsaren kalifikazio-idazkia eta defentsa-idazkia.**

Akusazioarekin gertatzen den bezala, defentsa egikaritzeko bi idazki daude: behin-behinekoa (froga egin baino lehenagokoa) eta behin betikoa (froga egin ondorengoa).

A) Defentsaren behin-behineko kalifikazio-idazkia edo defentsa-idazkia.

Formaren ikuspuntutik, defentsaren idazkiak akusazioarenak bezalakoxeak dira (PKLren 652 I eta 784. art.). Aldatzen dena defentsaren erantzuna da; ildo horretatik, defentsak hiru aukera ditu:

- a) Aurretiaz erabaki beharreko artikulua aurkeztu (bi prozeduretan, PKLren 667. eta 786.2 art.). Horrek kalifikazioa gelditzen du. Ez dugu ahaztu behar prozedura laburtuan legeak entzunaldi saneatzailea aurreikusten duela horretarako, ahozko epaiketaren hasieran.
- b) Akusazioak eskatu duen zigorrik handienarekin ados egon (akusazio-idazkiarekiko adostasuna). Aukera hori prozedura laburtuan baino ez da posible (PKLren 784. eta 787. art.).
- c) Behin-behineko kalifikazioa aurkeztu. Alde batetik, defentsak akusazioaren oinarri diren egitateak uka ditzake idazkian (inolako arrazoirik eman gabe). Bestetik, egitateei buruzko beste bertsio bat eman dezake, absoluzioa, deskargua edo kondena arinagoa izan dadin lortzeko. Eta, amaitzeko, defentsak egitateak baiets ditzake, baina horien delitu-izaera ukatuz eta beste kalifikazio bat eginez.

Defentsak dagokion epean idazkia aurkeztu ezean, akusazioari aurka egiten diola ulertuko da, eta prozesuak aurera jarraituko du (hori adierazten du PKLren 784.1 II artikulua prozedura laburturako). Ahozko epaiketaren ekitaldian proposatutako frogara egingo da, baina prozesua esekitzeko aukerarik gabe.

Jakina, defentsaren kalifikazio juridikoak ez du jurisdikzio-organoa lotesten.

B) Defentsaren behin betiko kalifikazio-idazkia edo defentsa-idazkia.

Ahoz nahiz idatziz egin daiteke, frogak gauzatu ondoren (PKLren 732. eta 793.6 art.). Behin-behineko kalifikazioak aldatzen ez badira, ahoz egiten da; bestela, idatziz. Horiek ere ez dute auzitegia lotesten. Baina defentsak hala eskatu ez arren, jurisdikzio-organok absoluzioa eman edo zigor arinagoa ezar diezaiolke akusatuari.

Behin betiko kalifikazioak aldatzen badira, defentsak ezin izango du ikustaldia esekitzeko eskatu kalifikazio berriak idazteko, bidegabeko luzamenduen debekuaren printzipioak erauzten duelako.

Azkenik, erantzule zibilaren kalifikazioa aipatuko dugu. Formari dagokionez, auzi-jartzaile zibilaren idazkiaren berdina da. Zigor-prozesuari metatutako prozesu zibila denez, erantzulea demandatua izango da (PKLren 652 I art.). Kasu honetan (arlotan) zibileko gaiez ari garenez) amore ematea eta egitateak onartzea posible da.

### **12.3. Azken txostenak eta akusatuaren azken hitza.**

Prozedura arrunterako, PKLren 734. artikulutik 740.era bitarteko artikuluek arautzen dituzte azken azalpenak; prozedura laburturako, 788.3 artikulua.

Azken azalpenak ahoz egiten dira betiere. Froga-ekitaldiaren nolabaiteko laburpena da, froga-ekitaldiaren balioespena. Prozesu zibilaren azken emaitzekin konpara daiteke (PKLren 669. art.). Azken azalpenean, alderdiek frogatutako hartzen dituzten egitateak, kalifikazio legala, parte-hartzea eta erantzukizun zibila aipatuko dituzte (PKLren 734 II art.), baina behin betiko idazkien, edo, hala dagokionean, epaileak aurkeztutako



deslotze-tesiareen arabera moldatuak (PKLren 737. art.). Nahiz eta frogaren nolabaiteko laburpena izan, praktikan, akusatzaileek akusazioa errepikatzeke aprobetxatzen dute. Beraz, frogaren laburpen edo kritika bat baino gehiago, akusazioaren azken egintzatzat har daiteke.

Azken azalpenak eman ondoren, ez dago aldaketarik egiterik, egitate edo kontzeptuen zuzenketa egiteko izan ezik, matematika edo zenbaki-akatsak zuzentzeko kasu (PKLren 738. art.)

Lehenik eta behin, Ministerio Fiskalak azaltzen du txostena; ondoren, gainerako akusatzaile guztiek, eta azkenik, akusatuaren eta erantzule zibilaren defentsak (PKLren 734 I eta 735. art.).

Azalpenak agertu eta gero, epaileak edo auzitegiko presidenteak hitz egiteko aukera emango dio akusatuari; horri deritza *azken hitza* (PKLren 739. art.). Akusatuak hitz egiteko aukera edukitzea autodefentsaren adierazpena izanik, jurisdikzio-organoa errugabetasunari buruz konbentzitzeko azken aukera da. Akusatuak hitz egin nahi izanez gero, errespetuz eta edukazioz egingo du. Jarraian, jurisdikzio-organoak ahozko epaiketa amaitutzat emango du (PKLren 740. art.). Hurrengo pausoa sententzia ematea izango da (PKLren 741. art.).

## **12.4. Akusatuaren adostasuna.**

### **12.4.1. Kontzeptua eta motak.**

Akusatuaren adierazpena da, eta adierazpen horren bitartez, akusazioak eskatutako zigorra, edo zigor bat baino gehiago izanik, eskatutako zigorrak astunena onartzen du; hau da, egozten zaizkion egitateak, kalifikazioa eta zigorra onartzen ditu. Horren ondoren, sententzia emango du epaileak. Adostasuna oportunitate- edo aukera-printzipioaren ondorioa da.

Berez, akusatuaren adostasuna larritasun gutxiko delituertarako aurreikusita dago; hau da, prozedura laburturako eta epaiketa arinetarako. Dena den, aditu batzuen ustez, adostasuna prozedura arruntan ere bidezkoa litzateke legeak ezarritako zigor abstraktua alde batera utzita, eta inguruabarrak aztertuta, alderdiek adostasuna posible izan dadin zigorra legeak ezarritako mugetaraino murrizten dutenean.

Akusatuaren adostasunaren izaera juridikoari dagokionez, xedapenezko egintza material eta prozesala da, oportunitate-printzipiotik ondorioztatzen dena. Adostasunak zigorraren gehieneko muga ezarri eta prozedura berezi bihurtzen du, sententzia berehala ematen delako. Funtsean, adostasunak izapideak arintzea dakar.

### **12.4.2. Adostasun motak, adostasuna emateko betekizunak eta adostasunak dakartzan ondorioak.**

PKLk jatorriz bi motatako adostasunak aurreikusi zituen: batetik, behin-behineko kalifikazioan emandako adostasuna (gaur egun PKLren 655. art.) eta bestetik, ahozko ikustaldiaren hasieran emandakoa (PKLren 688. art.). Halere, prozedura laburtua sartzearren legean egindako aldaketak beste adostasun mota bat gehitu zuen, *egitateak onartzea* (PKLren 801. art.). Urriaren 24ko 8/2002 eta 38/2002 LOren bidez aurrerago

egindako aldaketek hiru adostasun mota horiei eutsi diete, baina erregulazioa gehiegi korapilatu dute.

Azter ditzagun hiru adostasun motak:

A) Egitateak onartzea.

Prozedura laburtuetan, inputatuak berak aurretiazko eginbideetan egozten zaizkion egintzak onar ditzake (PKLren 779.1.5 art.). Baina onarpen horrek prozesuan ondorioak izan ditzan, hainbat baldintza bete beharko dira:

1. Egitateari dagokion zigorrak PKLren 801. artikulua ezarritako mugaren barruan egon behar du. Manu horrek zehaztutako mugak honako hauek dira: 3 urteko presoaldi-zigorra, edozein muntatako isun-zigorra eta 10 urte gainditzen ez dituen beste izaera bateko zigorra (abstraktuan ulertuak), baina kontuan hartuta, alderdiek eskatuko duten presoaldi-zigorra ezin dela 3 urtetik gorakoa izan, eta zigor bat baino gehiago izanez gero, guztiek, heren batean murriztuta, ezin dutela 3 urteko iraupena gainditu (PKLren 801.2 eta 3 art.). Zigor horiek kontuan hartuta, delitua epaitzeko eskuduna zigor-arloko epaitegia izango da (PKLren 795. eta 14.3 art.). Beraz, uler genezake era honetako adostasunik ezin gauza daitekeela eskumena probintzia auzitegiari dagokionean.

2. PKLren 801. artikulua gainerako baldintzak bete beharko dira, 801.1.1 artikulua ezarritakoa izan ezik, posiblea baita Ministerio Fiskalaz gainera alderdi akusatzaile gehiago egotea prozesuan.

3. Inputatuak onarpena adierazteko, abokatuaren laguntza izan beharko du eta horrek ere ados egon beharko du onarpenarekin. Instrukzio-epaileak Ministerio Fiskalari eta agertutako gainerako alderdiei deituko die, inputatuaren adostasunarekiko akusazio-idazkia egingo duten ala ez adieraz dezaten. Ados badaude (PKLren 779.1.5 art.), prozesu laburtua epaiketa arin bihurtuko da (hortik aurrera, PKLren 800. eta 801. artikuluen ildotik jarraituko da).

Ikus dezagun, orain, zer ondorio dakartzan egitateen onarpenak:

1. Hasteko, argitu behar da onarpena inputatutako egitatei besterik ez dagokiela, alegia, ez dakar zigorraren onarpenik; izan ere, oraindik ez da zigorrik eskatu, instrukzioan gaudelako. Gainerako adostasun motetan, aitzitik, adostasuna egitateari eta akusatzaileek eskatutako zigorrik altuenari dagokie; hau da, zigorra ere onartu egiten da.

2. Onarpenaren ondorioz, egitate zigorgarriari dagokion zigorraren arabera, epaileak zera egin beharko du (PKLren 801.2 art.):

- Zigorra askatasun-gabetzailea izanez gero, eskatutako zigorra ezarriko du epaileak, heren batean murriztuta; eta hala dagokionean, hori ordeztuari edo eteteari buruz bidezko dena erabakiko du.
- Zigorra askatasun-gabetzailea ez bada, eskatutakoa heren batean murriztuko du.

Ikus daitekeenez, eta harriztekoa bada ere, epaileak ezin du zigor arinagorik ezarri edo absoluzioa erabaki, legeak lotetsita dagoelako.

3. Prozesu laburtua epaiketa arin bihurtzen da, hots, prozedura bizkortu egiten da (PKLren 795.15. art.).

4. Inputatu bat baino gehiago izanik, guztiek onartu beharko dituzte egitateak (PKLren 655 IV art.). Ulertzen da ezin dela prozesuaren objektua banandu.

4. Erantzukizun zibila onartu ezean, izapide arrunten bideari jarraituko zaio (PKLren 779.1.5 artikulua ez du deus esaten).

#### B) Akusazio-idazkiarekiko adostasuna.

Halakoetan, ahozko epaiketa hasita dagoela eta behin-behineko akusazio-idazkiak egin ondoren ematen du akusatuak adostasuna. Egitateen onarpenean ez bezala, hemen, egitateak eta zigorra (zigor bat baino gehiago izanik, zigor astunena) onartzen ditu akusatuak. Legeak ez ditu berdin arautzen adostasun motak prozedura laburtuan eta epaiketa arinetan.

##### a. Prozedura laburtuan.

Prozedura laburtuari dagokionez, ahozko epaiketa hasita eta behin-behineko akusazio-idazkia egin ondoren ematen da adostasuna (PKLren 655. eta 781. art.). Akusatuak bi eratan adieraz dezake adostasuna: a) bere defentsa-idazkiaren bidez; b) bere defentsa-idazkia aurkeztu ondoren, baina ahozko epaiketa hasi baino lehen, Ministerio Fiskalaren aurrean agertuz eta adostasuna emanez; alderdi guztien artean kalifikazio-idazki berri bat osatuko dute, baina egitatea eta aurrez egindako kalifikazio astunena aldatu gabe (PKLren 784.3 II eta 787.1 art.). Egia esan, defentsaren behin-behineko kalifikazioan emandako adostasuna da PKLk jatorriz aurreikusitako sistema (PKLren 655. artikuluan arautua); Ministerio Fiskalaren aurrean adostasuna adierazteko aukera 1988ko aldaketaren ondorioz aurreikusi zen, eta batzuen ustez *plea bargaining* (deklarazioaren gaineko negoziazioa) delakoa sartzeko saiakera ekarri zuen.

Aurreko kasuan bezala, legeak hainbat baldintza zehazten ditu adostasuna emateko:

1. Adostasuna emateko ekimena defendatzaileari dagokio, berak ematen du adostasuna, baina akusatuaren onespenearekin (PKLren 655 I eta 784.3 I art.). Hori dela-eta, akusatuak berretsi egin behar du bere defendatzaileak adierazitakoa, berariaz, askatasunez eta ondorioen jakitun (PKLren 787.2 art.). Baina zer gertatzen da akusatuak adostasuna berresten ez badu? Berez, izapideak eten beharko lirateke, abokatu berria izendatzeko eta horrek defentsa-idazkia egiteko.

2. Adostasuna instrukzio-epailearen aurrean ematen da, prozedura laburtuan horren aurrean aurkezten baitira kalifikazioak (PKLren 781. eta 784.5 art.).

3. Adostasunak akusazioak eskatutako zigorrekiko bat-etortzea adierazten du; eta akusatzaileak bat baino gehiago izanik, horiek eskatutako zigorrik astunenarekiko adostasuna izango da, betiere presoaldi-zigorretan 9 urteko muga gainditu gabe (prozedura laburtuaren muga).

Ondorioei dagokienez:

1. Instrukzio-epailea adostasunarekin bat badator, geroagoko izapide guztiak ezabatzen dira eta ahozko epaiketarako organo eskudunak sententzia emango du. PKLren 655 II artikulua araberak, eskatutako zigorra jarriko du epaileak edo, hala dagokionean, zigor arinagoa (baina inoiz ez astunagorik); dena dela, interpretazio hori ez dago batere argi, PKLren 784.3 II artikulua 787.1 artikulura bidaltzen baikaitu. Gero ikusiko dugunez, azken manu horrek bestelako aurreikuspena egiten du ezarri beharreko zigorrari dagokionez (ikus ahozko epaiketako adostasuna). Dena dela, adostasunak gertaerak eta zigorrak astunena onartzea dakarrenez, ez da frogarik egingo eta epaia jarraian emango da.

2. Hala ere, batzuetan, adostasuna eman arren, prozesuak aurrera jarraituko du. Prozesuak aurrera jarraitzeko hainbat zio izan daitezke:

- Instrukzio-epailearen ustez, akusazioak kalifikazio okerra egin izana, egitateek zigor astunagoa edo beste izaera bateko zigorra dagokion delitu bat osatzen dutelako edo eskatutako zigorra egokia ez delako (PKLren 655 III eta 787.3 art.). Kasu horretan, kalifikazio-idazki astunena aurkeztu zuen alderdiari errekerimendua egingo dio, kalifikazio hori berretsi nahi duen edo ez adieraz dezan. Akusatzaileak iritzia aldatzen badu eta akusatuak adostasuna ematen badu, jarraian epaia emango da; bestela, prozesuak aurrera jarraituko du (PKLren 783. art.).
- Akusatuak askatasunik gabe edo ondorioak ezagutu gabe adostasuna eman izana (PKL787.4 art.).
- Akusatuaren abokatuak prozesuak aurrera jarraitu behar duela uste izatea.
- Akusatuak bat baino gehiago izanik, horietako bat edo batzuk ados ez egotea (PKLren 655 IV art.), prozesuaren objektua banantzeko modua dagoenean izan ezik.

3. Erantzukizun zibila onartu ezean, izapide arrunten ildoari jarraituko zaio (PKLren 655 V art.).

b. Epaiketa arinetan.

Epaiketa berezi hauetan guardiako (edo gau eta eguneko) epaitegiaren aurrean aurkeztu da adostasuna (PKLren 801. art.), eta honako baldintza hauek bete behar dira:

1. Akusatuak abokatuaren onespenearekin emango du adostasuna (ikus 795.2 eta 779.1.5 art.).

2. Esan dugunez, adostasuna guardiako epailearen aurrean ematen da, presa-eginbideak burututakoan, ahozko epaiketa hasita, eta Ministerio Fiskalak akusazio formala aurkeztu ondoren. Epaiketa arinetan, guardiako epailea da instrukzioa gauzatzeko eta ahozko epaiketa prestatzeko organo eskuduna.

3. Ministerio Fiskalak akusazio bakarra izan behar du. Horixe dio PKLren 801.1.1 artikulua; hasieran, ez dago adostasunari baliorik ematerik, baldin eta prozesuan akusazio partikularrik badago. Baina aurrerago, artikulua beraren 5. atalean, akusazio partikularra dagoen kasurako ere aurreikusten da aukera hori.

4. Zigorrek ezin ditu PKLren 801.1 artikulua 2. eta 3. ataletan aipatzen diren mugak gainditu: 3 urteko presoaldi-zigorra, edozein muntatako isuna, eta 10 urteko iraupena gainditzen ez duen beste izaera bateko zigorra (abstraktuan ulertuak), betiere kontuan hartuta alderdiek eskatuko duten presoaldi-zigorra ezin dela 3 urteik gorakoa izan, eta zigor bat baino gehiago izanez gero, guztiek, heren baten murriztuta, ezin dituztela 3 urte gainditu.

Ondorioei dagokienez:

1. Guardiako epaileak, betekizun guztiak egiaztatu ondoren, epaia emango du, eskatutako zigorraren herena murriztuta; gainera, presoaldi-zigorra izanik, hala dagokionean zigorraren ordezkapena edo etendura erabakiko da (ZKren 81, 87 eta 88. art.). Gainera, esekitzea erabakitzeke, biktimari erantzukizun zibila dagokion epearen barruan ordaintzeko konpromisoa eskatuko zaio akusatuari; eta bestetik, ohiturari utzi diola edo uzteko tratamendua egiten ari dela dioen egiaztagiria lortzeko konpromisoa (PKLren 801.3 art.). Konpromisoak bete ezean, ZKren 84., 85. eta 87.5 artikuluek aurreikusitakoa hartuko da kontuan.

2. Sententzia emanda, guardiako epaileak kondenatuaren egoera pertsonalari buruzko erabakia hartuko du (aske uztea edo espetxeratzea), eta hala dagokionean, zigor-arloko epaitegiari helaraziko dio, auzia betearazteko (PKLren 801.4 art.).

C) Ahozko epaiketaren emandako adostasuna.

Adostasuna emateko azken aukera ahozko ikustaldiaren hasiera da. PKLk 688. artikulutik 700.era bitarteko artikuluetan eta 787. artikuluan aurreikusten du adostasun mota hori prozedura laburturako; eta epaiketari arinei dagokienez, 801.1 artikuluan. Baina esan beharra dago erregulazioa berdina dela bi kasuetan.

Esan dugunez, akusatuak ahozko epaiketaren bertan du adostasuna emateko azken aukera. Nahiz eta hasieran defentsak kalifikazio-idazkian egitateak ukatu, ahozko epaiketaren, frogak egin baino lehen, egitateekiko adostasuna eman dezake.

Azter ditzagun adostasun mota hau emateko baldintzak:

1. Ahozko epaiketaren organo eskudunaren aurrean ematen da (zigor-arloko epaitegian edo entzutegian). Gogora dezagun ahozko ikustaldiaz ari garela.

2. Adostasuna emateko ekimena abokatuari dagokio, baina betiere akusatuaren onspenez jardun behar du. Frogak egin baino lehen, zigorrik astunena duen idazkiaren araberrako epaia emateko eskatuko dio epaileari (PKLren 787.3 art.). Hau da, abokatuak da eskaera formala egiten duena. Dena dela, ahozko ikustaldiaren hasieran epaileak galdera egin diezaiotke akusatuari, egitateak onartzen dituen adieraz dezan; akusatuak erantzun ezean, prozesuak aurrera jarraituko du.

Bestalde, ekitaldi horretan bertan beste idazki bat aurkez daiteke, adostasuna emateko, defentsaren eta fiskalaren artean alde aurretik egindako negoziazioaren ondoriozko idazkia hain zuzen ere. Hau da, nolabait uler genezake akusatuaren adostasunak akusazioak eskatutako zigorra arintzen duela. Idazki horretan ezingo da egitate berriak sartu, ezta aurreko idazkikoa baino kalifikazio astunagorik egin ere. Adostasuna

emateko modu honetan *plea bargaining* deritzonaren eragina nabaria da, azken batean akusatua lortzen duena zigorra arintzea delako.

3. Idazkariak adostasunaren ondorioak jakinarazi behar dizkio akusatuari (787.4 I art.).

4. Zigorraren ikuspuntutik, legeak zehazturiko muga 9 urteko presoaldi-zigorra da prozedura laburtuan (PKL787.1 art.), eta 3 urtekoa epaiketa arinei dagokienez (PKLren 801.1.2). Beste izaera bateko zigorre dagokienez, ez dago inolako mugarik isuna denean, eta beste izaera bateko zigorrak badira, epaiketa arinetan bakarrik ezartzen da muga, 10 urteko iraupena, hain zuzen.

Honako hauek dira ahozko epaiketan adostasuna emateak dakartzan ondorioak:

1. Prozedura laburtuan (bakarrik), eskatutako zigorrak 6 urte gainditzen ez baditu, eta epailea adostasunarekin bat etorri gero, epaia emango du, ahoz nahiz idatziz (PKLren 787.1 eta 2, eta 694. art.). Zigorra 6 urte baino gehiagokoa bada, legeak ez du deus esaten; beraz, uler daiteke eskatutako zigorrak ez duela epailea lotesten eta zigor arinagoa ezar edo absoluzioa eman dezakeela (kasu honetan, eskatutako zigorrak ez duela lotesten jotzen da); jakina, inoiz ezin izango du zigor astunagorik ezarri.

2. Batzuetan, adostasuna ematen bada ere, prozesuak aurrera jarraitzen du (zioak akusazio-idazkiarekiko adostasunean aztertutako berberak dira):

- Epailearen ustez, akusazioak kalifikazio egokia egin ez duenean (egitateak zigor astunagoa dagokion delitu bat osatzen duelako, edo egokia den kalifikazioak babestutako ondasun juridikoaren aldaketa dakarrelako, edo eskatutako zigorra desagokoa delako, PKLren 655 III eta 787.3 art.). Kasu horretan, kalifikazioa aldatzeko errekerimendua egingo zaio akusazioari; kalifikazioa aldatu ezean, prozesuak aurrera jarraituko du.
- Adostasuna askatasunik gabe edo ondorioak ezagutu gabe eman denean (PKLren 787.4 I art.).
- Akusatuaren abokatuak prozesuak aurrera jarraitu behar duela uste duenean, baldin eta jurisdikzio-organoak haren iritzia funtsik baduela uste badu (PKLren 787.4 II art.).
- Akusatu bat baino gehiago izanik, haietako bat edo batzuk ados ez daudenean (PKLren 697 II art.). Kasu horretan, guztientzat jarraituko du prozesuak aurrera, prozesuaren objektua banantzeko aukera dagoenean izan ezik.

3. Erantzukizun zibila onartu ezean, izapide arrunten bidari jarraituko zaio, objektu zibilar dagokionez soilik.

Amaitzeko, zinpekoen epaimahaiaren aurreko prozesua eta falta-epaiketan adostasuna aintzat hartzeko aukera azertu behar dugu.

Esan beharra dago Zinpekoen Epaimahaiaren Lege Organikoak ahozko epaiketan emandako adostasuna besterik ez duela arautzen (ZELoren 50.1 art.) zinpekoen epaimahaia desagiteko bide gisa. Hala eta guztiz ere, doktrinaren ustez gainerako motak ere aplikatu litezke. Aurreko kasuetan bezala, eskatutako zigor astunagoarekiko adostasuna adierazten du adostasunak.

Zigorren mugari dagokionez, prozedura laburturako eta epaiketa arinetarako aurreikusitakotik guztiz bestelakoa da: 6 urteko askatasun-gabetzea soilik, edo zigor hori eta isuna nahiz eskubide-gabetzea (ZELOren 50.1 art.).

Prozedura berezi honetan, hiru modutan eman daiteke adostasuna:

- Defentsaren idazkian bertan (PKLren 784.3 I art. aplikatuta, ZELOk ezer esaten ez baitu), baldin eta ahozko epaiketan berresten bada.
- Egitateetan parte hartzeari buruz magistratu-presidenteak egindako galderari baietz erantzunez (PKLren 688 II art. aplikatuta, ZELOk ezer esaten ez baitu).
- Adostasuna berariaz emateko idazki bat aurkeztuz (ZELOren 50.1 art.).

Kasu honetan, adostasunak egitateak baino ez ditu ukitzen, eta prozesuan eragina izan dezan, alderdi guztiek onartu beharko dute. Baina magistratu-presidenteak uste badu egitatearik ez dela existitzen edo beste pertsona batek egin duela, ez du zinpekoen epaimahaia desegin, eta prozesuak aurrera jarraituko du. Era berean, akusatua erantzukizun kriminaletik salbuetsita dagoela uste badu, edo inguruabar aringarriren bat aplikatu behar dela uste badu, ez du zinpekoen epaimahaia desegin, eta, alderdiak entzun ondoren, epaiaren objektua igorriko dio.

Amaitzeko, falta-epaiketei dagokienez, legeak ez du ezer ere esaten, baina, doktrinaren ustez, ahozko epaiketan emandako adostasunak posible izan beharko luke, prozedura laburtuaren eta epaiketa arinen araudia osagarri gisa aplikatuta (ikus PKLren 969.1 art.).

## **12.5. Jurisdikzio-organoak alderdi akusatzaileen kalifikazioekiko lotura hausteko aukera: deslotze-tesia.**

### **12.5.1. Kontzeptua eta interpretazioa.**

Orain arte behin eta berriro errepikatu dugunez, behin betiko kalifikazio-idazkia loteslea da epaitza-eskumena duen organoari dagokionez. Organo horrek ezin izango du zigor astunagoa dagokion delitu baten ondoriozko zigorrak ezarri, kongruentzia-printzipioa bete behar baitu. Akusaziokoa baino delitu astunago baten ondoriozko zigorra ezarri gero, kasazio-errekurtsioa aurkez liteke erabaki horren kontra (PKLren 851.4 art.).

Hala eta guztiz ere, jurisdikzio-organoak akusazioaren tesi juridikoa zalantzan jar dezake, akusatzaileek kalifikazio okerra egin dutela uste duenean. Jurisdikzio-organoaren aukera horri *deslotze-tesia* deritzo, eta PKLren 733. artikuluan berariaz aurreikusita dago, delitu larriagoengatik prozedurarako.

Deslotze-tesiaz askotariko interpretazioak egin ditu jurisprudentziak, batez ere EK onartu zenetik, baina, oro har, honela definienezake: alderdi akusatzaileek egindako kalifikazioa oker dagoela adierazten duen jurisdikzio-organoaren erabakia da; erabaki horren bitartez, epaileak akusazioaren kalifikazioarekiko lotura hautsi, deslotu, eta bere aburuz egokia dena proposatzen du.

Demagun Ministerio Fiskalak eta gainerako akusatzaileek giza hilketatzat kalifikatzen dutela egitate bat eta jurisdikzio-organoak erailketa dela uste duela. Kasu horretan, organoak bere tesia jakinaraz diezaike akusatzaileei, kalifikazioa berriz azter dezaten.

Ahozko epaiketaren fasean, epaile edo auzitegia hirugarren inpartziala da, eta akusazio-printzipioaren arabera ezin izango luke alderdiek egindako kalifikazioa aldatu, nahiz eta hura oker egon; onartu egin beharko luke. Hala eta guztiz ere, hala balitz, kalifikazio okerra denez, akats horren ondorioz absoluzio-sententzia emateko edo zigorgabetasun partziala gauzatzeko arriskua legoke. Adibidez, akusatua ezin izango litzateke kondenatu kalifikazioa oker dagoelako eta absolbitu egin beharko lukete, edo giza hilketagatik kondenatuko lukete, baina egitatea erailketa izanik. Eta ezin izango lukete berriro gertaera beragatik epaitu, gauza epaituaren ondorioz. Kalifikazioan akatsa dagoela jakin arren, ez legoke pertsona hori egitate beragatik berriro epaitzerik.

Hori saihesten laguntzen du, hain zuzen, deslotze-tesiak: kalifikazioa okerra dela egiaztatuta, akusatua kalifikazio larriagoengatik epaitzeko tesia proposatzen die jurisdikzio-organoak alderdi akusatzaileei.

Ezin da ukatu deslotze-tesia jurisdikzio-organoaren egintza inkisitiboa denik; deslotze-tesiak akusazio-printzipioari eragiten dio. Baina, era berean, kontraesan-printzipioaren adierazpena da, epailearen tesia eztabaidatzen baita. Nolanahi ere, doktrinaren batek dio deslotze-tesia akusazio-printzipioaren berrespena besterik ez dela. Zergatik? Azken batean, jurisdikzio-organoaren deslotze-tesia egitate epaigarriari buruzkoa delako, atariko prozeduran ikertu eta akusazio-idazkietan kalifikatu denari buruzkoa. Epaileak ez du egitate edo akusatu berririk prozesura ekartzen.

Zer jarrera du gai honi buruz EKz geroztiko jurisprudentziak? Jurisprudentziak akusazio- eta kontraesan-printzipioen mendeko gisa interpretatu du, berriz, deslotze-tesia: funtsezko egitateak aldatu gabe, jurisdikzio-organoak proposatutako tesi larriagoa alderdietariko batek (Ministerio Fiskala barne) onartu edo bere egiten ez badu, alderdien eskaeretara mugatu beharko du organoak zigorra ezartzean; ezin izango du bere tesia inposatu. Horren zioa oso argia da: alderdietariko batek tesi hori onartzen ez badu, auzitegia epaile eta alderdi litzateke aldi berean. Gomez Colomer ez dago batere ados interpretazio horrekin; bere aburuz txarto interpretatu da akusazio-printzipioa. Bere ustez, auzitegia da egitateak kalifikatzeko gaitasuna duen bakarra, legalitate-printzipioaren eta *iura novit curia* printzipioaren ondorioz, eta alderdien kalifikazioetan akatsa egonez gero, konpondu egin behar du, deslotze-tesiaren bitartez.

### **12.5.2. Deslotze-tesiaren baldintzak.**

PKLren 733. artikulua deslotze-tesia aurkezteko baldintza hauek ezartzen ditu:

1. Deslotze-tesia delitu publiko eta erdi publikoengatik prozesuetan baino ez da posible izango. Jurisdikzio-organoak ezingo du deslotze-tesirik aurkeztu delitu pribatuengatik prozesuetan. Prozesu horiek ofendituaren interes pribatuak eraentzen dituzenez, delitu-jazarpena ofendituaren mende dago.
2. Jurisdikzio-organoaren ustez alderdi akusatzaileek egindako kalifikazioak okerra izan behar du. Frogen emaitza kontuan hartuta, kalifikazioaren akatsak nabaria izan behar du.



Berez, PKLren 733. artikulua arabera, akatsaren zioak kalifikazioa ZK-ko tipo konkretu baten arabera egin ez izatea edo inguruabar salbueslerik kontuan ez hartzea izan daitezke; dena dela, gaur egun beste era batera interpretatu behar da aipatutako manua. Izan ere, akusazioaren titulua aldatzen edo larriagotzen ez duten akatsak jurisdikzio-organoak berak konpon ditzake (inguruabar aringarriak edo salbuesleak, parte-hartze arinagoak,...). Eskatua baino arinagoa den zigor bat jartzeko edo absoluzioa emateko arazorik ez du auzitegiak; ez du deslotze-tesirik aurkeztu behar eta zio horrek ez du epaia inkongruente egingo. Bestalde, nahiz eta PKLren 733. artikulua kontrakoa esan, jurisprudentziaren eta doktrinaren ustez, auzitegiak inguruabar astungarriak aintzat hartzeko (akusazioak kontuan hartu ez dituenak) deslotze-tesia proposatu behar du. Zergatik? Zigorra astunagoa bihurtzen duelako. Funtsean, eskatutako zigorra larriagotzen duen edozein inguruabar kontuan hartzeko deslotze-tesia aurkeztu beharko luke jurisdikzio-organoak (bestelako kalifikazioa, inguruabar astungarria, parte-hartze handiagoa,...).

3. Alderdi akusatzaileetako batek jurisdikzio-organoaren tesia bere egin behar du. Baldintza horri dagokionez, jurisprudentzian ez dago adostasunik. Auzitegi Gorenaren arabera, akusazio-printzipioa errespetatzeko, ez da nahikoa jurisdikzio-organoak deslotze-tesia aurkeztea: akusatzaileetako batek onartu behar du proposatutako tesia (ikus 1987ko ekainaren 16ko eta 1987ko abenduaren 1eko Auzitegi Gorenaren sententziak). Horrela bermatuko da jurisdikzio-organoaren inpartzialtasuna. Dena den, Konstituzio Auzitegiak ez du betekizun hori bere egin (ikus Konstituzio Auzitegiaren apirilaren 18ko 54/1985, uztailearen 17ko 104/196 eta martxoaren 2ko 59/2000 sententziak, beste batzuen artean). Gomez Colomer eta Asencio Mellado autoreak ados daude Konstituzio Auzitegiarekin: nahikoa da deslotze-tesia aurkeztea, akusazioaren onarpenik izan ez arren, baldin eta egitate zigorgarriak aldatzen ez badira; *iura novit curia* printzipioaren arabera, jurisdikzio-organoak egoki irizten dion kalifikazioa eman dezake. Berak legeen arabera aplikatu behar du Zuzenbidea, eta prozesuak ezin du aurrera jarraitu, akatsa zuzendu ezean.

4. Jurisdikzio-organoak ezin du uzi zibilari buruzko deslotze-tesirik aurkeztu (PKLren 733 III art.). Nahiz eta alderdiek kalifikazioa txarto egin, berak ezin du ezer egin, prozesu zibila delako eta beste printzipio batzuek eraentzen dutelako (oportunitateak, dispositiboak, kongruentziak, etab.).

5. Prozedura arruntean eta laburtuetan aurkez daiteke deslotze-tesia, ikustaldi-ekitaldian alderdiek behin betiko idazkiak egin ondoren, baina azken txostenen azalpena egin baino lehen.

### 12.5.3. Deslotze-tesiak dakartzan ondorioak.

Prozeduraren ikuspuntutik, ikustaldia, edo bista, gelditu edo atzera daiteke, legeak aurreikusten duen 24 orduko atzerapena eskatuz gero (PKLren 733 IV eta 793.7 art.). Atzerapen hori jurisdikzio-organoaren proposamena aztertzeko erabiltzen da; horrela kontraesan-printzipioa errespetatzen da.

Deslotze-tesia akusatzaileek onartuz gero, auzitegiak zigor astunagoa ezarri ahal izango du sententzian, eta epaia kongruentea izango da.

#### **12.5.4. Deslotze-tesia, prozedura laburtuan.**

2002ko erreformaren aurretik ez zegoen batere argi deslotze-tesia prozedura laburtuan ere posiblea ote zen, baina urte horretako aldaketaren ondorioz, baietz esan beharra dago. Erreforma PKLren 733. artikuluari buruzko zalantzak argitzen saiatu da.

Behin betiko kalifikazioak egindakoan, jurisdikzio-organoak frogaren edo egitateen kalifikazio juridikoa argitzeko dei diezaieke akusatzaileei (PKLren 788.3 art.). Organoak galderak egin diezazkieke. Galdera horiek denen artean eztabaidatzen dituzte (PKLren 788.3 II art.). Izan ere, argibideak eskatze horrek deslotze-tesia ekar dezake.

Akusazioak hala eskatuta nahiz jurisdikzio-organoak bere kabuz hainbat alderdi argitzeko egindako eskaeraren ondorioz behin betiko kalifikazioak aldatuz gero, hau da delituaren kalifikazioa aldatuz gero, partaidetza-maila handiagoa erabakiz gero edo inguruabar astungarria aintzat hartuz gero, jurisdikzio-organoak prozesua gelditu beharko du, akusatuak defentsa aldaketa horren arabera presta dezan. Kontraesan-printzipioaren ondorioa da (PKLren 788.4 art.). Defentsak hala eskatzen badu, epaileak atzerapena eman dezake, defentsak alegazioak egin eta deskargu-frogak aurkeztu ahal izateko.

Kontu horiek eztabaidatutakoan, epaileak kalifikazio berriari dagokion zigorra ezarriko du, baldin eta alderdi akusatzaileak onartzen badu (PKLren 789.3 art.).

#### **12.5.5. Deslotze-tesia, epaiketa arinetan.**

PKLren 802. artikulua 786-789 artikuluei erreferentzia egiten die prozedura honi dagokionez. Hortaz, gaur egun ez dago arazorik epaiketa berezi hauetan deslotze-tesia erabiltzeko.

#### **12.5.6. Deslotze-tesia, zinpekoen epaimahaiaren aurreko prozesuan.**

ZELOren 48.2 eta 24.2 artikuluetako aipamenak aintzat hartuta, ondorio bera atera behar da prozedura honi dagokionez.

## 13. KAPITULUA. FROGA.

**13.1 Kontzeptua. 13.2. Legez kontrako edo debekatutako froga. 13.3. Frogaren edukia. Gutxieneko jarduera frogagarriaren teoria. 13.4. Frogaren objektua edo xedea. 13.5. Frogen balioespena. 13.6. Frogatu beharraren karga. Errugabetasun-presuntziorako eskubiidea. 13.7. Froga-prozedura.**

### 13.1. Kontzeptua.

Froga-ekitaldia prozesuko faserik garrantzizkoenetakoa da. Ikerketa-eginbideetan eta froga-eginbideetan ez dira printzipio berak aplikatzen; izan ere, epaia emateko, epaileak ahozko epaiketan egindako frogak baino ezin ditu kontuan hartu. Dena den, edukiari dagokionez, ikerketa-eginbidea eta froga gauza bera dira.

Froga alderdien jardun prozesala da, prozesuan adierazitakoari buruz epaileak uste osoa izatera bideratua. Ahozko epaiketan egiten dena soilik hartuko da frogatzat.

Froga, batez ere, alderdi akusatzailearen egintza da. Zigor-prozesuan, errugabetasun-presuntzioak akusatua babesten du; beraz, akusazioak froga nahiko aurkezten ez badu, prozesatua absolbitu egin beharko da.

Nahiz eta froga alderdien egintza prozesala izan, hainbatetan, epaileak berak alderdiek proposatu ez dituzten frogak ere egin ditzake, betiere kalifikazio-idazkietan zehaztutako egitatei buruzkoak badira eta egitate horiek argitzeko beharrezko jotzen baditu. Zigor-prozesuan, epaileari ematen zaio frogak egiteko aukera, “egia materialaren printzipioa” indarrean dagoelako. Beraz, epaileak egia aurkitzeko froga gehiago egin behar direla uste badu, froga horiek egin ditzake.

### 13.2. Legez kontrako froga.

*Legez kontrako edo debekatutako froga* doktrinak eta jurisprudenziak ezarritako izena da. Legean ez da horrelako izenik ageri. Legez kontrako frogei buruz hitz egiten dugunean, froga-iturria lortzeko eraz ari gara, hau da, froga lortzeko bidea legearen kontrakoa izateaz.

Gai honetan, Konstituzio Auzitegiaren azaroaren 29ko 114/1984 sententzia ezinbestean kontuan hartu beharrekoa da. Konstituzio Auzitegiak epai hori eman arte, froga guztiak onartzen ziren prozesu guztietan, salbuespenik gabe; eta frogak lortzeko bideari edo erari ez zitzaion ematen inolako garrantzirik. Frogak bilatzean, Poliziak eskubideren bat urratu eta, horregatik, erantzukizun penala izan arren, froga horiei ere ematen zitzaien balioa eta prozesuan eragina zuten.

Konstituzio Auzitegiaren epai horrek, ordea, legez kontrako frogen teoria ezartzen du. Auzitegiaren arabera, legez kontrako frogak baztertzeko berariazko eskubide bat egon ez arren, oinarrizko eskubideen izaeratik ondorioztatzen da eskubide hori. Beraz, oinarrizko eskubideak izanik, ez dago horiek urratzerik, ezta frogak lortzeko ere.

Epaia eman ondoren, BJLO onartu zen. Eta lege horren 11.1 artikulua zera ezarri zuen: “Zuzenean edo zeharka oinarrizko askatasunak nahiz eskubideak urratuz lortutako frogak ez dute eraginik izango”. Hortaz, horrela lortutako frogak baztertu egiten dira prozesuan, legez kontrakoak baitira. Arau hori aplikatu ahal izateko, hala ere, urratutako eskubideek oinarrizko eskubide izan behar dute (Konstituzioan aurreikusitakoak alegia).

BJLOren 11.1 artikulua aplikatzeko orduan, interpretazio-arazoak sortu ohi dira: oinarrizko eskubideak zeharka urratzea zer den argitu beharra dago. Eman dezagun oinarrizko eskubiderik urratu barik lortutako froga bat daukagula, baina froga hori lortzeko, oinarrizko eskubideak urratuz lortutako beste froga bat kontuan hartu dela. Bigarren froga, berez, legezkoa da, ez baita oinarrizko eskubiderik urratu; baina lehenengoa, aldiz, legez kontrakoa da. Beraz, lehenengo frogak bigarrena kutsatzen du, eta bakar batek ere ez du prozesuan eraginik izango.

Adibide moduan, baimen judizialik gabe Poliziak pertsona baten telefono bidezko komunikazioak interbenitzea legez kontrakoa da. Eman dezagun interbentzioa dela-eta datu batzuk lortzen direla. Datu horiek erabiliz egoitza batean sartu eta hura miatzeko baimen judiziala lortzen dute agenteek. Lehenengo froga, telefono bidezko komunikazioen interbentzioa, legez kontrakoa da, epailearen baimenik gabe egin zelako, eta, beraz, ezin da prozesuan erabili; bigarrena, egoitzaren miaketa, aldiz, legezkoa litzateke, horretarako baimen judiziala bazelako; legez kontrakoa den froga batetik ondorioztatzen denez, ordea, bigarrena ere legez kontrakotzat joko da.

Laburbilduz, legez kontrakoa den froga batetik ondorioztatzen diren legezko frogak ere legez kontrakoak dira. *Egintza erreflexuen* edo *zuhaitz pozoituaren fruituen* teoria deritza horri.

Auzitegi Gorenak eta Konstituzio Auzitegiak teoria hori aplikatzen dute. Dena dela, aditu batzuk ez daude ados teoria horrekin; horien ustez, arriskutsua gerta daiteke, alderdietako batek hasieratik legez kontrako izaera eragin lezakeelako, hortik ondorioztatzen diren froga guztiak bazter daitezten.

Gaur egun, halere, teoria hori zehaztu egin dela esan beharra dago. Legez kontrako froga batetik ondorioztatutako frogak legez kontrako frogarekiko lotura hautsi dezakete. Alegia, frogak legez kotzat hartuko dira, baldin eta legez kontrako frogatik ondorioztatzen diren frogak baldintza hau betetzen badute: legez kontrako froga egin gabe ere, beste frogak aurkitu ahal izatea. Beste era batera esanda, frogak aurkikuntza saihestezinen emaitza badira, froga horiek legezkoak izango dira nahiz eta legez kontrako frogatik ondorioztatuak izan. Alegia, legez kontrako frogetikiko apurtzen da.

Baina, legez kontrako frogetikiko lotura apurtzeko, baldintza hauek bete behar dira: a) aurkikuntza saihestezinen ondoriozkoak izan behar dute frogak; b) Poliziaren jokaera aztertu behar da eta dolo edo zuhurtziagabetasun larririk ez dagoela egiaztatu behar da.

Legez kontrako izaera salatzeko une jakin bat dago prozesuan, prozedura laburtuari dagokionez: ahozko epailetaren hasiera, hau da, parte hartzeko txanda (PKLren 786.2 artikuluan jasota). Gainerako kasuetan, ahozko epailetan zehar defentsa modura alega daiteke urraketa, epaileak epaia emateko orduan froga hori kontuan har ez dezan.

### 13.3 Frogaren edukia. Gutxieneko jarduera frogagarriaren teoria.

EKren 24.2 artikulua araberan, akusatua errugabetasun-presuntzioak babestuta dago. Beraz, alderdi akusatzailea da frogatu beharrekoak frogatu behar dituen. Hori lortu ezean, akusatua absolbitu egingo dute.

Baina presuntzioa indargabetzeko, egintza frogagarriak baldintza batzuk bete beharko ditu: gutxienez froga bat behar da pertsona kondenatzeko (gutxienean egintza frogagarria deritzona); egintza frogagarriak delituaren elementuak eta erantzukizuna frogatu behar ditu (karguko egintza frogarria, hau da, akusatua inkriminatzen duen egintza frogarria); eta azkenik, froga egitean berme guztiak errespetatu behar dira (zeharka edo zuzenean oinarriko eskubideren bat urratuz lortutako frogak ez dute eraginik izango). Horrez gainera, frogak ahozko epaiketan gauzatu behar dira kontraesan-, ahozkotasan-, hurbiltasan- eta berdintasun-printzipioak errespetatuz. Horrek ez du esan nahi jendaurreko ikustaldian bertan egin behar direnik; batzuetan, alderdi batek begi-ikuskapena proposatuz gero, epaileak jendaurreko ikustalditik irten beharko du. Edo, lekuko-frogan, lekuko ezindurik badago, epaileak berak lekuko horren bizilekura joan beharko du (PKLren 718. artikulua dioenez). Beraz, salbuespenak salbu, frogak ahozko epaiketan egiten dira. Dena den, salbuespenak ere badaude: aurretiazko frogak, etab.

Atariko prozeduran deklaratu ondoren, lekuko eta perituek ahozko epaiketan beren adierazpenak berretsi behar dituzte.

Hala eta guztiz ere, baliteke lekukoak ahozko epaiketara joan ezin izatea (hiltzeko zorian dagoelako, gaixo dagoelako, etab.). Froga hori ahozko epaiketan egin ezin izango dela alde aurretik jakinez gero, froga ahozko epaiketan egiteko ezintasuna sumatzen bada, instrukzio-epaileak froga izango balitz bezala gauzatuko du ikerketa-eginbidea (PKLren 448. eta 449. artikulua.); ondorioz, ahozko epaiketaren berme guztiak aplikatuko ditu (kontraesana eta defentsa). Hala eginez gero, lekukoaren deklarazioa frogatzat hartuko da, instrukzioko deklarazioa izan arren.

Gauza bera gertatzen da perituarekin (PKLren 467. artikulua); aurretiazko froga gisa egin daiteke instrukzioan, ahozko epaiketako berme guztiak aplikatuta; hau da, peritua ezesteko eta beste peritu bat izendatzeko aukera ematen zaie alderdiei.

Ondoren, aurretiazko frogak dokumentu moduan sartzen dira ahozko epaiketan. Dokumentatutako froga bihurtzen dira, eta irakurri egin beharko dira.

Beste batzuetan, froga egiteko ezintasuna atariko prozedura amaitu ondoren ezagutzen da. Hala gertatuz gero, frogak proposatzeko unean aurretiazko froga eskatzen da, kalifikazio-idazkietan edo, hala dagokionean, akusazio- eta defentsa-idazkietan.

Amaitzeko, baliteke desegokia izatea froga ahozko epaiketan egitea. Esate baterako, alderdiak odol-analisia egitea nahi du; analisiaren emaitzak eskuratu arte ahozko epaiketa etenda gera ez dadin, ahozko epaiketaren ardura duen organo eskudunari aurretiazko froga egiteko eskatuko dio alderdiak.

Epailearen aurrean egiten diren atariko prozedurako ikerketa-eginbideek ez dute inolako baliorik; epaia ezin da izan ikerketa-eginbideetan oinarritua. Dena dela, badaude salbuespen batzuk: litekeena da alderdiek ez jakitea froga batzuk ahozko epaiketan egin

ezin izango direla. Ezin aurreikus zitekeen ezintasun hori eta horregatik ez da eskatu aurretiazko froga. Halakoetan, legeak ikerketa-eginbideei balio emateko aukera aurreikusten du, PKLren 714. eta 730. artikuluetan.

PKLren 730. artikulua dioenez, alderdien borondatearen mende ez dauden zioak direla-eta ahozko epaiketean gauzatu ezin diren eginbideak irakurri ahal izango dira fase honetan, alderdiek hala eskatuz gero. Aparteko neurria da. Eginbidea berriro gauzatu ezin denez, ikerketa-eginbidearen akta irakurriko da, eta une horretan kontraesan- eta defentsa-printzipioak aplikatuko dira. Alderdiek eginbide horri buruzko adierazpenak egin ditzakete. Horrela, ikerketa-eginbideari balio frogagarria ematen zaio (adibidez, ahozko epaiketaren unean hilda dagoen lekuko batek instrukzioan emandako deklarazioa).

Lekukoak instrukzioan deklaratu zuenaren eta ahozko epaiketean esandakoaren artean kontraesanik izanez gero, berriz, eta alderdiek hala eskatuta, instrukzioko deklarazioa irakurriko da. Irakurri eta gero, auzitegiak deklarazioen arteko desberdintasunen zioak argitzeko eskatuko dio lekukoari. Kasu horretan, epaileak balio gehiago eman diezaioke instrukzioan deklaraturakoari (PKLren 714. artikuluan jasoa).

Aipatu ditugun bi kasuak jurisdikzio-eginbideak dira; eginbide horiek ez ditu gauzatzen epaiketa egiteko ardura duen organoak, instrukzioan eskuduna den organoak baizik. Dena den, fase horretan, instrukzioan, defentsa-eskubidea egikari daiteke, defentsa bermatzen da.

Polizia Judizialaren eta Ministerio Fiskalaren ikerketa-eginbideak ez dira jurisdikzio-organoen burutzen eta ezinezkoa da defentsa-eskubidea erabat bermatzea; orduan zer balio frogagarri dute Ministerio Fiskalak edo Polizia Judizialak egindako ikerketa-eginbideek? Polizia Judizialak gauzatutako ikerketa-eginbideak atestatuan jasotzen dira. PKLren 297 I artikuluari jarraituz, epaileak ezin du Poliziaren atestatuan oinarritutako sententziarik eman. Atestatuak ez du balio frogagarririk, atestatuak salaketa hutsa da. Beraz, frogaren objektua izango da; frogatu egin beharko da atestatuan adierazten dena, eginbidean parte hartu zuen poliziak ahozko epaiketean lekuko moduan deklaratu.

Esate baterako, alkoholemia-testa ezin da ahozko epaiketean berriro gauzatu, alkoholaren eragina ordu batzuk pasatuta desagertu egiten baita. Test hori frogatzat hartzeko, beraz, baldintza batzuk bete beharko dira: a) testa egitean proba berriro errepikatzeak aukera duela jakinaraziko zaio pertsonari; b) emaitzak egiaztatzeak beste analisi batzuk egiteko aukera duela jakinaraziko zaio (odol-analisia); c) testa egitean parte hartu zuen poliziak ahozko epaiketean deklaratu beharko du. Froga hau aurrez osatutako froga da.

Beste batzuetan, atestatuetan txosten objektiboak jasotzen dira. Horien barruan, txosten zientifiko-teknikoak (adib. Toxikologiako Institutu Nazionalak egindako analisiak, balistikako txostenak, etab.). Txosten horiek egiazkotzat jotzen dira; horren ondorioz, txostenak ez dira berretsi beharko eta balio frogagarria izango dute. Baina hori presuntzioa baino ez da; beraz, alderdietako batek aurkaratuz gero, perituak berretsi egin beharko du.

Ministerio Fiskalak gauzatutako eginbideei dagokienez, zer eragin frogagarri izango dute? Poliziaren eta Ministerio Fiskalaren eginbideak berdintzat joko bagenu,

Ministerio Fiskalak lekuko moduan aurkeztu beharko luke ahozko epaiketan; baina instrukzio-epailearen eginbideak bezalakoak direla esaten badugu, Ministerio Fiskalak gauzatutako eginbidea dokumentu-froga bezala sartu beharko da ahozko epaiketan (balio frogagarria eduki dezan). Doktrinaren ustez, eta Ministerio Fiskalaren Estatutu Organikoaren 5 III artikuluari jarraituz, Ministerio Fiskalaren jardura epailearenaren parekoa da. Artikulu horrek dioenaren arabera, fiskalaren eginbideak benetakotasun-presuntzioaren mende daude. Hau da, fiskalaren eginbideak benetakotzat hartuko dira, baina alderdiek kontraesana ager dezakete, eta horretarako, dokumentua irakurri beharko da.

#### **13.4. Frogaren objektua.**

Kasu gehienetan, frogaren objektua eta prozesuaren objektua berdinak dira. Prozesuaren objektua egintza zigorgarriak eta akusatuak osatuta dago (elementu objektiboak eta subjektiboak osatuta). Eta frogaren objektua ere berdina izango da: egintza zigorgarriak eta akusatuak osatua.

Froga-ekitaldiaren xedea prozesuko bi elementu horiek (egintza zigorgarria eta akusatuaren erantzukizuna) epailearen aurrean frogatzea da. Hala eta guztiz ere, hainbatetan, prozesuaren objektu ez diren beste gertaera batzuk ere frogatuko dira; alegia, beste gertaera batzuk ere izango dira frogaren objektua, esaterako, zeharkako froga deritzona. Seinaleak ez daude egintza zigorgarriarekin lotuta, baina horiek frogatu beharra dago, egintza zigorgarria frogatu ahal izateko. Seinaleek ez dute egintza zigorgarriarekin zuzeneko harremanik, baina delituaren elementuak frogatu ahal izateko, zantzuak frogatu behar dira. Adibidez, osasun publikoaren aurkako delituan, delitu hori egiteko, pertsonak droga (elementu objektiboa) eta trafikatzeko asmoa (elementu subjektiboa) izan behar ditu. Trafikatzeko asmoa frogatzea oso zaila da. Orduan nola frogatu? Seinaleen bidez frogatuko dugu trafikatzeko asmoa. Seinaleak hauek izan daitezke: diru eta droga kantitate handia, doitasun-balantza, etab. Akusatuak horiek zituela frogatu beharko dugu; ez dira egintza zigorgarria, baina seinaleak frogatuz gero, arrazoibide logikoari jarraituz, epaileak delitua gauzatu dela esan dezake. Seinaleak, zantzuak, frogabide arruntaren bitartez frogatzen dira. Ondo frogatzen badira, epaileak egintza zigorgarria gauzatu dela erabaki dezake.

Frogen bidez alderdiek beste froga baten balio frogagarria indargabetu nahi izaten dute. Esaterako, akusazioak lekuko bat deitu du deklaratzera. Eta lekuko horrek esaten du akusatua ikusi duela egitate zigorgarria gauzatzen. Froga hori indargabetzeko, defentsak beste lekuko batzuk proposatzen ditu, aurreko deklarazioa uka dezaten. Froga horien xedea beste froga batzuen balioa zehaztea da (PKLren 729.3 art.).

Oso garrantzitsua da frogaren objektua zehaztea, epaileak proposatutako frogak onar edo bazter ditzan, horietatik hartuko baititu aintzat. Epailea da frogak onartzen dituen; objektuarekin zerikusia izanez gero, frogak bidezkotzat joko ditu eta onartu egingo ditu; objektuarekin zerikusirik ez dutenak ukatu egingo ditu, desegokiak direla-eta.

#### **13.5. Frogen balioespena.**

Inkizizio-sistemaren ezaugarriak hauek dira: epaileak ofizioz ikertu eta frogak gauza ditzake. Eta epaileak berak erabakitzen du. Epailea da ikertzailea eta epaitza ematen duena, aldi berean. Frogen balioespenari dagokionez, sistema horretan legezko

balioespena ezartzen da: frogak balioetsi ahal izateko, legeak ezartzen dituen irizpideen mende egongo da epailea. Froga tasatuak dira.

Bestalde, akusazio-sistema dago: alderdiak dira prozesuaren objektua zehazten dutenak eta frogak proposatzen dituztenak. Epaileak frogak balioesteko askatasuna du. Beraz, frogaren balioespen askearen printzipioa aplikatzen da.

PKLren 741. artikulua frogaren balioespen askea aurreikusten du: artikulua horretan esatenenez, epaileak bere kontzientziaren arabera balioetsiko ditu frogak. PKLren 717. artikuluan, bestalde, arrazoizko irizpidearen araberrako erregelaz hitz egiten da. Adibidez, epaileak peritu-txostenak balioesteko askatasuna du, nahiz eta ezagutzen ez duen gairen bati buruzko txostenak izan.

Printzipio horretaz baliatuta, epaileek arbitrariotasunez balioesten zituzten frogak, arrazoizko irizpiderik erabili gabe. Ez ziren epaiak arrazoitzen eta ez zegoen frogaren balioespena zein zen jakiterik.

Baina Konstituzioa onartu zelarik eta, batez ere, Konstituzio Auzitegiaren jurisprudentziari esker, egoera aldatu egin zen. Uztailearen 28ko 3/1981 epaian Konstituzio Auzitegiak esan zuen legezko balioespena eta balioespen askea ez zirela gauza bera, baina balioespen askeak ez duela esan nahi epaileak arbitrariotasunez jokatu dezakeenik. Auzitegiaren ustez, frogaren balioespen askea printzipio arrazoizko eta logikoei jarraituz gauzatu behar da. Hori kontrolatzeko, epaileek sententziak motibatu edo arrazoitu behar dituzte. Hain zuzen ere, EKren 120. artikulua dio epaiek beti ziodunak izan behar dutela.

Motibazioak epailearen arrazoibideei publizitatea ematen die, eta helegite edo errekurtsioen bidez haien gaineko kontrola gauzatea ahalbidetzen du. Helegiteen bidez, sententzia emateko irizpide logikoak eta arrazoizkoak erabili ote diren kontrolatzen da. Motibazioan gutxieneko jardura frogagarrikerik, arbitrariotasunik, motibaziorik eza dagoen jakin ahal izango da.

### **13.6. Frogatu beharraren karga. Errugabetasun-presuntziorako eskubidea.**

Bi ikuspuntutik aztertzen da frogatu beharraren karga: ikuspuntu formaletik eta ikuspuntu materialetik. Lehenengo ikuspuntuak, ikuspuntu formalak, auzitan jarri den egitatea frogatzea nori dagokion adierazten du. Prozesu zibilean, alderdi bakoitzari dagokio berak alegatzen duena frogatzea: demandatzaileak egitate eratzzaileak frogatuko ditu; demandatuak, berriz, egitate eragozle eta azkentzaileak frogatu beharko ditu. Adibidez, auzi bat abian jarri da kontratu bat ez betetzeagatik. Demandatzaileak kontratua bazela frogatu beharko du, eta demandatua, berriz, kontratu hori bete duela edo kontratu horrek baliorik ez duela frogatzen saiatuko da.

Ikuspuntu materialek, bestalde, zerbait behar bezala frogatuta ez gelditzearen ondorioak nori jasan behar dituen zehazten du. Prozesu zibilean, frogatu beharraren karga materiala demandatzailearen eta demandatuaren artean banatzen da. Demandatzaileak elementu osagarriak behar beste frogatu ezean, bere uzia ezereztu egingo da. Demandatuak elementu azkentzaile edo eragozleak behar beste frogatzen ez baditu, aldiz, demandatzailearen uzia onartu egingo da.



Zigor-prozesuari dagokionez, ikuspuntu formaletik, akusatuak ez du bere errugabetasuna frogatu behar, errugabetasun-presuntzioaren printzipioak babesten duelako. Akusatzaileak dira akusatuaren erantzukizuna frogatu behar dutenak. Horrez gainera, epaileak batzuetan froga gauza dezake, gertaera batzuk argitzeko. Akusatuak erantzukizuna indargabetzen duen edozein elementu frogatu beharko du. Ikuspuntu materialetik, frogak gauzatutakoan egitateak behar beste frogatu ez badira eta zalantzak baldin badaude, akusatua absolbitu egin beharko dute. *In dubio pro reo* printzipioa aplikatzen da: zalantzarik izanez gero, akusatua absolbitzen da eta ezin izango dute egitate beragatik berriro epaitu. Autore batzuen ustez, *in dubio pro reo* printzipioa errugabetasun-presuntzioaren printzipioaren (EKren 24.2 artikuluan jaso) barne dago. Baina beste aditu batzuen arabera, printzipio biak desberdinak dira: “Errugabetasun-presuntzioaren printzipioa” legean berariaz jasota dago, oinarrizko eskubidea da eta irizpide objektiboa da (kontrolatu daiteke, adibidez, karguko frogarik dagoen, etab.); bestalde, *in dubio pro reo* printzipioa ez dago legean aurreikusita, ez da oinarrizko eskubidea, iritzi-erregela baizik, irizpide subjektiboa (epailearen iritzi subjektiboa da, eta hark balioetsiko ditu zalantzak).

### 13.7. Froga-prozedura.

Froga-prozedura hiru fasetan banatzen da: froga-proposamena, proposaturiko frogak onartzea edo ez onartzea, onarturiko frogak egitea.

Frogak kalifikazio-idazkian (prozedura arruntean) eta akusazio- eta defentsa-idazkietan (prozedura laburrean eta epaiketa arinetan) proposatzen dira (PKLren 656., 781.1 II eta III, 784.1 eta 2 artikulua). Hori da arau orokorra, baina salbuespenak ere badaude: PKLren 729.1 artikulua dioenez, idazkiak egindakoan, ahozko epaiketan, alderdiek hala eskatuta edo ofizioz, auzitegiak bekaldurak egitea agin dezake, prozesatuen artean, lekukoen artean edo batzuen eta besteen artean; PKLren 729.2 artikulua arabera, epaileak alderdiek idazkietan proposatu ez dituzten frogak gauzatzeko agindua ere eman dezake, kalifikazioetan agertutako egitateei buruzkoak izanez gero eta epaileak beharrezkotzat jotzen baditu (auzitegiak ofizioz iker ditzake); lekuko-frogaren balioa indargabetzeko alderdiek aurkezten dituzten frogak, auzitegiak onartzen baditu (PKLren 729.3 artikulua); PKLren 730. artikulua azpimarratzen duenez, alderdiek hala eskatuta, ikerketa-eginbideak jasotzen dituzten dokumentuak ere irakur daitezke, alderdien esku ez dauden zioengatik froga moduan errepikatu ezin badira; eta azkenik, PKLren 788.4 artikulua ezartzen du froga gauzatu ondoren alderdi akusatzaileek behin-behineko kalifikazioak aldatu eta zigor astunagoa eskatuz gero, defentsak epaiketa atzeratzea eska dezakeela, deskargu-frogak aurkeztu ahal izateko (10 eguneko epean).

Frogak proposatuta daudenean, epaileak horiek onartzea edo ukatzea erabaki behar du. Horretarako, frogabideen baldintzak aztertuko ditu, honako baldintza hauek, hain zuzen: legeak aurreikusitako frogabideak izan behar dute; ezin dira legez kontrakoak izan; eta azkenik, auziaren objektua frogatzeko egokiak izango dira (PKLren 658., 659. eta 785.1 artikulua). Frogabideak onartzeko edo ez onartzeko erabakia arrazoitu egin behar da; beraz, auto baten bitartez hartuko da erabakia. Erabakia motibatu ezean defentsa-eskubidea urratzen da.

Frogabideak frogatu nahi den objektuarekin zerikusia izan behar du; hau da, frogak eta frogatzearen objektuak lotuta egon behar dute. Dena dela, nahiz eta frogak

objektuarekin zerikusia izan, hainbatetan epaileak froga batzuk ukatu egiten ditu: gauzatu ezin direlako (adibidez, lekuko-froga bat eskatzen da, baina epaileak ukatu egiten du, pertsona hori hilda dagoelako), edo beharrezkoa ez delako (jadanik badaude gauza bera frogatzen duten beste froga batzuk). Epaileak frogabideak onartzen dituenean, ez dago erabakia aurkaratzerik, bai, ordea, frogabideak ukatzen dituenean: prozesu arruntean, kasazio-errekurtsoa jar daiteke (PKLren 659 IV eta 850.1 artikuluek ezartzen dutenez), une horretan alderdiak protesta eginez gero. Prozesu laburtuan ez dago errekurtsorik jartzerik.

Frogak gauzatzea azkeneko fasea da. Frogak ordenan gauzatzen dira (PKLren 701. artikulua adierazten duen moduan). Lehendabizi, alderdi akusatzaileek proposaturiko frogak egin behar dira: lehenengo eta behin, fiskalarenak, jarraian akusazio partikularrarenak, eta abar. Ondoren, defentsak proposaturikoak egingo dira. Esan beharra dago, halere, batzuetan frogaren ordena aldatu egiten dela, epailearen ustez egitateak argitzeko egokiagoa denean.

Frogan aplikatu beharreko printzipioak: kontraesana, ahozkotasuna, hurbiltasuna, kontzentrazioa eta publizitatea.

Salbuespenak salbu, frogak jurisdikzio-organoaren egoitzan egiten dira, ahozko epaketan (aurretiazko froga salbuespena da horretan).

## **14. KAPITULUA: FROGABIDEAK, BANAKA.**

**14.1. Akusatuaren deklarazioa. 14.2. Lekuko-froga. 14.3. Peritu-froga. 14.4. Epailearen konbikzioa lortzeko beste froga batzuk.**

### **14.1. Akusatuaren deklarazioa.**

Atariko prozedura ikasteen, inputatuaren deklarazioaren ezaugarriak aztertu genituen. Inputatuaren deklarazioaren bidez, egitate, egiletasun edo parte-hartze eta erantzukizunari buruzko datuak lor daitezke.

Konstituzioak isilik egoteko eta bere buruaren kontra ez deklaratzeko eskubideak aitortzen dizkio inputatuari. Dena den, inputatuak une horretan deklaratu dezan lortzeko azken saiakera egin daiteke. Ondorioak direla-eta oso garrantzitsua izan arren, legeak ez du akusatuaren deklarazioa frogabide moduan aurreikusten, ahozko ikustaldian adostasuna lortzeko bide moduan baizik (PKLren 688. artikulua).

Adostasunik ezean, froga-ekitaldia hasten da. Frogen artean, akusatuaren galdeketa izango da lehendabizikoa. Galdeketa, hiru jarrera har ditzake akusatuak. Galderei ez erantzutea erabaki dezake (Konstituzioaren 24.2 artikulua arabera); izan ere, galderei ez erantzuteko, isilik egoteko eta bere buruaren aurka ez deklaratzeko eskubideek babesten dute akusatua. Akusatuak galderei erantzun ezean, hori aktan jaso eta ikustaldiak aurrera jarraituko du (PKLren 698. artikulua dioenez). Akusatuaren jarrera hori ezin da inkriminatzailetzat hartu.

Bigarren jarrera galderei erantzutea da; halakoetan, hiru eratako erantzunak eman ditzake. 1) Errugabetze-erantzuna: bera ez dela erruduna erantzun dezake (nahiz eta instrukzioan beste gauza bat deklaratu). 2) Erantzun kontraesankorra: instrukzioan egin zituen deklarazioak ahozko epaiketan zuzendu, berretsi edo uka ditzake. Baina nola balioetsiko du epaileak fase batean deklaraturakoa eta bestean deklaraturakoa bat ez etortzea, hau da, kontraesana? Epaileak sinesgarriena dena kontuan hartuko du, nahiz eta instrukzioan deklaraturakoa izan sinesgarriena (dena den, berme guztiak errespetatu behar dira instrukzioan). 3) Gezurrezko erantzuna: bere burua errugabetzeko, gezurrak esan ditzake akusatuak. Berez, jarrera honek ez du zertan kondena-epairik ekarri; baina erruduntasunaren beste zantzu batzuk izanez gero, haren aurka jo liteke.

Akusatuak har dezakeen hirugarren jarrera egitateak onartzea da. Baina jarrera hori ez da adostasuna ematea bezalakoa; adostasunean, egitateak, erantzukizuna eta eskatutako zigorra onartzen dira, eta jarraian epaia ematen da. Kasu honetan, egitateak baino ez dira onartzen, eta, ondorioz, ez da prozesua amaigarritzen. Proposatutako froga guztiak egin behar dira. Erantzukizun zibilari dagokionez, erantzukizun kriminalarekin batera onartu daiteke, edo ez; baina erantzukizun zibilari buruzko galderei ez erantzuteko aukera ere badauka akusatuak.

Froga guztien artean lehenengoa gauzatuko da, alderdiek proposatua izan ez arren. Hasteko, egoera pertsonalari buruzko galderak egingo zaizkio akusatuari (ahoz eta zuzenean), eta jarraian egitateari eta erantzukizunari buruzkoak. Lehendabizi, auzitegiaren presidentek egingo ditu galderak; galderek zehatzak eta argiak izan behar

dute, eta erantzunek, baiezkoak edo ezezkoak. Atariko prozedurako erantzunekiko kontraesanik izanez gero, kontraesana argitzeko eskatuko du presidenteak (PKLren 714. art.). Presidenteak amaitu ondoren, akusatzaileek eta defentsak egin ditzakete galderak (PKLren 688. artikulua).

Emandako erantzunak balioesteko askatasuna du epaileak, baina ahozko epaiketako kontraesan- eta defentsa-printzipioak aplikatu behar dira galdeketa egitean.

Galdeketa ezin da poligraforik, *egiaren suerorik* edo horrelako elementurik erabili egia jakiteko, nahiz eta akusatuak berak hala eskatu.

## 14.2. Lekuko-froga.

Akusatuari galdeketa egindakoan, onarturiko gainerako frogak egingo dira (PKLren 701. artikulua adierazten duen moduan).

Lekukoak dira epailea edo prozesuko alderdiak ez diren hirugarren pertsonak, auzirako funtsezkoak izan daitezkeen datuak ematen dituztenak, egitate zehatzak zuzenean edo zeharka ezagutzen dituztela-eta.

Besteak beste, pertsona hauek izan daitezke lekuko:

- Polizia Judizialeko agintari eta funtzionarioak: beraiek egindako eginbideei dagokienez (PKLren 717. art.).
- Biktima: batzuetan biktimak egitateak ikusi ohi dituzenez, lekuko moduan deklaratu dezake prozesuan. Halakoetan, lekukoaren kontzeptua azpimarratzen da, prozesuko alderdia baita; hori dela-eta, epaileak zehaztasunez balioetsiko du haren deklarazioa.
- Akusatutakoak: pertsona horien deklarazioak balioestean, horiek deklaratzeko zioak kontuan hartuko ditu epaileak.
- Infiltratuak: delitu-giroan infiltratzen diren poliziak.
- Zeharkako lekukoak: ez dituzte egitateak zuzenean ezagutzen, zeharka baizik (beste pertsona batzuen bidez). Zuzeneko lekukoak deklaratu ezin duenean baino ez dute deklaratu hauek.

Epaileak deitutako lekukoak deklaratzeko betebeharra du (atariko prozeduran bezala). Epailearen aurrean deklaratzera agertu ezean, atariko prozeduran aurreikusitako moduko isunak eta erantzukizunak izango ditu lekukoak (PKLren 716. artikuluan adieraziak).

Lekuko gisa deitutakoa deklaratzetik salbuesten duten zioak atariko prozeduran aztertu ditugu: ahaidetasuna, sekretu profesionala eta ezintasun psikikoa (PKLren 707. artikulua).

Lekukoak deklarazioan gezurra esaten badu, erantzukizun penala izango du lekukotasun faltsua emateagatik (PKLren 458. artikuluan eta hurrengoetan jasoa). PKLren 715. artikulua ezartzen duenez, lekukoak instrukzioan eta ahozko epaiketan deklaratu badu, ahozko epaiketan deklaratuagatik bakarrik izango du erantzukizun penala.

Zitazioari dagokionez, lekukoak epailearen aurrean agertu behar du, epaileak zitatzeko gero. Hala eta guztiz ere, salbuespenak daude (PKLren 703. artikuluan jasoak), lekukoaren kargua kasu (Gobernuko presidentea, Konstituzio Auzitegiko presidentea, Estatuko Fiskal Nagusiak, diputatu eta senatariak eta abar). Kasu horietan, deklaratzera epaitegira joan beharrean, idazki baten bidez deklaratzeko dute, edo epailea joaten da pertsona horien bulego ofizial nahiz organoen egoitzara, haiei deklarazioa hartzera (PKLren 412.2 eta 3 artikulua).

Bukatzeko, lekukoaren babesa aipatu behar dugu. Abenduaren 23ko 1994ko Lege Organikoak hainbat neurri aurreikusten ditu lekukoa babesteko. Bestalde, ekainaren 9ko 14/1999 Lege Organikoak adingabeentzako babes berezi bat ezartzen du: auto baten bidez, epaileak deklarazioan zehar adingabeak akusatua ikus dezan eragozteak erabaki dezake; halakoetan, kameran edo antzeko tresnen bidez egingo da deklarazioa.

Lekukoek kalte-ordainak eska ditzakete; kalte-ordainaren munta epaileak berak zehaztuko du, bidaiaren gastuak eta galdutako soldadak kontuan hartuta (PKLren 722. artikulua azaltzen duenez).

### **14.3. Peritu-froga.**

Atariko prozeduran gauzatutako peritu-txostenari balio frogagarria eman dakioke, ahozko epaiketan froga moduan errepikaezina denean (nahiz eta ikerketa-eginbidea izan). Baina horretarako, baldintza batzuk bete behar dira: berme guztiak aplikatuko dira, eta ezingo dute alderdiek aurkaratu. Alderdi bat txostenarekin edo perituarekin ados ez badago, perituak ahozko epaiketan txostena berretsi behar du. Gainera, alderdiek beren perituak izenda ditzakete.

Batzuetan, peritu-txostena ez da ikerketa moduan gauzatzen eta ahozko epaiketan egiten da lehenengo aldiz. Alderdiek peritu-txostena eska dezakete: ahozko epaiketan galdera batzuei erantzuteko bakarrik (perituak ez du txostenik egin behar), edo txostena egiteko: ahal bada, ikustaldian bertan egingo du txostena; bestela, ikustaldia eten egin behar du, txostena egin arte.

PKLren 723. artikulua onartzen duenez, txostenen eta perituen fidagarritasuna bermatzeko, alderdiek perituak esetsi ahal izango dituzte.

### **14.4. Epailearen konbikzioa lortzeko beste froga batzuk.**

PKLren 726. artikulua arabera, epaileak zuzenean aztertu behar ditu liburu, dokumentu, paper eta gainerako frogagarriak (konbikzio-piezak), gertaerak argitzeko. Jurisprudentziaren ustez, egitate bat egiaztatzeko balio duten eta auziari gehitu zaizkion objektu guztiak dira frogagarriak (konbikzio-piezak): gutuna, pistola, labana, dokumentua, besteak beste. Hau da, edozer gauza izan daiteke frogagarria. Legeak, batzuetan, *delituaren gorputza* edo *delituaren ondorea* deitzen dio frogagarriari.

*Dokumentu* edo *agiri* kontzeptuari dagokionez, frogagarria da alde batetik, baina, bestetik, dokumentu-izaera du, hau da, datuak jakinarazten ditu. Dokumentuak ez du zertan idatzia izan; alegia, bideoak, filmazioak edo grabazioak ere dokumentutzat har daitezke, datuak jakinarazi baititzakete.

Ikustaldian, epaileak jendaurrean erakutsi beharko ditu frogagarri guztiak, alderdiek hala eskatu ez arren.

Ahozko epaiketa hasi baino lehen begi-ikuskapenik egin ez bazen, ahozko ikustaldian egin daiteke (PKLren 727. artikulua). Kontuan hartu behar da batzuetan epaile-azterketa ahozko epaketan gauzatzea alferrik izango dela; izan ere, denbora luzea pasatuz gero delituaren arrastoak desagertu egiten dira eta epaileak ezin izango du ezertxo ere ikusi.

Edonola ere, oso gutxitan aipatzen du legeak (PKLren 713. eta 729. artikuluetan bakarrik). Ez da frogabidetzat hartzen, ahozko epaiketako deklarazio kontraesankorrak argitzeko tresnatzat baizik. Zerbait frogatzeko beste biderik egon ezean baino ez da erabiltzen.

Jarduera frogagarria zuzenekoa edo zeharkakoa izan daiteke. Horregatik, presuntzioak onartzen dira (zeharkako froga deritzona). Halakoetan, frogatzen dena ez da delituaren objektua, delituaren zantzua baizik, zantzu horien bidez prozesuaren objektua frogatu ahal izateko. Baldintza batzuk bete behar dira horretarako, honako hauek: zantzu batzuk behar dira; ezin da zantzuen artean kontraesanik izan; zantzuak behar beste frogatu behar dira; zantzuaren eta epailearen konbikzioaren arteko arrazoibide logikoa behar da; motibatu egin behar da.

## **15. KAPITULUA: AHOZKO IKUSTALDIA.**

**15.1. Ahozko ikustaldia: saioen publizitatea. 15.2. Ikustaldia etetea eta esekitzea: baldintzak eta zioak. 15.3. Ahozko ikustaldiko ekitaldiaren ezaugarriak: lekua, eguna eta ordua, zitazioak, salako polizia, saioen garapena eta saioen akta.**

### **15.1. Ahozko ikustaldia: saioen publizitatea.**

Benetako prozesua behin-behineko kalifikazioekin batera hasten da. Jarraian, organo eskumendunak eztabaidei hasiera emango die, eta organo horren aurrean egingo da froga-ekitaldia, jendaurreko ahozko saioetan. Une horretan, magistratuek epaia emateko konbikzioa lortuko dute.

EKren 24.2 artikulua adierazten duenez, jarduketa judizialek izaera publikoa izan behar dute. Gauza bera ezartzen dute EKren 120.1 eta BJLOren 232.1 artikuluek. Zigor-prozesuari dagokionez, PKLk (680. artikulutik 682.era bitarteko artikulua) ahozko epaiketako eztabaiden publizitatea haien baliozkotasunerako baldintzat hartzen du. Izan ere, publizitateak erabaki arbitrarioak saihesteko eta herritarrek justiziaren erabilera ezagutzeko eta kontrolatzeko aukera ematen du.

Beraz, zigor-prozesuan, ahozko epaiketako saioen publizitatea arau orokorra da. Hainbatetan saioak atea itxita egingo dira, nahiz eta kontraesanari eutsiko zaio, alderdiak eta defentsa teknika izango baitira. Izan ere, jendaurreko prozesurako eskubidea ez da absolutua. Are gehiago, moralitateak, ordena publikoak, segurtasun nazionalak, adingabeen interesak, alderdien bizitza pribatuaren babesak eta abarrek mugatuta dago eskubide hori. Era berean, BJLOren 232.2 artikulua dioenez, publizitatearen mugapena partziala ere izan daiteke, hau da, jardun edo pertsona jakin batzuei soilik aplikatua.

Saioak atea itxita egiteko, zera kontuan hartu beharko da: ikustaldia hasi baino lehen nahiz ikustaldia hasita dagoela har daiteke erabakia; ofizioz edo alderdi akusatzaileak hala eskatuta (PKLren 682. artikulua); moralitate, ordena publiko edo ofendituarekiko nahiz haren senideekiko errespetuan oinarritua izan beharko du (PKLren 680. artikulua); erabakia hartzeko, presidentek auzitegiari nahiz zinpekoen epaimahaiari (hala dagokionean) kontsultatu egin beharko die. Sekretupean deliberatu ondoren, errekuriezina den auto batean adieraziko du erabakia. Jardunen publizitatea oinarizko eskubidea izanik, jardunei mugapenen bat ezartzekotan, ongi arrazoitu behar da horren zergatia, eta dagokien pertsonen horren berri izan behar dute. Hala egin ezean, babes eragingarrirako eskubidea urratuko litzateke. Eta, azkenik, sala husteko erabakiaren eragingortasuna berehalakoa da. Horretarako, auzitegia indar publikoaz balia daiteke, beharrezkoa izanez gero. Dena dela, kontuan hartu behar dugu autoak ez dituela alderdiak eta defendatzaileak ukitzen. Hala ere, hainbatetan, akusatua salatutik kanpora dezakete, beharrezko iritziz gero (PKLren 681. artikulutik 687.era bitarteko artikulua).

## 15.2. Ikustaldia etetea eta esekitzea: baldintzak eta zioak.

Ahozko ikustaldia da epaiketako ekitaldi garrantzitsuena. Fase horren jarduna eten egin daiteke, legeak aurreikusitako zioak direla-eta. Esekitzea, berriz, saioak hasi baino lehen edo ikustaldian bertan gauza daiteke. Esekitzea behin-behineko etena da; ikustaldia denbora laburrez gelditzea. Erabaki hori hartzea ekarri duten zioak desagertzen ez diren bitartean irauten du, baina aurrez jardundakoak ez du baliorik galtzen.

Etendura edo etetea, ordea, gelditzeko zioak zalantzarik direnean edo luzaroei irauten dutenean gertatzen da. Jardundako guztia baliogabetzen du etendurak eta fase prozesala hasieratik bertatik hasi beharko da berriro (esate baterako, aurretiaz erabaki beharreko arazoak; ikustaldia hasteko data jarritakoan, alderdiek beren esku ez dauden zioak direla-eta, frogak prestatuta ez dituztenean).

Ahozko ikustaldia atzeratzeko zioez eta horren ondorioez arituko gara orain:

Ikustaldia hasita, eta amaitu arte, saio guztiak jarraian egin behar dira (saioak hurrenez hurrenekoak dira) (PKLren 744. eta 788.1 artikulua). Edonola ere, ekitaldiaren kontzentrazioa ez da urratzen ikustaldiko saio guztiak egun bakarrean egin ez arren edo atsedenaldirik edo ohiko atzerapenak egin behar badira ere. Beraz, ikustaldia atzeratzea prozesuaren normaltasunik ezaren ondorioz gertatzen dela esan dezakegu.

Ikustaldia eteteko ebazpen arrazoitua behar da (autoa). Auto horretan, etenduraren zioak adieraziko dira, eta ahal den neurrian iraupena eta ikustaldiak aurrera jarraitzeari buruz egoki irizten zaiona ere azalduko da. Etendurak ordura arte jardun denaren baliogabetasuna eraginez gero, zitazioa berriro egin eta horretarako data jarri beharko da (PKLren 748. artikulua). Ebazpenaren kontrako errekurtsorik jartzerik ez dago.

Ikustaldia eteteko ebazpena ofizios edo alderdiek hala eskatuta eman daiteke. Ofizios, egoera hauetan (PKLren 746.1, 2, 4 eta 5 art.): a) arazo intzidentalei buruzko erabakiak eskatzen dituzten inguruabar prozesalak daudenean; b) gaixotasuna dela kausa, auzitegiko kideren bat, defendatzaileak, fiskala edo akusatua prozesuan egon ezin denean; eginbideak saioetatik kanpo gauzatu behar direnean (PKLren 747. artikulua).

Prozedura laburtuan, ikustaldia hasi aurretik eta alderdiek hala eskatuta, ekitaldia etenarazteko zioak ager daitezke. Epaileak horiei buruz erabaki beharko du, prozesuak aurrera jarraitu baino lehen (PKLren 786.2 artikulua).

Prozedura arruntari dagokionez, ez da etendurari buruzko gehienezko eperik ezartzen (PKLren 749. artikulua). Beraz, etendura mugagabetzat hartuko da, besterik esan ezean. Prozedura laburtuan, ordea, mugagabeko eteteak saihesteko ahalegina egin ohi da. Horretarako, zigorra ezartzen zaie 30 egun baino gehiagoko atzerapenak onartzen dituzten auzitegiei; bestalde, jardun den guztia baliorik gabe utziko da, eta saioak berriro hasi behartuta egongo dira. Beraz, atzerapenak 30 egun baino gehiagokoak izan ezean, jardun denek baliozko izaten jarraituko dute.

Esekitzeko zioak PKLren 746. artikuluan jasotzen dira, eta honako hauek dira:

- Prozeduraren garapenari dagozkion inguruabarrak: eginbideren bat saio baten eta hurrengoaren arteko tartean egin ezin denean, ikustaldia geldiarazi daiteke (PKLren 746.2 artikulua). Adibidez, epaile-azterketa egiteko.



Gauza bera gertatzen da zio arrazoituak direla kausa ikustaldi-ekitaldian erabaki ezin diren intzidente-gairen bat agertzen denean (PKLren 746.1 artikulua).

Aipaturiko kasuetan, auzitegiak berak egoki irizten dion adinako atzerapena erabaki dezake (PKLren 788.4 artikulua. Artikulu horretan dio 10 egunez, gehienez ere).

- Auziaren mamiari dagozkion zioak: batzuetan, inguruabarrek prozesuaren objektuan eragina izan dezakete, akusazio edo defentsaren oinarri faktikoetan eragina dutela-eta (PKLren 746. artikulua). Bi izan daitezke era horretako egoerak:

1. *Gertaera berriak ezagutzea*. Ustekabean nahiz esanak zuzentzetik gertaera berriak ezagutzea. Halakorik gertatuz gero, frogabide berriak edo ikerketa osagarriak behar dira. Egitate berriek bestelako delituak osatu edo kalifikazioak aldaraz ditzakete; horregatik, ikerketa eta frogabide gehiago gauzatu beharko dira osagarri moduan (PKLren 746.3 artikulua).
2. *Alderdiak proposaturiko lekukoak ez agertzea, beren deklarazioa ezinbesteko jotzen bada* (ZKren 746.3 artikulua). a) Alderdiak eskatu behar du atzerapena; b) Ikustaldiaren atzerapena auzitegiaren erabakiaren mende dago; horretarako, ezinbestekoa izango da dagokion lekukoaren deklarazioa beharrezko jotzea (atzerapena ezetsiz gero, ezingo du defentsa-gabezia gauzatu, egoki deklaratu den frogabidea ezetsiko bailuke bestela); horrez gainera, lekukoa agertzeko benetako ezintasuna ere aintzat hartuko du; c) Lekuko-frogari baino ez zaio aplikatzen, gainerako froga guztiak gauzatutakoan, eta lekukoak agertu bitartean.

- Prozesuko pertsona bat ez egotea: prozesuko pertsona bat (bai alderdietakoa, bai jurisdikzio-organokoa) ez egoteak prozesua geldiarazten du (PKLren 746.4 eta 5, 786.1 eta 971. artikulua).

Prozedura arruntean, ez agertzeko onartzen den arrazoi bakarra bat-bateko gaixotasuna da. Organo judizialak ofizios egoera hori egiaztatutakoan, egokitzen irizten dion iraupeneko atzerapena erabakiko da. a) Agertzen ez dena auzitegiko kidea izanez gero, gaixotasunak saioretara joatea galarazi beharko dio; b) Defendatzaile edo fiskala izanik, horiek ordezkatzeko zailtasuna edo ezintasuna egiaztatu behar da; c) Akusatuari dagokionez, akusatua pertsona bakarra denean bakarrik geldiaraziko da prozesua; akusatuak bat baino gehiago badira ikustaldiak aurrera jarraituko du, gainerako akusatuei dagokienez (kasu horretan, alderdiak entzun eta erabakiaren zioak aktan adierazi behar dira).

Prozedura laburtuan, arauak berdinak dira epatzaile eta defendatzaileei dagokienez. Akusatuari dagokionez, akusatua agertu ezean, prozesua geldiarazi egingo da, hura ez agertzeko oinarririk badago (gaixotasuna dela-eta), edo, oinarririk ezean, akusatuari aurrez aurre nahiz berak adierazitako egoitzan edo berak izendatutako pertsonari zitaziorik eman ez bazitzaion. Hala eta guztiz ere, prozedura laburtuan, akusatua agertu gabe ere gauza daiteke ikustaldia; horretarako, hainbat baldintza bete behar dira: a) akusatua ez agertzeko arrazoirik ez egotea; b) akusatuari zitazioa pertsonalki, bere bizilekuan edo berak erabakitako pertsonari egin izana; c) akusatzaitako batek hala eskatzea; d) defentsa entzutea; e) auzitegiak epaitzeko behar besteko zioak badaudela

uste izatea; f) zigorra bi urteko askatasun-gabetzearen eta 6 urteko beste izaera bateko zigorren mugen artean egotea (alderdiek eskaturiko zigorra da kontuan hartzen dena). Muga hori gaindituz gero, prozesua gelditu egin beharko da. Akusatu bat baino gehiago izanda, prozesuak jarraitu egingo du gainerako akusatuei dagokienez.

Falta-epaiketan, akusatua ez agertzeak ez du prozesua geldiarazten, baldin eta zitazioa egiteko legezko baldintzak bete badira eta epaileak haren deklarazioak ezinbesteko jotzen ez baditu. Zitazioa ondo egin ezean edo epaileak akusatua agertzea beharrezkoa dela uste badu, epaiketa atzeratu egingo da.

### **15.3 Ahozko ikustaldiko ekitaldiaren ezaugarriak: lekua, eguna eta ordua, zitazioak, salako polizia, saioen garapena eta saioen akta.**

Ahozko ikustaldia egiteko, ikustaldia gauzatuko den lekua, eguna eta ordua zehaztu behar dira aldez aurretik. Bestalde, prozesuko parte-hartzaileen presentzia bermatu beharko da. Ikustaldia aurrez ezarritako ordena formal jakin baten arabera egiten da, lasaitasunez. Amaitzeko, ekitaldian jardun eta esandako guztia jasota utzi behar da.

Auzitegiko presidente edo epaileak zehaztuko ditu ikustaldia gauzatzeko lekua, eguna eta ordua.

Prozedura arruntean eta laburtuan, proposatutako frogak onartu edo ukatzen dituen autoan bertan ematen du ikustaldiaren dataren berri (PKLren 792.2 artikulua). Falta-epaiketetan, epaileak gertaeren berri duenetik 7 eguneko epean zehaztuko da data (PKLren 964. artikulua). Epaiketa arinetan, gau eta eguneko epaitegiak auto baten bidez erabakitzen du ahozko epaiketa hastea eta erabaki hori hartzen denetik 15 eguneko epearen barruan zehazten du ikustaldiaren data (PKLren 800.2 artikulua).

Epaitezko ardura duen organoaren egoitza izango da ikustaldia egiteko lekua. Dena den, legeak hala onartuz gero edo Botere Judizialaren Kontseilu Nagusiak hala ezarriz gero, beste leku bat ere izan daiteke (BJLOren 269. eta PKLren 665. artikulua). Falta-epaiketetan, epaitezko ardura duen organoaren egoitza ez den beste leku bat hautatzeko aukera aurreikusten da, lekuko edo alderdiren batek epaitegira joaterik ez badu (PKLren 964. artikulua).

Beharrezkoa da akusatua eta defentsa, akusatzailea, lekukoak eta perituak ikustaldian bertan egotea.

Akusatuari eta defentsari dagokienez, horiek ikustaldian egoteak alderdi-bitasuna bermatzen eta defentsa-gabezia saihesten du (PKLren 793. artikulua). Horiek ikustaldian agertu ezean, prozesua geldiarazi eta jardun guztiak artxibatuko beharko lirake (PKLren 841. artikulua).

Hori dela-eta, akusatua zitatu egin behar da, PKLren 175. artikulua eta hurrengoek diotenari jarraituz. Beraz, akusatua espetxeratuta edo behin-behineko askatasunean egonez gero, epaiketa-ekitaldian agertzeko hartu beharreko neurriak hartuko dira.

Prozedura laburtuan akusatuak egoitza bat edo ordezkoko pertsona bat izendatu behar du zitazioak jasotzeko.

Era berean, alderdi akusatzaileak eta erantzule zibilak zitatuko dira; baita proposaturiko lekuko eta peituak ere. Horretarako manamendu eta exhortoak bidaliko zaizkie (PKLren 660. artikulua).

Zitazioak egitean, legeak ezartzen dituen baldintza guztiak bete beharko dira. Baldintza horiek formalismo hutsa ez ezik, EKren 24.1 artikuluan aipatzen den defentsa-gabeziarik ez jasateko eskubidea gauzatzeko bitartekoak ere badira. Legeak ezartzen dituen baldintzen arabera zitazioa pertsonarekiko bermea da, organo judizialak egiaztatu behar duena.

Interesdunen zitaziorik eza kasazio-errekurtsua jartzeko zioa izan daiteke, beraien burua zitatzat hartu eta epaiketari agertzen direnean izan ezik (PKLren 644.4 eta 850.2 artikulua).

Ikustaldian parte hartzen dutenen jokaerak zuzena eta egokia izan behar du; auzitegiarekiko eta ikustaldian daudenekiko errespetuz jardun beharko dute. Auzitegiko presidentea edo epailea arduratuko da horretaz, bere pribilegioez (“prerrogatiba”) eta aginteaz baliatuta. Adibidez, errieta egin, isunak ezarri eta salatik kanpora ditzake ordena nahasten dutenak, edo horiek atxilotzeko agindu dezake; saioak atea itxita egitea agindu dezake; etab.

Ezarrirako zigorra eta horren zioak aktan jasoko dira. Eta erabaki zigortzailearen kontra audientzia-errekurtsua aurkez daiteke (epaile beraren aurrean).

Auzitegiko presidentek hainbat formalitate betearazi beharko ditu.

Honela garatuko dira saioak: saioaren hasiera adierazten da eta epaitegi-aretoan konbikzio-piezak jartzen dira (PKLren 688. artikulua), baldin eta halakorik badago, bilduta badaude eta auzitegiaren esku jarri badira (alderdiek hala eskatu ez arren egingo da). Ikustaldia jendaurrean edo atea itxita egingo den zehaztuko da (PKLren 680., 686. eta 696. artikulua).

Ondoren, hitz egiteko aukera ematen zaio akusatuari, bere burua errudun edo errugabe aitortu dezan (PKLren 688. artikulua). Jarraian, parte-hartzeen txanda hasten da; prozesuaren garapenean eragina izan dezaketen arazoak aurkezteko unea da (prozedura laburtuan; PKLren 786.2 artikulua).

Bestalde, proposaturiko frogabideak gauzatzeko ordena zehaztuko da (PKLren 701. artikulua). Lekukoak eta perituak deklaratzera salan sar daitezten aginduko du presidentek; zina hartu eta galderak egingo zaizkie (PKLren 705, 706, 708, 709 eta 969. artikulua).

Presidentea froga-ekitaldia era egokian egiteaz arduratuko da, irain eta mehatxurik gabe. Presidentek alderdiei beren ondorioak aldatu edo berresteko errekerimendua egingo die (PKLren 732. eta 788.3 art.); eta, hala dagokionean, deslotze-tesia aurkeztuko du. Alderdien defendatzaileei hitza emango die (PKLren 734, 738, 793.6.1 eta 969. artikulua); eta amaitu baino lehen, bere defentsa zuzenean egikaritzeko aukera emango zaio akusatuari, egitateak aitortzeko, deklarazioak berretsi edo aldatzeko, etab. (*azken hitza* deritzona).

Azkenik, ekitaldiaren amaiera adieraziko da, eta epaia emateko prest egongo da epailea.

Ahozko ikustaldian jardun eta esandako guztia aktan jasoko da.

Aktak laburra izan behar du eta ikustaldian gertatu den guztiaren berri eman beharko du (PKLren 743. eta 972. artikulua); batez ere, frogabideen emaitza, intzidentziak, erreklamazioak eta ebazpenak.

Prozedura arruntean eta falta-epaiketetan, idatzizko akta besterik ezin da egin; prozedura laburtuan, aldiz, akta edozein erreproduzio-bitartekoren bidez (ahozko bitartekoez, idatzizko bitartekoez edo bitarteko mekanikoez) osa edo ordezkariak daitezke; baldin eta idazkariak haren balioaren fede ematen badu (PKLren 788.6 artikulua).

Aktan bertan fede emango du idazkariak, eta auzitegiko kide guztiek, fiskalak, akusazioaren eta defentsaren abokatuek sinatuko dute. Aldez aurretik, akta osorik irakurriko da eta alderdiek zuzenketak egin edo gauzak erantsi ahal izango dituzte (PKLren 743. artikulua).

Azkenik, akta ezinbestekoa dela esan beharra dago. Alde batetik, aktak ikustaldiaren emaitza, intzidentziak, eta errugabetasun-presuntzioa indargabetzeko jarduketa gutxieneko frogagarria islatzen ditu (esaldi honetan zerbait falta dela edo uste dut); eta, bestetik, jardundako guztia adierazten duenez, forma urratzea kasazio-errekurtsoa jartzeko zio nahikoa izan daiteke. Izan ere, aktan bertan agertuko dira egindako arau-hausteak (adibidez, ikustaldia akusatua agertu gabe gauzatu izana).

## **16. KAPITULUA: EPAIA.**

**16.1. Zigor-prozesuaren amaiera. 16.2. Epaia: kontzeptua, motak eta arrazoitzeko beharra. 16.3. Epaiketa aurreko arazoak: kontzeptua, motak eta tratamendu prozesala.**

### **16.1. Zigor-prozesuaren amaiera.**

Espainiako estatuan, zigor-prozesua epai edo sententziaren bidez amaitzen da, eta absoluzio- edo kondena-epaia izan daiteke. Ohiz kanpokoa da ahozko epaiketa hasita dagoela prozesua auto baten bitartez amaitzea (adibidez, jardunak deusez deklaratzegatik edo prozesuko baldintzei buruz hartutako erabakiengatik). Beraz, oro har, zigor-prozesua sententziaren bitartez amaitzen da.

Epaia buruzko xehetasunak PKLren 741 I artikuluan aurreikusita daude: epaiketan egindako frogak, akusazioak eta defentsak azaldutako arrazoiak eta auzipetuek bere esandakoa bere kontzientziaren arabera balioetsiz, epaia emango du epaileak, eta akusatua absolbitu edo kondenatu egingo du epai horren bidez.

Bestalde, zigor-prozesuan xedapen-printzipioa indarrean ez dagoenez, transakzioa, uko egitea eta amore ematea ezinezkoak dira (prozesu zibilean bai), delitu pribatuetan izan ezik (interes pribatua denean).

### **16.2. Epaia: kontzeptua, motak eta arrazoitzeko beharra.**

Epaia jurisdikzio-organoaren ebazpena da, zigor-prozesua amaiarazten duena. Estatuak duen zigortzeko ahalmena deklaritzen du, pertsona kondenatuz nahiz absolbituz.

Espainiako estatuko sistema prozesal penalean, epaiak, erabaki penala ez ezik, erabaki zibila ere ekar dezake, zigor-prozesuan bi akzioak –penala nahiz zibila– egikaritzen direnean.

Jakina denez, jurisdikzio-organoek emandako epaien bidez baino ezin da zigorrik ezarri (EKren 24.2, 25.1 eta 117.3 artikulua). Horrez gainera, epaitzeko ardurua duen organoak jurisdikzio penaleko organoa izan behar du (BJLOren 9.3 artikulua). Beraz, estatuaren ahalmen zigortzailea epai bidez besterik ezin da gauzatu.

Hasieran esan dugunez, bi motatako epaiak daude: absoluzio-epaia eta kondena-epaia. Absoluzio-epaia, alderdi akusatzaileek aurkeztutako kondena-uzia ezesten duena da.

Absoluzio-epaiak auziaren mamia buruzkoa izan behar du, ezinbestean; zigor-prozesuan ez dago auzialdian absolbitzerik, hau da, prozesuko baldintzen arabera absoluzioa ematerik.

Akusatua absolbitzeko zioak hauexek izan daitezke: egitaterik ez existitzea, akusatua errugabea izatea, frogarik ez izatea edo egitatei buruzko arrazoizko zalantzak egotea, eta erantzukizun kriminalik ez izatea.

Kondena-epaian, berriz, akusatzaileek egikaritutako kondena-uzia baiesten da. Horren bitartez zigorra, segurtasun-neurriak edo biak ezartzen zaizkio akusatuari. Betearazpen-titulua denez, sententziak kondena betearazten du (PKLren 988. artikulua).

Epai penalak puruak, zehatzak eta likidoak dira. Epai purua izateak esan nahi du kondena betetzea ezin dela utzi baldintzen mende. Epai zehatza izateak, berriz, kondenari dagokion zigor zehatza ezartzen du. Eta epai likidoak, azkenik, ezartzen den zigor mota zehatza adierazten du.

Oro har, epaiak idatziz ematen dira. Baina ahozkoak ere izan daitezke, *in voce* epaiak deritzenak. Adibidez, prozesu laburtuetan (PKLren 794.2 artikulua), falta-epaiketetan (PKLren 973. artikulua), eta zinpekoen epaimahaiaren auzietan (ZELoren 67. artikulua).

Lehen esan dugunez, ordea, gehienak idatziak dira (BJLoren 248.3 eta PKLren 142 eta 794.1 artikulua). BJLoren 248.3 artikulua araber, sententzia hiru ataletan zatitzen da:

**GOIBURUA:** Atal honetan, PKLren 142.1 artikulua aipatzen dituen xehetasunak adierazi behar dira (lekua, data, auzi-jartzaile partikularren eta prozesatuen izen-abizenak, adina, egoera zibila, bizilekua, etab.). Horrez gainera, Salako magistratuen nahiz epailearen izen-abizenak ere adierazi ohi dira. Datu horiekin batera, auzia abian jartzea eragin zuten egitateen laburpena ere agertuko da.

**ARRAZOITZEA:** Alde batetik, aurrekariak (gertaerak) eta frogatu diren gertaeren deklarazioa adierazten da; eta, bestetik, Zuzenbideko oinarriak. Arrazoitzea atal honetan egingo da.

**EPAITZA:** Prozesuaren objektuari buruzko ebazpena ematen da; hau da, delitu nagusiari, horri lotutako delituei eta falta intzidentalei buruzko erabakiak. Eta akzio zibila egikaritu bada, uzi zibilei buruzko ebazpena ere izango du. Epaitzak delituen eta falten zigor zehatza jakitera emango du. Kalte-galeren ordainketari dagokionez, likidazioa exekuziorako utzi daiteke. Batzuetan, eta osagarri moduan, kostuei, delituaren ondorio erantsiei (ZKren 129. artikulua) eta kalumniengatik salaketari buruzko ebazpenak ere eransten dira.

Ebazpen bat arrazoitzea edukiaren zergatia azaltzea da; hala, epaietan akusatua kondenatzeko edo absolbitzeko zioak adierazi behar dira. Izan ere, EKren 120.3 artikulua araber, epaiek beti ziodunak izan behar dute. Hala izan ezean, EKren 24.1 artikulua epai bidezko babes eragingarrirako eskubidea urratuko lukete. Babes judizial eraginkorrerako eskubideak barne hartzen du arrazoitutako erabakia jasotzeko eskubidea. Bestalde, nahiz eta karguko frogak egon, epaileak erabakia hartzeko eta konbikzioa lortzeko kontuan hartu dituen elementuak azaldu beharko ditu.

Arrazoitzea aurrekari frogatuetan (BJLoren 248.3 eta PKLren 142.2 artikulua) eta Zuzenbideko oinarrietan (BJLoren 248.3 eta PKLren 142.2 artikulua) egiten da:

**ARRAZOITZE FAKTIKOA:** Arrazoitze faktikoa aurrekari frogatuetan gauzatzen da. Atal honetan, jurisdikzio-organoak ebazpena emateko juridikoki garrantzitsuak diren gertaerak zehazten ditu. Epaiak frogatuzat hartzen diren egitateak azaldu

behar ditu. Horren bitartez, kondenatuak eta gainerako alderdiek jakin behar dute zer gertaerengatik ezartzen zaion hari zigorra, eta zein diren frogak. Horretarako: 1) Argi eta garbi zehaztu behar dira frogatu diren egitateak (ezin da haien artean kontraesanik egon). 2) Gertaerei buruzko zalantzarik izanez gero, zalantzaren zioak adierazi beharko dira. 3) Ezin da balioespen juridikorik egin, ezta kalifikazio juridikorik ere. 4) Frogaren balioespena zehatza izango da, alderdiek konbikzio-elementuak nondik atera diren jakin dezaten. 5) Arrazoitze faktikoa oso garrantzitsua da oinarritzko eskubideak urratuz lortutako frogei dagokienez (BJLOren 11.1 art.).

**ARRAZOITZE JURIDIKOA:** Epaiaren Zuzenbideko oinarriak baino ez dira. Jurisdikzio-organoak, frogatutzat jo diren gertaerak kontuan hartuta, Zigor Zuzenbidea aplikatzen du. Ondorioz, frogatutako aurrekariak juridikoki balioesten ditu, Zigor Zuzenbidea eta Zuzenbide Prozesal Penala aplikatuz, eta gero epaitza ematen du. Epaitzan agertzen da ebazpena emateko oinarri hartu den Zuzenbidea. Horregatik, aplikatutako manuak aipatu eta azaldu egin behar dira (kalifikazioari, egiletasun edo parte-hartzeari eta inguruabar salbuesle, aringarri edo astungarriei buruzkoak).

Epaitza da gauza epaituaren ondorea duen epaiaren atal bakarra. Horren ondorioz, epaitzak arrazoitzearekin kongruentea izan beharko du. Epaitzan absolbitu edo kondenatuko da akusatua.

Epaiak kongruenteak izan behar dute; hau da, alderdi akusatzailerik guztiek eta akusatuak egindako uziei buruzko erabakiak izan behar dituzte (PKLren 142.4, 5, eta 742. artikulua).

Sententziak kongruenteak izan ezean, EKren 24.1 artikuluan aipatzen den babes judizial eraginkorrerako eskubidea urratuko da; edo beste era batera esanda, auziaren funtsari buruzko erabakia jasotzeko eskubidea urratuko da.

Epaitzan egiaztatzen da korrelaziorik dagoen ala ez. Alderdi guztien posizio juridikoak zehazten dira; beraz, epaiak, akusazioarekin ez ezik, defentsarekin ere korrelatiboa izan beharko du. Horrek esan nahi du epaileak prozesuaren objektuari buruz bakarrik erabaki dezakeela.

Noiz ez da korrelazioaren baldintza errespetatzen? Alde batetik, alderdiek aurkeztutako uzi guztiei buruz erabakitzen ez denean. Horregatik esaten da sententziek zehatzak izan behar dutela (oinarria EKren 24.1 artikuluan dago). Eta bestalde, auzitegiak deslotze-tesia erabili gabe akusazioak eskatutakoa baino zigor astunagoa ezartzen denean edo beste delitu baten ondoriozko zigorra ezartzen denean. Hiru kasu horietan epaiak ez du korrelazioa errespetatzen, beraz, PKLren 851.4 artikulua arabera, kasazio-errekurtsioa aurkez daiteke.

Korrelazioa errespetatzen den jakiteko, hiru alderdi hauek aztertuko ditugu:

**AKUSAZIOAREN BEHIN BETIKO KALIFIKAZIOAK:** Kalifikazio horietan pertsonari egozten zaion delitu-egitatea zehazten da; eta horixe da, hain zuzen ere, prozesuaren objektua. Gainera, akusazioak egindako uzi guztiak ere agertzen dira.

DEFENTSAREN BEHIN BETIKO KALIFIKAZIOAK: Defentsaren kalifikazioak ere kontuan hartu behar dira.

EPAIAREN EPAITZA: (*Epaiaren atal xedagarria* deritzona) Epaitza motibazio faktiko eta juridikoaren arabera interpretatuko da.

Beraz, epaia konparatzea (korrelazioa errespetatzen den jakiteko) ez da epaitza irakurtzea soilik, epaia osorik irakurtzea baizik, arrazoitze faktiko eta juridikoa kontuan hartuta.

Konparaketa egindakoan, zera egiaztatuko dugu: a) Absolbitu edo kondenatu den pertsona akusatua den. Kondenatu edo absolbitu den pertsona akusatua izan ezean, epaia deuseza izango da, eta EKren 24. artikulua urratuko litzateke. b) Inputatutako delitu-egitatea prozesuan zehar aldatu den, eta epaiak horri buruzko erabakia adierazten duen. Prozesuan zehar egitatea aldatuz gero, akusazio-printzipioa urratuko litzateke eta akusatuaren defentsa-gabezia gerta liteke.

### **16.3 Epaiketa aurreko arazoak: kontzeptua, motak eta tratamendu prozesala.**

Epaiketa aurreko arazoak PKLren 3-7 eta BJLOren 10. artikuluetan araututa daude.

Kontzeptuari dagokionez, zigor-prozesu batekin zerikusia duten eta beste jurisdikzio bateko prozesuan erabaki behar diren arazoak dira (adibidez, jurisdikzio zibil, administratibo edo konstituzionalean erabaki beharrekoak). Beraz, jurisdikzio horretan erabakitzen denak epai penalean eragina izango du.

Hainbatetan, lege penaleko arauak kontzeptu penalak edo zigor-arlokoak ez direnak erabiltzen dituzte; besteak beste, ondasun higigarria, funtzionarioa, jabari-eskubide erreala eta abar. Horiek Zigor Zuzenbidearen mende ez dauden harreman juridiko edo kontzeptu juridikoak dira. Baina, aldi berean, zigor-prozesuaren objektuan eragina dute.

Era honetako kontzeptu gehienak jurisdikzio-organoak berak interpretatu eta aplikatzen ditu. Hala eta guztiz ere, batzuetan kontzeptua erabiltzeko arazoak izaten dira, eta kontzeptu edo harreman juridiko horiek beste jurisdikzio batzuetako prozesuen objektu izaten dira. Hau da, epaiketa aurreko arazoa aurkeztuko da, eta beste epaiketa bat egingo da.

Epaiketa aurreko arazo ez-debolutiboei dagokienez, PKLk organo jurisdikzional penalarri berari aitortzen dio arazo horiei buruz erabakitzeko eskumena (PKLren 3. art. eta BJLOren 10.1 art.). Adibidez, ebasketa-delitua egin den jakiteko (ZKren 234. artikulua), auzitegi penalak ebatsitako gauza higigarria eta besterena den ala ez erabakiko du.

Kasu horretan, arazoa dagokion jurisdikzioko auzitegi eskudunari bidali beharrean, auzitegi penalak berak erabakitzen du. Honako hauek dira horretarako zioak:

- Arazo biak (penala eta bestea) ezin dira delitu-egitateak banandu. Hau da, epaiketa aurreko arazoa (adibidez izaera zibila izan dezakeena) delitu-egitatearekin hain estu lotuta dagoenez, ezin da auzi penaletik banandu; horregatik, auzitegi penalak erabaki beharko du (PKLren 3. artikulua).



- Ondasun higiezinaren gaineko jabetza-eskubide edo beste edozein eskubide erreale buruzko arazoak. Baina beharrezkoa da eskubideak benetako tituluetan edo zalantzarik gabeko edukitza-egintzetan oinarrituta egotea (PKLren 6. artikulua).

Ondoreei dagokienez, epaiketa aurreko arazo ez-debolutiboei buruzko ebazpenek jurisdikzio penalean eta kasu jakinetan bakarrik izango dute eragina.

Epaiketa aurreko arazo debolutiboei dagokienez, auzitegi penalak ezin du arazoa erabaki. Horren ondorioz, zigor-prozesua eten egin behar da, eskumena duen jurisdikzio-organoak arazoa erabaki arte.

Batzuetan, aukerakoa da arazoa organo eskudunari bidaltzea; *arazo erlatiboak* deritze horrelakoei. Baina, beste batzuetan, nahitaezkoa da arazoa hari bidaltzea; horiek *arazo absolutuak* dira.

Epaiketa aurreko arazo debolutiboak erlatiboak dira, baldin eta akusatuaren erruduntasuna edo errugabetasuna arazoari buruzko erabakiaren mende badago; hau da, arazoaren erabakiaren arabera deklaratu bada akusatua errugabe edo errudun. Erabakia hartu bitartean, zigor-prozesua eten egiten da. Baina prozesuaren etendurak bi hilabeteko epea betez gero, auzitegi penalak berak erabaki ahal izango du (PKLren 4. artikulua); horregatik deritza arazo erlatiboak.

Hona hemen epaiketa aurreko arazo debolutibo absolutu batzuk: 1) Ezkontzaren baliozkotasunari edo seme-alabatasunari buruzko arazoak. Arazo hauek auzitegi zibilari bidaltzea nahitaezkoa da eta organo penalak haren erabakia hartu beharko du oinarri (PKLren 5. artikulua). 2) Konstituzio Auzitegiaren aurrean aurkeztutako konstituziokontra-kotasunari buruzko arazoak (PKLren 5.2 artikulua). 3) Batasuneko Zuzenbideari buruzko arazoak (Europar Batasuneko erakundeen egintzen eta itunen interpretazioak, eta abar). Baina aldezturik Espainiako estatuko zigor-prozesuko bideak amaitu behar dira.

Epaiketa aurreko arazoak ez dira aurkeztu behar, oro har; agertu egiten dira. Dena den, badaude arazo batzuk alderdiek aurkeztu behar dituztenak. Arazo horiek aurkezteko eskudunak honako hauek izango dira: Ministerio Fiskala, herri-akusatzaila, akusazio partikularra eta akusatua. Bestalde, jurisdikzio-organoak ere ofizioz aurkez dezake arazoa.

Arazoak aurkezteko une prozesal egokiari dagokionez, arazoa agertzen den unean bertan aurkeztu daitezke. Aurkezteko muga non dagoen ez dago batere argi: atariko prozeduran (instrukzioan) aurkeztu beharra dago? Edo ahozko epaiketan ere aurkez daitezke? Egia esan, jurisprudentziak ez du horri buruz ezer argitzen. Beraz, bi aukerak onartu beharko genituzke; hala, arazoa instrukzioan agertuz gero, instrukzioan bertan erabaki beharko da, eta ahozko epaiketan agertzen bada, une honetan erabaki beharko da.

## 17. KAPITULUA: ERREKURTSO ARRUNTAK.

17.1. Errekurtsoak: kontzeptua, motak eta ondorioak.  
17.2. Errekurtso ez-debolutiboak: erreforma-errekurtsoa eta erregu-errekurtsoa. 17.3. Kexa-errekurtsoa: kontzeptua eta motak. 17. 4. Apelazio-errekurtsoa: kontzeptua eta motak.

### 17.1. Errekurtsoak: kontzeptua, motak eta ondorioak

Jurisdikzio-organoek legea erabiltzen dutenean, arauen arabera jarduten dute. Dena den, batzuetan, arau horiek txarto ulertu eta aplikatzen dira, edo oinarri faktikoa zehaztean akatsak egiten dira. Kasu horietan, ebazpena dela-eta bere burua kaltetutzat hartzen duenak erabakia errekurritu edo haren kontrako helegitea jar dezake, erabakia hartu zuen organoaren beraren edo beste organo baten aurrean. Errekurtsoaren bidez, berarentzat onuragarria den beste ebazpen bat eman dezan eskatuko du; azken batean, aurkaratze-bideen bitartez eskatzen dena zera da: aurreko ebazpena aldatu, ordezkatu edo indargabetzen duen beste erabaki bat ematea.

Aurkaratzeko aukera ezin da zentzu zabalean ulertu; alderdiek ezin dute edozein ebazpen judizial errekurritu, forma edo prozesuaren mamia kontuan hartu behar dira. Helegitea jartzeko aukera zentzu hertsian ulertu beharra dago; hau da, auziaren mamiari buruzko ebazpena irmoa izan baino lehen gauzatu behar da, gauza epaitu materialaren ondorea izan baino lehen.

Bestalde, ebazpen judizialen kontrako helegitea jartzeko, prozesuko alderdietariko bati kaltea eragin edo karga ezarri behar zaio. Horrek esan nahi du errekurritzeko eskaria ebazpenak ukitu edo kaltetu duen pertsonak egin behar duela. Kaltetuak hala eskatu ezean, ez dago errekurtsorik.

Beraz, errekurtsoak behin betiko ebazpenak bakarrik aurkaratzeko bideak dira. Berrikuspena eta deuseztatzea ez dira, beraz, benetako errekurtsoak, horien bidez ebazpen irmoen kontrako helegitea egiten baita, hau da, gauza epaituaren ondorea dute.

Errekurritzeko aukera zigor-prozesuan babes eragingarria lortzeko eskubidearen barruan dago, baita berme guztiak dituen prozesurako eskubidearen barruan ere (EKren 24.1 artikulua). Eta prozesuko alderdi guztiek dute errekurritzeko eskubidea.

Bestalde, 1966ko Eskubide Zibil eta Politikoen Nazioarteko Itunaren 14.5 artikulua adierazten duenez: *“Delituagatik errudun deklaraturako pertsona orok kondena-epaitza eta ezarritako zigorra goragoko auzitegiaren aurrean errekurritzeko eskubidea izango du, legean aurreikusten denaren arabera”*. Arau horrek bigarren auzialdirako eskubidea zehazten du; hau da, hierarkiaren arabera nagusiagoa den organo baten aurrean errekurritzeko eskubidea. Organo horrek erruduntasun-epaitza eta kondena berrikusteko aukera ematen du.

Bigarren auzialdirako eskubidea errespetatu ahal izateko, BJLOk hainbat neurri hartu ditu, abenduaren 23ko 19/2003ko LOren bidez:

Entzutegi Nazionalean beste sala bat sortu da (Apelazio Sala). Beraz, Entzutegi Nazionaleko salak emandako erabakien kontra apelazio-errekurtsoa edo gora jotzeko errekurtsoa jartzeko aukera dago; Apelazio Salak erabakiko du errekurtsoa (BJLOren 64.1 art. eta 64.bis.1 art.).

Bestalde, probintziako entzutegiak emandako ebazpenen kontra ere gora jotzeko aukera dago. Apelazioa Auzitegi Nagusiko Zigor Arloko eta Arlo Zibileko Salak erabakiko du (BJLOren 73.3 artikulua).

Aurrekoaren arabera errekurtsoa kondenatuak bakarrik jar dezakeela ondoriozta litekeen arren, ez da hala; absolbitutako pertsonen ere helegitea jar dezakete, baldin eta beren errugabetasun-presuntzioa kolokan jarri bada.

Akusatzaileei dagokienez, absoluzio-ebazpenak errekurri ditzakete, Zuzenbidearen arabera ez direla uste izanez gero. Era berean, kondena-ebazpenak ere errekurri ditzakete, zigorra nahikoa ez dela uste badute. Horretan, alderdien berdintasun-printzipioa aplikatzen da.

Beraz, prozesuko edozein alderdi baliatu ahal izango da legeak aurreikusitako errekurtsoez; baina ezin izango du beti mota jakin bateko errekurtsorik eskatu. Alegia, legeak egoera jakin baterako errekurtsorik aurreikusten ez badu, antzeko egoerarako zehazten den motako errekurtsoak erabili ahal izango ditu, baina ez berak aukeratutako errekurtsoa (legeak egoera horietarako aurreikusten ez badu) edo asmatutako errekurtso mota bat.

Hala eta guztiz ere, absoluzio- edo kondena-epai batzuk berehala bihurtzen dira irmo, epaia eman bezain laster; ondorioz, ez dago epai horiek errekurritzerik. Hala gertatzen da Auzitegi Goreneko Bigarren Salak forudunen kontra emandako epaiekin (PKLren 847. II. art.).

Horrez gainera, legeak errekurritzeko baldintzak ezartzen ditu batzuetan (baldintza formalak nahiz materialak); baldintza horiek bete ezean, errekurtsoa ez da onartuko. Zertarako ezartzen dira baldintzak? Segurtasun juridikoari eta ekonomia prozesalari loturiko zioengatik; baldintzak eskatuz, epaia betearazteko atzerapenak saihesten dira.

Azkenik, esan beharra dago errekurtsoa ebazten duenak koherentea izan behar duela errekurtsoan egiten zaion eskaerarekin. Alegia, auzitegiak ezin du errekurtsoa jarri duenaren egoera okertu, adibidez. Hau da, *reformatio in peius* debekatzen da, defentsagabezia saihestearren.

Errekurtsoen ondorioak kontuan hartuta, errekurtsoak debolutiboak eta ez-debolutiboak izan daitezke. Errekurtso debolutiboetan, ebazpena eman zuen organoa eta errekurtsoa ezagutu eta erabakitzen duena ez dira organo bera; hau da, errekurtsoa erabakitzen duena hierarkiaren arabera nagusiagoa izango da. Apelazioa edo gora jotzea, kasazioa eta kexa dira era honetako errekurtsoak.

Errekurtso ez-debolutiboetan organo berak ematen du ebazpena eta erabakitzen du errekurtsoa. Hauen bidez, erabakia berriz aztertzeko errekerimendua egiten zaio organoari. Erreforma edo eraldatzea eta erregua dira mota honetako errekurtsoak.

Arrazoei dagokienez, errekurtsu arruntak, apartekoak eta instrumentalak bereizten dira. Errekurtso arruntetan, aski da ebazpen judizialak errekurtsua jartzen duenaren interesei dakarkien kaltea alegatzea. Gainera, errekurtsuaz arduratzen den organoak ebazpena eman zuen organoaren egoera berean egon behar du, bai gertaerak zehazteari begira, bai gertaerak arauan subsumitzeari begira; hala, beste epaiketa bat egiten da. Era honetakoak dira erreforma edo eraldatzea, apelazioa edo gora jotzea eta kexa (apelazioaren ordezko moduan erabiltzen denean).

Aparteko errekurtsuetan, legeak zio jakinak eskatzen ditu errekurtsua jarri ahal izateko. Beraz, errekurtsua erabakitzen duen organoak alegatutako zio horiek besterik ez ditu aztertuko. Kasazioa da era honetako.

Errekurtso instrumentalei dagokienez, ebazpen judizialarekiko desadostasuna ez dago edukiari lotuta, benetako errekurtsua jartzea eragozteari lotuta baizik (beste errekurtsu bat ezetsi izanaren ondorioz). Horixe adierazten da apelazio-errekurtsua ez onartzeagatiko eta kasazioan errekurritzeko beharrezko lekukotasuna ukatzeagatiko kexa-errekurtsuetan.

Ondorioei dagokienez, gauza epaituaren ondorea saihesten da. Hau da, ebazpena errekurritzeko modua baldin badago, horretarako epea errespetatu beharra dago. Dagokion epean errekurtsorik jarri ezean, gauza epaituaren ondorea gauzatuko da. Eztabaidatutako arazoa berriro aztertzen da, aurreko erabakia berriro ebatzen da, baina ñabardurak egin behar dira errekurtsuaren arabera. A) Apelazio-errekurtsuan: auzitegiak arazoaren mamia osotasunean ezagutzen du. B) Kasazio-errekurtsuan: Auzitegiak errekurritzeko alegatu diren zioak baino ez ditu aztertzen. C) Zinpekoen epaimahaiak emandako ebazpenen kontrako apelazio-errekurtsua: kasu honetan, apelazioa errekurtsu mugatua da, Auzitegi Gorenak ez baitu auzia osotasunean aztertzen (ezin du aldatu frogatutako egitateen deklarazioa).

Beste ondorio bat *reformatio in peius* erreformaren edo eraldatzearen debekua da: errekurtsuaren ebazpena ezin da izan errekurtsogilearen kalterako; errekurtsuan ematen den erabakia ezin du okerragotu errekurtsogilearen egoera (PKLren 902. artikulua). Salbuespen bat badago: errekurtsogileren batek zigor larriagoa eskatzea.

Errekurtsuaren ondorea hedagarria da, kasu honetan: kondenatuak bat baino gehiago izanik, horietako batek epaia errekurrituz gero, eta haren errekurtsua onartuz gero, egoera berria, onuragarriagoa, kondenatu guztiei aplikatuko zaie, hedaturaz, nahiz eta haiek errekurtsorik jarri ez (PKLren 903. artikulua). Baina ez da hala gertatzen epaiaren erabakia akusatuen kalterako izanez gero. Ondore hedagarria izan dezan, auzipetu guztiek errekurtsogilearen egoera berean egon beharko dute eta alegatutako zioak guztientzat aplikagarria izan beharko du.

Ondorio debolutiboa aipatu beharra dago; hau da, ebazpena eman zuenaren goragoko organoak erabakitzen du errekurtsua. Baita eten-ondorioa ere: ondorio horren arabera, errekurritzen den ebazpenak ez du ondoriorik eragingo errekurtsua erabaki arte. Dagokion organoak berak erabakiko du eten-ondorioa gauzatu edo ez, kasuaren arabera eta legea kontuan izanda.

## **17.2. Errekurtso ez-debolutiboak: erreforma-errekurtsua eta erreku-errekurtsua.**

Erreforma-errekurtsoa errekurtso arrunta da, halakorik aurkezteko ziorik behar ez delako. Pertsona bakarreko organoek emandako ebazpen interlokutorioen kontrako aurkaratze-bidea da. Hauek dira erreforma edo eraldatze bidez aurkara daitezkeen ebazpenak: prozedura arruntean, instrukzio-epaileak emandako auto guztiak nahiz probidentziak, legeak aukera hori ukatzen duenean izan ezik (PKLren 217. artikulua). Berez, aukerakoa da, baina, batzuetan, gora jo ahal izateko, aurrez erreforma-errekurtsoa jartzea eskatzen da; prozedura laburtuan, instrukzio-epaileak eta zigor-arloko epaitegiak emandako auto eta probidentziak aurkara daitezke. Prozedura laburtuan, ez da apelazioa aurkezteko aldeztirik erreforma-errekurtsorik jarri behar; zuzenean edo idazki berean bi errekurtsoak aurkeztuz gora jo daiteke (PKLren 766.1 eta 2 artikulua).

Falta-epaiketen prozeduran, legeak ez du erreformari buruzko ezer aipatzen; dena dela, doktrinaren iritziz, horrek ez du esan nahi mota honetako errekurtsoa jartzea posible ez denik.

Erreforma-errekurtsoaren prozedurari dagokionez, ebazpena eman zuen organo beraren aurrean aurkezten da helegitea. Errekurtso honen bidez, erabakia berriro aztertzeko errekeritzen zaio organoari. Idatziz aurkezten da, azken jakinarazpena egin zenetik hiru eguneko epean. Prozedura arruntean eta laburtuan letradura beharrezkoa da; ez, aldiz, falta-epaiketetan (PKLren 211. eta 219. artikulutik 222.era bitarteko artikulua). Ondoren, epaileak bi eguneko epean adieraziko du erabakia, auto baten bitartez.

Erregu-errekurtsoa errekurtso arrunta eta ez-debolutiboa da (PKLren 236. eta 237. artikuluetan jasota dago). Erregu-errekurtsoaren eta erreforma-errekurtsoaren arteko desberdintasun bakarra ebazpena eman duen organoa da. Izan ere, erregu-errekurtsoan aurkaratzen diren ebazpenak organo kolegiatu batek emanak dira (probintziako entzutegia, Entzutegi Nazionala, Auzitegi Nagusia eta Auzitegi Gorena); eta erreformaren bidez errekurrizten direnak, berriz, pertsona bakarreko organo batek emanak. Prozedurari dagokionez, erreforma-errekurtsoaren prozedura berari jarraitzen zaio.

### **17.3. Kexa-errekurtsoa: kontzeptua eta motak.**

Errekurtso arrunta eta debolutiboa da. Funtzio bikoitza dauka: batzuetan, funtzio instrumentala du, beste errekurtso bat ukatzen duen autoa aurkaratzeko funtzioa, eta beste batzuetan, apelazioaren ordezkotzat moduan erabiltzen da.

Kexa-errekurtsoak beste errekurtso bat ukatzearen kontra aurkeztu ohi dira: hau da, apelazioa ukatzen duen ebazpenaren kontra (PKLren 218. artikulutik 220.era bitarteko artikulua). Ebazpen hauek errekurritu daitezke bide honetatik: instrukzio-epaitegiek eta zigor-arloko epaitegiek apelazioa ukatuz emandako ebazpenak. Erabakitze eskumena apelaziorako organo eskudunari dagokio (probintziako entzutegia edo Entzutegi Nazionala).

Kexa-errekurtsoa jar daiteke, halaber, Entzutegiek eta Auzitegi Nagusiek kasazioa jarri ahal izateko lekukotasuna ukatuz emandako autoaren kontra, kasazio-errekurtsoa aurkeztu ahal izateko errekurritu nahi den ebazpenari buruz behar den lekukotasuna ukatzeagatik (PKLren 855, 861 eta 862. art.). Kasazio-errekurtsoa jarri nahi zaion ebazpena eman zuen organoan prestatzen da, baina gero Auzitegi Gorenak erabakiko

du. Beraz, auzitegiak kasazioa prestatzeko behar den lekukotasuna eman ezean, Auzitegi Gorenak ez du kasazioari buruz erabakiko. Orduan, kexa-errekurtsoa jartzeko aukera ematen zaie alderdiei, auzitegiaren ebazpenaren kontra jo dezaten. Alderdiek Auzitegi Gorenaren aurrean jarriko dute kexa-errekurtsoa zuzenean (PKLren 862. artikulua). Horrek errekurtsoa onartuz gero, auzitegiari lekukotasuna emateko aginduko dio, kasazioak aurrera jarrai dezan; errekurtsoa ukatuz gero, berriz, ez legoke kasazioa jartzeko aukerarik.

Beste errekurtsorik jartzeko modurik dagoenean ere jar daiteke kexa-errekurtsoa. PKLren 218. artikulua araber, prozedura arruntean apelazio-errekurtsorik jarri ezin dakien autoen kontra kexa-errekurtsoa jarri ahal izango da. Legeak gora jotzearen edo apelazioaren alternatiba moduan aurreikusten du kexa-errekurtsoa. Goragoko organoan aurkezten da zuzenean. Idazkia letraduak eta prokuradoreak sinatu behar dute. Prozedura laburtuan ez da halakorik aurreikusten, auto guztiei jar dakiekeelako apelazio-errekurtsoa (PKLren 766.1 artikulua).

#### **17. 4. Apelazio-errekurtsoa: kontzeptua eta motak.**

Errekurtso debolutiboa eta arrunta. Apelazioaren bidez, goragoko organoak jadanik erabakita dauden arazoak berriro ebatz ditzan lortu nahi da; aurreko ebazpena ordezkatzeko duen beste erabaki bat lortu nahi da. Ebazpen interlokutorioen edo behin betiko epaien kontra jartzen da.

Ebazpen interlokutorioen apelazioari dagokionez, eta prozedura arruntean, instrukzio-epaileak emandako autoen kontra jar daiteke apelazio-errekurtsoa, legeak berariaz hala ezartzen duenean (PKLren 217. artikulua). Aldez aurretik, ordea, erreforma-errekurtsoa jarri behar da; edonola ere, edonola ere, badago idazki berean bi errekurtsoak modu subsidiarioan aurkezterik (PKLren 222. artikulua).

Ebazpena eman zuen organoaren aurrean aurkezten da errekurtsoa, hau da instrukzio-epaitegian (PKLren 223. artikulua). Gero, goragoko organoak erabakiko du helegitea, probintziako entzutegiak edo Entzutegi Nazionalak oro har (PKLren 220 II artikulua).

Errekurtsoa jartzeko prozesua PKLren 212.1 artikuluan eta 218.etik 232.era bitarteko artikuluetan jasota dago. Idatziz aurkezten da, 5 eguneko epean. Motibazioa ez da beharrezkoa eta abokatuak sinatu behar du. Onarpena ondore bat edo bitan egin daiteke. Ondore bakarrean (debolutiboan) onartuz gero, erabaki behar duen organoari (Entzutegiari) helarazten zaizkio jardunak; ondore bitan onartzen bada, ondorio debolutiboa izateaz gainera, ebazpenaren betearazpena eteten da, errekurtsoa erabaki arte. Alderdiak epatzen dira Entzutegian alegazioak egin ditzaten. Ondoren ikustaldia egiten da; alegazioak arrazoitzeko, alderdiek dokumentuak aurkez ditzakete ikustaldiaren aurretik, baina ez dago froga-ekitaldirik. Auto baten bitartez erabakiko da.

Prozedura laburtuan, instrukzio-epaitegiek eta zigor-arloko epaitegiek emandako autoen kontrako apelazio-errekurtsoak jar daitezke (PKLren 766.1 artikulua). Ez da beharrezkoa aldez aurretik erreforma-errekurtsoa aurkeztea; erreforma edo eraldatzea aukerakoa da (PKLren 787.3 artikulua).

Instrukzio-epailearen edo zigor-arloko epailearen aurrean aurkezten da, eta probintziako entzutegiak edo Entzutegi Nazionalak erabakiko du. Prozedurari dagokionez, prozedura

aruntean bezalaxe izapidetzen da. Baina, idazkia arrazoitu egin behar da; ez dago ahozko ikustaldirik (PKLren 766.3 artikulua) eta ez da eten-ondorea gauzaten.

Apelazioak bigarren auzialdia dakar. Auziaren mamiari buruz erabakitzen da, berriro, osotasunean. Berez, prozedura laburtuan, falta-epaiketetan eta zinpekoen epaimahaiko epaiketetan baino ez zen posible, baina abenduaren 23ko 19/2003 Legea (BJLO aldatzen duena) onartu ondoren, prozedura arruntera ere zabaldu da. Dena dela, PKL erreformatu beharra dago aukera hau praktikan aplikatzeko.

Prozedura laburtuko apelazioan, epaia zigor-arloko epaitegiak eman bazuen, probintziako entzutegia izango da era honetako helegiteak erabakitzeko eskuduna; epaia zigor-arloko epaitegi zentralak emana izanez gero, berriz, Entzutegi Nazionalak erabakiko du (PKLren 790.1 art.).

PKLren 790.2 artikulua arabera, errekurtsua jartzeko arrazoi batzuk adierazi behar dira. Helegitea aurkezteko arrazoiak izango da prozesuko berme edo arauak haustea, jardun prozesalak deuseztatzea eskatzea baitakar; frogabideak balioestean akatsa egotea; eta antolamendu juridikoaren arauak haustea, baldin eta urratze horrek defentsarik eza eragin badu. Hautsitako arauak eta defentsa-gabezia aipatu beharko dira idazkian; gainera, arau-hauste hori ongitzea edo konpontzea eskatu zela ere egiaztatu beharko da (PKLren 790.2 II art.).

Errekurtsua epaia eman zuen organoaren aurrean aurkezten da, epaia eman eta hamar eguneko epean. Ondorei buruz erabakitzen da, ZKren 3.1 artikulua kontuan izanik; horren arabera, ezin da segurtasun-neurri edo zigorrik betearazi, baldin eta epai irmorik ez badago. Horren ondorioz, apelazioak epaiaren betearazpenaren etetea dakar. Zigor-arloko epaitegiak errekurtsua ukatuz gero, kexa-errekurtsua jar daiteke. Onartuz gero, idazkia helarazten zaie alderdi apelatuei, alegazioak egiteko. Ondoren, Entzutegiari helaraziko zaizkio jardun guztiak. Entzutegiak gertaerei buruz erabakitzen du, baina zigor-arloko epaitegian gauzatutako frogak bakarrik kontuan izanda. Hala eta guztiz ere, frogabide berriak aurkez daitezke honako hiru kasu hauetan (PKLren 790.3 artikulua): lehenengo auzialdian aurkeztu ezin izan ziren frogabiderik badago; aurrez proposaturiko frogabideak bidegabe ukatu baziren; eta proposatu eta bere garaian onartutako frogabidea izanik ere, errekurtsogileari egotzi ezin zaizkion arrazoen ondorioz frogabide horiek gauzatu ez badira. Ikustaldia frogabide berriren bat badago edo konbikzioa lortzeko organoak beharrezkoa dela uste izanez gero egingo da. Ondorengo epaia errekurriezina da, berrikuspen- edo deuseztatze-errekurtsoen bidez izan ezik.

Falta-epaiketetako apelazioan, epaia bake-epaitegiak emana bada, instrukzio-epaitegia izango da helegitea erabakitzeko eskuduna; eta instrukzio-epaitegiak emandako epaia izanez gero, berriz, probintziako auzitegia, magistratu batek osatua (BJLOren 88.2 artikulua).

PKLren 974. artikulua ezartzen duenez, epaia eman ondorengo bost eguneko epean aurkez daiteke apelazioa. Prozedura laburtuan bezala jokatuko da (PKLren 976. art.). Bigarren auzialdiko epaiaren kontrako errekurtsorik ezingo da jarri (PKLren 977. art.).

Epaiketa arinetan, apelazioak prozedura laburtuan bezala bideratuko dira. Baina errekurtsua aurkezteko eta epaia emateko epeak desberdinak dira: errekurtsua

aurkezteko 5 eguneko epea dago kasu honetan, eta epaia emateko 3 egun, ikustaldia egin bada, edo 5 egun, ikustaldirik egin ez bada.



## **18. KAPITULUA: APARTEKO ERREKURTSOAK.**

**18.1. Kasazio-errekurtsua: kontzeptua, funtzioak eta ezaugarriak.**  
**18.2 Errekurtsua jar dakiekeen ebazpenak: epaiak eta autoak.**  
**18.3. Kasazio-errekurtsua jartzeko zioak: legea, forma edo manu konstituzionala haustea.** **18.4. Kasazio-errekurtsuaren prozedura: errekurtsua prestatzea, jartzea, onartzea/ukatzea eta erabakia.**

### **18.1. Kasazio-errekurtsua: kontzeptua, funtzioak eta ezaugarriak**

PKLren 847. artikulutik 906.era bitarteko artikuluetan aurreikusita dago. Aparteko errekurtsua da, izenak dioenez; beraz, ebazpen jakin batzuen kontra bakarrik jar daiteke, eta legeak ezarritako zioengatik (legea, forma edo manu konstituzionala hausteagatik). Kasazioaren bidez, ebazpena erabat deuseztatzea edo haren deuseztatze partziala lortu nahi da. Auzitegi Goreneko Bigarren Sala da kasazioaz arduratzeko organo eskuduna.

Kasazio-errekurtsuaren bidez, Auzitegi Gorenak arauen aplikazioa aztertzen du (batez ere, legea hausteari dagokionez). Alderdien interesak bermatzeaz gainera, errekurtsu honek antolamendu juridikoa babesten du, legearen interpretazioa eta aplikazioa bateratuz. Baina esan behar da Auzitegi Gorenak emandako interpretazioaren bidezko doktrinak ez dituela lotesten epaia emango duten organoak (prozedura zibilean, berriz, jurisprudenzia haustea kasazio-errekurtsua jartzeko zioa izan daiteke, PZLren 477.3 artikulua kontuan hartuta). Dena dela, alderdiek doktrina hori alegatu ohi dute eta, batzuetan, auzitegiek kontuan hartzen dute.

Ezaugarri nagusiei dagokienez, errekurtsu debolutiboa da. Errekurtsua erabakitze organo eskuduna Auzitegi Goreneko Bigarren Sala da. Eta, esan dugunez, aparteko helegitea da, hau da, legeak zehaztutako ebazpenen kontra eta hark aurreikusitako zioengatik baino ezin da kasazio-errekurtsua jarri (PKLren 847. artikulutik 906.era bitarteko artikulua). Errekurritzen den epaiak ez du ondoriorik izango errekurtsua erabaki arte [ZKren 3.1 art. eta PKLren 861bis a) art.]. Edonola ere, kontuan hartu behar da eten-ondorea errekurtsogileari soilik dagokiola; alegia, gainerako kondenatuei dagokienez (kondenatu bat baino gehiago izanez gero), errekurtsorik jartzen ez badute, epaia betearazi egingo zaie.

Alderdien interesak bermatzeaz gainera, errekurtsu honek antolamendu juridikoa babesten du, legearen interpretazioa eta aplikazioa batuz. Baina, prozedura penalean legalitate edo legezotasun formalaren printzipioa nagusi denez, Auzitegi Goreneko jurisprudenzia ez du epailearen iritzia lotesten (jurisprudenzia urratzea ez da kasazio-errekurtsua jartzeko zioa). Dena dela, alderdiek doktrina hori alegatu ohi dute eta, batzuetan, auzitegiek kontuan hartzen dute.

Jatorriz, kasazio-errekurtsuan ez dago egitateei buruzko arazorik aztertzerik. Hala eta guztiz ere, PKLren 849.2 artikulua egitateak aztertzeko aukera ematen du, baldin eta dokumentuetan frogak aintzat hartzean okerren bat egin dela ikusten bada. Horrez gainera, BJLOren 5.4 artikuluari eta PKLren 852. artikuluari jarraituz, epaia existitzen ez den froga batean oinarritu izanagatik ere jar daiteke kasazio-errekurtsua, arau konstituzionala urratzeagatik (EKren 24.2 art.).

## **18.2. Errekurtsoa jar dakiekeen ebazpenak: epaiak eta autoak.**

PKLren 847. artikularen arabera, kasazio-errekurtsoa jar dakiekeen epaiak honako hauek dira: probintziako entzutegiak eta Entzutegi Nazionalak auzialdi bakarrean emandako epaiak; Auzitegi Nagusiko Zigor Arloko eta Arlo Zibileko Salak auzialdi bakarrean emandakoak (forudunen aurkakoak), eta bigarren auzialdian emandakoak: zinpekoen epaimahaiaren epaiketetan magistratu-presidenteak emandako sententziaren aurkako apelazioan emandakoak dira.

Kasu horietan, bi zioengatik jar daiteke errekurtsoa, legea hausteagatik edo forma hausteagatik.

PKLren 848. artikulua dioenaren arabera, lehen aipatutako auzitegiek emandako behin betiko autoen kontra kasazio-errekurtsoa jar daiteke, legeak berariaz hala ezartzen duenean. Besteak beste, egitateak delitutzat hartu ez direlako emandako behin betiko largespen-autoaren kontra eta jurisdikzio-organoen arteko eskumen-arazoei buruzko autoen kontra; kasu horretan errekurritzeko zio bakarra lege-haustea da. Jurisdikzioko organoen arteko eskumen-arazoei buruzko autoak. PKLren 625. artikulua ezartzen duenez, egitateek falta osatzeagatik instrukzio-epaitegiari edo bake-epaitegiari sumarioa bidaltzeko autoa. Kondena betetzearen muga ezartzeko emandako autoak (ZKren 79. artikulua eta PKLren 988 III artikulua).

PKLren 69. artikuluari jarraituz, epaile nahiz auzitegien esezpen-intzidenteak erabakitzen dituzten autoen kontrako errekurtsoa ere jar zitekeen, baina BJLOren 228. artikulua ebazpen horiei errekurtsoa jartzeko ezintasuna ezartzen du.

## **18.3. Kasazio-errekurtsoa jartzeko zioak: legea, forma edo manu konstituzionala haustea**

Manu penal substantiboa, edo lege penala aplikatzeko kontuan hartu beharreko beste arau substantibo bat urratzea (PKLren 849. artikulua) da zioetako bat, araua behar bezala aplikatu ez izana edo arau egokia erabili ez izana. Hautsitako arauak substantiboa izan behar du, penala, edo beste izaera batekoa, baldin eta lege penala aplikatu ahal izateko beharrezkoa bada (merkataritza-legeak, administratiboak, konstituzionalak, etab.). Izan ere, batzuetan, manu penalak aplikatu eta ondo ulertzeko beste lege batzuetara jo beharra dugu. Adibidez, funtzionario publikoa nor den jakiteko. Auzitegi Gorenak ezin izango du sententziaren oinarri faktikoa edo egitatezko oinarria aldatu.

Frogak aintzat hartzean akatsa egin izanez gero ere onar daiteke kasazio-errekurtsoa, baldin eta baldintza hauek betetzen badira: epailearen arrazoibidean akatsa izanez gero eta frogari buruzko ondorio okerra ateratzea badakar. Autoetan ageri diren dokumentuetan oinarritutako akatsa izan behar du (dokumentu-frogetan, ikustaldian irakurritako lekukoaren deklarazioetan, peritu-txostenetan... oinarritutakoa). Eta nabaria eta dudarik gabekoa. Horrez gainera, dokumentuen bidez frogatzen dena ezingo da egon beste frogabide batzuekin kontraesanean.

Forma hausteagatik kasazio-errekurtsoa izaera prozesaleko urraketen ondorioz jartzen da. Urraketaren zioak PKLren 850. eta 851. artikuluetan aurreikusten dira. Epaia eman aurreko urraketak (PKLren 850. artikulua) alderdiek aldi eta era egokian proposaturiko frogabideak ukatzen direnean (nahiz eta baldintza guztiak bete eta froga egokia izan) gertatzen dira. Frogek behar-beharrezkoak izan beharko dute, prozesuaren objektuarekin zuzeneko lotura dutela-eta. Kasu horretan defentsa-eskubidea eta kontraesan-printzipioa urratzen dira.

Bigarren zioa prozesatu, erantzule zibil, aktore zibil edo alderdi akusatzaileen zitaziorik eza da; hau da, prozesuko alderdiak zititzen ez badira, kontraesan-printzipioa eta defentsa-eskubidea urratzen dira. Errekurtsoa jartzeko bete beharreko ezinbesteko baldintza da zitaziorik ez egotea eta horren ondorioz alderdiak epaiketara joan ez izana. Zitaziorik ez badago eta hala eta guztiz ere alderdia epaiketan agertzen bada, ordea, ez dago kasazio-errekurtsoa jartzetik.

Kasazioari hel dakioke lekuko bati egin nahi zaion galderaren bat egitea eragozten denean ere; betiere, ukatutako galdera hori egokia eta auzian eragin handikoa bada.

Galdera bat desegokia, maltzurra edo iradokitzailea delako baztertzen bada ere, kasazio-errekurtsoa aurrez daiteke. Froga pertsonaletan aplikatzen da zio hau (lekuko-frogan eta peritu-frogan, bekalduretan,...)

Kasazio-errekurtsoa jar daiteke, halaber, prozesatu bat gehiago baino izanik, haietako bat agertu ez eta epaiketa eteten ez bada, baldin eta auzipetu guztiak batera epaitzeko behar besteko zioak badaude eta inor auzi-iheslari deklaratu ez badago.

Aztertutako zio horietan guztietan, PKLren 884.5 artikulua aplikatu behar da: forma hausten den unean, errekurritzen duen alderdiak haustea ongitzeko eskaria egin beharko du; eta haustea konponezina edo ongintuezina izanez gero, protesta egokia adierazi. Hori egin ezean, ez da kasazioa onartuko.

Orain aztertuko ditugun urratze edo hausteak epaian bertan edo epaia eratzean gertatzen dira. PKLren 851.5 artikulua aplikatzen da.

- Epaian argi ez adieraztea frogatutzat hartutako egitateak zein diren, egitateen artean kontraesana egotea, edo epaitzaren oinarri diren kontzeptu juridikoak egitate moduan ezartzea. Frogatutzat hartutako gertaerak argi eta garbi adierazi behar dira epaian; ezin da anbiguotasunik izan, ezta kontraesanik ere. Bestalde, egitate frogatuen deklarazioan ezin da kontzeptu juridikorik erabili; kontzeptu juridikoak ezin dira izan egitateen ordezkoi; egitateen deklarazioan ezin da, adibidez, “azpikeria” hitza erabili.

- Epaian ez azaltzea frogatutzat hartutako egitaterik: absoluzio-epaia ematen denean gerta daiteke hori.

- Akusazioaren eta defentsaren objektu izan diren kontu guztiak epaian ez erabakitzea: ez-egitezko epai inkongruentea izango da.

- Akusazioak eskatu duena baino zigor larriagoa dagokien delituen ondoriozko zigorra ezartzea, baldin eta auzitegiak deslotze-tesia (PKLren 733. artikulua) aurrez ez badu: alderdi akusatzaileen eskaerak auzitegia lotesten du, epaileak deslotze-tesia aurrez ez duenean izan ezik. Deslotze-tesia aurrez ez bada, akusazio-printzipioa urratzen da.

- Epaia emateko legeak ezartzen duen magistratu kopurua edo adostasun-botoak ez errespetatzea: organo kolegiatuetan gutxienez bi magistratu behar dira. Eta epaia botoen gehiengoz eman behar da.

- Aldi eta era egokian ezetsitako magistratuek epaia eratzen parte hartzea: inpartzialtasuna urratzen da.

Prozedura Zibileko 1/2000ko Legearen amaierako 12. xedapenaren bidez, PKLren 852. artikuluan manu konstituzionala haustea aurreikusi zen: *“Edozein kasutan, kasazio-errekurtsoa jar daiteke, horren oinarri bada Konstituzioaren manuren bat haustea”*. Beraz, Konstituzioan agertzen diren printzipioak eta bermeak urratzea ere kasazio-errekurtsoa aurkezteko behar besteko zioa izan daiteke (errugabetasun-presuntziorako eskubidea eta legezketasun-, akusazio-, publizitate-printzipioak urratzea, besteak beste).

#### **18.4. Kasazio-errekurtsoaren prozedura: errekurtsua prestatzea, jartzea, onartzea/ukatzea eta erabakia.**

PKLren 855. artikulutik 861bis c) artikulura bitartekoetan agertzen da kasazio-errekurtsoaren prozedura. Kasazio-errekurtsoa Auzitegi Gorenak erabakitzen du, baina ebazpena eman zuen organoan prestatzen da. Kasazio-errekurtsoa prestatzeko ebazpenaren lekukotasuna ematea eskatzen da; auzitegiak lekukotasuna emateaz gainera, prestatutzat jo behar du kasazioa, errekurtsuak aurrera jarraitzeko. Ondoren, jardun guztiak Auzitegi Gorenari helaraziko zaizkio eta alderdiei deituko zaie Auzitegi Gorenaren aurrean agertzeko.

Honako pertsona hauek dute kasazio-errekurtsoa prestatzeko legitimazioa: Ministerio Fiskala; prozesuko alderdi izan direnak eta horien oinordekoak; eta prozesuko alderdiak ez izanik, kondenatu dituztenak (oro har, erantzule zibil subsidiarioa) eta horien oinordekoak.

PKLren 873. artikulutik 879.era bitarteko artikuluek ezartzen dutenez, errekurtsua jartzeko fasea Auzitegi Goreneari betetzen da. Errekurtsoa formalizatu egiten da, errekurtsua oinarritzen duten alegazio eta zio guztiak idazki batean azalduz. Gordailutua egin behar da, eta abokatuak eta prokuradorea behar dira errekurtsua jartzeko.

Auzitegi Gorenak, alegatutako zioak aztertu ondoren (azterketa formala), errekurtsua onartu edo ukatu egingo du. Auzitegi Gorenak honako egoera hauetan uko egingo dio helegiteari: legeak ezarritako zioen batean oinarritua ez denean; errekurtsua jarri ezin dakioken ebazpen baten kontrakoa bada eta haren kontra protesta egin ez bada edo kaltea ongitzea eskatu ez bada, besteak beste (PKLren 880. artikulutik 893.era bitarteko artikuluek).

Errekurtsoa onartuz gero, Auzitegi Gorenak alegatutako zioari buruzko erabakia hartuko du; ezetsi edo baietsi egingo du. Erabakiaren ondorioak PKLren 893.bis eta 906 artikuluen arteko artikuluetan aipatzen dira.

Askotariko ondorioak izan daitezke, alegatutako zioaren arabera; errekurtsua ezestearen edo baiestearen ondorioak zioen arabera aldatuko dira.

Auzitegi Gorenak helegitea ezesten badu, aurkaratutako ebazpena irmo bihurtuko da. Bestalde, errekurtsogileak gordailua galduko du eta kostuak ordaintzeko zigorra ezarriko zaio. Alegatutako zioaren arabera, berriz, hainbat ondorio izan ditzake baiespernak. Legea hautsi izana alegatuz gero (PKLren 849.1 art.), bi sententzia berri ematen dira; lehenengoak errekurtsua baietsiko du, aurkaratutako ebazpena deuseztatuko du, kostuak azalduko ditu eta gordailua itzultzea aginduko du; bigarrenak

auziaren mamiari buruz erabakiko du, egoki irizten zaion araua aplikatuta, baina frogatutzat jotako egitateak aldatu gabe.

Frogak aintzat hartzean edo balioestean akatsa egin izana alegatzen bada (PKLren 849.2 art.), bi sententzia ematen dira; ondorio berak dituzte, baina frogatutako egitateak aldatu egiten dira.

Forma urratu dela alegatzen bada, sententzia bakarra emango da, errekurtsua baiesten dela esanez. Ebazpena kasaziopean jarri edo ebazpena deuseztatu ondoren, ebazpena eman zuen organoari itzuliko zaio auzia. Horrek akatsa gertatu zen unetik aurrerako urrats guztiak berriro egingo ditu, eta legearen arabera egokia den erabakia emango du. Horrez gainera, gordailua itzultzeko agindua emango da.

Ebazpena emandakoan, ez dago haren kontrako errekurtsorik jartzerik.

Azkenik, errekurtsuan forma eta legea urratu izanaren zioak batera alegatzen badira, Auzitegi Gorenak forma hausteagatiko zioei buruz erabakiko du, lehenik; eta horiek ezetsiz gero soilik aztertuko ditu gainerako zioak (PKLren 910bis art.).

## 19. KAPITULUA: GAUZA EPAITUA ETA KOSTUAK

**19.1. Gauza epaitua: kontzeptua. Gauza epaitu formala edo irmotasuna, eta gauza epaitu materiala. 19.2. Gauza epaitua aurkaratzea: berrikuspen-epaiketa (berrikuspenaren bidez aurkara daitezkeen ebazpenak, errekurtoa jartzeko zioak eta prozedura); deuseztatze-errekurtoa. 19.3. Kostuak ezartzea: tasazioa eta aurkaratzea**

### 19.1. Gauza epaitua: kontzeptua. Gauza epaitu formala edo irmotasuna, eta gauza epaitu materiala.

Prozesu zibilean gertatzen den bezala, zigor-prozesuan ere zalantza-egoera sortzen da gauza epaituaz ari garenean (akusatzaileak ez daki bere kereila onartuko ote duten ala ez). Segurtasun juridikoak ziurgabetasun hori argitzea eskatzen du, eta amaierako ebazpenaren irmotasunaren bitartez lortuko da hori.

Hala, gauza epaituaren bidez lortzen da prozesuetan eta ebazpenetan beharrezkoa den segurtasun-maila. Gauza epaituak aldaezina bihurtzen du ebazpena eta hurrengo prozesuetan eragin berezia izango du.

Gauza epaituak antolamenduak jurisdikzioaren jardueraren emaitzari ematen dion balioa adierazten du. Balio horren gako prozesuaren emaitzekiko mendekotasunean datza, jurisdikzio-organoaren erabakiak aldaezin bihurtzen baititu.

Ebazpen penalak aurkaratzeko bideen preklusioa da irmotasuna (BJLOren 245.3 art. eta PKLren 141 V art.). Irmotasunaren zioak prozesu zibilekoen berdinak dira.

Baina esan beharra dago zigor-prozesuko atariko prozeduran irmotasunak ezaugarri bereziak dituela. Instrukzio penalean badaude ebazpen batzuk, kexan (kexa arruntean edo eperik gabe) errekurri daitezkeenak (PKLren 218. art.). Horrez gainera, atariko prozeduran emandako ebazpen guztiak alda daitezke, betiere ebazpenak emateko kontuan hartu ziren oinarriak aldatzen badira (horregatik aipatzen da aldaezintasuna ere).

Zigor-prozesuan epai irmoak baino ez dira betearazten (PKLren 985. art. eta EKren 117.3 art.). Zigor-prozesuetan ez dago epaien behin-behineko betearazterik. Baina horrek ez du esan nahi epai penalean eduki zibila behin-behinean betearazteko aukerarik ez dagoenik (PKLren 989. art.).

Amaitzeko, irmotasuna gauza epaitu materialaren oinarria da, benetako gauza epaitua.

Lehen esan dugunez, gauza epaitu materiala benetako gauza epaitua dela esan daiteke. Epai irmoak beste prozesuekiko sortzen duen lotura da; izaera juridiko publikoa duen lotura, epaileei jadanik erabakita dagoena berriro epaitzea galarazten diona. Epaileek ezin dute erabakita dagoena berriro epaitu, ezta horri buruzko epaiketarik hasi ere (*ne bis in idem* printzipioa).

Esan beharra dago gauza epaitu materialak, alde batetik, bigarren epaiketa bazterten duela, horregatik aurrez erabaki beharreko artikulua moduan aurkez daiteke (PKLren 666 II art.); eta bestetik, epaiketa hasita egonez gero, kondena ere bazterten dela (PKLren 678. artikulua). Epaiketa hasi baino lehen gauza epaitua aurretiaz erabaki beharreko artikulua moduan aurkeztu bazen eta auzitegiak ezetsi egin bazuen, gero epaiketan bertan berriro alega daiteke gauza epaitua, baina defentsa moduan, kondena saihesteko.

Hauek dira gauza epaitu materialaren ondorea eragiten duten ebazpen motak: kondena-epaiak eta absoluzio-epaiak, largespen askeko autoak, ebazpen prozesalak eta kautela-ebazpenak.

Ebazpen prozesalei dagokienez, BJLO onartu aurretik ebazpen prozesalak emateko aukera zegoen. Epaiak emateko unean, auziaren funtsari buruzko erabaki bat hartzea galarazten zuen akats prozesalen bat zegoela egiaztatuz gero, batzuetan ebazpen prozesalak ematea onartzen zen. Hala, arazoa konpontzeko biderik ezean, gauza epaituaren ondorea gauzatzen zen. Gaur egun ezinezkoa da.

Kautela-ebazpenei buruz autore batzuek diotenez, kautela-neurriak ezartzen dituzten ebazpenek ez dakarte gauza epaituaren ondorerik, zeren eta kautela-neurriak hartzeko kontuan hartutako oinarriak aldatuz gero, neurriak berak ere aldatu egiten baitira; neurriak hartzeko oinarriak aldatzen ez badira, neurriak ere bere horretan utziko dira. Baina hemen gertatzen dena zera da: *rebus sic stantibus* printzipioaren eraginez, neurriak ezartzeko kontuan hartutako inguruabarrak mantenduz gero, neurria ere mantentzen da, eta aldiz, inguruabarrak aldatuz gero, neurria ere aldatzen da.

Bi eratako elementuak kontuan hartu behar dira gauza epaitu materiala zehazteko: elementu subjektiboak eta objektiboak.

Elementu subjektiboak dagokienez, gauza epaituak akusatuarengan bakarrik du eragina. Epaitu duten pertsona ezin dute berriro epaitu (epaia kondena-epaia nahiz absoluzio-epaia eman). Gauza epaitua dagoen ala ez egiaztatzeko ez da akusatu kontuan hartzen (pertsona akusatu ez da prozesuaren objektuaren parte), pertsona akusatzaileak bat baino gehiago izan daitezkeenez, nahikoa izango bailitzateke prozesua hastean pertsona akusatu aldatzea, gauza epaituari aurka egiteko eta pertsona bat behin eta berriro epaitu eta kondenatzeko.

Elementu objektiboak erreparatzen badiegu, egitate kriminalak dira epaian zehazten direnak. Egitatearen kalifikazio juridikoak ez dira kontuan hartzen gauza epaitu materialaren ondorean; ezta ondorio juridiko-penalak ere. Prozesu batean gauza epaituaren ondorea alegatzeko, beharrezkoa da aurreko prozesuan epaitu dena egitate bera izatea. Kalifikazio juridikoa kontuan hartuko bagenu, prozesu bakoitzean egitatearen beste kalifikazio bat ematea nahikoa litzateke pertsona bat behin eta berriro epaitzeko.

## **19.2. Gauza epaitua aurkaratzea: berrikuspen-epaiketa (berrikuspenaren bidez aurkara daitezkeen ebazpenak, errekurritzeko zioak eta prozedura); deuseztatze-errekurtsua.**

Autore batzuek diote gauza epaitua aurkaratzeko epaiketak edo errekurtsuak ez direla benetako errekurtsuak, ebazpen irmoen kontrakoak baitira. Gogora dezagun berez ez dagoela epai irmoen kontrako errekurtsorik jartzetik. Dena den, badaude salbuespenak: berrikuspen-epaiketa eta deuseztatze-errekurtsua.

Gauza epaituak errekurtsua jartzeko ezintasuna dakar, eta horrekin batera, segurtasun juridikoa ematen die alderdiei: ebazpen bat gauza epaituaren ondorearen mende egonez gero, badakite ebazpenak sortutako egoera ez dela aldatuko. Baina, batzuetan, segurtasun juridiko hori indargabetu egiten da justizia-balioaren alde. Ebazpenak justiziaren kontrakoak izanez gero, nahiz eta irmoak izan, horiek deuseztatze- edo berrikuspen-errekurtsuen bidez aurkaratzeko aukera dago.

Berrikuspen-epaiketan, kondena-epai irmoak aurkaratzen dira gertaera berriak agertzen direlako edo gertaera faltsuetan oinarrituta eman direlako (PKLren 954. artikulutik 961.era bitarteko artikulua).

PKLren 954. artikulua araber, berrikuspenaren bidez kondena-epai irmoak aurkara daitezke. Oso garrantzitsua da kondena-epaia izatea. Jakina, auziaren funtsari buruzko erabakia izango da eta zigorra ezartzea ekarriko du (ez segurtasun-neurria). Autore batzuek diote absoluzio-epaia izanez gero, egoera hori ez dela hain larria. Beste batzuek diotenaren araber, absoluzio-epaia eman ondoren absolbitua errudun dela esanez gero, berrikuspena onartu beharko litzateke.

Horrez gainera, delitu baten ondoriozko prozesuan emandako epaia izan beharko du, eta Espainiako jurisdikzio-organo batek emana.

Helegiteak jartzeko zioak hauek dira: epaiak kontraesankorrak izatea, bi pertsona edo gehiago delitu beragatik kondenatuta daudelako, baldin eta delitu hori pertsona batek bakarrik egin badezake. Hau da, delitu bat badago pertsona bakarrak egin dezakeena, baina bi pertsona kondenatu badituzte (delitu beragatik), orduan, bi epaiak kontraesankorrak dira; pertsona bakarra kondena daiteke.

Beste zio bat da giza hilketa batengatik norbait kondenatzea eta kondena ezarri ondoren ustez hilda zegoenaren existentzia egiaztatzea (ustez hilda zegoena bizirik agertzea): giza hilketa burutuagatik (kontsumatuagatik) ezarria izan behar du kondenak. Artikuluan giza hilketa bakarrik aipatzen da, baina pertsona baten heriotza kontuan hartzen duten beste delitu batzuk ere sar litezke hemen.

Epaia froga faltsuetan oinarritua denean (lekukotasun edo dokumentu faltsuak) edo inputatuaren aitortpena indarrez atera denean ere helegitea jar daiteke. Gorabehera horiek (dokumentu edo lekukotasunen faltsutasuna, etab.) epai irmoak deklaratu behar ditu.

Epaia eman ondoren, kondenatuaren errugabetasuna egiaztatzen duten egitate edo froga berriak agertzen direnean ere errekurtsua aurkez daiteke. Egitate edo froga horiek



epaiketa baino lehenagokoak izan daitezke, baina epaia eman ondoren ezagutuak izan behar dute beti.

Legea Konstituzioaren kontrakoa izatea ere aurkara daiteke. Konstituzio Auzitegiak arau bat Konstituzioaren kontrakoa dela deklaratzeko bada eta horren ondorioz epaitutako egitatea zigorrik gabe geratzen bada edo legokiokeena baino zigor arinagoa ezartzen bada, prozesu guztia berrikusteko aukera dago (KALoren 40.1 artikulua).

Helegiteko beste arrazoi bat epaian bikoiztasuna, hau da, egitate berari buruz elkarren kontrako epai irmoak edo epai desberdinak eman izana (Lege Prozesal Militarreko 328 V art.).

Auzitegi Goreneko Bigarren Sala da berrikuspen-epaiketa erabakitze organo eskuduna.

Epaiketa hasteko legitimazioa duten pertsonen dagokienez, garai batean Justiziako Ministroa eta Auzitegi Goreneko Fiskaltza ziren legitimazioa zuten bakarrak; alderdiek horien bitartez besterik ezin jar zezaketen errekursoa. Gaur egun, aldiz, eta 10/1992 Lege Organikoa onartu ondoren, zigortutako pertsonak ere bada legitimazioa, eta pertsona hori hil egin bada, haren ezkontideak edo harekin bizi izan diren aurrekoek edo ondorengoek ere bai (PKLren 955. art.). Horiez gainera, Estatuko Fiskal Nagusiak ere legitimazioa du, kasuren baten berri izanez gero (PKLren 961. art.).

Auzitegi Gorenak onartu edo ukatu behar du eskaera. Ministerio Fiskala entzuten du, eta, kasuaren arabera, Auzitegi Gorenak eginbide batzuk gauza ditzake. Kasazio-errekursoari dagozkion izapide berberak egingo dira (PKLren 959. artikulua). Errekursoa onartuz gero, interesdunak aurkeztu beharko du errekursoa (formalizatu). Une horretan funtsari buruz erabakitzen da. Errekursoaren ondorioak alegatutako zioen arabekoak izango dira (PKLren 958. artikulua): epaia edo epaiak deuseztatzen dira eta organo eskudunari itzultzen zaio auzia, berriro epai dezan (hala dagokionean). Epaiketa berrian ere kondena-epaia emanez gero, ordura arte betetako kondenaren denbora kontuan hartuko da (PKLren 960 I art.). Absoluzio-epaia emanez gero, berriz, kondenatuak edo haren oinordekoek kalte-ordaina eskatzeko eskubidea izango dute (PKLren 960 II art.).

PKLren 793. artikulua dioenaren arabera, prozedura laburtuan baino ez da posible deuseztatze-errekursoa jartzea. Ikusi dugunez, prozedura laburtuan inputatua agertu gabe ere prozesuak aurrera egin dezake, baldintza batzuk betez gero (PKLren 786.1 II art.). Hala, akusatua epaiketan agertu gabe kondenatuz gero, akusatua deuseztatze-errekursoa aurkez dezake.

Jakina denez, pertsona bat prozesuan agertu gabe kondenatu badute, ez da pertsona horren defentsa-eskubidea bermatu, ezta kontraesan-printzipioa ere. Pertsona bat kondenatu ahal izateko, alde aurretik bere burua defendatzeko aukera eman behar zaio; horixe da, hain zuzen ere, deuseztatze-errekursoaren oinarria (EKren 24. art.).

PKLren 793.1 artikulua dioenaren arabera, epaiketan egon gabe kondenatutako pertsona agertu bezain laster, lehenengo auzialdi edo apelazioan emandako epaia jakinaraziko zaio, deuseztatze-errekursoa jar dezan.

Lehenengo auzialdian nahiz apelazioan emandako epaien kontra jar daitezke era honetako errekurtsioak (PKLren 793.2 art.). Errekurtsioa jartzeko epe, baldintza eta ondorioei dagokienez, apelazio-errekurtsioaren araudiari jarraitu behar zaio. Legeak ez du eskumenari buruzko ezer aipatzen, baina epaiaren zigorra kontuan hartuta (2 urteko espetxealdia, edo beste edozein izaeratako 6 urterainoko zigorra), epaia zigor-arloko epaitegiak emantzat hartzen da; beraz, probintziako entzutegiak erabakiko du errekurtsioa. Hori, lehenengo auzialdian emandako sententzia izanez gero. Baina zalantzan dago apelazioan emandako epaia izanez gero nor izango den organo eskuduna. Legeak ez du hori argitzen.

Prozedurari dagokionez, abokatu eta prokuradorea behar dira. Probintziako entzutegiari epaia deuseztatzeko eskaria egiten zaio. Horrek eskaria onartuz gero, kontraesan-printzipioa urratu zen unean berriro zabaltzen da auzia, arazoa erabaki zuen organo berean. Arazoa zuzendu eta gero, prozedura arruntari jarraitzen zaio.

### **19.3. Kostuak ezartzea: tasazioa eta aurkaratzea**

PKLk bi irizpide erabiltzen ditu kostuak ezartzeko: irizpide objektiboa (garaipenaren irizpidea) eta irizpide subjektiboa (ausarkeria edo fede gaiztoaren irizpidea).

Auzia nahiz intzidenteak amaiarazten dituzten auto edo epai guztietan kostu prozesalen ordainketa ebatzi beharko da (PKLren 239. artikulua). Honako arau hauei jarraitzen zaie horretarako:

Ofiziozko ezartzea: berariazko aurreikuspenik ezean, estatuaren kontu izango dira kostuak (PKLren 240.1 artikulua). Kasu honetan, alderdiek beren prokuradore, abokatu, peritu eta lekukoei ordaindu beharko diete. Alderdi publikoei ezin zaie inoiz kostuak ordaintzeko kondenarik ezarri. Akusatua absolbitzen denean, ezin zaio kostuak ordaintzeko zigorrak ezarri, baina bere abokatu, prokuradore, eta deitutako peritu eta lekukoei ordaindu beharko die, doako justizia izateko eskubideak babestuta dagoenean izan ezik (PKLren 242 II artikulua). Doktrina oro har dioenez, akusatua absolbituz gero akusazioaren oinarria ukatzen denez, kostuak ordaintzeko kondena ezarri beharko litzaieke alderdi akusatzaileei (publiko nahiz pribatuei).

Akusatua kondenatzea: epaiak kondenatutako pertsonak kostuak ordaindu beharko ditu, eta kondenatu bat baino gehiago izanik, bakoitzak dagokion zati proportzionala ordaindu beharko du (PKLren 240.2 art.). Kondena-epaia izanez gero, irizpide objektiboa (garaipenaren irizpidea) aplikatzen da (ZKren 123. artikuluan ere jasota dago).

Alderdi akusatzaileak kondenatzea: akusatu partikularra eta pribatua kondenatzeko, irizpide subjektiboa aplikatzen da (PKLren 240.3 art.). Hau da, ausarkeriaz edo fede gaiztoz jokatu behar du akusatzaile edo aktore zibilak. Herri-akusazioari dagokionez, esan beharra dago, BJLOren 20.3 artikulua kontuan hartuta, ezin zaiola kostuak ordaintzeko zigorra ezarri, herri-akzioa egikaritzea beti doakoa izango baita. Lehen adierazi dugunez, Ministerio Fiskalari ezin zaio inoiz kostuak ordaintzeko kondenarik ezarri (PKLren 70 II eta 901. artikulua).

Kasu bereziak: intzidenteen ondoriozko kostuak haiek hasi zituen alderdiari ezarriko zaizkio. Eskumen-arazoetan, deklinatoria aurkeztu baino lehen deklinatoria sustatu

duena bakarrik izango da kondenatua (PKLren 33 II artikulua). Kasazio-errekurtsioan, errekurtsogileari ezarriko zaizkio kostuak, Auzitegi Gorenak errekurtsioa ezetsiz gero (PKLren 901 II artikulua); errekurtsioa baietsiz gero, ofizioz ezarriko dira.

Ordainketa-lehentasuna: kostuak ordaintzera kondenatzen duten pertsonak kondenan zehaztutako zenbatekoa ordaindu beharko du. Bere borondatez ordaindu ezean, premiamendu bidetik betearazpena saiatuta. Ondasun nahikorik ez duela egiaztatuz gero, legeak lehentasunezko hurrenkera bat zehazten du (PKLren 246. art.). Horretarako, ZKren 126. artikulura igortzen du: A) Delitu publikoetan (ofizioz jazar dakiekeenetan): 1) lehenik, eragindako kalte-galerak; 2) bigarrenik, estatuarenak; 3) hirugarrenik, akusatzaile partikular edo pribatuaren kostuak; 4) laugarrenik, gainerako kostu prozesal guztiak (akusatuaren defentsa barne), interesdunen arteko lehentasunik gabe; 5) azkenik, isunak. B) Delitu pribatuetan: lehenik aktore pribatuaren kostuak ordainduko dira, eta ondoren, estatuaren kalte-ordaina.

Prozedurari dagokionez, abokatuaren ordainsariak eta prokuradorearen eskubideak eta peritu eta lekukoen kalte-ordainak alderdiari zuzenean erreklama dakizkioke (doako justiziaren onura duenean izan ezik). Dagokion alderdiak ordaindu ezean, auziaz arduratu den epailearen aurrean erreklamatuko dira ordainak. Halakoetan, idazkariak tasazioa egingo du. Lekukoen kalte-ordainak auzian bertan zehaztuko dira (PKLren 242 IV, 465. eta 722. artikulua).

PKLren 242 III artikulua arabera, alderdiek kostuak zehaztutako epean ordaindu edo aurkaratu ezean, premiamendu-bidean ordainaraziko zaizkie. Kalte-ordainak edo ordainsariak gehiegizkotzat jotzen badira, PKLren 244. artikulua ezartzen duenaren arabera jokatu da.

Kosten tasazioa egindakoan, Ministerio Fiskala eta kondenatua entzungo dira, beharrezko irizten dieten alegazioak egin ahal izan ditzaten (estatuko abokatuari ere deituko zaio) (PKLren 243. artikulua). Aurkaratzeko zioak: zenbatekoa gehiegizko edo bidegabea izatea. Halakoetan, ondoren, jurisdikzio-organoak tasazioa onartu edo aldatu du. Ordainsariei buruzko eztabaida sortuz gero, auzitegiak Abokatuen Elkargoari txostena eska diezaioke.

Bere garaian, jurisprudenziak zigor-prozesuko kostuak (legea hausteagatikoak) kasazio-errekurtsioaren bidez aurkaratzeko aukera deklaratu zuen. Denboraren poderioz, ordea, jurisprudenzia aldatu egin da, eta gaur egun ezin daiteke horien kontrako kasazio-errekurtsorik jarri.

Hala eta guztiz ere, autore batzuen ustez, aukera eman beharko litzateke legea hausteagatiko kasazio-errekurtsioaren bidez kostuak aurkaratzeko. Izan ere, kostuak ezartzeko, garaipenaren irizpidea (PKLren 240.2 art.) eta ausarkeria nahiz fede gaiztoa aurreikusten duten arauak legeak dira, PKLren 849.1 artikulua bezalaxe (artikulu horretan legea haustearen zioak jasotzen dira). Hori dela-eta, kasazioa posible litzateke.